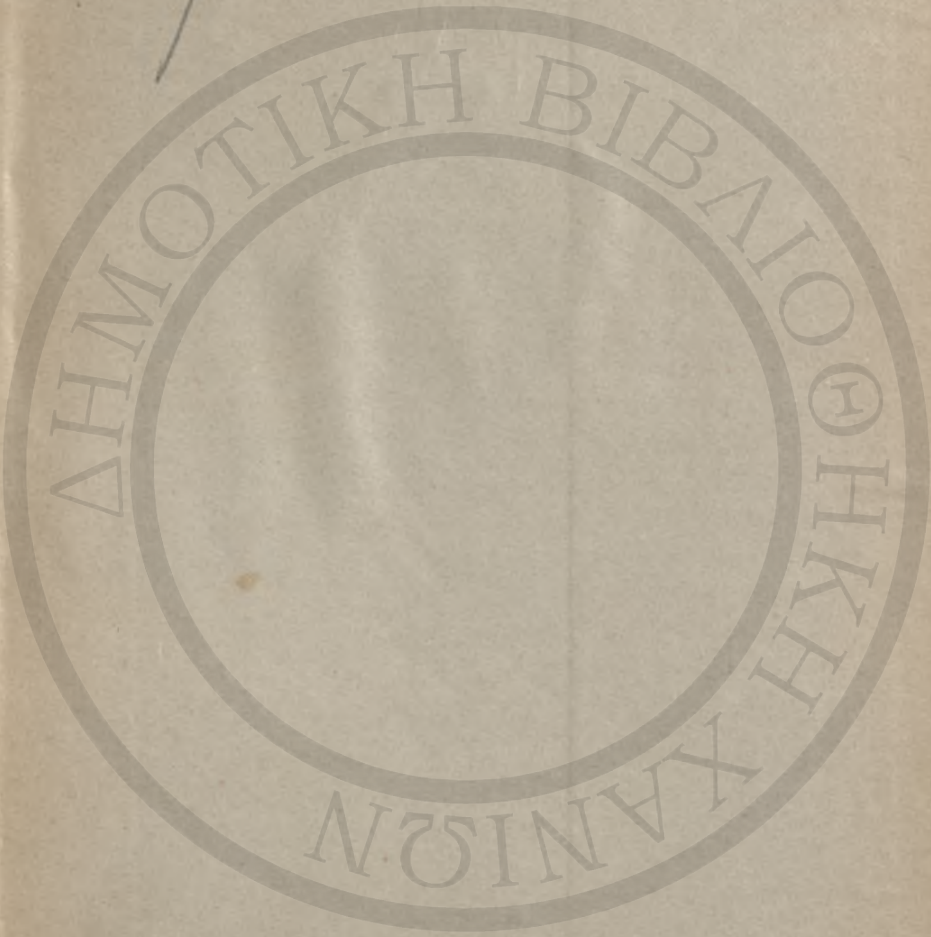

BIBLIOPLETON
Γ. ΜΙΝΩΣ
ΑΘΗΝΑΙ
BENEDICERE BOTTLING

B/120

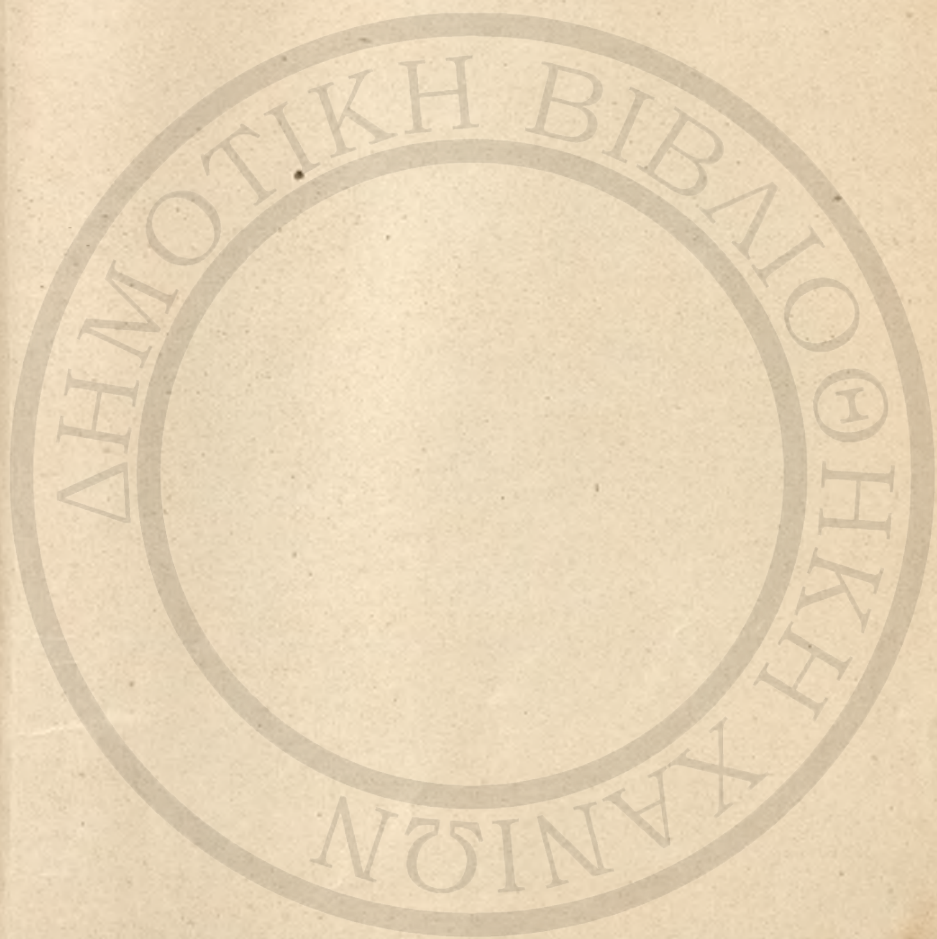

Α. ΒΟΥΤΣΕΤΑΚΗΣ

Εν Αθήναις
1901

Εἰς ἀμνησίαν
ἀγαθῶν ἀποχρῶν

ΤΑ
ΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΞ. ΠΟΛΙΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΗΜΑΡΧΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗ

Τ Α
ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟΝ ΤΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑΝ

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ
ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ
ΤΩΝ ΔΗΜΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΥΧΟΝΤΩΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΛΩΣΣΑΝ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

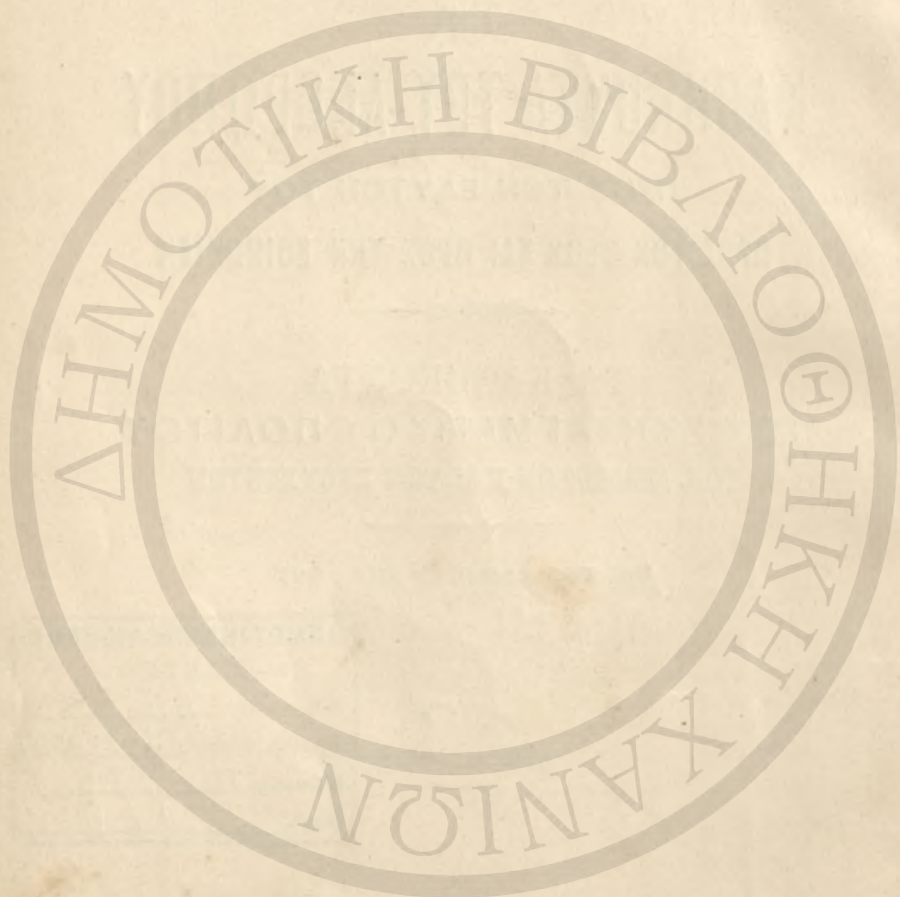
ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΑΔΕ. αριθ. 65.535
Χρονολ. Εισαγ. 14-9-2009
Ειδικότης ΠΟΛΙΤΙΚΟΙΣ
*Αριθ. 320.4 / ΒΟΥ

ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ", Ε.Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

—
1901

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟΦΡΟΝΑ
ΚΑΙ ΛΑΤΡΕΥΤΟΝ ΜΑΣ ΗΓΕΜΟΝΑ

ΠΡΙΓΚΗΠΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γ Ε Ω Ρ Γ Ι Ο Ν

ΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ

ΣΚΟΠΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΟΥΤΟ

ΜΕ ΟΛΣΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΝ ΑΦΟΣΙΩΣΙΝ

ΚΑΙ ΕΥΛΑΒΕΙΑΝ

ΑΦΙΕΡΩΝΩ

Δ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΜΙΑΝ ΕΞΗΓΗΣΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΣ ΜΟΥ

Τὸ παρὸν βιβλίον μου εἶνε προωρισμένον διὰ τὸν λαὸν καὶ διὰ τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ, καὶ διότι αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸν περισσότερον πληθυσμὸν καὶ διότι ἔχουν τὰ ὀλιγώτερα μέσα καὶ βοηθήματα ν' ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ μορφωθοῦν. Διὰ τοῦτο δὲν ἔθεσα τίποτε μέσα, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἐννοῆ καὶ ὁ ἀπλούστερος χωρικός. Καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰς ἐννοίας καὶ τὰς φράσεις, ἀνέλυσα καὶ ἀπλοποίησα μέχρι τοῦ σημείου, ποῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ἀντίληψις, τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σημερινοῦ παντοπώλου καὶ τοῦ γεωργοῦ. Διότι δὲν μοῦ φαίνεται δὲ καὶ σχολαστικώτερον πρᾶγμα παρὰ νὰ θελήσῃ κανεὶς νὰ διδάξῃ καὶ νὰ φωτίσῃ ἓνα ἄλλον δι' ἓνα πρᾶγμα ποῦ δὲν τὸ γνωρίζει καὶ διὰ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο νὰ μεταχειρίζεται κατόπιν γλῶσσαν, ποῦ δὲν τὴν καταλαμβάνει ὁ διδασκόμενος, οὔτε τὴν ἐννοεῖ ὅσον πρέπει καὶ θὰ τὸν ἐκούραζε περισσότερον ἢ προσπάθεια καὶ ἡ δυσκολία νὰ ἐννοήσῃ τὴν γλῶσσαν παρὰ τὸ πρᾶγμα!! Διὰ τοῦτο ἐμεταχειρίσθηκα τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, εἰς τὴν καθαρωτέραν καὶ ὁμαλωτέραν αὐτῆς μορφήν. Τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, ὄχι τὴν τοπικὴν, ἀλλὰ τὴν Πανελληνίον, ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ καθαρισμένην καὶ ὀλίγον τι χτενισμένην, χωρὶς ὅμως τὸ χτένισμα αὐτὸ νὰ δύναται νὰ ἐμποδίσῃ καθόλου ἓνα ἀπλοϊκὸν ἄνθρωπον νὰ τὴν ἐννοήσῃ εὐκόλως καὶ καλῶς. Ἡ ἐξέλεξις μοῦ φαίνεται ὁ φυσικώτερος δρόμος ποῦ ἀκολουθοῦν ὅλα τὰ πράγματα. Ὅλιγοὶ ἀναιδαίνουν μίαν σκάλαν γὰρ πηδήματα· οἱ πολλοὶ ἀναιδαίνουν σκαλὶ σκαλὶ καὶ ἂν τοὺς ἀναγκάσῃς

ν' ἀναιδούν μὲ πῆδημα, πολλοὶ ἀπὸ φόβου θὰ παραιτήσουν τὴν ιδεάν ν' ἀναιδούν καὶ καθόλου. Ὅταν πάλιν συνειθίσῃ ὁ λαὸς εἰς αὐτὸ τὸ χτένισμα, ἄλλοι τότε θὰ τὴν χτενίσουν ὀλίγον περισσότερον.

Ὅλοι ὅσοι ἔγραψαν βιβλία διὰ τὸν λαὸν ἢ ἐλπιόμηνσαν ἢ δὲν γνωρίζουν τί θὰ ᾖ πῆ χωρίον καὶ χωρικός. Κανείς δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψει τὰ μέσα ποῦ δύνανται νὰ ἔχουν καὶ ἔχουν οἱ χωρικοὶ μας καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὰ νὰ περιορίσῃ τὰς συμβουλὰς του καὶ ὁδηγίας του. Ἄλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῶν δίδουν συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας ποῦ καὶ ἂν θέλουν, δὲν ἔχουν τὰ μέσα ν' ἀκολουθήσουν, καὶ παραλείπουν ἐκείνας ποῦ δύνανται εὐκόλῃ νὰ ἐκτελέσουν. Εἰς τὸ βιβλίον μου δὲν θὰ εὕρῃ τίποτε ποῦ νὰ μὴν ἔχη τὸ μέσον καὶ τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ κάθε χωρικός καὶ ἀγρότης.

Παρατηρήσατε ὅλα τὰ βιβλία τῶν δημοτικῶν Σχολείων, ποῦ εἶνε κατωμένα διὰ παιδιὰ τῶν χωρικῶν τῆς ἡλικίας τῶν ἑξ καὶ ἑπτὰ ἐτῶν. Πολλὰ ἀπὸ τὰ βιβλία αὐτὰ θὰ δυσκολευθοῦν νὰ τὰ ἐννοήσουν καὶ τὰ παιδιὰ τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἐπιστημόνων τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ ἀπ' ὅταν θὰ γεννηθοῦν ἀκούουν τὴν λεγομένην καθαρεύουσαν γλῶσσαν καὶ ἔχουν ὅλας τὰς εὐκολίας νὰ μορφωθοῦν καὶ ν' ἀναπτύχθωσιν. Νομίζεις ὅτι εἶνε κατωμένα διὰ τοὺς ὀλίγους καὶ ὄχι διὰ τοὺς πολλοὺς; διὰ τοὺς ὀλίγους ποῦ δὲν εἶνε καὶ τόσον ἀναγκαῖα, διότι αὐτοὶ ἔχουν τόσα ἄλλα βοηθήματα, τὰ βοηθήματα τῶν προγυμναστῶν, οἰκοδιδασκάλων καὶ τῶν μορφωμένων γονέων. Τώρα αὐτὰ τὰ βιβλία ἐκτελοῦν τὸν σκοπὸν καὶ τὸν προορισμὸν των; Ὁ δάσκαλος θ' ἀπαντήσῃ ναί· ἐγὼ ὅμως φρονῶ ὄχι. Καὶ ὅταν λέγω δάσκαλον ἐννοῶ, ὄχι τὸν διδάσκαλον κατὰ τὸ ἐπάγγελμα, τὸν εὐγενῆ αὐτὸν ἐργάτην τοῦ θειοτέρου καὶ εὐγενεστέρου ἐπαγγέλματος, ἀλλὰ τὸν δάσκαλον κατὰ τὸ πνεῦμα. Διότι ὅπως θὰ εὕρητε πολλοὺς δασκάλους καὶ μεταξὺ τῶν καθηγητῶν καὶ γυμνασιαρχῶν, δικηγόρων καὶ ὄλων τῶν ἐπαγγελματιῶν, τοιοῦτοτρόπως θὰ εὕρητε πάλιν διδασκάλους καὶ μεταξὺ τῶν γραμματοδιδασκάλων καὶ ἀθανῶν διδασκά-

λων. Τὴν γλῶσσαν λοιπὸν τοῦ ἠθέλησεν ὁ δάσκαλος τοῦ ἔγραψε μερικὰ ἀπὸ τὰ βιβλία ἐκεῖνα διὰ νὰ μάθῃ τὸ παιδί τοῦ βοσκῆ καὶ τοῦ γεωργοῦ, δὲν θὰ τὴν ἐννοήσῃ, οὔτε θὰ τὴν ὁμιλήσῃ ποτὲ τὸ παιδί αὐτό, τοῦ προορίζεται νὰ γείνῃ γεωργὸς καὶ τεχνίτης. Καθὼς ἐπίσης καὶ ἐκεῖνο τοῦ ἠθέλησεν ὁ δάσκαλος μὲ τὸ βιβλίον τοῦ νὰ διδάξῃ εἰς τὰ παιδιά τῶν χωρικῶν, οὔτε θὰ τὸ ἐννοήσουν, οὔτε θὰ τὸ χωρεύσουν ποτὲ μὲ τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, οὔτε τὴν γλῶσσαν τῶν παιδιῶν τῶν χωρικῶν διορθώνει, μάλιστα τὸ ἐναντίον κατορθώνει νὰ τὴν κρατῇ στάσιμον, καὶ τὸ κυριώτερον καὶ σπουδαιότερον ὅτι, οὔτε ἐκεῖνο τοῦ ἐσκόπευε νὰ διδάξῃ εἰς αὐτὰ κατορθώνει νὰ τῶν δώσῃ νὰ τὸ ἐννοήσουν· ὥστε εἶπέτε μου παρακαλῶ, τί ἐπέτυχε τώρα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο τοῦ λογιωτάτου δασκάλου ἀπ' ὅσα ἐπέδωκε ;

Προσεπάθησα ν' ἀποφύγω εἰς τὸ βιβλίον μου τοῦτο τὰς ξένας καὶ χυδαίας λέξεις καὶ φράσεις. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ψῦλον δὲν ἔκαμα τὸ πάπλωμα· ὑπάρχουν εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ πολλαὶ λέξεις τόσον ζωνταναί, τόσον ἐκφραστικαί, ζωνταὶ καὶ ἀπεικονιστικαί, τοῦ μόνου ἑναὶ δάσκαλος νὰ τολμᾷ νὰ τὰς ἀντικαταστήσῃ· τὸ ζωντανὸν δὲ καὶ κινούμενον σῶμα ἐνὸς αἰγοβοσκῆ, φρονῶ ὅτι εἶνε χρησιμώτερον ἀπὸ τὸ ἀψυχον πτῶμα ἐνὸς βασιλέως.

Πολλάκις ὅταν ἔκρινα, ὅτι μίαν ἐννοιαν πρέπει νὰ τὴν τονίσω περισσότερο διὰ νὰ κεντήσω καὶ νὰ ἔξυπνήσω τὸ αἶσθημα καὶ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου, δὲν ἐδίστασα καθόλου νὰ μεταχειρισθῶ τὴν κατάλληλον λέξιν πρὸς τὸν σκοπὸν μου τοῦτον, ὅπου καὶ ἂν τὴν εὑρίσκα, ὁπότε ἐγνώριζα ὅτι ἡ λέξις αὕτη ἔχει μεγαλειτέραν δύναμιν, ἐκφραστικότητα καὶ ζῶν διὰ τὸν λαὸν καὶ ἡ ὅποια ἠμπορεῖ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην νὰ τοῦ χαράξῃ βαθύτερα ἐκεῖνο τοῦ ἐγὼ ἠθελα νὰ τοῦ παραστήσω. Μὲ ὄλον δὲ τὸν σεβασμὸν τοῦ ἔχω εἰς τὴν γλῶσσαν μας, δὲν δύναμαι παρὰ νὰ τὴν θεωρῶ πάντοτε ὄχι ὡς σκοπὸν, ἀλλ' ὡς μέσον διὰ νὰ φθάσω πρὸς ἕνα σκοπὸν. Καὶ ὅταν βλέπω ὅτι

κινδυνεύει νά θυσιάσω τὸν σκοπόν, δὲν διστάζω καθόλου τότε νά πράξω τὸ ἐναντίον ποῦ πράττουν οἱ δασκάλοι, νά προτιμήσω δηλαδὴ νά θυσιάσω τὸ μέσον, διὰ νά σώσω, ὅσον εἶνε δυνατόν, τὸν σκοπόν.

Γνωρίζω ὅτι θὰ εὐρεθοῦν μερικοὶ ποῦ δὲν θὰ συμφωνήσουν μὲ αὐτὰ ποῦ γράφω καὶ θὰ μοῦ εἰπουν ὅτι δολοφονῶ τὴν γλῶσσαν νά μεταχειρίζωμαι τὰς χυδαίας λέξεις «πρὸς τυχάδα, ξεπέφτω» καὶ ἄλλας ὁμοίας. Γνωρίζω ἀκόμη ὅτι θὰ προχωρήσουν καὶ πλεὶς πέρα καὶ θὰ εὐρουν ὡς ἐλάττωμα τὸ μεγαλείτερον προτέρημα τοῦ βιβλίου μου, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἀνταμείβω τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ καθῆκον καὶ κάνω τὸν καλὸν μαθητὴν Χριστὸν, ποῦ εἶνε ὁ ἦρωας, διὰ νά εἰπωμεν ἔτσι, τοῦ βιβλίου μου, ὕστερα ἀπὸ ὀλόκληρον τιμώτατον βίον, Δῆμαρχον. Καὶ ὅς βεβαιῶ ἀκόμη ὅτι θὰ μοῦ εἰπουν πλεὶς ἀπίστευτο πρᾶγμα, διατί δηλαδὴ νά στηρίζω τὸ βιβλίον μου ἐπὶ τῆς θρησκείας μας καὶ νά παραδέχομαι τὴν θαυματουργὸν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἓνα φοβερὸν ἐλάττωμα τῆς σημερινῆς κοινωνίας, τὴν ψευδορκίαν, νά τὴν τιμωρῶ μὲ τὴν θείαν τιμωρίαν ποῦ τὴν τιμωρῶ. Καὶ ἀντὶ νά εὐρουν ὡς μεγάλο προτέρημα τοῦτο, θὰ μοῦ εἰπουν ὅτι σπρώχνω τὸν λαὸν πρὸς τὴν δεισιδαιμονίαν!! Ἴσως καὶ διότι προσεπάθησα νά μὴν κουράσω τὸν ἀναγνώστην καὶ ἐπλεξα τὴν ὑπόθεσιν μὲ διάφορα ἐπεισόδια, παρμένα ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν τοῦ χωρικοῦ, ἴσως καὶ διότι ὅλα τὰ παραδείγματα τὰ ἔχω παρμένα διὰ νά ἐννοοῦνται εὐκόλα ἀπὸ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν, ἴσως καὶ διότι δὲν γράφω τίποτε χωρὶς νά προσπαθῶ νά πείσω τὸν ἀναγνώστην μὲ εὐκολονόητα παραδείγματα καὶ ἐπιχειρήματα ὅτι εἶνε ὀρθὸ καὶ σωστὸ κατὰ τὸν τρόπον ποῦ τὸ γράφω, ἴσως καὶ διότι ὅλη ἡ ὑπόθεσις ξετυλίσσεται ἐπάνω εἰς μίαν συνεχῆ ζωὴν ἐνὸς χωρικοῦ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ὡς ἓνα αὐτοτελὲς διήγημα, νά δύναται νά κρατηθῆ εὐκολώτερον καὶ περισσότερον εἰς τὸν νοῦν ἐνὸς παιδιοῦ, ἴσως, λέγω, καὶ ὅλα αὐτὰ νά τὰ μετρήσουν πολλοὶ σοφολογιώτατοι ὡς ἐλαττώματα. Αἶ, πρὸς αὐτοὺς δὲν ἀπαντῶμεν κἀν. Ἐχουν

στενὸ πνεῦμα καὶ στενὸ μάτι, ποῦ νὰ μὴ δύναται ποτὲ νὰ ἴδῃ διὰ μιᾶς μὲ μιὰ ματιὰ τὸ σύνολον μιᾶς εἰκόνας ἢ ἐνὸς βουνοῦ, διὰ νὰ ἔμπορέσουν νὰ ἐννοήσουν μὲ τὸ γενικὸν αὐτὸ παρατήρημα, ἂν τὸ ἀγκάθῃ ἐφύτρωσε μόνον διὰ νὰ ἀγκιλῶνῃ ἢ καὶ διὰ νὰ χρησιμεύῃ μὲ τὴν ὥραϊαν του κορμωστασίαν πρὸς στολισμὸν τοῦ βουνοῦ καὶ πρὸς τροφήν ἀκόμη διὰ μερικοὺς ὀργανισμοὺς. Ἐμπορεῖ οὗτοι νὰ εἶνε πολυμαθεῖς, σοφοὶ καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλετε, ἀλλὰ εἶνε πάντοτε ἑτερόφωτα σώματα. Εἰς τὸ κεφάλι των πολλακίς θὰ εὔρητε ἓνα μεγάλο καὶ παραγεμισμένον ἴσως ταμεῖον, ἀλλὰ ποτὲ δὲν θὰ ὄητε νὰ ἔγῃ ἀπὸ ἑκεῖ μέσα τίποτε μεταμορφωμένον, τίποτε πρωτότυπον, τίποτε διαφορετικόν ἀπὸ ὅ,τι προηγουμένως ἐμπῆκεν, ἢ νὰ ἐξέλθῃ τίποτε τὸ ὁποῖον προτιήτερα δὲν εἰσῆλθε. Δὲν ἔχουν θηλικὸ μυαλό, ὅπως πολὺ ἐξυπνα λέγει ὁ λαός. Δὲν ἐγεννήθησαν νὰ δημιουργοῦν, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθοῦν. Καὶ ἐνῶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶνε ἀχρηστα στοιχεῖα διὰ τὴν πρόοδον, ἀναθέτουσιν δυστυχῶς εἰς αὐτοὺς συνήθως νὰ μετρήσουν κάθε ἐργασίαν ἂν ἤμπορῇ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πρόοδον.

Πολλοὶ φίλοι μου μ' ἐπιμονὴν μεγάλην μὲ ἐσυμβούλευσαν νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτὰς τῶν δασκάλων καὶ νὰ μεταχειρισθῶ τὸ ἀκατάληπτον καὶ ξηρόν, ἀλλ' ἀρχαῖκόν λεξιλόγιόν των καὶ τὰς στρυφνὰς ἀπαρμυφατομετοχικὰς φρασεολογίας των, διότι τοῦτο εἶνε τὸ συμφέρον μου, ἀφοῦ αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον θὰ ἀποφασίσουν περὶ τῆς τύχης τοῦ βιβλίου μου· ἀλλὰ ἐγὼ μὲ πολὺ μεγαλειτέραν παρὰ οἱ φίλοι μου ἐπιμονὴν, προτιμῶ μυριάκις νὰ θραύωμαι καὶ νὰ συντριβῶμαι ἀκολουθῶν τὰς πεποιθήσεις μου, παρὰ νὰ χειροκροτοῦμαι ἀπαιρούμενος αὐτὰς χάριν τοῦ συμφέροντός μου.

Ἄλλ' ὅμως ὅσον εἶμαι βέβαιος περὶ τῆς γνώμης αὐτῶν τῶν λογιστάτων, οἱ ὁποῖοι καὶ διὰ μόνον τὸν λόγον διὰ τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν εἶνε καμωμένο μὲ τὸν συνειθισμένον τύπον καὶ διότι ἐτόλμησε, παρὰ τὴν δειάν των, νὰ ἀκολουθήσῃ νέον δρόμον πλεῖδ' εὐκόλοπε πάτηχτον εἰς τοὺς

χωρικούς, θά φωνάξουν: «σταυρωθήτω, σταυρωθήτω», άλλο τόσον εἶμαι βέβαιος ὅτι, με ὅλας τὰς ἐλλείψεις ποῦ θά ἔχη ἓνα τέτοιο πρωτότυπον βιβλίον, ὅλοι ἐκεῖνοι ποῦ τὸ ἴματι τους βλέπει διαφορετικὰ ἀπὸ τὸ ἴματι τῶν πολλῶν καὶ ἔχει τὸ χάρισμα νὰ διαπερνᾷ καὶ νὰ πιγαίνει καὶ πλεὶς κάτω ἀπὸ τὰ φαινόμενα, ποῦ τὴν κρίσιν των δὲν περιορίζει καμμιὰ δασκαλικὴ πρόβλησις, ποῦ δὲν διατάζουν νὰ παραδεχθοῦν ἓνα πράγμα ὡς τώρα ἀπαράδεκτο καὶ νὰ προσβάλουν τὸ στῆθος των εἰς ἓνα μεγάλο καὶ ἰσχυρὸ ρεῦμα, ποῦ ἐγεννήθησαν ν' ἀνοίγουν πρῶτοι κάθε νέον δρόμον διὰ κάθε πράγμα, ὅλοι αὐτοί, λέγω, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά εὔρουν εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, τοῦλάχιστον τὴν πρωτοτυπίαν, ὀλίγην δύναμιν καὶ ὀλίγην ζωὴν, καὶ ἀκόμη ὅτι, καμωμένο ἐπάνω ἔς τὰ ἦθη, ἔς τὰ ἔθιμα καὶ ἔς τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐξικινιάζει καὶ εὐρίσκει καὶ καυτηριάζει κατόπιν, τὰ σπουδαιότερα ἐλαττώματα αὐτοῦ, εἰς τρόπον ποῦ νὰ μὴ ἴμωρῃ νὰ τὸν ἐπιτύχη ποτὲ μία μετάφρασις ἐνὸς ξένου βιβλίου, καμωμένου δι' ἄλλον λαόν, με ἄλλα ἦθη καὶ ἔθιμα, με ἄλλον χαρακτῆρα καὶ με ἄλλας ἀρετὰς καὶ κακίας. Διότι δὲν δύναται παρὰ νὰ ὁμολγήσῃ, ὅστις παρηκολούθησε τὰ πράγματα, ὅτι δι' ἓνα δασκαλικὸ πνεῦμα τὸ μεγαλύτερο πλεονέκτημα ἐνὸς βιβλίου εἶνε νὰ μὴ φέρῃ ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Χανία, 20 Αὐγούστου 1901

Ὁ συγγραφεὺς

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΩΣ ΤΟ ΠΤΩΧΟ ΠΑΙΔΙ Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΕΓΕΙΝΕΝ Ο ΚΑΛΙΤΕΡΟΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΩΤΕΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΤΟΥ

Εἰς τί μᾶς χρησιμεύει ἡ καθαριότης. — Ἡ ἀξία τῆς ὑγείας μᾶς. — Τὰ ἀνεκτίμητα αὐτῆς ἀγαθά.

Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκης ἦσαν συμμαθηταὶ καὶ ἀχώριστοι φίλοι, εἶχαν δὲ καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν. Ὁ Χρῆστος ἦτο ἓνα ὥραϊο καὶ λεπτοκαμωμένο παιδάκι, ἕως ὁπίω ἐτών, μὲ σῶμα κανονικὸ καὶ ὀλίγον ἀδύνατο, μελαχροινό, μὲ ἔμμορφο καὶ γλυκὺ πρόσωπο στρογγυλόν, μὲ μεγάλα καὶ ζωηρὰ μάτια, μὲ κατὰμαυρα μαλλιά, πάντοτε γελαστό καὶ πάντοτε καλόκαρδο, παρὰ πολὺ ἀγαπητὸ καὶ πολὺ συμπαθητικὸ καὶ ἠγάπα πάντοτε νὰ ἀκούῃ πολλὰ καὶ νὰ ὀμιλῇ ὀλίγα. Ἦτο δὲ τὸ ἔμμορφοκαμωμένο αὐτὸ παιδάκι πολὺ πτωχὸ τὸ καυμένο. Ὁ πατέρας του ἦτον ὁ πτωχότερος γεωργὸς τοῦ χωρίου των, ἀλλ' ἦτον ἀγαθὸς καὶ τίμιος, πολὺ εὐλαβὴς καὶ πολὺ ἐνάρετος ἄνθρωπος καὶ ἠγάπα πολὺ τὴν ἐργασίαν. Ὁ δὲ Κωστάκης εἶχε τὴν αὐτὴν ἡλικίαν μὲ τὸν Χρῆστον καὶ ἦτο ξανθὸς καὶ παχύς, μὲ σιγουρὰ μαλλιά καὶ γυλανά μάτια, φλύαρος καὶ πολὺ θυμώδης, ὀργιζόμενος διὰ

τὸ παραμικρόν, ἂν καὶ κατὰ βάθος ἡ καρδία τοῦ ἦτο ἀγαθὴ καὶ καλὴ. Ἦτο δὲ υἱὸς τοῦ Δημάρχου, τοῦ πρώτου καὶ τοῦ πλουσιωτέρου τοῦ χωρίου των.

Ἐνα πρωτὸ, ὀκτὼ ἡ ὥρα, ἡ καμπάνα τοῦ σχολείου ἐπαιξε καὶ οἱ δύο μικροὶ φίλοι, ὁ Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκης, ἐπήγαιναν εἰς τὸ σχολεῖόν των. Ἄμα ἔφθασαν, ἐμπήκαν μέσα καὶ ἐκάθησαν εἰς τὰς θέσεις των. Μετ' ὀλίγον ὅταν ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἔφθασαν ὁ διδάσκαλος ἐσηκώθη ἀπὸ τῆν θέσιν του καὶ μετὰ χαρὰν μεγάλην εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του νὰ σηκωθῶν ὅλοι ὄρθιοι καὶ νὰ ἀκούσουν μετὰ προσοχὴν τὸ γράμμα τὸ ὁποῖον θὰ τῶν διαβάσῃ. Καὶ ὁ διδάσκαλος ἀνέγνωσε τὸ ἀκούσθον γράμμα, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔστειλεν ἐκ μέρους τοῦ Ἡγεμόνος ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ.

Ἰδοὺ δὲ τί ἔλεγε τὸ γράμμα αὐτό :

Κύριε Διδάσκαλε,

Ἔλαβον τὴν ἐντολὴν ἀπὸ τῆν Αὐτοῦ Βασιλικὴν Ὑψηλότητα τὸν Πρίγκηπα τῆς Ἑλλάδος καὶ Ἡγεμόνα ἡμῶν Γεώργιον, νὰ σοῦ γράψω ὅτι μετὰ μεγάλης Τυ χαρᾶς μαρθάνει ὅτι τὸ σχολεῖόν σου προσδεύει καὶ ἔχει πολλοὺς μαθητάς ἐπιμελεῖς καὶ καλοὺς. Καὶ ἐπειδὴ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶνε ν' ἄρταμειθωρτα. οἱ καλοὶ ἄνθρωποι, ἐπιθυμεῖ καὶ ἡ Αὐτοῦ Ὑψηλότης ὁ Πρίγκηψ τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος νὰ φιλοδωρήσῃ τοὺς πλεῖστὸν καλοὺς μαθητάς σου. Διὰ τοῦτο λοιπὸν τὰ δύο χρυσοδεμένα βιβλία, τὰ ὁποῖα σοῦ ἀποστέλλει, καθὼς καὶ τὴν εἰκόνα Του, ἐπιθυμεῖ νὰ δοθῶν εἰς τὸν καλλίτερον μαθητὴν τοῦ Σχολείου σου, εἰς ἐκεῖτον δηλαδὴ ποῦ γρῶριζει καὶ ἐκτελεῖ καλλίτερα τὰ καθήκοντά του. Τὸ μικρόν τοῦτο δῶρον εἶνε μίᾳ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης ἀγάπης, τῆν ὁποῖαν ἡ Αὐτοῦ Ὑψηλότης ἔχει πάντοτε πρὸς τοὺς καλοὺς μαθητάς.

Ὁ Διδάσκαλος κατόπιν ἀφοῦ ἐδιάβασε τὸ γράμμα τοῦτο τοῦ Ἡγεμόνος, εἶπεν εἰς τοὺς μαθητάς του ὅτι, ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς νομίζουν ὅτι εἶνε οἱ καλλίτεροι καὶ ἄξιοι διὰ νὰ πάρουν τὸ βραβεῖον τοῦ Ἡγεμόνος, νὰ σηκωθοῦν ἐπάνω.

Ἐσηκώθησαν δὲ τρεῖς.

— Ἐσύ, λέγει ὁ διδάσκαλος εἰς τὸν πρῶτον, νομίζεις ὅτι σοῦ ἀνήκει καὶ πρέπει νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ Ἡγεμόνος, διότι ἐξετέλεσες τὰ καθήκοντά σου; Ἄς ἴδωμεν λοιπὸν ἂν ἔχῃς δίκαιον, Νικόλαε.

— Εἶνε ἀλήθεια, μικρὲ μου, ὅτι εἶσαι ἐπιμελὴς καὶ τακτικὸς εἰς τὰ μαθήματά σου, ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν φθάνει. Ἔχεις καὶ ἄλλο καθήκον, ἔχεις καὶ ἄλλο χρέος πρὸς τὸν ἑαυτόν σου, πλεῖο μεγάλο καὶ πλεῖο σπουδαῖο ἀπὸ ὅλα τᾶλλα. Εἶνε χρέος σου μεγάλο νὰ ἐπιμελῆσαι καὶ νὰ περιποιήσαι τὴν υἰγιάν σου· σὺ ὅμως δὲν φροντίζεις καθόλου περὶ αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν παραμελεῖς καὶ τὴν θεωρεῖς ὡς ἓνα πρᾶγμα ποῦ δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἐνῶ εἶνε τὸ σπουδαιότερον καὶ πολυτιμότερον ἀγαθὸν τοῦ ἀνθρώπου. Τὴν παραμελεῖς δέ, μικρὲ μου Νικόλαε, τὴν υἰγιάν σου καὶ εἶσαι ἐχθρὸς τῆς, διότι δὲν εἶσαι καθαρὸς. Ἡ δὲ καθαριότης πρέπει νὰ γνωρίζῃς ὅτι εἶνε μητέρα τῆς υἰγείας. Σὺ δὲ πάντοτε ἔρχεσαι εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ ἔχεις τὰς χεῖράς σου καὶ τοὺς πόδας σου ἄπλυτα καὶ ὅλο σου τὸ σῶμα ἀκάθαρτο· τὰ δὲ φρενῆματά σου εἶνε πάντοτε λερωμένα. Κάθε δὲ ἄνθρωπος καὶ πρὸ πάντων κάθε μαθητῆς, ποῦ δὲν πλύνει κάθε ἡμέρα τακτικὰ μὲ ἄφθονο νερὸ τὸ πρόσωπό του, τὸ κεφάλι του, τὰς χεῖρας του καὶ τοὺς πόδας του, ἀλλὰ εἶνε ἀκάθαρτος καὶ λερωμένος, ἐκτὸς ποῦ τὸν συχαίνονται καὶ τὸν ἀηδιάζουν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, βλάπτει καὶ καταστρέφει ἐξ ἄλλου μὲ αὐτὴν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὴν υἰγιάν του· διότι ὅλο μας γενικῶς τὸ σῶμα εἶνε

γεμάτο ἀπὸ μικροὺς μικροὺς πόρους, πολὺ μικρὰς τρυπίτσες καὶ τόσον μικρὰς ποῦ νὰ μὴ ἴμπορῇ νὰ τὰς διακρίνη τὸ ἴμάτι μας. Ἀπ' αὐτὰς δὲ ὅλες τῆς μικρὰς τρυπίτσες, ποῦ εἶνε ἀμέτρητες, βγαίνουν ἐξω ἀπὸ τὸ σῶμά μας με τὸν ἰδρωτα μαζὺ καὶ χωριστὰ, πολλὰ καὶ διάφορα βλαβεραὶ ὕλαι, ποῦ ἔχουν πολλὰ πράγματα ποῦ τρώγομεν καὶ πίνομεν καὶ αἱ ὁποῖαι ὕλαι θὰ βλάψουν τὸ σῶμά μας καὶ τὸν ὄργανισμόν μας ἐὰν μείνουν μέσα. Ὅταν λοιπὸν ἡμεῖς δὲν καθαρίζομεν τὸ σῶμά μας, καὶ δὲν τὸ πλύνωμεν με ἄφθονο νερό, φράσσουν αὐτοὶ οἱ μικροὶ πόροι με τὰς διαφόρους ἀκαθαρσίας ποῦ καθίζουν ἐπάνω εἰς τὸ σῶμά μας, ἐμποδίζουν τότε νὰ βγῇ ἐξω αὐτὴν τὴν ἄχρηστον καὶ βλαβεράν ὕλην, ποῦ εἶπομεν ὅτι εὑρίσκεται μέσα εἰς τὸ σῶμά μας καὶ ἔτσι μένει κατ' ἀνάγκην εἰς τὸν ὄργανισμόν μας καὶ βλάπτει σπουδαίως καὶ τὸν ὄργανισμόν μας καὶ τὴν υγίαν μας, χωρὶς νὰ τὸ ἐννοοῦμεν, διότι μᾶς γενᾶ διαφόρους ἀσθενείας. Εἶναι ἀναγκασιότατον λοιπὸν νὰ πλύνωμεν καὶ νὰ καθαρίζομεν τὸ σῶμά μας διὰ νὰ μὴ ἀφίνωμεν τὰς ἀκαθαρσίας νὰ φράσσουν τοὺς πόρους του καὶ ἔτσι νὰ ἐμποδίζονται ὅλα τὰ ἄχρηστα ὑγρὰ νὰ βγαίνου ἐξω ἀπὸ τὸν ὄργανισμόν μας καὶ διὰ νὰ ἀερίζεται εὐκολώτερον τὸ σῶμά μας· δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον εἶνε πολὺ σπουδαῖον καὶ πολὺ υγιεινὸν νὰ ἀφίνωμεν ὅλες τὸ σῶμά μας ἐλεύθερον καὶ νὰ μὴ τὸ περιτυλίσωμεν καὶ νὰ φράσωμεν τοὺς πόρους του καὶ ἔτσι νὰ τὸ ἐμποδίζομεν νὰ ἀερίζεται καλῶς· ἓνας λόγος δὲ ποῦ βλέπετε ὅλα τὰ πτωχάκια πλειὸ υγιεινὰ καὶ πλειὸ ροδοκόκκινα ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῶν πλουσίων εἶνε, διότι τὰ φορέματά των αὐτῶν τῶν πτωχακιῶν, εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅταν εἶνε μικρά, μιὰ φουστὰνα ὅλη ὅλη καὶ ἔτσι τὸ σῶμά των δὲν ἐμποδίζεται νὰ ἀερίζεται πλειὸ τέλεια καὶ πλειὸ καλά. Ὅταν δὲ εἰς τὸν ὄργανισμόν μας μέσα δὲν

μένουν ἄχρηστα καὶ ἀκάθαρτα ὑγρά, τότε αὐτὸς ἐργάζεται καλλίτερα καὶ τὸ αἷμά μας κυκλοφορεῖ καὶ τρέφει τὸ σῶμά μας εὐκολώτερα, ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ λύχνος ὅπου ἀνάπτει καλά, ὅταν ἔχει καθαρὸ λάδι, θαμπώνει δε ἀμέσως καὶ ἔχει καθαρό φῶς, ὅταν τοῦ ρίψωμεν μέσα νερόλαδα. Ἐκτός δὲ τῆς καθαριότητος, ποῦ εἶνε ἀναγκαιοτάτη διὰ τὴν ὑγίαν μας, εἶνε τρία ἀκόμη πράγματα, παιδιὰ μου, ποῦ πρέπει νὰ προσέχετε πολὺ, διότι δύνανται καὶ νὰ βλάψουν καὶ νὰ ὠφελήσουν παρὰ πολὺ τὴν ὑγίαν σας. Ταῦτα δὲ εἶναι ἡ τροφή, ὁ ἀέρας καὶ τὸ νερό. Ἀπὸ ἀκάθαρτα νερὰ ἤμπορουν νὰ γεννηθοῦν πολλαὶ ἀσθένειαι καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ δίδωμεν μεγάλην προσοχὴν εἰς τὸ καθαρὸ καὶ χωνευτικὸ νερό· ἀλλὰ τὴν μεγαλειτέραν προσοχὴν πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα. Μελοσμενός καὶ βρωμερός ἀέρας, εἶνε δηλητήριον διὰ τὸν ὄργανισμόν μας καὶ διὰ τὴν ὑγίαν μας· ὅταν ὁ ἀέρας εἶναι καθαρός, βροθεῖ καὶ ἐνδυναμώνει, ὅταν τὸν ἀναπνέωμεν καὶ τοὺς πνεύμονάς μας καὶ τὸν ὄργανισμόν μας νὰ πετάξῃ, εὐκολώτερον ἔξω ἀπὸ τοὺς πόρους τοῦ σώματός μας τὰς διαφόρους ἀχρήστους καὶ ἀκαθάρτους οὐσίας, ὅλα δηλαδή τὰ βλαβερὰ εἰς τὸν ὄργανισμόν μας πράγματα. Δι' αὐτὸ νὰ προσέχετε πάντοτε, παιδιὰ μου, ὅταν εὐρίσκεσθε εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπου ὁ ἀέρας εἶναι πάντοτε καθαρώτερος, νὰ πέρνετε συχνὰ τὴν ἀναπνοὴν σας με' ὄλην σας τὴν δύναμιν καὶ τοῦτο νὰ φροντίζετε νὰ τὸ κάνετε κάθε ἡμέρα καὶ πρὸ πάντων κάθε πρωτὴ καὶ ἔτσι ἐκτός ποῦ ἀναπνέετε περισσότερον καθαρὸν ἀέρα, ἐνδυναμώνετε καὶ τοὺς πνεύμονάς σας, οἱ ὅποιοι εἶνε ἀπὸ τὰ ἀναγκαιότερα καὶ σπουδαιότερα ὄργανα τοῦ σώματός μας. Ἀποφεύγετε λοιπὸν νὰ κατοικήτε καὶ νὰ συχνάζετε ἀκόμη, εἰς μέρη ποῦ δὲν ἔχουν καθαρὸν ἀέρα, εἰς μέρη ὅπου ὑπάρχουν βρομαὶ καὶ ἀκαθαρσίαι, εἰάν θέλετε νὰ εἰσθε ὑγι-

εἰς καὶ εὐρωστοί. Τρίτον καὶ σπουδαῖον πρᾶγμα διὰ τὴν ὑγίαν μας εἶναι ἡ τροφή. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι δὲν δυνάμεθα νὰ τρώγωμεν ὅ,τι θέλομεν, οὔτε νὰ ἀγοράζωμεν κάθε τροφή ποῦ εἶναι πλεῖο δυναμωτική καὶ κατάλληλος εἰς τὴν ὑγίαν μας, δι' αὐτὸ, παιδιὰ μου, θὰ σᾶς δώσω μερικὰς συμβουλὰς σύμφωνα μὲ τὴν ἰμπόρευση τῶν γονέων σας καὶ νὰ προσέχετε πάντοτε νὰ τὰς ἀκολουθῆτε καὶ νὰ τὰς διαβάσετε καὶ εἰς τοὺς ἀγραμμάτους γονεῖς σας καὶ νὰ τῶν ἴητε ὅτι πρέπει νὰ τὰς ἐφαρμόζουν καὶ εἰς τὰ ἄλλα παιδιὰ τῶν, ἐὰν θέλουν νὰ κάμουν παλληκάρια σωστὰ καὶ ἀνδρειωμένα.

Τὸ σῶμά σας, παιδιὰ μου, διὰ νὰ τραφῆ καὶ νὰ αὐξηθῆ ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ τροφήν. Ἄλλὰ ὅσοι αἱ τροφαὶ δὲν τρέφουν ἐξ ἴσου τὸ σῶμα, ὅπως ἀπαράλλακτα καὶ τὰ διάφορα λάδια δὲν ἀνάβουν τὸ ἴδιον τὸν λύχνον. Τὸ πρῶτ' ἅμα σηκωθῆτε καὶ ἐνδύθητε πρέπει νὰ τρώγετε ἢ πρῶτὴν δὲ τροφή νὰ εἶνε γάλα· εἶναι ἡ καλλιτέρα τροφή ἀπὸ ὅλες καὶ ὄχι ὁ καφφές ὅπως συνειθίζουσ πολλοί, διότι ὁ καφφές διὰ τὰ παιδιὰ εἶνε βλαβερός. Τὸ γάλα δὲ εὐτυχῶς εἶνε ἄφθονον εἰς τὰ χωριά· ἀλλὰ ἐνῶ εἶναι ἄφθονον δὲν τὸ συνειθίζουσ ὅσον πρέπει καθὼς καὶ τὰ αὐγά. Ἐνῶ τὸ γάλα καὶ τὰ αὐγά εἶνε αἱ ὑγιέστεραι καὶ θρεπτικώτεραι τροφαί. Τὸ πρῶτ' λοιπὸν ἅμα σηκωθῆτε, ὀλίγον γάλα βρασμένο μὲ ὀλίγον ψωμί ἢ καλλίτερα παξιμάδι, τριμμένο μέσα, νὰ εἶνε ἡ προτιμότερα τροφή σας. Τὸ μεσημέρι καὶ τὸ βράδυ βέβαια δὲν ἴμπορῆτε νὰ φάτε ὅ,τι θέλετε, ἀλλ' ὅ,τι ἔχουν οἱ πτωχοὶ γονεῖς σας οἰκονομήσει καὶ διὰ τοῦτο περιορίζομαι καὶ ἐγὼ νὰ σᾶς εἴπω ἀπὸ τὰς τροφὰς ποῦ συνειθίζομεν ἡμεῖς οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι, ποῖται εἶνε αἱ ὑγιέστεραι καὶ θρεπτικώτεραι καὶ τὰς ὁποίας πρέπει νὰ προτιμοῦμεν διὰ νὰ ἐξυπηρετοῦμεν περισσότερο τὴν ὑγίαν

μας. Ἐνῶ ἔχομεν ἄφθονα αὐγά ἐδῶ εἰς τὰ χωριά δὲν τὰ προτιμοῦμεν, ἐνῶ εἶναι ἡ καλλιτέρα τροφή ἀπὸ ὄλας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὰ παιδιὰ, ἀλλὰ τὰ δίδομεν εἰς τὸν μπακάλη διὰ νὰ πάρωμεν μιὰ σαροδέλλα ἢ μιὰ φρίσα· εἶνε δὲ τὰ αὐγά ἢ προτιμωτέρα τροφή ἀπὸ ὄλας, διότι ἓνα αὐγὸ ἰσοδυναμεῖ μὲ τριάντα τρία δράμια γάλα καὶ δέκα δράμια κρέας· προτιμωτέρα ὅμως πάντοτε εἶναι τὰ βραστά καὶ ἐξ ἄπαντος νὰ εἶναι πάντοτε πολὺ μελάτα καὶ φρέσκα. Τὸ ψωμί ἐπίσης εἶναι καλὴ καὶ θρεπτικὴ τροφή διὰ τὰ παιδιὰ καὶ δι' αὐτὸ πρέπει νὰ σὰς ἀφίνουσι οἱ γονεῖς σας νὰ τρώγετε ὅσο θέλετε. Τὸ σταρένιο δὲ ψωμί εἶνε πολὺ θρεπτικώτερον ἀπὸ τὸ κριθαρένιο. Χάριν ὅμως οἰκονομίας οἱ περισσότεροι χωρικοὶ, οἱ πτωχότεροι, μεταχειρίζονται τὸ κριθαρένιο ψωμί· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι θρεπτικὸ ὅπως τὸ σταρένιο, δι' αὐτὸ θὰ ἔκαναν πολὺ καλλιτέρα ἂν ἔκαναν οἰκονομία ἀπὸ ἄλλα πράγματα καὶ νὰ δίδουσι ἔς τὰ παιδιὰ τῶν σταρένιο ψωμί. Σημαίνει δὲ πολὺ τοῦτο, διότι τὸ ψωμί εἶναι ἡ καθημερινὴ καὶ ἡ τακτικὴ τροφή τῶν ἀνθρώπων καὶ πρὸ πάντων τῶν πολὺ πτωχῶν, ὅπου ζοῦν σχεδὸν μόνον μὲ τὸ ψωμί. Ἀπὸ τὰ ὕσπρια νὰ προτιμοῦν πάντοτε οἱ γονεῖς σας τὰ ξηρὰ φασόλια καὶ τῆς φακῆς, διότι αὐτὰ εἶνε θρεπτικώτερα. Ἀπὸ τὰ λαχανικά, ἢ ἀγγινάρες εἶνε καλλιτέρες ἀπὸ ὄλα, τὰ χειρότερα δὲ ἢ ντομάτες, τὰ λάχανα, τὰ καρτόττα καὶ τὰ γογγύλια καὶ πρέπει νὰ τὰ ἀποφεύγετε. Τὰ ἄγρια χόρτα ἐπίσης, τὰ ὅποια εὐτυχῶς ἔχομεν ἄφθονα, εἶναι λαμπροτάτη τροφή καὶ πρὸ πάντων τὰ ραδίκια καὶ σπανάκια. Ἀπὸ τὰ κρέατα δὲ, τὸ χοιρινὸ καὶ τὸ βωδαινὸ, εἶνε διὰ τὰ παιδιὰ τὰ χειρότερα ἀπὸ ὄλα. Ἀπόλλα τὰ φροῦτα, νὰ προτιμῶτε πάντοτε τὰ σταφύλια, τὰ πορτοκάλια καὶ τὴν καρπούζαν, διότι εἶνε πολὺ ὠφέλιμα. Ἀκόμη καὶ κάθε πρωί, ἂν δὲν ἔχετε ἢ γάλα ἢ αὐγὸ

νὰ φάγετε, τότε σταφύλι καὶ πορτοκάλι εἶνε ὠραία πρωϊνὴ τροφή. Τὰ τυριὰ, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ φρέσκα τυριὰ, εἶνε λαμπροτάτη καὶ θεραπευτικὴ τροφή· καὶ δι' αὐτὸ τὸ δειλινὸ, ὅταν σχολάζετε ἀπὸ τὸ σχολεῖόν σας, ἢ ἓνα αὐγὸ μελάτο, ἢ ὀλίγο φρέσκο τυρὶ καὶ ψωμί, νὰ εἶνε πάντοτε τὸ πρόδειπνό σας. Πρὶν νὰ πᾶτε εἰς τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας σας δὲν πρέπει νὰ πίνετε ποτὲ κρασί· ἅμα δὲ γίνετε τεσσάρων ἐτῶν, νὰ πίνετε τότε, ἀλλὰ πάντοτε μὲ πολὺ νερό· τρία μέρη δηλαδὴ νερό καὶ ἓνα κρασί· ποτὲ ὅμως νὰ μὴ τὸ πίνετε σκέτο, διότι τότε ἐξάπαντος θὰ βλάψετε τὰ νεφρά σας καὶ τὸ σκότι σας. Φαγητὸ λοιπὸν τέσσαρες φορές τὴν ἡμέραν, ψωμί ἄφθονο, γάλα ἂν ἔχετε τὴν εὐκολίαν ἕως τρακόσα δρόμια τὴν ἡμέραν, νὰ τὸ προτιμᾶτε δὲ πάντοτε ἀπὸ κάθε ἄλλην τροφήν, διότι εἶνε ὁ βασιλικὸς τῶν τροφῶν. Τσαΐ καὶ καφέ ποτὲ νὰ μὴ πίνετε· κρασί ἐπίσης σκέτο ποτέ. Χόρτα ἄγρια ὅσα θελετε. Παχειὰ κρέατα νὰ μὴν τρῶτε ποτέ, καθὼς καὶ χειρινὰ καὶ βωδευνὰ οὐδέποτε· ἐλησμονήσαμεν νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἡ πατάτες καὶ πρὸ πάντων βραστές καὶ ψητές εἶνε μία πολὺ καλὴ τροφή. Φασόλια καὶ φακίς, σταφύλια καὶ πορτοκάλια εἶνε τὰ προτιμώτερα. Ἐάν μ' αὐτὰ συνειθίσετε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ τρέφεσθε, καλὰ μου παιδιὰ, καὶ μὲ ὀλίγην γυμναστικὴν κάθε ἡμέραν, βεβαιωθῆτε ὅτι θὰ γίνετε παλληκάρια καὶ ἄνδρες ὅπως πρέπει. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐδῶ εἰς τὰ χωρία δὲν ἔχομε γυμναστικὴν διὰ νὰ γυμνᾶζεσθε, κάθε βράδυ πρὸ σχολάζετε, νὰ πηγαίνετε εἰς τὴν ἐκσχὴν καὶ ἐκεῖ νὰ γυμνᾶζεσθε εἰς τὸ τρέξιμο, εἰς τὸ βόλι, εἰς τοὺς πήδους, εἰς τὸ τόπι καὶ ἄλλα, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀνάγκη νὰ γυμνάσῃ τὸ σῶμά του, νὰ τὸ σκληραγωγῆσῃ καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ εὐρωστο καὶ ρωμαλέο. Ὁ ἄνθρωπος ὁμοιάζει μὲ μίαν γλάστραν, ἢ ὅποιον ἄλλο σπάσῃ, ὅσον ὠραῖον καὶ ἂν εἶνε, τὸ

ἄνθος ποῦ ἔχει μέσα θά μαρανθῆ. Ἀπαράλλκτα τώρα συμβαίνει καὶ μὲ τὸ σῶμά μας· ὅταν τοῦτο δὲν εἶνε ὑγιὲς καὶ εὐρωστο καὶ τὸ πνεῦμά μας τότε, ὅπως συμβαίη καὶ μὲ τὸ ἄνθος, θά μαρανθῆ. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ πάλιν συμβαίνει ὅταν ἔχωμεν μίαν ὠραίαν γλάστρα καὶ τὸ ἄνθος τὸ ὅποιον εἶνε μέσα της δὲν κάνει τίποτε. Δι' αὐτὸ διὰ νὰ ἔχουν ἀξίαν καὶ χρησιμότητα πρέπει καὶ ἡ γλάστρα νὰ εἶνε ἱερῆ καὶ τὸ ἄνθος καλὸ. Τὸ ἓνα χωρὶς τὸ ἄλλο δὲν ἀξίζει σχεδὸν τίποτε. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ φροντίζωμεν τόσον καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ πνεύματος, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος. Εἶνε δὲ πολλοὶ καὶ ἀνόητοι ἐκεῖνοι ποῦ δὲν φροντίζουν νὰ ἀποκτήσουν σῶμα ὑγιὲς, ὠραῖον καὶ εὐρωστον.

Καὶ ὑγιὲς μὲν πρέπει νὰ φροντίζωμεν νὰ κάνωμεν τὸ σῶμά μας, διότι χωρὶς νὰ ἔχωμεν καλὴν ὑγείαν, τίποτε μεγάλο καὶ θαυμαστὸ καὶ ἀνδρικό δὲν δύναμεθα νὰ πράξωμεν. Χωρὶς ὑγείαν, οὔτε ὁ νοῦς μας δύναται νὰ ἐργασθῆ καλῶς καὶ ἡ πολυμάθειά μας τότε καὶ ἡ σοφία μας δὲν μᾶς ὠφελεῖ, οὔτε μᾶς χρησιμεύει ὅσον πρέπει. Χωρὶς ὑγείαν, ὅσα ἀγαθὰ καὶ ἂν ἔχωμεν δὲν μᾶς εὐχαριστοῦν καὶ ἡ ζωὴ μᾶς φαίνεται βαρετὴ καὶ ὁ κόσμος μαῦρος καὶ σκοτεινός. Ἡμπορεῖ νὰ μᾶς λείπουν πολλὰ πράγματα καὶ ἡμεῖς νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς, ἢ ὑγεία ὅμως ὅταν μᾶς λείπει, εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς. Εἶναι λοιπὸν τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα κάθε ἀνθρώπου καὶ κάνουν μεγάλο σφάλμα καὶ ἀσυγχώρητο λάθος ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν βλέπουν τὴν μεγάλην, τὴν ἀνεκτίμητην καὶ ἀλογάριστον ἀξίαν της· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἢ χρήματα ἢ διασκεδάσεις ἢ πολυμάθειαν τὴν παραμελοῦν καὶ τὴν καταστρέφουν.

Ὁραῖον δὲ πρέπει νὰ φροντίζωμεν νὰ κάνωμεν τὸ σῶμά μας, διότι τὸ ὠραῖον εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ λαμπρότερα χαρίσματα

τοῦ Θεοῦ καὶ διότι τὰ ὠραῖον καὶ ἡ ὠραιότης εἶνε ἐξαιρετικόν
 προνόμιον τῆς πατρίδος μας, τὴν ὅποιαν ἐπρόκρινεν ὁ Θεός με
 ὠραῖον οὐρανόν, με ὠραῖαν φύσιν, με ὠραῖον κλίμα, με ὠραῖαν
 θάλασσαν καὶ με ὠραῖους ἀνθρώπους. Ἐνῷ λοιπὸν τὸ ὠραῖον
 εἶναι ἐξαιρετικόν ὄρων καὶ χάρισμα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Ἑλ-
 ληνικὴν πατρίδα μας, διατί ἡμεῖς νὰ μὴ τὸ ὑποδοηθούμεν καὶ
 νὰ φροντίζωμεν μάλιστα νὰ τὸ καλλιεργοῦμεν, παρὰ νὰ τὸ
 παραμελοῦμεν τόσον ἀσυγχώρητα; Τὸ ὠραῖον εὐχαριστεῖ τὸν
 ὀφθαλμὸν καὶ τέρπει τὴν ψυχὴν μας· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀρ-
 χαιοὶ Ἕλληνες ἠγάπησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὸ ὠραῖον καὶ τὸ
 ἐκαλλιέργησαν καὶ τὸ ἀνέπτυξαν, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος λαὸς τοῦ
 κόσμου. Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ ὠραῖον εἶνε προνόμιον τοῦ Ἑλλη-
 νικοῦ ὀρίζοντος, ἀφοῦ εἶνε προωρισμένον νὰ μᾶς τέρπη καὶ
 νὰ μᾶς εὐχαριστῇ, διατί τότε νὰ μὴ φροντίζωμεν νὰ κάμω-
 θῆν τὸ σῶμά μας ὠραῖον καὶ κανονικόν ὅπως ἦτο τῶν ἀρχαίων
 προγόνων μας; Τὸ ἐμμορφωπλάσμενο δὲ σῶμα, ἡ ὠραιό-
 της καὶ ἡ κανονικότης αὐτοῦ ἀποκτᾶται διὰ τῆς γυμναστι-
 κῆς καὶ τῆς κανονισμένης ζωῆς, ἡ ὅποια ἐκτὸς ποῦ θὰ κά-
 νη τὸ σῶμά μας ὠραῖον καὶ κανονικόν καὶ σύμμετρον, μᾶς τὸ
 κάνει καὶ εὐρωστον καὶ ἔτσι ἀντέχει περισσότερον εἰς τὰς
 κακουχίας καὶ εἰς τὰς στερήσεις, που ἔμπορεῖ νὰ μᾶς τύχουν
 εἰς τὸν βίον μας.

Ἡ ὑγεία λοιπὸν, παιδιὰ μου, καὶ ἡ εὐρωστία τοῦ σώματος
 εἶνε παρὰ πολὺ μεγάλο καὶ ἀμέτρητος καλός. Παρατηρήσατε
 εἰς τὸ τελευταῖον θρανίον τὸν συμμαθητὴν σας, Δημήτριον,
 ὅπου τώρα ὁπὸ μέρες εἶνε ὀλίγον ἄρρωστος καὶ οὔτε γελᾶ
 ὅπως προηγήτερα, οὔτε εὐθυμος καὶ καλόκαρδος εἶνε, οὔτε τρέ-
 χει, οὔτε παίζει κατὰ τὰ διαλείμματα, οὔτε μανθάνει τὸ
 μάθημά του ὅπως ἄλλοτε, ὅταν ἦτο καλὰ καὶ εἶχεν ὅλην
 τὴν ὑγείαν του. Παρατηρήσατε ἐκεῖ τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου·

ὅσον καιρὸν ἦτο Ἱερό τὸ ἐπεριποιούμεθα, διότι μᾶς ἐχρησί-
 μευε. Τώρα, ὡς βλέπετε, ὅπου ἔσπασε δὲν μᾶς χρησιμεύει
 πλέον καὶ θὰ τὸ βγάλωμεν αὔριον νὰ τὸ πετάζωμεν. Ὅπως
 τὸ τζάμι λοιπὸν αὐτό, ὅπου ἅμα σπάση δὲν εἶνε πλέον χρή-
 σιμον, ἔτσι εἶνε καὶ ἡ ὑγεία τοῦ ἀνθρώπου· ὅταν ὁ ἀνθρώπος
 χάσῃ τὴν ὑγείαν του, δὲν εἶνε πλέον χρήσιμος, οὔτε εἰς τὸν
 ἑαυτὸν του, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους· ὅταν ἔχωμεν τὴν ὑγείαν
 μας καὶ τὴν πατρίδα μας δυνάμεθα διαφοροτρόπως νὰ ὑπη-
 ρετήσωμεν καὶ τὴν οἰκογένειάν μας νὰ βοηθήσωμεν καὶ εἰς
 τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους νὰ φανῶμεν χρήσιμοι· ὅταν δὲ φαινώ-
 μεθα χρήσιμοι καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τότε εὐχαρι-
 στοῦμεν τὸν Θεόν.

Εὐρωστον δὲ πρέπει νὰ φροντίζωμεν νὰ κάνωμε τὸ σῶμά
 μας, διότι καθὼς εἶπομεν, ὅταν εἶνε εὐρωστο καὶ δυνατὸ, ἐκτός
 ποῦ ἀντέχει περισσότερον καὶ εἰς τοὺς κόπους καὶ εἰς τοὺς
 πόνους καὶ εἰς τὰς κακουχίας καὶ εἰς τὰς ἀσθενείας καὶ εἰς
 ὅ,τι ἄλλο κακὸ μᾶς τύχει, δυνάμεθα τότε καὶ νὰ κάνωμεν
 ὅποια δὴποτε ἐργασίαν καὶ μὲ μεγαλειτέραν εὐκολίαν καὶ μὲ
 ὀλιγώτερον κόπον· καὶ ἔτσι, οὔτε μᾶς κουράζει, οὔτε μᾶς ἀπο-
 θαρρύνει ὅσον κοπιαστικὴ καὶ δύσκολη καὶ ἂν εἶνε· ἐνῶ ὅταν
 τὸ σῶμά μας εἶνε ἀδύνατο καὶ κουράζεται εὐκολα, δὲν ἔχο-
 μεν καὶ ἡμεῖς τότε ὄρεξιν νὰ ἐργασθῶμεν πολὺ καὶ νὰ προ-
 οδεύσωμεν· διότι πρέπει νὰ μάθετε καλὰ ὅτι χωρὶς ὄρεξιν
 πρὸς τὴν ἐργασίαν δὲν γίνεται οὔτε πρόσδος οὔτε καλό.

Τὸ εὐρωστο δὲ καὶ δυνατὸ καὶ σιδερένιο σῶμα, τὸ ὁποῖον
 θὰ ἀντέχῃ εἰς τὰ πάντα καὶ δὲν θὰ τὸ προσβάλλει εὐκολα
 τίποτε, θὰ σᾶς τὸ κάμη ἢ γυμναστικὴ. Μέχρις ὅτου στέκει ὁ
 κόσμος, οἱ ἀρχαῖοι Σπαρτιᾶται θὰ θαυμάζωνται καὶ διὰ τὰς
 ἄλλας ἀρετάς των, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν εὐρωστίαν καὶ τὴν ἀντο-
 χὴν ποῦ εἶχαν τὰ ἀτσαλένια σώματά των. Ἀπέκτησαν δὲ

τοιαῦτα σώματα διὰ τῆς γυμναστικῆς. Ὄταν δὲ γυμνάζεσθε, νὰ φροντίζετε νὰ παίζετε τέτοια παιγνίδια, ποῦ νὰ γυμνάζωνται ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός σας καὶ αἱ χεῖρές σας δηλαδὴ καὶ οἱ πόδες καὶ ἡ μέση καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ μέλη, διότι εἶνε ἀποδειγμένον ὅτι ὅπου μέρος τοῦ σώματός μας δὲν κινεῖται καὶ δὲν γυμνάζεται ὅσον καὶ τὰ ἄλλα μέρη, αὐτὸ ἐξασθενεῖ καὶ ἀδυνατίζει· εἶνε δὲ ἀνάγκη, διὰ νὰ ἔχωμεν σύμμετρο καὶ κανονικὸ καὶ ἰσόρροπο σῶμα, ὅλα τὰ μέλη αὐτοῦ νὰ εἶνε ἀνεπτυγμένα καὶ θρεμμένα ἐξ ἴσου.

Ἐὰν θέλετε λοιπὸν ὑγίαν καὶ εὐρωστο καὶ ρωμαλέο σῶμα νὰ ἔχητε καὶ νὰ σηκώνεσθε πάντοτε πολὺ πρῶτ' καὶ ἅμα σηκωθῆτε νὰ συνειθίσετε νὰ βγαίνετε τακτικὰ κάθε πρῶτ' ἔξω ἀπὸ τὸ χωρὶό σας ἕως μισῆ ὥρα καὶ ἔτσι θὰ ἀναπνέετε τὸν πρῶτὸν καθαρώτατον καὶ ὑγιέστατον ἀέρα τῆς ἐξοχῆς καὶ τὸ σῶμά σας διὰ τοῦ περιπάτου αὐτοῦ θὰ ἔξαιμουδιάζῃ ἀπὸ τὴν ἀκίνησιαν ποῦ ἔμενε ὅλην τὴν νύκτα καὶ θὰ πηγαίνετε κατόπιν μὲ μεγαλειτέραν ὄρεξιν καὶ εὐθυμίαν εἰς τὸ σχολεῖον. Ἐπίσης τὸ βράδυ ὅταν σχολάσετε, εἶνε ἀνάγκη νὰ παραιτήσετε τὰ βιβλία καὶ νὰ παίζετε καὶ νὰ τρέξετε καὶ νὰ γυμνασθῆτε· διότι ἡ τροφή καὶ ἡ ζωὴ τῆς υγείας σας εἶνε ἡ κίνησις· εἶνε δὲ πολὺ ἀνόητοι μερικὶ διδάσκαλοι καὶ μερικὶ γονεῖς, ὅπου ἐμποδίζουν τὰ παιδιὰ των νὰ παίζου, παρὰ τὰ περιορίζου ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἰς τὸ βιβλίον καὶ ἀπὸ τὸ βιβλίον εἰς τὸ σχολεῖον· αὐτοὶ τίποτε ἄλλο δὲν καταρθόνουν παρὰ νὰ παρασκευάζου βλάκας καὶ φιλάσθενους καὶ καχεκτικούς ἀνθρώπους.

Ἡ κίνησις καὶ τὸ σῶμά μας καὶ τὸ πνεῦμά μας ζωογονεῖ καὶ τρέφει· ἐνῶ ὁ περιορισμὸς καὶ ἂν ἀκόμη γέινεται χάριν τοῦ βιβλίου καὶ τὸ σῶμά μας ξενευρίζει καὶ τὸ πνεῦμά μας ἀποβλακώνει. Γυμνάζεσθε λοιπὸν ὅσον ἠμπορεῖτε, ἀλλὰ νὰ

μὴ λησμονῆτε ὅμως ὅτι, εὐθύς ἅμα κουρασθῆτε, πρέπει ἀμέσως νὰ παύετε καὶ νὰ ξεκουράζεσθε· διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε καὶ νὰ τὸ ἔχετε πάντα ὡς κανόνα εἰς τὴν ζωὴν σας, ὅτι καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα ὅταν κουρασθῶν, πρέπει ἀμέσως νὰ παύουν πᾶσαν ἐργασίαν καὶ νὰ ἀναπαύωνται καὶ νὰ ξεκουράζωνται· διότι ὅσον ὠφέλιμος εἶνε κάθε ἐργασία, ὅταν γείνεται μὲ μέτρον, ἄλλο τόσον βλαβερὰ εἶνε ὅταν γείνεται μὲ κατάχρησιν, ὑπὲρ τὸ μέτρον· διότι τότε μᾶς ἐξαντλεῖ καὶ ἀντὶ νὰ μᾶς προσθέτει δυνάμεις μᾶς ἀφαιρεῖ. «Πᾶν μέτρον ἄριστον», ἔλεγον οἱ σοφοὶ πρόγονοί μας. Καθὼς δὲ ὅταν γυμνάζεσθε καὶ παίζετε πρέπει νὰ ξεκουράζεσθε, ὅταν ἀκούσετε ὅτι ἐκουράσθηκε τὸ σῶμά σας, τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν μελετᾶτε, ὅταν ἀκούετε ὅτι ἀρχίζετε νὰ ζαλίζεσθε καὶ νὰ κουράζετε τὸ πνευμά σας, νὰ παραιτᾶτε τότε ἀμέσως τὸ βιβλίον· διότι τότε πλέον ἢ μελέτη ὄχι μόνον δὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ καὶ βλάπτει· ὅπως εἶνε τὸ ζῶον, ὅπου ἅμα τὸ παραφορτώσης θὰ πέσῃ, ἔτσι εἶνε καὶ τὸ πνεῦμα· πρέπει νὰ τὸ φορτώνης ἕως ὅτου καταλαβαίνεις ὅτι δέχεται καὶ σηκώνει. Ἄμα ὅμως καταλαβαίνετε ὅτι τὸ πνευμά σας ἐκουράσθηκε· ἅμα ἀρχίζετε νὰ ζαλίζεσθε καὶ νὰ σκοτίζεσθε, τὸ βιβλίον τότε πρέπει νὰ τὸ πετᾶτε, ἂν θέλετε νὰ μὴ κάμετε τὸ μυαλό σας νὰ σακατευθῆ καὶ νὰ πέσῃ καθὼς τὸ πολυφορτωμένο ζῶον· εἰάν θέλετε τέλος νὰ μὴ βλάψετε καὶ τὴν ὑγίαν σας καὶ τὸ πνευμά σας.

Λοιπὸν, μικρὲ μου Νικόλαε, καθαριότητα ὅσον ἡμπορεῖς περισσοτέραν. Τὸ σῶμά σου νὰ τὸ κάμης μεγάλον φίλον τοῦ νεροῦ. Ἀγάπην πρὸς τὴν γυμναστικὴν καὶ πρὸς τὴν σκληραγωγίαν. Ἀγάπην πρὸς τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ πρὸς τὴν ἐξωζωὴν. Ξύπνα πρωτὶ καὶ κοιμοῦ ἐνωρίς καὶ βεβαιώσου τότε ὅτι θὰ γείνης ἄξιος νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ Ἡγεμόνος μας, ὃ ὅποιος θέλει τοὺς μαθητὰς· γιερὸς καὶ δυνατοὺς διὰ νὰ ἡμ-

ποροῦν ὅταν μεγαλώσουν καὶ γείνουν ἄνδρες νὰ φυλάττουν καὶ νὰ ὑπερασπίζουσιν, ὅπως οἱ πατέρες των, μὲ γενναιοῦτητα τὴν πατρίδα των, ἐὰν καμμιά φορὰ θελήσῃ νὰ τὴν βλάβῃ κανεὶς ἐχθρός.

Τοῦτο ὅμως, μικρέ μου, μὴ σὲ λυπήσῃ καὶ πολὺ, διότι σοῦ ὑπόσχομαι νὰ σοῦ δώσω τὸ ἐρχόμενον ἔτος τὸ βραβεῖον ἐὰν διορθωθῆς καὶ γείνης καθαρώτερος καὶ περιποιητικώτερος πρὸς τὴν υἰείαν σου, ἢ ὅποια, ὡς εἶδες, εἶνε τόσον πολὺτιμος καὶ ἔχει τόσῃν μεγάλην καὶ ἀνεκτίμητην ἀξίαν.

Τώρα, λέγει κατόπιν ὁ διδάσκαλος εἰς τὸν δεύτερον μαθητὴν ποῦ ἐσηκώθηκεν, ἃς ἴδωμεν ἂν ἐσὺ τοῦλάχιστον εἶσαι ἄξιος νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ Ἡγεμόνος. Εἶνε ἀλήθεια, Γεώργιε, ὅτι εἰς ἐσένα εὐρίσκω πολλὰς ἀρετὰς καὶ πολλὰ χαρίσματα. Ὑπακούεις πάντοτε καὶ πείθεσαι εἰς τοὺς μεγαλειτέρους σου καὶ εἶσαι φιλότιμος, καθαρὸς καὶ ἥσυχος. Λυπούμαι δὲ πολὺ, Γεώργιε, διότι σοῦ λείπει μία μεγάλη ἀρετὴ, ἓνα μεγάλο χάρισμα, τὸ ὅποιον ἂν ἐν ἐπιμεληθῆς ν' ἀποκτήσῃς, δὲν θὰ ὀνηθῆς ποτὲ νὰ γείνης μεγάλος ἄνθρωπος. Εἶσαι ὀλίγον ἀμελής. Δὲν ἀγαπᾷς νὰ μελετᾷς καὶ νὰ μανθάνῃς ὅσα πράγματα θὰ σοῦ χρησιμεύουσιν ὅταν μεγαλώσῃς. Κάνει δὲ ἔγκλημα καὶ ἀδικεῖ καὶ ζημιώνει πολὺ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μαθητῆς, ποῦ δὲν ἔχει ἐπιμέλειαν νὰ μανθάνῃ τὰ μαθήματά του. Διότι ὅταν ὁ μαθητῆς εἶνε ἐπιμελής καὶ μανθάνει πάντοτε τὸ μάθημά του, ὅταν θὰ μεγαλώσῃ θὰ γνωρίζῃ πολλὰ πράγματα καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ τὸν ἀγαποῦν καὶ θὰ τὸν σέβωνται. Θὰ ἔχουν τὴν ἀνάγκην του καὶ θὰ τὸν συμβουλεύωνται διὰ κάθε ὑπόθεσιν των. Καὶ ἔτσι, ἐπειδὴ ἦτον ἐπιμελής εἰς τὸ σχολεῖόν του καὶ ἔμαθε πολλὰ πράγματα, θὰ εἶνε ὁ πρῶτος τοῦ χωρίου του. Οἱ δὲ χωριανοὶ του καὶ πατριῶταί του θὰ τοῦ δίδουν πάντοτε τιμὰς καὶ ἀξιώματα,

Λάβε ως παράδειγμα, Γεώργιε, τὸ σχολεῖόν σου. Διότι ὁ,τι συμβαίνει εἰς τὸ Σχολεῖόν σου, συμβαίνει καὶ ἔξω εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὸν κόσμον. Ὅλοι οἱ μαθηταὶ τρέχετε, ὅταν εἶνε ὀλίγων δύσκολον τὸ μάθημα, νὰ ἐρωτήσετε τὸν συμμαθητὴν σας Χρῆστον καὶ τὸν παρακαλεῖτε νὰ σᾶς ἐρμηνεύσῃ καὶ νὰ σᾶς διδάξῃ τὸ μάθημα. Καὶ οἱ' αὐτὸ ἐπειδὴ αὐτὸς εἶνε ἐπιμελής καὶ γνωρίζει περισσότερα πράγματα ἀπὸ σᾶς καὶ εἶνε καλλίτερός σας, σεῖς ἔχετε τὴν ἀνάγκην του πάντοτε καὶ τὸν ἀγαπᾶτε καὶ τὸν ἔχετε εἰς ὑπόληψιν.

Κάθε ἄνθρωπος λοιπὸν, ὡς καὶ κάθε μαθητής, ἔχει χρέος νὰ εἶνε ἐπιμελής εἰς τὰ μαθήματά του καὶ νὰ φροντίζῃ νὰ μανθάνῃ πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα· καὶ ὅσα περισσότερα μανθάνει καὶ ὅσα περισσότερα γνωρίζει ἓνας ἄνθρωπος, τόσον περισσότερον ὠφελεῖ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τόσον περισσότερον χρήσιμος δύναται νὰ φανῇ καὶ εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τὸ μυαλὸ τοῦ ἀνθρώπου, Γεώργιε, ὁμοιάζει ἀπαράλλακτα μὲ ἓνα χωράφι, ποῦ ὅσον ἔμμορφο καὶ καλὸ καὶ ἂν εἶνε, δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν καὶ δὲν μᾶς χρησιμεύει πολὺ, ἂν δὲν τὸ καλλιεργήσωμεν καὶ δὲν τὸ περιποιηθῶμεν καὶ νὰ φυτεύσωμεν ρόδα καὶ ἄνθη καὶ δένδρα καρποφόρα, ὅποτε τὸ ἀγριχωράφο γίνεται ὠραῖο περιβόλι. Ὅπως λοιπὸν τὸ χωράφι, ἂν δὲν τὸ καλλιεργήσωμεν καὶ δὲν τὸ φυτεύσωμεν, δὲν μᾶς οἶδει ἄλλο τι παρὰ χόρτα ἄγρια, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἂν δὲν τὸν καλλιεργήσωμεν καὶ φυτεύσωμεν εἰς αὐτὸν πολλὰ ὠφέλιμα πράγματα (τὰ ὁποῖα λέγονται γνώσεις) δὲν ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ τίποτε, ὅταν θὰ μᾶς χρειασθῇ κατι τι. Ὅπως λοιπὸν εἰς τὸ καλλιεργημένο μὲ ἐπιμέλειαν χωράφι, εἰς ἓνα καλὰ περιποιημένο περιβόλι εὐρίσκωμεν ὅ,τι καρπὸν καὶ ἂν ζητήσωμεν, τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὸν καλλιεργημένον νοῦν, εὐρίσκο-

μεν ὅλας τὰς γνώσεις, πῶς μᾶς χρειάζονται εἰς τὴν ζωὴν μας.

Ἐλα 'πὸ ὄω, Γεώργιε, καὶ παρατήρησε ἐκεῖ κάτω τὰ δύο ἐκεῖνα χωράφια, ὅπου εἶνε τὸ ἓνα πλησίον τοῦ ἄλλου. Τὸ ἓνα εἶνε καλλιεργημένο καὶ ἔχει ὠραῖο σπαρμένο, μετὸ ὅποιον θὰ κάμουν ψωμί καὶ νὰ τραφοῦν τόσοι ἄνθρωποι· τὸ ἄλλο εἶνε ἀκαλλιεργητο καὶ δὲν ἔχει τίποτε ἄλλο παρὰ βότρυς καὶ ἀγκάθια, καὶ ἀγριοχόρτα. Τὸ ἴδιον εἶνε καὶ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν τὸν καλλιεργήσωμεν μᾶς οἶδει καλὸ σπαρμένο, ὅπως τὸ καλλιεργημένο ἐκεῖνο χωράφι μετὰ τὰ πολλὰ στάχιά του, ἐνῶ ἐὰν δὲν τὸν καλλιεργήσωμεν, μᾶς οἶδει βότρυς καὶ ἀγκάθια, ὅπως τὸ ἄλλο χωράφι τὸ ἀκαλλιεργητο.

Διὰ τοῦτο λοιπὸν, Γεώργιε, ἔχει καθήκον, ἔχει χρέος κάθε ἄνθρωπος νὰ καλλιεργῇ τὸν νοῦν του, νὰ ἀναγινώσκη δηλαδὴ καὶ νὰ μανθάνη πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα· καὶ τότε ὁμιλάζει μετὸ περιβόλι πῶς ἔχει τὰ ἄνθη καὶ τὰ καρποφόρα δένδρα καὶ ἡ μυρωδιά του ἀκούεται πολὺ μακρινά. Διὰ τοῦτο εἶνε, μικρὲ Γεώργιε, ἐγκλημα, ἐνῶ φροντίζη κανεὶς νὰ καλλιεργῇ τὸ χωράφι του, νὰ μὴ φροντίζη νὰ καλλιεργῇ τὸν ἑαυτὸν του. Εἶνε ἐγκλημα καὶ μεγάλη ἁμαρτία νὰ παραμελῇ νὰ καλλιεργῇ τὸν νοῦν του. Φρόντισε λοιπὸν νὰ καλλιεργῆς τὸν νοῦν σου, νὰ ἐπιμελῆσαι καὶ νὰ μανθάνης πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα καὶ τότε βεβαιώσου ὅτι θὰ γείνης ἄξιος νὰ λάβῃς τὸ δῶρον τοῦ Ἁγεμόνος σου καὶ ἀκόμη καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμπατριωτῶν σου.

Κατόπιν ὁ διδάσκαλος ἐστράφη πρὸς τὸν τρίτον μαθητὴν, πῶς ἐσηκώθη ἐπάνω διὰ τὸ δῶρον τοῦ Ἁγεμόνος.

— Ἐσὺ, Δημήτριε, τοῦ λέγει, νομίζεις ὅτι εἶνε δίκαιον νὰ πάρῃς τὸ βραβεῖον τοῦ Ἁγεμόνος;

— Μάλιστα διδάσκαλέ μου.

— Νομίζεις λοιπόν, Δημήτριε, ὅτι ἐκτελεῖς τὰ καθήκοντά σου καὶ κάνεις ὅλα τὰ χρέη σου ;

— Μάλιστα, διδάσκαλε, καὶ τὴν ὑγίαν μου περιποιούμαι καὶ καθαρὸς εἶμαι καὶ τὰ μαθήματά μου μανθάνω.

— Καὶ νομίζεις ὅτι δὲν εἶνε καθήκόν σου νὰ ἔχῃς εὐγενῆ καὶ ἀγαθὴν καρδίαν ; Νομίζεις ὅτι δὲν εἶνε χρέος σου νὰ πονῆς ἓνα ἄνθρωπον ποῦ δυστυχεῖ ; Νομίζεις ὅτι δὲν εἶνε καθήκόν σου νὰ ἀκούῃς μέσα εἰς τὴν καρδίᾳ σου μίαν μεγάλην εὐχαρίστησιν, ὅταν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εὐτυχοῦν καὶ νὰ αἰσθάνεσαι πάλιν αὐτὴν νὰ λυπηταί, ὅταν πάλιν ἓνας ἄνθρωπος δυστυχῆ καὶ ὑποφέρῃ ; Ὅχι, Δημήτριε· ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἀκούει νὰ πονῆ ἢ καρδίᾳ του καὶ δὲν λυπεῖται διὰ τὰ δυστυχήματα καὶ τὰ κακὰ ὅπου συμβαίνουσιν εἰς τὸν κόσμον, αὐτὸς, Δημήτριε, δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἄνθρωπος· ὁ ἄνθρωπος ὅπου εὐχαριστεῖται εἰς τὴν δυστυχίαν τοῦ ἄλλου, αὐτὸς ἔχει τὴν καρδίαν τοῦ ἀγρίου θηρίου, τὸ ὅποιον εὐχαριστεῖται νὰ κατατρώγῃ καὶ κατασπαράσῃ τὰ ἄλλα ζῶα. Σὺ δὲ, Δημήτριε, ἐνθυμεῖσαι προχθὲς, ὅπου ἔπεσεν ὁ συμμαθητὴς σου Ἀντώνιος καὶ ἔσπασε τὸ πόδι του ὅτι ἐγέλας, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὸν συμπονήσῃ καὶ νὰ κλαίῃς ; Καὶ ἀντὶ νὰ τρέξῃς καὶ σὺ νὰ τὸν βοηθήσῃς, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι συμμαθηταί σου, ἐκάθησο εἰς τὴν θέσιν σου ἀδιάφορος καὶ ἀτάραχος. Αὐτὸ θὰ ᾤῃ πῶς ἢ καρδίᾳ σου δὲν ἐπόνεσε, δὲν ἐκατάλαβε καὶ ἔμεινε ἀναίσθητη καὶ ἐπομένως εἶνε πρόστυχη καρδίᾳ. Σὲ βλέπω πολλές φορές, Δημήτριε, νὰ μὴ θέλῃς νὰ βοηθήσῃς τοὺς συμμαθητάς σου, νὰ μὴ θέλῃς νὰ κάμῃς καμμίαν εὐκολίαν εἰς αὐτούς, καὶ σὲ καταλαβαίνω ὅτι μισεῖς τοὺς συμμαθητάς σου ἐκείνους, ποῦ εἶνε καλλίτεροί σου. Ὁ ἄνθρωπος δὲ ὅστις εἶνε φθονερός καὶ μισεῖ τοὺς ἄλλους, δὲν εἶνε ἄνθρωπος καλὸς καὶ δὲν ἔχει καρδίαν εὐγενῆ. Ἡ καρδίᾳ ποῦ φθονεῖ καὶ μισεῖ, Δημήτριε, εἶνε διαβολικὴ, ἐνῶ

ἡ καρδιά τοῦ συγκινεῖται καὶ ἀγαπᾷ καὶ συμπονεῖ καὶ συγ-
 χωρεῖ εἶνε ἀγγελικῆ. Σὺ δὲ, Δημήτριε, περισσότερες φορές
 μισεῖς καὶ φθονεῖς, παρὰ ὅπου ἀγαπᾷς καὶ συμπονεῖς. Ὁ ἄν-
 θρωπος ὅσον πλούσιος καὶ ἂν εἶνε, ὅσον ἐξυπνος καὶ ἂν εἶνε,
 ὅσα ἄλλα προτερήματα καὶ χαρίσματα καὶ ἂν ἔχη, ὅταν δὲν
 ἔχη καρδίαν πονετικὴν, καρδίαν ἀγαθὴν καὶ γεμάτην ἀπὸ
 ἀγάπης, εἶνε ἄνθρωπος μόνον κατὰ τὴν μορφήν, ἀλλὰ ὄχι
 καὶ πραγματικῶς. Διότι ὁ πραγματικῶς ἄνθρωπος ὁμοιάζει
 πρὸς τὸν Θεόν. Ὁ δὲ Θεὸς εἶνε γεμάτος ἀπὸ ἀγάπης καὶ
 ἀγαθότητα. Χριστιανὸς εἶνε σωστὸς χωρὶς ἀγάπης καὶ εὐ-
 σπλαγχνίαν, εἶνε πρᾶγμα ἀταίριαστο καὶ ἀκατανόητο· πρᾶγμα
 τοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ. Ὅλο τὸ θεμέλιον τοῦ Χριστιανι-
 σμοῦ στηρίζεται εἰς τὴν ἀγάπην. Ὅλη ἡ διδασκαλία τοῦ
 Χριστοῦ καὶ ὅλη ἡ ζωὴ του καὶ ὅλαι αἱ πράξεις του εἶνε γε-
 μάται πέρα πέρα ἀπὸ μίαν ἀπέραντον καὶ ἀνεξάντλητον
 ἀγάπην. Χριστὸς θὰ 'πῆ ἀγάπη. Θεὸς θὰ 'πῆ ἀγάπη. Ὅταν
 δὲν ἔχεις ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαν σου, δὲν ἔχεις οὔτε τὸν
 Χριστὸν εἰς αὐτήν. Ὅταν δὲν ἔχεις ἀγάπην εἰς τὴν καρδίαν
 σου, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἔχῃς καὶ τὸν Θεὸν εἰς αὐτήν, ὅσους
 σταυροὺς καὶ ἂν κάνῃς καὶ ὅσες μετάνοιες καὶ νηστεῖες καὶ
 ἂν κάνῃς; Θεὸς καὶ ἀγάπη εἶνε ἀχώριστα πρᾶγματα. Ἄπ'
 ὅπου φεύγει ἡ ἀγάπη, φεύγει ἀμέσως καὶ ὁ Θεός. Εἶνε ἀπα-
 ράλλακτα, παιδιὰ μου, ὅπως ἡ ψυχὴ καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώ-
 που. Ὅταν φύγῃ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἠμπορεῖ ποτὲ ἡ ζωὴ
 του νὰ μείνῃ; Εἶνε ἀπαράλλακτα ὅπως ἓνα πρᾶγμα καὶ ἡ
 σκιά του. Ὅταν τὸ πρᾶγμα φύγῃ ἠμπορεῖ νὰ μείνῃ ἡ σκιά
 μόνη της; Ὅταν ἓνας ἄνθρωπος φύγῃ ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου
 στέκεται, εἶνε δυνατόν νὰ μείνῃ ἡ σκιά του; Ὅχι βέβαια.
 Ἔτσι τώρα συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγάπην.
 Ὅταν ἔχητε ἓνα ἄνθρωπον, ὅστις δὲν ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους

ἀνθρώπους καὶ δὲν εὐχαριστεῖται νὰ τοὺς βοηθῇ, νὰ ἠξεύρετε βεβαίωτατα, ὅτι αὐτὸς ἔχει χωρισθῆ καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅσον καὶ ἂν κἀνῆ τὸν ἅγιον. Ὅταν σπάσῃ μία στάμνα ἢμπορεῖ νὰ μείνῃ τὸ νερὸ ποῦ ἔχει μέσα ; Ὅχι βέβαια. Ἄλλ' ἀμέσως θὰ χυθῆ, θὰ φύγῃ. Ἔτσι ἀπαράλλακτα, παιδιὰ μου, συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν φύγῃ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ εὐσπλαγχνία ἀπὸ τὴν καρδίαν του, εἶνε τὸ ἴδιον ἢάν νὰ σπάσῃ ἡ στάμνα καὶ δὲν ἢμπορεῖ τότε παρὰ νὰ χυθῆ τὸ νερὸ, παρὰ νὰ φύγῃ δηλαδὴ ἀμέσως ὁ Θεός. Μέχρι σήμερον, παιδιὰ μου, παρεξηγήθη ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ μας. Καὶ νομίζει πῶς εἶνε χριστιανὸς ἐκεῖνος, ποῦ κἀνει μόνον σταυροὺς καὶ μετάνοιες καὶ νομίζει ὅτι εἶνε χριστιανὸς ἔὰν πηγαίνῃ μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔὰν νηστεύῃ. Ἄλλὰ πολὺ ἀπατάται· διότι ὅλα αὐτὰ, ἂν καὶ εἶνε καλὰ καὶ ἅγια, μόνον τῶν δὲν φθάνουν, διότι εἶνε τὰ ἐνδύματα τοῦ χριστιανισμοῦ, διὰ νὰ διακρίνεται ὁ χριστιανὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους.

Ἄλλὰ Χριστιανισμὸς εἶνε κἀτι ἄλλο πολὺ ἀνώτερον, πολὺ ὑψηλότερον, πολὺ οὐσιαστικώτερον καὶ πολὺ θεϊότερον πράγμα. Εἶνε τὰ ἔργα καὶ ὄχι οἱ τύποι. Χωρὶς ἔργα κανεὶς δὲν εἶνε Χριστιανὸς ὅσα πετραχήλια καὶ ὅσαις χρυσὲς μέτρες καὶ ἂν φορῆ. Χριστιανισμὸς θὰ ἢπῃ καλὰ ἔργα. Διότι ὁ Χριστὸς μὲ ἔργα ἐδίδαξε καὶ ἔργα πάντοτε ἔπραττε. Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὀνομασθῆ ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ, Χριστιανὸς δηλαδὴ, ἐκεῖνος, ποῦ βλέπει τὴν δυστυχίαν νὰ καταπνίγῃ γύρω του τοὺς ἀνθρώπους καὶ αὐτὸς νὰ μένῃ ἀτάραχος καὶ ἀμέριμος καὶ ἐνῶ δύναται νὰ μὴν τρέχῃ εἰς βοήθειάν των ; Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ὀνομασθῆ Χριστιανὸς καὶ ὀπαδὸς τοῦ Χριστοῦ ἐκεῖνος, ποῦ ἔχει γεμάτες τῆς τσέπης του χρήματα καὶ ὅμως δὲν βοηθεῖ κανένα, ἐνῶ οἱ γύρω του ἀποθαίνουν ἀπὸ τὴν πείναν; Χριστιανισ-

σμός λοιπόν δὲν εἶνε οἱ τύποι, ἀλλὰ τὰ ἔργα καὶ ἔργα ἀγαθὰ καὶ καλὰ. Καὶ χωρὶς ἔργα, μάθετε καλῶς, παιδιὰ μου, ὅτι κανεὶς δὲν εἶνε Χριστιανός. Καὶ ἐδῶ εἶνε ἡ μεγάλη παρεξήγησις τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, αὐτῆς τῆς ὠραίας καὶ θείας πραγματικῶς θρησκείας, ὅταν τὴν ἀκολουθοῦμεν ὅπως τὴν ἐδίδαξεν ὁ Χριστός. Καὶ ἡ παρεξήγησις δυστυχῶς γέινεται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς. Διότι οἱ περισσότεροι Χριστιανοί, νομίζουν ὅτι εἶνε Χριστιανοὶ καὶ μάλιστα νομίζουν ὅτι ἐκτελοῦν τὰ καθήκοντά των ὡς Χριστιανοί, ἐὰν ἐκτελοῦν μόνον τοὺς τύπους τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, ἐὰν βάζουν τὰ ἐνδύματά τῆς μόνον, χωρὶς νὰ τὴν ἀκολουθοῦν καὶ νὰ τὴν ἐφαρμόζουν μετὰς πράξεις· ἐὰν κάμουν τὸν σταυρὸν των καὶ ἀφίνουν ἓνα ποῦ πνίγεται ἀβοήθητον. Νομίζουν ὅτι εἶνε Χριστιανοί, ὄχι διότι τὰ ἔργα των καὶ αἱ πράξεις των τοὺς ἀποδεικνύουν Χριστιανούς, ἀλλὰ διότι ἔτυχε νὰ γεννηθοῦν ἀπὸ Χριστιανούς. Χριστιανός θὰ ᾖ πῆ νὰ κολουθῆ κανεὶς καὶ νὰ πράττῃ τὰ ἔργα καὶ τὰς πράξεις τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι νὰ ἀρκῆται μόνον νὰ παραδέχεται τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ. Καθὼς θὰ ᾖ πῆ καὶ γεωργός ἐκεῖνος ποῦ κάνει τὰ ἔργα τοῦ γεωργοῦ καὶ ὄχι τοῦ κτίστου ἢ τοῦ ἐμπόρου. Πῶς δὲ εἶνε δυνατόν νὰ ὀνομάζεται κανεὶς γεωργός, ἐνῶ κάνει τὸ ἔργον τοῦ ἐμπόρου; Καὶ ἂν ὀνομάζεται, θὰ ὀνομάζεται ψεύτικα, καὶ ἂν ἀκόμη χίλιες φορές λέγεται γεωργός, χωρὶς νὰ κάνῃ τὰ ἔργα τοῦ γεωργοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐμπόρου, δὲν θὰ εἶνε πραγματικὸς γεωργός ἀλλὰ ἔμπορος. Τὸ ἴδιον τώρα, παιδιὰ μου, συμβαίνει καὶ μετὰ τὸν Χριστιανόν. Χίλιες φορές καὶ ἂν λέγεται Χριστιανός, χωρὶς νὰ κάνῃ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, δὲν εἶνε Χριστιανός. Ὁ Χριστός, ἀφοῦ τὸν ἐρράπισαν, τὸν ἐχλεύασαν, τὸν ἔπτυσαν, τὸν ὕβρισαν, τὸν ἐβγάλαν καὶ ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ ἐνῶ ἐκάρφωσαν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας του μετὰ καρρῖὰ σουβλερὰ καὶ ἐλιποθύμει

καὶ ἐξεψύχει ἀπὸ τοὺς πόνους, αὐτὸς δὲν ὠργίσθη, δὲν ἐκαταράσθη, ἀλλὰ δείχνων εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀμέτρητον ἀγάπην καὶ ἀγαθότητά του, ἔλεγεν εἰς τὸν Πατέρα του : «Πατέρα Θεέ μου, συγχώρησέ τους αὐτοὺς ποῦ μὲν κάνουν αὐτὰ τὰ μαρτύρια καὶ τὰ ἄγρια βασανιστήρια».

Καὶ ἄπειρα δισεκατομμύρια χρόνια, παιδιὰ μου, καὶ ἂν ζήσῃ ὁ κόσμος οὗτος, μέχρι τῆς συντελείας τῶν ἀπέιρων αἰώνων, οὔτε ὑπῆρξεν οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀγαθοτέρα, εὐγενεστέρα καὶ τρυφερωτέρα καρδιά, ἀπὸ τὴν καρδίαν τοῦ Χριστοῦ μας. Ὅποιον ἀθεώρητον ὕψος ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος καὶ ἀγιότητος πρέπει νὰ ἔχῃ κανεὶς διὰ νὰ συγχωρῇ ἐκεῖνους ποῦ τὸν σουβλίζουν καὶ τὸν λογχίζουν καὶ μάλιστα τόσο ἀδικα ; Μόνον καὶ ἀποκλειστικῶς αὐτὴ καὶ μόνον ἡ πράξις τοῦ Χριστοῦ ἦτον ἀρκετὴ νὰ κάμῃ τὸν κόσμον νὰ πέσῃ καὶ νὰ τὸν προσκυνήσῃ. Ἰδοὺ λοιπὸν, παιδιὰ μου, τὰ ἔργα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συγχώρησις μὲ ἔργα καὶ ὄχι μὲ λόγια μόνον. Ἰδοὺ τὸ γενναῖον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδίδαξεν αἱματοκυλισμένος ἀπὸ τὸν σταυρὸν Του ἐπάνω. Νὰ ἀγαπῶμεν καὶ νὰ συγχωρῶμεν.

Ὅταν ὁμως, ὄχι μόνον δὲν συγχωρῆς ἐκεῖνον ποῦ σοῦ ἔπταισεν, ἀλλὰ ζητεῖς ἀφορμὴν μὲ κάθε τρόπον νὰ βγάλῃς τοῦ ἄλλου τὸ 'μάτι, νὰ τὸν βλάψῃς, νὰ τὸν ἐκδικηθῆς, ἔχεις τὴν ἀναίδειαν καὶ τὴν μωρίαν κατόπιν νὰ νομίζῃς ὅτι εἶσαι ὁπαδὸς τοῦ Χριστοῦ, διότι ὀνομάζεσαι Χριστιανός ; καὶ νομίζεις ὅτι ἔχεις τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃσαι φίλος καὶ ὁπαδός Ἐκεῖνου, ποῦ ἀπὸ τὸν σταυρὸν ἐπάνω, ἐνῶ τὸ αἷμα ἔτρεχεν ἀκόμη ἀπὸ ὄλον του τὸ σῶμα, διδάσκων ἐφώναζε : «Πατέρα μου, συγχώρησέ τους αὐτοὺς ποῦ μὲ σταυρώνουν». Ἐχεις τὴν μωρίαν νὰ νομίζῃς ὅτι εἶσαι ὁπαδός Του καὶ ὅτι δικαιοῦσαι νὰ ὀνομάζεσαι Χριστιανός, ἐνῶ αἱ πράξεις σου, οὔτε δὲν ὁμοιάζουν, οὔτε

δὲν πλησιάζουν κἄν μὲ τὰς πράξεις τοῦ Χριστοῦ ; Ἔχεις τὴν μωρὰν ἀπαιτήσιν, νὰ ὀνομάζῃσαι γεωργός, ἐνῶ οὐδέποτε ἐπιασες οὔτε τὸ γυννί, οὔτε τὸ ἀλέτρι, οὔτε τὸ σκαπέτι ; Καὶ ἂν καμμιά φορά τὸ πιάσῃς, τὸ πιάνεις ὄχι γιὰ νὰ σκάψῃς καὶ νὰ γεωργήσῃς, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀπατήσῃς τὸν κόσμον νὰ σὲ νομίζῃ γεωργόν, ἐνῶ εἶσαι ἀρχαιοκάπηλος καὶ ἐκμεταλλευτὴς τῆς γεωργικῆς καὶ τοῦ γεωργοῦ.

Διὰ τοῦτο λοιπόν, Δημήτριε, πρέπει, καθὼς βοτανίζομεν καὶ καθαρίζομεν τὸν κηπόν μας ἀπὸ τὰ βλαβερὰ χόρτα, τοιοῦτοτρόπως νὰ φροντίζωμεν νὰ καθαρίζωμεν καὶ τὴν καρδιά μας ἀπὸ τὰ πρόστυχα καὶ συχαμερὰ αἰσθήματα. Πόσον ὠραῖον καὶ πόσον ἀρέσει τοῦ Θεοῦ, νὰ ἔχῃ μιὰ καρδιὰ γενναῖα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματα, νὰ συμπονῇ τοὺς πάσχοντας, νὰ εὐχαριστῆται ὅταν τοὺς εὐεργετῇ, νὰ χαίρεται ὅταν οἱ ἄνθρωποι εὐτυχοῦν, νὰ ἀγαπᾷ ὅλους, νὰ μὴ μισῇ κανένα, νὰ κλαίῃ καὶ νὰ δακρύζῃ διὰ κάθε δυστύχημα καὶ διὰ κάθε ἀδικίαν ἢ ὁποία συμβαίνει εἰς τὸν κόσμον. Τοιαύτη καρδιὰ εἶνε ἀπὸ ἓνα κομμάτι τοῦ Θεοῦ. Τοιαύτη καρδιὰ, ποῦ τρέφεται κοὶ αὐξάνει μὲ τὰς καλὰς καὶ ἀγαθὰς πράξεις, εἶνε ἡ καρδιὰ ποῦ ἔχουν οἱ Ἄγγελοι. Ὅστις ἀπὸ σᾶς ὅλους, μικροὶ μου μαθηταί, ἔχει τέτοια καρδιὰ, εἶνε τέκνον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κληρονομήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Φροντίσατε λοιπόν νὰ μὴν ἀφήσετε κανένα πρόστυχον αἰσθημα νὰ γεννηθῇ εἰς τὴν καρδιά σας καὶ ἐὰν γεννηθῇ ποτὲ ἕξαφνα, φροντίζετε νὰ τὸ διώχνετε ἀμέσως· προσπαθήσατε νὰ τὴν καθαρῖσατε ἀπὸ κάθε κακίαν, διότι καρδιὰ γεμάτη ἀπὸ κακίας εἶνε καρδιὰ τοῦ διαβόλου. Ὡ πόσον δὲ ὠραῖον πρᾶγμα εἶνε τὸ αἰσθημα. Πόσον μᾶς καθαρίζει καὶ πόσον μᾶς ἀνυψώνει καὶ πόσον μᾶς ἐξευγενίζει ! Εἶνε ἡ σκάλα ἢ ὁποία μᾶς ἀναιθάζει καὶ μᾶς θέτει ὑπεράνω τῶν ἄλλων ζώων. Ἀφαιρέσατε τὸ

αἴσθημα ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ θὰ τὸν ὄητε ἀμέσως νὰ γείνη κτήνος. Ἄνθρωπος χωρὶς εὐγενῆ αἰσθήματα, εἶνε τὸ χειρότερον τέρας καὶ τὸ φοβερώτερον θηρίον. Ὅλαι αἱ μεγάλαι πράξεις τῆς ἀνθρωπότητος, ὅλα τὰ ἔνδοξα καὶ ἥρωικά κατορθώματα τῶν ἀνθρώπων, ὑπαγορεύθησαν ἀπὸ τὸ αἴσθημα, ὑπαγορεύθησαν ἀπὸ τὴν καρδίαν. Τί ἄλλο παρὰ τὸ αἴσθημα μᾶς κάνει νὰ ἀγαπῶμεν τὸν πλησίον μας, νὰ θυσιαζώμεθα διὰ τὴν πατρίδα μας, νὰ κινδυνεύωμεν διὰ νὰ ὑπερασπισθῶμεν ἓνα ἀδικούμενον; Ἄνθρωπος μὲ εὐγενῆ αἰσθήματα εἶνε προσιμότερος, ὅσον μωρὸς καὶ ἄν εἶνε, ἀπὸ ἓνα ἄλλον μὲ ποταπὰ αἰσθήματα, ὅσον ἐξυπνος καὶ ἄν εἶνε. Καρδία λοιπὸν μὲ εὐγενῆ αἰσθήματα, εἶνε πρᾶγμα τόσον πολὺ ὠραῖον, ποῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ δυνηθῇ κανεὶς νὰ τὸ παραστήσῃ. Ἀφαιρέσατε τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ ὄητε τὸν κόσμον νὰ γείνη ἀπὸ κτήνη, ἀλληλοτροφώμενα καὶ ἀλληλοσπαρασσόμενα. Κάμετε πάλιν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ θὰ ὄητε ἀμέσως νὰ μεταβληθῇ ὁ κόσμος εἰς ἓνα εὐτυχεῖ παράδεισον ἀπὸ ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ.

Μερικί, παιδιὰ μου, νομίζουσι ὅτι κάνουν κομμιά ἀνδραγαθίαν ὅταν ἐκδικηθοῦν τὸν ἐχθρόν των. Ἄλλὰ ἡ ἐκδίκησις, τὴν ὁποίαν ἀγαποῦμεν δυστυχῶς ἡμεῖς οἱ χωρικοί, εἶνε ἓνα ἄγριον πάθος, τὸ ὅποιον γεννοῦν μόνον οἱ ἄγρια καὶ θηριώδεις καρδίαι, τὸ ὅποιον ἔχουσι μόνον οἱ βάρβαροι καὶ πρόστυχοι ἄνθρωποι. Ὁ ἄνθρωπος ὁ εὐγενής, ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐξημερωμένος καὶ πολιτισμένος οὐδέποτε εἶνε ἐκδικητικός. Διότι τί θὰ ἦ ἡ ἐκδίκησις; θὰ ἦ νὰ βλάψωμεν ἓνα ἄνθρωπον, ποῦ ἔτυχε νὰ μᾶς βλάψῃ ἢ νὰ μᾶς πειράξῃ. Ἄλλὰ ἐὰν κανεὶς μᾶς ἐβλάψεν ὑπάρχουσι οἱ νόμοι τῆς πατρίδος μας, ποῦ εἶνε ἀρμόδιοι διὰ νὰ τὸν τιμωρήσουσι καὶ ὅταν καμμιὰ φορὰ οἱ νόμοι δὲν ἔμποροῦσι νὰ τὸν τιμωρήσουσι, θὰ τὸν

τιμωρήσει ἢ δικαιოსύνῃ τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ὅμως ἡμεῖς δὲν ἀρκοῦμεθα εἰς τὴν τιμωρίαν αὐτὴν τοῦ νόμου καὶ εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ Θεοῦ, μόνον ζητοῦμεν νὰ ἐκδικηθῶμεν οἱ ἴδιοι, θὰ πῆ ὅτι εἴμεθα ἀλλαζόνες καὶ βάρβαροι καὶ περιφρονοῦμεν τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας καὶ περιφρονοῦμεν καὶ ἀσεβοῦμεν καὶ εἰς τὴν δικαιოსύνῃν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἡμεῖς ζητοῦμεν νὰ ἐκδικηθῶμεν οἱ ἴδιοι, θέλομεν νὰ γείνωμεν ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ τὸν νόμον καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ εἶνε ὡς νὰ λέγωμεν : «Περιφρονῶ καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκην, οὔτε τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου, οὔτε τὴν δικαιოსύνῃν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ δίκιο μου θὰ τὸ πάρω ἡγὼ καὶ θὰ ἐκδικηθῶ μὲ τὸ χεῖρι μου αὐτὸν πεῦ μ' ἔβλαψε.» Αἱ! σὰς ἐρωτῶ ὑπάρχει τώρα μεγαλύτερα αὐθάδεια καὶ ἀσέβεια καὶ προστυχάδα καὶ βαρβαρότης, παρὰ νὰ θέλῃ νὰ γείνη κανεὶς ἀνώτερος καὶ ἀπὸ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν δικαιოსύνῃν τοῦ Θεοῦ; Διὰ τοῦτο τὴν ἐκδίκησιν, αὐτὸ τὸ ἄγριον καὶ βάρβαρον πάθος, νὰ μὴ τὸ ἀρίνετε ποτὲ νὰ σὰς κυριεύῃ, ἀλλὰ νὰ εἰσθε ὑπερήφανοι, νὰ τὸ περιφρονῆτε καὶ νὰ μὴ καταδέχεσθε νὰ καταφεύγετε ποτὲ εἰς αὐτό.

Σὺ δὲ, μικρὴ Δημήτριε, εἶσαι μικρὸς καὶ ἔχεις καιρὸν ἀκόμη νὰ βοτανίσῃς καὶ νὰ καθαρίσῃς τὴν καρδίαν σου, ἀπὸ ὅλα τὰ βλαβερὰ καὶ πρόστυχα χορτάρια, πεῦ ἔχουν φυτρώσει καὶ νὰ ξεριζώσῃς ὅλας τὰς κακίας πεῦ ἔχει τώρα. Εἰς τὸ χεῖρι σου εἶνε, ἐάν εἶσαι φρόνιμος παιδί καὶ ἀκούσῃς τὴν συμβουλὴν μου, νὰ τὴν καθαρίσῃς ἀπὸ ὅλας τὰς κακίας καὶ νὰ τὴν κάμῃς καρδίαν ἡμερῆν, καθαρὰν καὶ ἀγαθὴν ὅπως εἶνε τῶν ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ. Τότε δὲ βεβαιώσου, ὅτι θὰ λάβῃς ὄχι μόνον τὸ βραβεῖον τοῦ Ἡγεμόνος σου, ἀλλὰ καὶ τὸ βραβεῖον τοῦ Θεοῦ.

Τότε ἀφοῦ καὶ ὁ τρίτος μαθητῆς δὲν εὐρέθη ἄξιος καὶ ἐκά-

θησεν, ὁ διδάσκαλος ἐκάλεσε τὸν τέταρτον μαθητὴν, αὐτὸς δὲ πλησιάζει καὶ λέγει εἰς τὸν διδάσκαλόν του :

— Ἐὰν ὅσα καθήκοντα εἶπετε εἰς τοὺς τρεῖς συμμαθητάς μου, διδάσκαλε, ὅτι ὄν κάνουν, ἐγὼ ὄν παραλείπω κατένενα, ἀλλὰ τὰ ἐκτελῶ ὅλα καὶ νομίζω τὸν ἑαυτὸν μου ἄξιον νὰ λάβω τὸ βραβεῖον.

— Ἐχεις δίκαιον, Ἀναστάσιε, ἐὰν ὄν ἠγάπας τὰ ψέμματα. Εἰς ὅλα τὰλλα πραγματικῶς εἶσαι καλός, ἀλλ' ἀγαπᾷς τὸ ψεῦδος καὶ ὁ ψεύστης ἄνθρωπος εἶνε ὁ χειρότερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Τὸν ψεύστην ὄλοι οἱ τίμιοι ἄνθρωποι τὸν ἀηδιάζουν καὶ τὸν ἀποστρέφονται. Ὁ ψεύστης ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ κάμη τὰ μεγαλειότερα κακὰ καὶ νὰ προξενήσῃ τὴν μεγαλειτέραν βλάβην καὶ ζημίαν εἰς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐνθυμεῖσαι προχθές, ὅπου ἔσπασαν τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου καὶ ἠρώτησα τὸν ἐπιστάτην, τὸν μπάριμπα Θανάση, ποῖος τὸ ἔσπασε καὶ μου εἶπεν ὅτι τὸ ἔσπασες ἐσὺ καὶ σὲ ἐτιμώρησα ; ὁ μπάριμπα Θανάσης ὅμως εἶπε ψέμματα, διότι ἔμαθα κατόπιν ὅτι τὸ ἔσπασε ἓνα παιδί, πῶ ἐπέρνα ἀπὸ τὸν ὁρόμον. Ἐσὺ δὲ ἤσους ἀθῶος καὶ ἐτιμωρήθηκες ἄδικα. Σκέψου λοιπὸν τὴν στενοχωρίαν σου τότε· ἐνῶ εἶσαι ἀθῶος νὰ σὲ λέγουν ἔνσυχον· ἐνῶ εἶσαι τίμιος, ἐξ αἰτίας ἐνός ψεύστου νὰ σὲ λέγῃ ὁ κόσμος ἄτιμον· ἐνῶ εἶσαι ἔντιμος πολίτης, νὰ σὲ λέγουν κακούργον, νὰ σὲ κάνουν δυστυχῆ καὶ νὰ καταστρέφουν τὴν οἰκογένειαν καὶ τὰ τέκνα σου· καὶ ὅλα αὐτὰ διότι ἓνας εἶπε ψέμματα. Εἶπέ μου λοιπὸν ἐσὺ, Ἀναστάσιε, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ὅστις προξενεῖ τόσα κακὰ μὲ τὰ ψέμματά του, ὄν εἶνε ὁ χειρότερος καὶ ὁ πλεῖο τιποτένιος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ; Ὅπου λέγονται ψέμματα, ἐκεῖ ἢ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὄν κατοικεῖ. Ὅπου εἶνε ψεῦσαι, ἢ εὐλογία καὶ ἢ εὐτυχία τοῦ Θεοῦ λείπει· διότι τὸ ψέμμα εἶνε ὁ λόγος τοῦ διαβόλου καὶ ἢ ἀλήθεια εἶνε ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

Ὅπου λοιπὸν λέγονται ψέμματα ἐκεῖ καὶ ὁ διάβολος, ὁ δὲ ψεύστης εἶνε ὁ φίλος καὶ σύντροφος τοῦ διαβόλου. Τὸ ψεῦδος ὅσον μικρὸν καὶ ἂν εἶνε, εἶνε ἄτιμον πρᾶγμα. Ἐκεῖνος δὲ ποῦ λέγει τὰ ψέμματα, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ μίαν ἡμέραν νὰ τιμωρηθῇ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ τὸν Θεόν. Εἶνε δὲ ἀπὸ τὸν Θεὸν ὀσμενός, ὅσος καιρὸς κι' ἂν περάσῃ, μίαν ἡμέραν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν μισήσουν τὸν ψεύστην καὶ νὰ γείνη ἐλεινὸς καὶ δυστυχῆς. Λάβε δὲ, Ἀναστάσιε, παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν σου· ἐνῶ εἶσαι καλὸς μαθητῆς ἐγὼ πολλάκις σὲ τιμωρῶ καὶ οἱ γονεῖς καὶ συγγενεῖς σου δὲν σὲ ἀγαποῦν πολὺ, μόνον καὶ μόνον διότι λέγεις ψέμματα. Σὺ δὲ τί κερδίζεις μὲ τὰ ψέμματά σου; Τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν περιφρόνησιν ὄλων μας. Ἐνῶ ἂν δὲν ἔλεγες ψέμματα, δὲν θὰ ἐτιμωρεῖσο ποτέ, θὰ σὲ ἠγάπων ὅλοι καὶ θὰ ἔπαιρνες καὶ τὸ δῶρον τοῦ Ἡγεμόνος. Ὁ Ἀναστάσιος ὅστις ἦτο πολὺ φιλότιμος μαθητῆς καὶ εἶχε καρδίαν ἀγαθὴν καὶ καλὴν ἤκουσε μὲ προσοχὴν τοὺς λόγους τοῦ διδασκάλου του καὶ ἐσυγκινήθη καὶ ἐδάκρυσαν τὰ μάτια του καὶ λέγει εἰς τὸν διδάσκαλόν του μὲ παράπουν καὶ μεταμέλειαν εἰλικρινῆ:

— Διδάσκαλέ μου. Ἔως τώρα ἔλεγα πολλὰ ψέμματα καὶ περισσότερες φορές ἔλεγα ψέμματα παρὰ ἀλήθεια, διότι εἶχα κακσυνειθίσει, ἀλλὰ τώρα σοῦ ὑποσχομαι νὰ μὴν εἶπω ποτέ πλέον ψέμματα, ἀφοῦ καὶ ὁ διδάσκαλος μου καὶ ἡ μητέρα μου μοῦ λέγουν ὅτι τὰ ψέμματα εἶνε τόσο κακὸ πρᾶγμα. Ἀπόψε, διδάσκαλε, εἶδα εἰς τὸν ὕπνον μου τὴν μητέρα μου, ὅπου εἶνε ἀπεθαμμένη τώρα καὶ δύο χρόνους. Ἐπαρουσιάσθη με ἔμπροστά μου μὲ ὀλόχρυσα φορέματα καὶ τὸ πρόσωπό της ἔλαμπε ὡς τῆς Παναγίας. Ἦλθεν ἐκεῖ ποῦ ἐκοιμώμουναι, μὲ ἐπλησίασε καὶ μὲ ἐφίλησε γλυκὰ γλυκὰ τρεῖς φορές καὶ ὕστερα μοῦ εἶπε! «Παιδιάκι μου, Ἀναστάση μου. Δὲν θὰ

σου ξαναθυμηθῶ ἄλλη φορά ποτὲ, ἂν ξαναπῆς ψέμματα, Ὁ Θεὸς ἐδῶ ἐπάνω, παιδί μου, δὲν βάζει κανένα εἰς τὸν Παράδεισον ἀπὸ ἐκείνους ποῦ λέγουν ψέμματα. Μὲ ἔστειλε, παιδάκι μου, νὰ σοῦ 'πῶ νὰ τὰ παύσης. Ἔχε λοιπὸν τὴν εὐχὴν μου, Ἄναστάση μου, καὶ κάμε τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴν πῆς πλεία ψέμματα. Μὲ ἐφίλησε κατόπιν ἡ μητέρα μου σοῦ ἔδωσε καὶ πάλιν τὴν εὐχὴν τῆς καὶ ἔφυγε ὕστερα εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἐγὼ δὲ ἐξύπνησα τότε καὶ ἔκλαψα πολὺ, διότι ἤμουν ἕνα τόσον ἄθλιο παιδί νὰ λέγω ψέμματα καὶ ὠρίσθηκα νὰ μὴν 'πῶ ποτὲ πλέον εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν ψέμα.

Ὁ Διδάσκαλος τότε ἐχάρησε τὸν Ἄναστάσιον καὶ λέγει εἰς τοὺς συμμαθητάς του. «Νὰ ἐνθυμεῖσθε μιὰ ἡμέρα ὅτι ὁ Ἄναστάσιος θὰ γείνη καλὸς καὶ ἐντιμὸς ἄνθρωπος, διότι ἔχει καρδίαν φιλότιμον καὶ εὐγενῆ καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἔχει φιλοτιμίαν διορθώνει τὸν ἑαυτὸν του, διορθώνει τὰ ἐλαττώματά του καὶ γίνεται καλὸς καὶ σωτὸς ἄνθρωπος. Σὺ δὲ, Ἄναστάσιε, ἐνθυμοῦ πάντοτε τοὺς λόγους τῆς καλῆς μητέρας σου, διότι εἶνε λόγοι τοῦ Θεοῦ».

Μετὰ τὸν Ἄναστάσιον πλησιάζει τὸν διδάσκαλον ὁ Παῦλος, ὅστις ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν του ἄξιον διὰ τὸ δῶρον τοῦ Ἠγεμόνος. Σὺ, Παῦλε, εἶσαι λαμπρὸς μαθητὴς καὶ εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος μαζὺ σου, ἀλλὰ ἔχεις ἕνα ἐλάττωμα, ποῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἔχη ἕνας ἄνθρωπος φρόνιμος καὶ λογικὸς. Εἶσαι, Παῦλε, πολὺ ὑπερήφανος καὶ ἐγωιστὴς καὶ νομίζεις τὸν ἑαυτὸν σου μεγαλειότερον ἀπὸ ὅ,τι πράγματι εἶσαι.

Ἀπὸ τὴν ἀνόητον δὲ ὑπερηφάνειάν σου, πολλάκις περιφρονεῖς συμμαθητάς σου, ποῦ εἶνε πολὺ καλλίτεροί σου. Ἡ ὑπερηφάνεια δὲ, Παῦλε, εἶνε ἀνοησία, εἶνε κυφότης καὶ τὴν ἔχουν πάντοτε μόνον οἱ ἄνθρωποι ποῦ ἔχουν ἴγρο μυαλὸ καὶ δὲν ἔχουν ἀξίαν. Ὁ δὲ Χριστὸς ἡμῶν τὴν ἐμίσησε καὶ μᾶς

ἐδίδαξε τὴν μετριοφροσύνην. Καὶ αὐτὸς ποῦ ἦτον Θεὸς ἐκαθάλικευεν εἰς τὸν ὄνον, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄρχοντες, ποῦ ἦτο μηδὲν ἀπέναντι τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἐκαταδέχοντο νὰ καθίσουν ἐπὶ τοῦ ὄνου. Ὁ διάβολος ὅταν ἦτον ἄγγελος ἐδιώχθηκεν ἀπὸ τὸν παράδεισον ἀπὸ τὴν μεγάλην του ὑπερηφάνειαν. Τὸν ὑπερήφανεον τὸν συχαίνονται ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ἐνῶ ἡ μετριοφροσύνη εἶνε λαμπρὸς στολισμὸς εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλὰ, Παῦλε, ὅσον κακὴ εἶνε ἡ ὑπερηφάνεια καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀποσειρήσωμεν. ἄλλο τόσον κακὴ εἶνε καὶ ἡ προστυχάδα. Οὔτε πολὺ ὑψηλὰ πρέπει νὰ βγάζωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, οὔτε πολὺ χαμηλὰ νὰ τοὺς καταθάζωμεν· ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζωμε νὰ εἴμεθα εἰς τὴν θέσιν ποῦ μᾶς πρέπει. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θελεῖ, χωρὶς νὰ τοῦ πρέπει, νὰ ὑψώσῃ τὸν ἑαυτὸν του, γίνεται γελοῖος, καθὼς καὶ ἐκεῖνος ποῦ τὸν καταθάζει πλεῖο κάτω ἀπ' ὅ,τι πρέπει, γίνεται μικροπρεπὴς καὶ ἐξευτελιζέται. Ἐὰν, Παῦλε, ἐσένα ποῦ εἶσαι εἰς τὴν τρίτην τάξιν, σὲ βάλω τώρα εἰς τὴν ἕκτην, ὅλοι οἱ συμμαθηταὶ σου θὰ σὲ περιγελοῦν, διότι δὲν θὰ εἶσαι ἄξιος δι' αὐτὴν τὴν τάξιν· καὶ σὺ ἴσως νὰ ὑπερηφανεύεσαι, διότι ὑψώθης τόσον πολὺ, οἱ ἄλλοι ὅμως δὲν θὰ σὲ ἐκτιμοῦν καὶ θὰ σὲ ἐμπαίζουσιν, διότι θὰ βλέπουν ὅτι παρὰ τὴν ἄξιαν σου ἐπῆγες εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν· ἐὰν δὲ πάλιν σὲ βάλλω εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τὰ μικρὰ παιδιὰ, πάλιν καὶ τότε κακῶς, διότι ἐξευτελιζέσαι· ἐὰν ὅμως μείνης εἰς τὴν τάξιν σου, ἐκεῖ ὅγλ. ποῦ εἶσαι ἱκανός, οὔτε κανεὶς θὰ σὲ περιγελάσῃ, διότι ὑψώθης περισσότερον ἀπ' ὅ,τι σοῦ πρέπει, οὔτε κανεὶς θὰ σὲ περιφρονήσῃ, διότι ἐκατέβηκες τόσο πολὺ ὥστε νὰ ἐξευτελισθῆς.

Κατόπιν ἀπὸ τὸν Παῦλον δὲν ἐσηκώθηκε κανεὶς ἄλλος μαθητής.

— Λοιπὸν, τῶν λέγει, ὁ διδάσκαλος, δὲν κρίνει κανεὶς

ἄλλος τὸν ἑαυτὸν του ἄξιον διὰ νὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον ;

Ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἐσιώπων καὶ ἕνας ἕνας ἔστρεφε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ μέρος ὅπου ἐκάθητο ὁ Χρῆστος· ὁ Χρῆστος ὅμως εἶχε κατακλιθεὶς τὰ μάτια του εἰς τὸ βιβλίον του καὶ δὲν παρετήρει. Ὁ διδάσκαλος ἠρώτησε τότε τοὺς μαθητάς :

— Πῶτον λοιπὸν κρίνετε σεῖς ἄξιον νὰ λάβῃ τὸ Ἡγεμονικὸν δῶρον ;

Ὅλοι δὲ οἱ μαθηταὶ διὰ μιᾶς φωνῆς ἀπήντησαν: « Τὸν Χρῆστον, τὸν Χρῆστον ».

— Μάλιστα, ἀπαντᾷ ὁ διδάσκαλος. Ὁ καλὸς Χρῆστος εἶνε ἄξιος τέτοιαις τιμῆς, εἶνε ἄξιος τῆς ἀγάπης καὶ τῶν δῶρων τοῦ Ἡγεμόνος μας. Ὁ Χρῆστος εἶνε τὸ πτωχότερον παιδί ἀπὸ ὅλα σας, ἀλλὰ τὰ προτερήματά του καὶ αἱ ἀρεταὶ του τὸ κάνουν βασιλόπουλο ἀπέναντί σας. Ὁ Χρῆστος φορεῖ πάντοτε σπασμένα καὶ κακὰ φορέματα, διότι εἶνε πτωχός, ἀλλ' εἶνε πάντοτε καθαρὰ καθαρὰ, ἐνῶ τὰ ἰδικὰ σας εἶνε τῆς περισσότερης φορῆς λερωμένα· ἔχει πάντοτε πλυμένους τοὺς πόδας του καὶ τὰς χεῖρας του καὶ τὸ πρόσωπόν του καὶ τὸ σῶμά του εἶνε πάντοτε καθαρὸ. Τοῦ Χρῆστου τὸ σῶμα ὁμοιάζει μὲ ἕνα ὠραῖον βασιλικόν, πῶς εἶνε φυτευμένος σὲ μιὰ πτωχὴ γλάστρα. Ποτὲ δὲν κάνει τίποτε πῶς μῦθεϊ νὰ βλάψῃ τὴν υἰγιάν του. Εἶνε ἐπιμελής καὶ ἀγαπᾷ νὰ μανθάνῃ πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα. Ἐχει ἀγαθὴν καὶ εὐγενῆ καρδίαν καὶ πάντοτε τὸν βλέπω ὅτι ἀγαπᾷ καὶ θελεῖ νὰ βοηθῇ τοὺς συμμαθητάς του· τὸν βλέπω δὲ νὰ λυπῆται παρὰ πολὺ ὅταν κανεὶς συμμαθητῆς του πάθῃ κανένα δυστύχημα· ἀγαπᾷ ὅλους τοὺς συμμαθητάς του καὶ ποτὲ δὲν φθονεῖ, οὔτε μισεῖ κανένα. Ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθειαν ὅπως ὅλοι οἱ καλοὶ ἄνθρωποι καὶ ποτὲ δὲν λέγει ψέμματα. Ἐνῶ εἶνε ὁ καλύτερος τῆς τάξεως· δὲν εἶνε οὔτε ἐγωῖσθης, οὔτε υπερήφανος,

ἀλλὰ πρὸς ὅλους τοὺς συμμαθητάς του φέρεται μὲ τρόπον εὐγενῆ καὶ καλόν. Ἄλλὰ καὶ ἐνῶ εἶνε πάλιν ὁ πτωχότερος, δὲν κατατιβάζει καὶ δὲν ξεπέφτει τὸν ἑαυτὸν του, φερόμενος μὲ πρόστυχον καὶ δουλικὸν τρόπον, ὥστε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν σας καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην σας. Αὐτὰς δὲ ὅλας τὰς θείας ἀρετάς του, τὰ ἀγγελικὰ χαρίσματα, τὰ στεφανῶνει μὲ ἓνα χρυσὸ στεφάνι μιὰ ἄλλη μεγάλη ἀρετὴ, ἓνα λαμπρὸ χάρισμα, ποῦ ἀκόμη ἔχει ὁ Χρῆστος. Καὶ αὐτὸ τὸ χάρισμα εἶνε ἡ μετριοφροσύνη. Λέγεται δὲ μετριοφροσύνη αὐτὸς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐφέρθη σήμερον ὁ Χρῆστος. Ἐνῶ εἶνε δηλαδὴ ὁ καλλίτερος τῆς τάξεως, ἀπὸ τὴν μεγάλην μετριοφροσύνην του δὲν ἐσηκώθηκε νὰ πῆ ὅτι αὐτὸς εἶνε ὁ καλλίτερος καὶ ἄξιος διὰ νὰ λάβῃ τὸ βραβεῖον, ἀλλὰ ἐσιώπησεν. Αὐτὸ δὲ ποῦ ἐπραξε σήμερον ὁ Χρῆστος συμβαίνει πολὺ σπανίως εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἶνε πολὺ ἀργόδωτο χάρισμα. Ἡ μετριοφροσύνη εἶνε τὸ ἀντίθετον τοῦ ἐγωῖσμοῦ. Τὴν μετριοφροσύνην τὴν ἔχουν οἱ ἄγγελοι καὶ δι' αὐτὸ ὑψώθησαν μέχρι τοῦ Θρόνου τοῦ Θεοῦ, τὸν ἐγωῖσμόν εἶχεν ὁ διάβολος καὶ δι' αὐτὸ ἐδιώχθηκε παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν Παράδεισον. Ὁ ἐγωῖστικὸς ὀμιλεῖ πάντοτε περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ περὶ τῶν πράξεων του καὶ νυμίζει τὸν ἑαυτὸν του ἀνώτερον παρὰ ὅ,τι πράγματι εἶνε, ἐνῶ ὁ μετριοφρῶν ἄνθρωπος ποτὲ δὲν ὀμιλεῖ περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, οὔτε διαλαλεῖ τὰς πράξεις του, ἀλλ' ἀφίνει τὸν κόσμον νὰ τὰς κρίνει καὶ νὰ τὰς ἐκτιμήσῃ. Δι' αὐτὸ ὅλοι οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι ἀποστρέφονται καὶ ἀηδιάζουν τοὺς ἐγωῖστικὰς, ἀγαποῦν δὲ καὶ τιμοῦν τοὺς μετριοφρῶνας.

Κατόπιν ὁ Διδάσκαλος ἐκάλεσε τὸν Χρῆστον νὰ σηκωθῇ ἐπάνω καὶ τοῦ λέγει.

— Καλὸ μου παιδί Χρῆστο! Λάβε λοιπὸν τὸ δῶρον τοῦ.

Ἡγεμόνος σου, τὸ ὅποιον οἱ συμμαθηταί σου ὅλοι καὶ ὁ διδάσκαλός σου σὲ ἔκριναν ἄξιον νὰ λάβῃς. Ἡ τιμὴ αὐτὴ τὴν ὁποίαν ἀξιώνεσαι σήμερον εἶνε πολὺ μεγάλη. Ἄλλ' ὁ καλὸς μαθητὴς πάντοτε μίαν ἡμέραν θὰ τιμηθῇ καὶ θὰ ἀνταμειφθῇ. Σήμερον, Χρῆστο, διότι εἶσαι καλὸς μαθητὴς, σοῦ κάνουν τόσην τιμὴν οἱ συμμαθηταί σου, ὁ διδάσκαλός σου καὶ ὁ Ἡγεμών σου. Ἐὰν ἐξακολουθήσῃς μεθαύριον, πῶ θὰ βγῆς ἀπὸ τὸ σχολεῖον, νὰ εἶσαι καλὸς καὶ ἐντιμὸς ἄνθρωπος, θὰ σὲ τιμῆσουν καὶ τότε ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ σήμερον οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ πατρίδα σου καὶ ἐὰν ἐξακολουθήσῃς νὰ εἶσαι μέχρι τέλους τῆς ζωῆς σου καλὸς καὶ δίκαιος ἄνθρωπος, θὰ σὲ ἀνταμείψῃ καὶ ὁ Θεός. Μὴ λησμενήσῃς ποτέ, Χρῆστο, εἰς ὅλην σου τὴν ζωὴν τὴν σημερινὴν ἡμέραν καὶ ἔχε τὴν ὡς παράδειγμα πάντοτε καὶ ἐν θυμῷ ὅτι ὅπως ἐσὺ, τὸ πτωχότερο παιδί τοῦ Σχολείου, ἐτιμήθης σήμερον περισσότερον ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους συμμαθητάς σου, τοιουτοτρόπως καὶ ἅμα μεγαλώσῃς καὶ γείνης ἄνδρας, ἐὰν εἶσαι τίμιος καὶ καλός, καὶ ὁ πτωχότερος ἐὰν εἶσαι, θὰ ὑψωθῆς καὶ θὰ ἀγαπηθῆς περισσότερον ἀπὸ ἄλλους μεγαλειότερους καὶ πλουσιωτέρους σου. Λάβε λοιπὸν, Χρῆστο, ἀπὸ μέρους τοῦ Ἡγεμόνος σου τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς καλῆς διαγωγῆς σου καὶ πῆγαινε τώρα εἰς τὸ σπίτι σας νὰ εὐχαριστηθῶν καὶ οἱ πτωχοὶ γονεῖς σου πῶ σὲ ἐγέννησαν καὶ τίς ἐξεύρει με πόσες λύπες καὶ στερήσεις σὲ ἀνέθρεψαν.

Ὅλοι οἱ συμμαθηταί τοῦ Χρήστου τότε χαρούμενοι ἐπῆγαν καὶ τοῦ ἔσφιξαν τὸ χεῖρ καὶ τὸν ἐσυγχάρηκαν καὶ τὸν ἐφίλησαν. Τὸν ἐσυνόδευσαν δὲ με πανηγυρικὸν τρόπον ὅλοι με χαρὰς καὶ με τραγοῖδια εἰς τὸ σπήτι τῶν πτωχῶν γονεῶν τοῦ Χρήστου ἦτον εἰς τὰ στόματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ὅλοι ὠμίλουν δι' αὐτὸν, ὅλοι τὸν ἐπαίνουν, ὅλοι τὸν ἐζήλευον καὶ ὅλον τὸν

κόσμον ἄκουες νὰ λέγη. «Χαρά ε' τὴν μάνα ποῦ κάνει τέτοιο παιδί.» Ὁ Κωστάκις ὁ καλλίτερος φίλος τοῦ Χρήστου ἔτρεξε νὰ πῆ τὴν καλὴν εἰδήσιν εἰς τὸν πατέρα του, τὸν Δήμαρχον ὁ ὁποῖος εὐχαριστήθη πολὺ, διότι οὐκίως του εἶχεν ἓνα τέτοιον φίλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Πῶς τὸ πτωχὸν παιδί ὁ Χρῆστος ἔγεινεν ὁ πλεῖο καλὸς καὶ ἐνάρετος χριστιανὸς καὶ ὁ Θεὸς τὸν ἐπροστάτευθεν πάντοτε εἰς ὄλην του τὴν ζωὴν.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦτο μεγάλη ἐσρτή, ἡ ἐσρτή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, καὶ εἰ ἀχώριστοι φίλοι, ὁ Κωστάκις καὶ ὁ Χρῆστος, ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ὁ Δεσπότης ἐλειτούργει ἐκείνην τὴν ἡμέραν καὶ ἡ λειτουργία ἔγεινεν ἐξαιρετικῶς λαμπρά καὶ ὠραία. Ὅλο τὸ χωριό, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἐπῆγαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ διότι ἦτο μεγάλη ἐσρτή καὶ διότι ὁ Δεσπότης ἐπρόκειτο νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία ὁ Δεσπότης ἔντυμένος τὴν ἐσρτινὴν χρυσοῦραντον στολὴν του, ἡ ὕψος ἀπάστραπτε καὶ ἔλαμπεν ἀπὸ τὰ πολλὰ φῶτα τῆς ἐκκλησίας, ἐστάθη εἰς τὸ δεσποτικὸν στασίδι καὶ ὁμιλήσεν ἓνα ὠραῖον λόγον, ὅπου ὅλοι ὅσοι ἦσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐδάκρυσαν. Ὁ Χρῆστος, καθὼς ὅλα τὰ καλὰ παιδιὰ, ἠγάπα νὰ ἀκούῃ τὰς συμβουλὰς τῶν μεγαλειτέρων του καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δεσπότης ἐπρόσεξε τόσῳ πολὺ, ὥστε δὲν ἄρρησε νὰ τοῦ φύγῃ οὔτε μία λέξις. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ λειτουργία, ὁ Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκις, ἔλαβον τὸ ἀντίδωρον ἀπὸ τὸ χεῖρ τοῦ Δεσπότης,

τὸ ὅποιον εὐλαβῶς ἠσπάσθησαν, ἐπροσκύνησαν τὰς ἀγίας εἰκόνας καὶ ἀνεχώρησαν μὲ μίαν μεγάλην χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὴν καρδίαν των.

— Φίλε μου Κωστάκη, λέγει ὁ Χρῆστος τοῦ φίλου του, δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῆς πόσον εἶμαι εὐτυχῆς σήμερον καὶ πῶς μοῦ φαίνεται ἔξάν νὰ πετᾷ ἡ καρδία μου ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς μὲ τὸν λόγον ποῦ ἔβγαλεν ὁ Δεσπότης. Πόσον θὰ ἤμεθα ζημιωμένοι ἂν δὲ, ἤρχόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ νὰ μάθωμεν τόσα ὠραία καὶ καλὰ πράγματα.

— Δὲν μοῦ λέγεις, σὲ παρακαλῶ Χοῆστο, ἀπαντᾷ ὁ Κωστάκης, διότι ἐγὼ δὲν ἠνόησα καλά, πῶς τὰ εἶπεν ὁ Δεσπότης ἐκεῖ ποῦ εἶπεν ὅτι ἡ ἀγνωμοσύνη τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν εἶνε θηριωδία ;

— Ὁ Θεός, Κωστάκη, μᾶς ἔδωκε τὴν ζωὴν μας· αὐτὸς μᾶς ἔχει σήμερον νὰ ὑπάρχωμεν καὶ νὰ ζῶμεν. Ὁ Θεός μᾶς ἔστειλε τὸν ἥλιον, τοὺς ἀστέρας, τὰ φυτὰ, τὰ καρποφόρα δένδρα, τὰ ἄνθη καὶ ὅλα τὰ ζῶα, τὰ ὅποια μᾶς χρησιμεύουν· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔστειλε χάριν τῶν ἀνθρώπων διὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας του καὶ γείνη τοιουτοτρόπως ὁ ἄνθρωπος εὐτυχῆς. Ἐνῶ λοιπὸν ὁ Θεός ἔστειλε τόσα καλὰ εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐνῶ ἐφρόντισε τόσῳ διὰ τὴν εὐτυχίαν του, ἐνῶ αὐτὸς εἶνε ποῦ τὸ ἔδωκεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ ποῦ ἔχει καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν του, ὁ ἄνθρωπος, δὲν πρέπει, Κωστάκη, νὰ εὐγνωμονῇ τὸν Θεὸν καὶ νὰ τὸν εὐχαριστῇ ἡμέρα καὶ νύκτα καὶ νὰ τὸν δοξάζῃ διὰ τὴν τόσῳ μεγάλην ἀγαθότητα καὶ καλωσύνην καὶ ἀγάπην τὴν ὅποιαν εἰδειξε πρὸς αὐτόν ; Ἐὰν λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ τόσες εὐεργεσίες καὶ χάρες ποῦ ὁ Θεός ἔκαμεν εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἄνθρωπος δὲν τὸν εὐγνωμονεῖ καὶ δὲν τὸν ἔχει πάντοτε εἰς τὸν νοῦν του καὶ εἰς τὴν καρδίαν του, ἀλλὰ φαίνεται πρόστυχος, ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος πρὸς αὐ-

τόν, αὐτὴ ἡ ἀχαριστία καὶ ἡ ἀγνωμοσύνη τοῦ ἀνθρώπου, Κωστάκη, μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, ὅτι λέγεται θηριωδία. Μᾶς εἶπε ὀηλαδὴ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν εὐγνωμονεῖ τὸν Θεὸν εἶνε θηρίον καὶ ὄχι ἄνθρωπος. Ὄταν σοῦ κάμη ἓνας ἄνθρωπος μίαν χάριν καὶ σὺ τὴν λησμονήσῃς, μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, λέγεσαι ἀχάριστος καὶ οἱ καλοὶ ἄνθρωποι σὲ ἀποστρέφονται. Ὄταν δὲ λησμονήσῃς ὄχι πλεῖσθαι τὴν μίαν χάριν, ἀλλὰ τὲς ἀμέτρητες ὅπου σοῦ ἔκαμεν ὁ Θεός, πῶς πρέπει νὰ λέγεσαι;

— Βεβαίως, ἀπαντᾷ ὁ Κωστάκης, θηρίον καὶ κατὰ χειρότερον ἀπὸ τὸ θηρίον. Ἄλλὰ ἐγώ, Χρῆστο, δὲν πιστεῖω νὰ ὑπάρχουν τοιοῦτοι ἄνθρωποι, ποῦ νὰ μὴ ἐνθυμοῦνται καὶ νὰ εὐγνωμονοῦν τὸν Θεόν.

— Καὶ ὁμως, φίλε μου Κωστάκη, δὲν ἤκουσες ποῦ μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης ὅτι ὁ κόσμος ἔχει δύο ὁρόμους, ἓνα καλὸν καὶ ἓνα κακὸν καὶ ὅταν ὁ ἄνθρωπος πλανηθῇ ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ πάρῃ τὸν κακὸν ὁρὸμον, τότε καὶ τὸν Θεὸν ποῦ τοῦ ἔδωκε τὴν ζωὴν του λησμονεῖ καὶ εἶνε ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος καὶ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνθυμεῖσαι προχθές, ὅπου ὁ φίλος σου ὁ Δημητράκης, σοῦ ἐχάρισε ἓνα μολυβοκόκκο ὅταν ἔχασες τὸ ἴδιόν σου καὶ μοῦ ἔλεγες ὅτι τοῦ ἔχεις εὐχαρίστησιν, διότι σοῦ ἔκαμεν αὐτὴν τὴν χάριν; Φαντάσου λοιπὸν τώρα, ἐνῶ ἐσὺ διὰ μίαν πολὺ μικρὰν χάριν, ποῦ σοῦ ἔκαμεν ἓνας συμμαθητὴς σου, ἓνας ὄχι μεγαλείτερός σου, ἀλλ' ὁμοίός σου, νὰ τὸν ἐνθυμεῖσαι καὶ νὰ τὸν εὐγνωμονῇς διὰ τοῦτο, νὰ εὐρίσκωνται ἄνθρωποι νὰ λησμονοῦν τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰς εὐεργεσίας, ποῦ δὲν ἔχουν μετρημὸν τοῦ Θεοῦ. Φαντάσου τί θηρία εἶνε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, τί θηριώδη καρδίαν θὰ ἔχουν. Ἄκουσες εἰς τὸ τέλος, Κωστάκη, τί εἶπεν ὁ Δεσπότης; καὶ μὲ τί πόνον καὶ μὲ τί ἀγανάκτησιν τὸ εἶπε.

πού ἔνοιωσα νὰ ἀνατριχιάσῃ ὄλο μου τὸ σῶμα. Τί φοβική, εἶπε, τὸ σκυλὶ πού εἶνε ζῶον ἄψυχον, ὅταν τοῦ κάμῃς μιὰν χάριν καὶ τοῦ δώσῃς ὀλίγο ψωμί, νὰ τὸ ἐνθυμεῖται πάντοτε καὶ νὰ σείῃ τὴν οὐρὰν του ὅταν σὲ ᾄῃ, σημεῖον ὅτι σὲ εὐχαριστεῖ καὶ σὲ εὐγνωμονεῖ, ἐπειδὴ τὸ καῦμένο δὲν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ· καὶ ὁ ἄνθρωπος πού δὲν εἶνε ζῶον, ἀλλὰ ἔχει ψυχὴν καὶ λογικόν, πού ὁ Θεὸς τὸν ἠγάπησε καὶ τὸν εὐνόησε περισσότερον ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα δημιουργήματά του, νὰ λησμονῇ τὸν εὐεργέτην του καὶ νὰ εἶνε ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις καὶ τὸν μονογενῆ του υἱόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον νὰ σταυρωθῇ πρὸς χάριν του. Οὐδέποτε, Κωστάκη, θὰ λησμονήσω τοὺς λόγους τούτους τοῦ Δεσπότη. Διότι μού ἔκαμαν τόσην ἐντύπωσιν, διότι ἦτον τόσοι σωστοὶ καὶ ἀληθινοὶ, ὥστε σὲ βεβαιῶ ὅτι δὲν ἀηδιάζει καὶ δὲν συχαίνεται ἡ ψυχὴ μου περισσότερον ἄλλον ἄνθρωπον ἀπὸ ἐκεῖνον πού λησμονεῖ, ἔστω καὶ μιὰ στιγμὴ, καὶ δὲν εὐγνωμονεῖ τὸν καλὸν καὶ Πανάγαθον Θεόν μας. Καὶ ὅμως δυστυχῶς εἶνε πολλοὶ ἄνθρωποι πού ὄχι μόνον δὲν τὸν εὐγνωμονοῦν, παρὰ καὶ κάθε λίγο τὸν βλασφημοῦν. Καὶ πολλοὶ μάλιστα πού τὸ θεωροῦν παιγνίδι νὰ ὑβρίσκουν τὸν Θεόν καὶ τὸν Χριστόν. Φαντάσου ὅμως, Κωστάκη, τί πρόστυχος καὶ συχαμένος ἄνθρωπος, τί ἔλεινός καὶ διεφθαρμένος θὰ εἶνε κανεὶς διὰ νὰ τολμᾷ νὰ ὑβρίζῃ τὸν Θεόν.

Οἱ δύο μικροὶ φίλοι ἔφθασαν ἐν τῷ μεταξῷ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χρήστου, ἐμπήκαν μέσα καὶ ἐκαλημέρησαν τὴν μητέρα τοῦ Χρήστου, ὅπου ἦτο ἀσθενής· εἰς τὸ κρεβάτι καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἦτο πηγαίμενη εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

— Καλῶς τὰ παιδιὰ μου, πού μυρίζουν σὰν τὸν μόσχο, διότι ἐπήραν τὰς εὐχὰς καὶ τὰς εὐλογίας τοῦ Δεσπότη. Ἡ

ἐκκλησίᾳ, παιδιὰκι μου, εἶνε τὸ σπίτι τοῦ Θεοῦ καὶ χαρά εἶστον, 'ποῦ πηγαίνει μὲ καρδίαν καθαρὰν καὶ προσεύχεται μὲ εὐλάβειαν καὶ προσοχὴν. Καθίσατε, παιδιὰ μου, νὰ μοῦ 'πῆτε καὶ 'μένα τί εἶπεν ὁ Δεσπότης εἰς τὴν ἐκκλησίαν σήμερα, ὅπου ἄκουσα πῶς θὰ βγάλῃ λόγον.

— Εἶπε τόσον ὠραῖα καὶ καλὰ πράγματα μητέρα μου, ἀπαντᾷ ὁ Χρῆστος, εἶπε τόσον ἅγια λόγια, ὅπου χαρὰ 'στὸν χριστιανὸν ὅπου τὰ κάνει.

Τὴν στιγμὴν ταύτην ἔφθασε καὶ ὁ ἀγαθὸς πατέρας τοῦ Χρήστου καὶ ἡ γρηῃ γειτόνισσά των κυρὰ Νικολάκαινα.

— Μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, μητέρα μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Χρῆστος νὰ λέγῃ, ὅτι δὲν 'μπορεῖ νὰ γείνη κανεὶς καλὸς ἄνθρωπος ἂν δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν σέβεται τὸν Θεόν. Διότι ἅμα σέβεται τὸν Θεόν, ποτὲ δὲν παραβαίνει τὸ θέλημά του καὶ ποτὲ δὲν κάνει καμμίαν κακὴν πράξιν. Διότι αἱ κακὰ πράξεις δυσαρεστοῦν τὸν Θεόν καὶ ὅστις ἀγαπᾷ καὶ σέβεται ἓνα ἄνθρωπον, ποτὲ δὲν θέλει νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ καὶ νὰ τὸν λυπήσῃ. Διατί, μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, τὸ καλὸ παιδί ὑπακούει εἰς τοὺς γονεῖς του καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους του πάντοτε; διότι, εἶπε, τοὺς ἀγαπᾷ καὶ τοὺς σέβεται· καὶ ἐπειδὴ τοὺς ἀγαπᾷ καὶ τοὺς σέβεται δὲν θέλει νὰ παρακούσῃ τὸ θέλημά των, νὰ τοὺς κάμῃ νὰ λυπηθοῦν καὶ νὰ τοὺς δυσαρεστήσῃ. Ὅπως δὲ τὸ καλὸ παιδί, ὅταν ἀγαπᾷ καὶ σέβεται τοὺς γονεῖς του, δὲν τὸ ἀφίνει τὸ σέβας τὸ ὅποιον ἔχει πρὸς αὐτούς καὶ ἡ φιλοτιμία του νὰ παρακούσῃ τὸ θέλημά των, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὅταν ἀγαπᾷ καὶ σέβεται τὸν Θεόν, δὲν τὸν ἀφίνει ποτὲ τὸ σέβας αὐτὸ νὰ παρακούσῃ τὸ ἅγιον θέλημά του. Εἶνε δὲ φοβερὸν πρᾶγμα καὶ ἀσυγχώρητον νὰ σέβεται κανεὶς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶνε 'ς ἂν κι' αὐτόν, ὅμοιοί του καὶ νὰ μὴ σέβεται τὸν Θεόν,

ὅστις εἶνε δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ὅστις μᾶς ἐπλασε καὶ χωρὶς τὸ ἅγιόν του θέλημα θὰ ἦτο σκότος παντῶν.

— Καὶ ποῖον εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐρωτᾷ ὁ ἀγαθὸς πατέρας τοῦ Χρήστου;

— Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, πατέρα μου, μᾶς εἶπεν ὁ διδάσκαλος προχθῆς, εἶνε νὰ μὴ κάνη ὁ ἄνθρωπος ποτὲ ἐκεῖνο ποῦ δὲν θέλει νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἰς αὐτόν. Θέλεις νὰ σοῦ κλέψουν τὰ πρόβατά σου; Ὁχι, βέβαια. Αἱ! τότε μὴ κλέψης καὶ σὺ κανενός. Θέλεις νὰ σὲ βλάψῃ κανεὶς; Ὁχι, βεβαίως. Τότε μὴ βλάψῃς καὶ σὺ κανένα. Τὸ θέλημα λοιπὸν τοῦ Θεοῦ, πατέρα μου, εἶνε νὰ μὴ κάνῃς ἐκεῖνο ποῦ δὲν θέλεις νὰ σοῦ κάνουν καὶ νὰ κάνῃς ἐκεῖνο ποῦ θέλεις οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ σοῦ κάνουν. Θέλεις νὰ σὲ βοηθήσῃ κανεὶς εἰς τὴν ἀνάγκην σου; Βοήθησε καὶ σὺ ἓνα ἄλλον. Θέλεις νὰ σὲ ἐλεήσουν ἐὰν πάσχῃς; Ἐλέησε καὶ σὺ ὅταν δύνασαι. Ὅστις λοιπὸν ἀγαπᾷ καὶ σέβεται τὸν Θεὸν κάνει τὸ θέλημά του, ὅστις ὅμως δὲν κάνει τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸν ἀγαπᾷ, οὔτε τὸν σέβεται· καὶ ὅστις δὲν σέβεται τὸν Θεόν, τὸν δημιουργόν μας, τὸν εὐεργέτην τοῦ κόσμου, εἶνε ἄγριον κτήνος, εἶνε θηρίον ἀνήμερο, μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, καὶ δὲν θὰ γείνη δεκτὸς ποτὲ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Ἡ κυρὰ Νικολάκαινα, ἡ ὅποια ἦτον ἀγία γυναῖκα καὶ ποτὲ τῆς δὲν παρήκουσε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἄρχισε νὰ κάνῃ τὸν σταυρόν τῆς, καὶ νὰ εὐλογῇ καὶ δοξάζῃ τὸ ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ.

— Ὁ καλὸς ἄνθρωπος λοιπὸν, μᾶς εἶπεν εἰς τὸ τέλος ὁ Δεσπότης, πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ νὰ σέβεται μὲ ὅλην τὴν καθαρὰν του καρδίαν τὸν Θεόν, ὁ δὲ κακὸς ἄνθρωπος ποῦ ἔχει κακὰ καὶ πονηρὰ πράγματα εἰς τὸν νοῦν του νὰ τὸν φοβῆται καὶ νὰ μὴ λησμονῇ ὅτι εἶνε ἀδύτατον, ὅ,τι καὶ ἂν κάμῃ.

καλό ἢ κακό, νά μὴ τὸ γνωρίζῃ ὁ Θεός. Τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ τόπου μας ἔμπορεῖ νὰ ἐξαπατήσωμεν καὶ νά μὴν ἀνακαλύψουν τὰς κακὰς μας πράξεις, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Θεὸν ποτὲ δὲν θὰ ἔμπορέσωμεν νὰ κρυφθῶμεν. Διότι ὁ Θεός εἶνε πανταχοῦ παρὼν καὶ εἶνε καὶ δίκαιος. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε πανταχοῦ παρὼν, παντοῦ δηλαδὴ ὅπου καὶ ἂν ἤμεθα ἡμεῖς εἶνε καὶ ἐκεῖνος, ὅπου καὶ ἂν κρυφθῶμεν νὰ κάμωμεν τὴν κακὴν πράξιν δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ νά τὴν γνωρίζῃ, διότι θὰ εἶνε ἐκείνην τὴν στιγμήν ποῦ θὰ τὴν κάνομεν παρὼν. Καὶ ἐπειδὴ εἶνε δίκαιος δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ νά τὴν τιμωρήσῃ· θὰ τὴν τιμωρήσῃ δὲ τὴν κακὴν πράξιν ὄχι ἀπὸ κακίαν καὶ ἀπὸ πάθος, διότι ὁ Θεός εἶνε καλὸς καὶ ἀγαθός, ἀλλὰ διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ δικαιοσύνη, διὰ νὰ ἰκανοποιηθῇ ἐκεῖνος ποῦ ἀδικήσαμεν. Καὶ δι' αὐτὸ ὁ κακὸς ἄνθρωπος, ἀφοῦ δὲν σέβεται τὸν Θεὸν καὶ παραβαίνει τὸ θέλημά του, πρέπει νὰ φοβῆται τὴν ἀμερόληπτον δικαιοσύνην του, διότι εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποφύγῃ τὴν δικαίαν τιμωρίαν του. Τὸ χρέος λοιπὸν τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ, μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης, εἶνε νὰ εὐγνωμονῇ καὶ εὐχαριστῇ τὸν Θεόν, διότι εἰς αὐτὸν ὀφείλομεν τὴν ζωὴν μας, διότι εἶνε ὁ πλάστης μας καὶ ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου· τὸ χρέος τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ εἶνε ν' ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, διότι εἶνε ὁ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος πατὴρ ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ τὸν σέβεται, διότι εἶνε πάνσοφος, πανάγαθος καὶ παντοδύναμος καὶ ὁ ἄνθρωπος χρωστεῖ νὰ σέβεται κάθε καλλίτερον καὶ ἀνώτερόν του καὶ ἄνθρωπος ἀκόμη ἂν εἶνε, πλὴν δὲ περισσότερον ἔαν ὁ ἀνώτερός του οὗτος εἶνε Θεός. Χρωστεῖ ὁ καλὸς χριστιανὸς ὅ,τι κακόν, καὶ ὅ,τι δυστυχία καὶ ἀδικία καὶ ἂν τὸν εὕρῃ, νὰ μὴ παραπονηθῆται καὶ νὰ μὴν ὀργίζεται κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι τοῦτο εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἀνανδρία, ἀλλὰ νὰ ἐλπίζῃ καὶ νὰ

ἐλπίζει μὲ μεγάλην πεποίθησιν εἰς ὅλας τὰς δυστυχίας εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· ὅσον δὲ καὶ ἂν τὸν ἀδικήσουν οἱ ἄνθρωποι, ὁ Θεὸς ὅστις εἶνε δίκαιος θὰ τοῦ δώσῃ μίαν ἡμέραν τὸ δίκῆν του. Πρέπει ὁ καλὸς χριστιανὸς νὰ μὴν ἀποθαρρύνεται καὶ νὰ μὴν ἀπελπίζεται ποτὲ, διότι ὁ χριστιανὸς ποῦ ἀπελπίζεται θὰ ἴπῃ πῶς ἀρνείται τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν πιστεύει ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε δίκαιος· δὲν πιστεύει καὶ δὲν ἔχει πεποίθησιν ὅτι ὁ Θεὸς θὰ τοῦ δώσῃ μίαν ἡμέραν τὸ δίκῆν του καὶ δι' αὐτὸ ἀπελπίζεται. Ὑβρίζει δὲ τὸν Θεὸν ἐκεῖνος ποῦ νομίζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν θὰ τοῦ δώσῃ εἰς τούτον ἢ εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τὸ δίκῆν του, διότι τότε τὸν νομίζει ἄδικον.

Ὁ Κωστάκης τώρα ἐσηκώθη καὶ παρεκάλεσε τὸν φίλον του τὸν Χρῆστον νὰ τὸν συνοδεύσῃ νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ σπίτι των νὰ καλημερήσουν καὶ τοὺς γονεῖς του, οἱ ὁποῖοι ἠύχαριστοῦντο ὅταν ἐπήγαινε τὸ καλὸ παιδί τοῦ χωριοῦ, ὁ Χρῆστος.

— Τί ἀγαθὴ καὶ τί ἀγία γυναῖκα, λέγει ὁ Κωστάκης πρὸς τὸν φίλον του Χρῆστον, ἅμα ἐβγήκαν ἔξω, αὐτὴ ἢ γραῖα γειτόνισσά σας, κυρὰ Νικολάκαινα. Τὴν ἐκύτταζα ὅλην τὴν ὥραν ποῦ σὺ ἔλεγες αὐτὰ ποῦ μᾶς εἶπεν ὁ Δεσπότης καὶ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἔβλεπα νὰ λάμπῃ τὸ πρόσωπό της ἀπὸ χαρὰν καὶ ἀγαλλίαςιν. Νά! τί θὰ ἴπῃ, Χρῆστο, εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου! Μοῦ τὸ ἔλεγε πολλῆς φορῆς ὁ πατέρας μου, ἀλλὰ σήμερον τὸ παρετήρησα ὁ ἴδιος εἰς τὴν κυρὰ Νικολάκαινα. Εὐτυχὴς καὶ εὐδαίμων εἶνε ἐκεῖνος, μοῦ ἔλεγεν ὁ πατέρας μου, Χρῆστο, ὅπου εἶνε ἀγαθὸς καὶ δὲν ἔκαμε κακὸν εἰς κανένα καὶ ἔχει ὅλας τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸν Θεόν. Ὅστις ἐλπίζει εἶνε εὐτυχὴς, ὅστις δὲν πιστεύει καὶ δὲν ἐλπίζει βαρύνεται καὶ ἀηδιάζει τὴν ζωὴν καὶ εἶνε δυστυχὴς. Αὐτὴ ἢ γραῖα εἶνε καλὴ καὶ ἀγαθὴ καὶ ἐλπίζει εἰς τὴν δι-

καισύνην τοῦ Θεοῦ, ὅτι θὰ τὴν πληρώσῃ καὶ θὰ τὴν ἀντα-
 μείψῃ εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ βλέπεις καὶ εἶνε εὐτυχὴς καὶ
 εὐχαριστημένη καὶ ἂν ζῆ καὶ εὐχαριστημένη καὶ ἂν ἀποθάνῃ.
 Ἐὰν ὅμως δὲν ἠλπίζεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν δικαιοσύνην
 καὶ εὐσπλαγγνίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐφοβεῖτο τὸν θάνατον καὶ θὰ
 ἔτρεμε συλλογιζομένη ὅτι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν θ' ἀποθάνῃ,
 ἐπειδὴ εἶνε γράϊα, καὶ θὰ ἦτο πολὺ δυστυχὴς καὶ ἡ ζωὴ της
 θὰ ἦτον ἓνα μεγάλο βάρος καὶ μία μεγάλη τυραννία εἰς αὐ-
 τήν. Ἐγώ, Χρῆστο, ὅσα καὶ ἂν πάθω εἰς τὴν ζωὴν μου,
 πάντοτε θὰ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν καὶ θὰ τὸν παρακαλῶ κάθε
 ἡμέρα νὰ μὲ φωτίξῃ ἔς τὸ καλὸ καὶ νὰ μὲ ὁδηγῇ νὰ πράττω
 πάντοτε καλὰς πράξεις.

— Καὶ ἐγώ, Κωστάκη, ἀπαντᾷ ὁ Χρῆστος, σοῦ ὀρκίζο-
 μαὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὴν τὴν στιγμήν εἶνε
 ἐδῶ καὶ μᾶς ἀκούει, ὅτι ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου δὲν θὰ παρα-
 κούσω τὸ ἅγιόν του θέλημα καὶ δὲν θὰ κάμω καμμίαν πράξιν,
 ἢ ὅποια νὰ τὸν δυσαρεστήσῃ. Ὁ πατέρας μου, Χρῆστο, εἶνε
 ὁ πτωχότερος ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ καὶ πολλές φορές δὲν
 ἔχομεν οὔτε ψωμί καὶ ὅμως δὲν τὸν ἄκουσα ποτὲ μου νὰ
 παραπονεθῆ κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸν εὐχαριστεῖ πάντοτε
 καὶ ἐλπίζει εἰς αὐτόν, καὶ ἔτσι πάντοτε εἶνε εὐτυχὴς καὶ
 μένει εὐχαριστημένος καὶ ὅταν δὲν ἔχομε τίποτε εἰς τὸ
 σπίτι· ἐνῶ ὁ γείτονάς μας, ὁ κύρ Ἀντωνάκης, ὅπου ἔχει ὅλα
 τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ἔχει ὅλο γρόνιες εἰς τὸ σπίτι του καὶ
 εἶνε δυσαρεστημένος καὶ δὲν τοῦ ἀρέσει ποτὲ τίποτε καὶ εἶνε
 ἱσομένως πολὺ δυστυχὴς, μόνο καὶ μόνο διότι δὲν ἔχει τὰς
 ἐλπίδας του εἰς τὸν Θεὸν καὶ διότι ποτὲ δὲν ἤκουσα νὰ τὸν
 δοξολογήσῃ καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ὁ Χρῆστος ἀκολουθεῖ τὸν δήμαρχον εἰς τὴν περιοδεΐαν του καὶ μαθαίνει ὅσα χρεῖα κάθε ἄνθρωπος ἔχει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. — Τί ἔκανε ὁ Χρῆστος, τὸ παιδί αὐτὸ τοῦ πτωχοῦ γεωργοῦ, καὶ ἀπέκτησε τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἐφθασαν ἐν τῷ μεταξὺ τὰ δύο καλὰ παιδιὰ εἰς τὸ σπίτι τοῦ δημάρχου, τοῦ πατέρα τοῦ Κωστάκη. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ ὅλα τ' ἀδελφάκια του, μὲ τὰ καλύτερά των φορέματα, εὐρίσκοντο τὴν ὥραν ἐκείνην εἰς τὸ σπίτι καὶ τοὺς ἐδέχθησαν μὲ μεγάλην τὴν εὐχαρίστησιν καὶ σὲ λίγο ἕνας ἕνας ἦλθαν ὅλοι οἱ πρόκριτοι τοῦ χωριοῦ μὲ τὰ σχολινὰ των φορέματα διὰ νὰ χαιρετίσουν τὸν Δήμαρχον, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐςρτῆς, καὶ νὰ τοῦ εὐχηθοῦν τὸ εἰς ἔτη πολλὰ, ὡς εἶχαν πάντοτε συνήθεια νὰ κάνουν ὅλες τῆς καλῆς ἡμέρες. Τὸ σπίτι τοῦ Δημάρχου σὲ ὀλίγον ἐγένευσεν ἀπὸ ἀνθρώπων καὶ εἰς ὅλων τὰ πρόσωπα ἔβλεπε κανεὶς τὴν χαρὰν, διότι ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτο πολὺ μεγάλη ἐςρτὴ διὰ τοὺς Χριστιανούς. Ἦτον ἡ ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐμύρισε μὲ τὸ κρίνον τὴν παρθένον Μαρίαν καὶ συνέλαθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστόν, τὸν λυτρωτὴν τοῦ κόσμου καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ ἔτος 1821 ὁ Ἑλληνισμὸς ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ ἐλευθερώθη ἕνα μέρος τῆς μεγάλης ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἡ σημερινὴ μικρὰ Ἑλλάς.

Ὁ Δήμαρχος μὲ μεγάλην του εὐχαρίστησιν ἐδέχθη καὶ ἐπε-

ριποιήθη τούς προκρίτους τοῦ χωριοῦ του καὶ ἐφέρθη πρὸς ὄλους μικροὺς καὶ μεγάλους μὲ μεγάλην εὐγένειαν, καθὼς χρεωστεῖ νὰ φέρεται κάθε ἄνθρωπος σὲ κάθε ζένον, ποῦ πηγαίνει εἰς τὸ σπίτι του. Κατόπιν ἐσηκώθη καὶ τῶν λέγει :

Ἀγαπητοὶ χωριανοί,

Γνωρίζετε βεβαίως, ὅπως καὶ ἐγώ, ὅτι ἔχομεν πολλοὺς χωριανούς, ποῦ εἶνε πολὺ πτωχοὶ καὶ δυστυχοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ παιδιὰ των. Νομίζω δὲ ὅτι ἔχει χρέες μεγάλο κάθε ἄνθρωπος νὰ βοηθῆ ὅσον ἡμπορεῖ ἐκεῖνους ποῦ δυστυχοῦν. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ὡς ἄνθρωποι ἔχομεν αὐτὸ τὸ χρέος. Ἡ ἀλληλοβοήθεια εἶνε μεγάλη ἀρετὴ. Δὲν ὑπάρχει δὲ πράγμα νὰ προξενῆ μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν εἰς ἓνα καλὸν ἄνθρωπον, παρὰ ὅταν δυνηθῆ οὗτος νὰ βοηθήσῃ ἓνα ἄλλον ὁ ὁποῖος δυστυχεῖ καὶ πάσχει. Ὅταν εἰ ἄνθρωποι συνειθίσουν νὰ βοηθῆ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἡ δυστυχία θὰ ὀλιγοστεύσῃ τότε ἀπὸ τὸν κόσμον. Διότι θὰ μὲ βοηθήσῃς ἐσὺ σήμερον καὶ θὰ σὲ βοηθήσω καὶ ἐγὼ αὔριον. Ἀλλὰ θὰ σκεφθῶν πολλοὶ καὶ θὰ ποῦν «ἐγὼ εἶμαι πλούσιος καὶ δὲν θὰ λάβω ποτὲ ἀνάγκην νὰ μὲ βοηθήσῃ αὐτὸς ὁ πτωχός». Ἡ σκέψις των ὅμως αὐτὴ δὲν εἶνε σωστὴ, διότι ἡμπορεῖ καὶ εἰς αὐτοὺς αὔριον νὰ τύχῃ ἓνα δυστύχημα καὶ νὰ γείνουν πτωχοί· ἀλλὰ καὶ πτωχοὶ νὰ μὴ γείνουν, αὐτὸς ὁ πτωχός ἡμπορεῖ νὰ μὴ τοὺς βαρῆσῃ μὲν μὲ χρήματα, νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὅμως εἰς μίαν των ἀνάγκην μὲ ἄλλον τρόπον. Ἡξεύρετε βέβαια τὸν μῦθον, ὅπου ἓνας ποντικὸς ἔκοψε μὲ τὰ δόντια του τὸ σχαινί, ποῦ εἶχαν δεμένον ἓνα λεοντάρι, καὶ τὸ ἐλευθέρωσε. Ἀφοῦ δὲ ἓνας ποντικὸς ἡμπόρεσε καὶ ἐβοήθησε καὶ ἐφάνη τόσον πολὺ χρήσιμος εἰς ἓνα λέοντα, πολὺ περισσότερο βέβαια εἶνε δυνατόν, ἓνας ἄνθρωπος, ὅσον μικρὸς καὶ ἂν εἶνε, νὰ φανῆ χρήσιμος εἰς ἓνα ἄλλον ὁμοίον του, ὅσον πλούσιος καὶ ἂν εἶνε οὗτος. Ἐνθυμεῖσθε τὴν περασμένην

Κυριακὴν, ὅπου τὸ παιδί τοῦ κυρίου Νικολάκη, τοῦ παρέδρου, θὰ ἐπνίγετο χωρὶς ἄλλο, ὅταν τὸ παρέσυρε τὸ ρέμμα τῆς θαλάσσης, ἐὰν δὲν ἔτρεχε νὰ τὸ σώσῃ ὁ Κώστας, ὁ ζητιάνος, μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του, διότι καὶ αὐτὸς δὲν ἤξευρε νὰ κολυμβᾷ καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ πνιγούν καὶ οἱ δύο. Ποιὸς δὲ ἀπὸ ὅλους μας ἐπερίμενε, ὅτι ἓνας ζητιάνος, ὁ πλειὸ κακορίζικος τοῦ χωριοῦ μας ἄνθρωπος, θὰ ἔκανε μιὰ τόσῃ μεγάλην χάριν εἰς τὸν πρῶτον τοῦ χωριοῦ μας, τὸν κύρ Νικολάκη; Καὶ ἔξευρετε γιατί, μοῦ εἶπεν ὁ Κώστας ὁ ζητιάνος, ἐκινδύνευσε τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ σώσῃ τὸ παιδί τοῦ κύρ Νικολάκη; Διότι, λέγει, τὰ Χριστούγεννα ὁ κύρ Νικολάκης ἔστειλε ὀλίγο ἀλεύρι καὶ ὀλίγο κρέας εἰς τὰ παιδιά του καὶ τῶν ἠγόρασε καὶ τὰ βιβλία των.

Κατὰ τὴν σημερινὴν λοιπὸν μεγάλην ἐσρτὴν τῶν Χριστιανῶν, ὅπου πᾶσα χριστιανικὴ καρδιά ἀγάλλεται καὶ χαίρει, ἃς ἀνακουφίσωμεν καὶ ἡμεῖς ὀλίγον τὰς θλίψεις καὶ τὰς δυστυχίας τῶν πτωχῶν χωριανῶν μας. Τὸ νὰ βοηθῆ τις καὶ νὰ συνδράμῃ τοὺς πάσχοντας εἶνε ἔργον θεάρεστον, ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητον χρέος παντὸς κλοῦ ἀνθρώπου. Ἐχω γράψει ἐδῶ εἰς τὸν κατάλογον αὐτὸν δεκαπέντε χωριανούς μας, ποῦ ἔχουν τὴν ἀνάγκην τῆς βοηθείας μας καὶ ποῦ ἂν δὲν τοὺς βοηθήσωμεν θ' ἀναγκασθούν νὰ γείνουν κλέπται καὶ κακοὶ ἄνθρωποι, καὶ θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς τὴν ἀμαρτίαν καὶ θὰ ἔχωμεν νὰ δώσωμεν λόγον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἀσπλαγχλίαν μας, διότι ἐνῶ ἠμπορούσαμεν δὲν ἐσώσαμεν δεκαπέντε πλάματά του. Ἐπὶ τοὺς δεκαπέντε δὲ αὐτοὺς δυστυχεῖς, οἱ δέκα δὲν δύνανται νὰ ἐργασθούν καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ δώσωμεν ὀλίγα χρήματα νὰ εἰκονομηθούν· οἱ ἄλλοι πέντε ἠμποροῦν μὲν νὰ ἐργασθούν, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκουν ἐργασίαν καὶ δυστυχοῦν καὶ εἰς αὐτοὺς πρέπει νὰ φροντίσωμεν νὰ εὐρωμεν

ἐργασίαν. Ἀμέσως ὁ κύρ Νικολάκης, ὁ πάρεδρος τοῦ χωρίου, ἐδήλωσεν ὅτι ἔχει ἐργασίαν νὰ δώσῃ εἰς τοὺς δύο καὶ θὰ φροντίσῃ νὰ οἰκονομήσῃ καὶ τοὺς ἄλλους τρεῖς εἰς ἄλλας ἐργασίας. Ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ἔδωκαν ἀμέσως ἄλλος μὲν χρήματα, ἄλλος ἔφερε λάδι καὶ ἄλλος καρπὸ καὶ ὅ,τι ἄλλο προαιρεῖτο ὁ καθένας καὶ παρεκάλεσαν τὸν δήμαρχον νὰ τὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς τοῦ χωριοῦ. Κατόπιν ὁ Δήμαρχος πολὺ εὐχαριστημένος, διότι ἔκαμαν μίαν τόσον θεάρεστον πράξιν, τοὺς εὐχαρίστησε πολὺ διὰ τὴν προθυμίαν τὴν ὁποίαν δεικνύουν διὰ κάθε καλὸν ἔργον.

— Ὅποιο χωριὸ ἔχει ὁμόνοιαν, τῶν λέγει τότε ὁ Δήμαρχος, καὶ ἀγάπην εἰς τὴν ἀλληλοβοήθειαν, ἐκεῖνο τὸ χωριὸ ἔχει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ σπῆτιά του. Ὅπως ἔχωμεν δὲ χρέος νὰ βοηθῶμεν τοὺς δυστυχεῖς χωριανούς μας, τοιουτοτρόπως ἔχωμεν χρέος νὰ βοηθῶμεν καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο ἄς συνδράμωμεν καὶ μίαν ἄλλην θεάρεστον πράξιν. Ὁ τόπος μας ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ ἕνα νοσοκομεῖον, ἀπὸ ἕνα ὄρφανοτροφεῖον, ἀπὸ ἕνα γεροντοκομεῖον, καὶ ἀπὸ ἕνα φρενοκομεῖον. Εἰς τὸ νοσοκομεῖον θὰ καταφεύγουν ὅταν ἀσθενήσουν διὰ νὰ ἰατρευθῶν, ὅλοι οἱ πτωχοὶ, ὅλοι οἱ ἄποροι, ὅλοι οἱ δυστυχεῖς, πῶς δὲν ἔχουν κανένα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον νὰ τοὺς προστατεύσῃ καὶ νὰ τοὺς βοηθήσῃ διὰ νὰ σωθῶν. Εἰς τὸ ὄρφανοτροφεῖον θὰ πηγαίνουν ὅλα τὰ ὄρφανά πῶς εἶνε ἄμοιρα καὶ ἀπορφανωμένα, χωρὶς μητέρα καὶ πατέρα, χωρὶς κανένα προστάτην διὰ νὰ τὰ ἀναθρέψῃ. Εἰς τὸ γεροντοκομεῖον θὰ καταφεύγουν ὅλοι οἱ γέροντες πῶς δὲν εἶνε πλέον ἱκανοὶ νὰ ἐργασθῶν καὶ δὲν ἔχουν παιδιὰ διὰ νὰ τοὺς θρέψωσιν καὶ νὰ τοὺς βοηθήσωσιν κατὰ τὰ γηρατειά των. Εἰς τὸ φρενοκομεῖον θὰ κλείωνται ὅλοι οἱ τρελλοὶ, πῶς ἐνοχλοῦν καὶ πειράζουσιν τοὺς ἀνθρώπους.

Αὐτὰ ὅλα τὰ μέρη λέγονται φιλανθρωπικά καταστήματα, διότι εἰς αὐτὰ μέσα ἰατρεύονται καὶ περιθάλπονται ὅλοι ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους κατεδίκασεν ἡ τύχη εἰς τὸν προσωρινὸν τοῦτον κόσμον, ὅλα τὰ δυστυχῆ πλάσματα τοῦ Δημιουργοῦ. Ὡς ἄνθρωποι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅπου ὀφείλομεν γ' ἀγαποῦμεν καὶ πονοῦμεν ἐκείνους ποῦ πάσχουν καὶ δυστυχοῦν, ἅς περιέλθωμεν τὸ χωρίον μας νὰ μαζεύσωμεν τὴν συνδρομὴν καθενὸς καὶ νὰ τὴν ἀποστείλωμεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ποῦ φροντίζει διὰ τὰ ἱερά ταῦτα καταστήματα καὶ τότε θὰ κάμωμεν τὸ χρέος μας καὶ θὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ἡμεῖς φιλόανθρωποι. Ἡ φιλανθρωπία εἶνε καθήκον καὶ καθήκον ὑψίστων καὶ ἱερὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὅστις ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους καὶ φροντίζει περὶ αὐτῶν, αὐτὸς λέγεται φιλόανθρωπος· ὅστις δὲν τοὺς ἀγαπᾷ καὶ δὲν φροντίζει περὶ αὐτῶν λέγεται ἀπάνθρωπος.

Μετὰ ταῦτα ὁ Δῆμαρχος καὶ οἱ πρόκριτοι περιηλθον τὸ χωρίον καὶ ἐζήτησαν τὴν συνδρομὴν τῶν συγχωριανῶν των. Καὶ ὅσοι μὲν ἦσαν καλοαναθρεμμένοι καὶ εἶχον χριστιανικὴν ψυχὴν, ἐδίδον προθύμως τὸ κατὰ δύναμιν ἕκαστος· ὅσοι δὲ ἦσαν μὲ πρόστυχη καρδίαν καὶ ἡ ψυχὴ των δὲν ἦτον παρὰ μόνον κατὰ τὰ φαινόμενα χριστιανική, αὐτοὶ δὲν ἐδίδον τίποτε καὶ ἂν ἦσαν ἀκόμη πλουσιώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ πατέρας τοῦ Χρήστου, πολὺ πτωχὸς ὁ δυστυχῆς, δὲν εἶχε νὰ δώσῃ τίποτε· ἀφοῦ ἐπρόκειτο ὁμοῦ διὰ τὸσφ φιλανθρωπικὸν σκοπὸν ἔδωκεν εἰς τὸν Δῆμαρχον μίαν ὄριθρα τὴν ὅποιαν εἶχε καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν πωλήσῃ καὶ νὰ κρατήσῃ τὰ χρήματα διὰ τὴν συνδρομὴν του. Μία ἄλλη γράϊα, ἀγαθὴ καὶ πτωχή, δὲν εἶχε τίποτε ἄλλο ἢ καυμένη νὰ δώσῃ καὶ ἔδωκε δύο ἀβγά. Ὁ Δῆμαρχος τὴν εὐχαρίστησε, τὴν ἐσυγχάρηκε διὰ τὰ φιλανθρωπικὰ αἰσθηματά της καὶ τῆς εἶπε: «Εὐγε, ἀγαθὴ κυρά μου, καὶ ὁ Θεός, ὁ δίκαιος, θὰ σὲ πληρώσῃ,

ἐκατονταπλασίως. Τὰ δύο ἀθγά ποῦ ἔδωκες διὰ τὸν φι-
λανθρωπικὸν σκοπὸν ἀξιῶν πολὺ περισσότερον ἀπὸ τὰς χι-
λιάδας τῶν πλουσίων, διότι σὺ τὰ ἔδωκες ἀπὸ τὰς στερήσεις
σου, ἐνῶ ἐκεῖνοι τὰ δίδουν ἀπὸ τὰ περισσεύματά των.»

Ὁ Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκης ἠκολούθουν ὄλην τὴν ὥραν
καὶ ἀφῶ ἔτελείωσεν ἡ περιοδεία ἐπέστρεψαν ὅλοι πάλιν εἰς
τὴν οἰκίαν τοῦ Δημάρχου διὰ νὰ καταμετρήσουν τὴν εἰσπρα-
ξιν. Κατόπιν ὁ Δήμαρχος ἔκαμεν εἰς ὅλους τοὺς προκρίτους
τραπέζι πλούσιο καὶ ἀρχοντικὸ, μὲ ἐκλεκτὰ φαγητὰ καὶ εἶπεν
ὅτι ἀφῶ ὅλοι μαζὺ εἰργάσθησαν δι' ἓνα φιλανθρωπικὸν σκο-
πὸν, θὰ εὐχαριστηθῆ πολὺ ἐὰν φάγουν καὶ ὅλοι μαζὺ. Ὁ
Χρῆστος ἠθέλησε νὰ φύγη, ἀλλὰ δὲν τὸν ἄφησεν ὁ Δήμαρ-
χος, παρὰ τὸν ἐκράτησε διὰ νὰ καθίσῃ μαζὺ των εἰς τὸ
τραπέζι, ἐπειδὴ τὸν ἠγάπουν ὅλοι, διότι ἦτο καλὸς μαθητὴς
καὶ γνωστικὸ παιδί. Ἀφῶ ἔραγαν καὶ ἤπιαν καὶ ἡ χαρὰ
ἦτον ζωγραφισμένη εἰς τὰ πρόσωπα ὄλων, ὁ Δήμαρχος ἐση-
κώθη ἐπάνω καὶ λέγει :

— Βλέπετε τώρα, ἀγαπητοὶ φίλοι, πόσον ὅλοι μας εἴμεθα
εὐχαριστημένοι, πόσον ἡ ψυχὴ μας εὐφραίνεται καὶ ἀγάλλε-
ται ταύτην τὴν στιγμήν καὶ χαίρεται ἡ καρδία μας, διότι
ἐκάμαμεν μίαν καλὴν πράξιν; Τί μεγαλειτέραν πληρωμὴν
θέλομεν ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν τὴν ὁποίαν αἰσθανό-
μεθα ὅλοι μας τώρα διὰ τὴν φιλάνθρωπον πράξιν ποῦ σήμερον
ἐκάμαμεν; Τί μεγαλειτέραν πληρωμὴν θέλει μίᾳ εὐγενῆς
καρδία ἀπὸ τὴν θεῖαν χαρὰν ποῦ αἰσθάνεται ὅταν κἀνῆ ἓνα
καλό; Διὰ νὰ αἰσθανώμεθα λοιπὸν εὐγενῆ χαρὰν πάντοτε
εἰς τὴν καρδίαν μας, διὰ νὰ μένωμεν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὸν
ἑαυτὸν μας καὶ νὰ ἤμεθα εὐτυχεῖς, πρέπει νὰ μὴ λησμονοῦ-
μεν τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις ποῦ ἔχομεν πρὸς τοὺς
ἄλλους ἀνθρώπους, πρὸς τοὺς ὁμοίους μας· καὶ τότε, ἐκτὸς

ὅτι θὰ ἀισθανώμεθα μεγάλην καὶ θεῖαν εὐχαρίστησιν, θὰ μᾶς ἀγαποῦν καὶ θὰ μᾶς τιμοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ἡ πατρίδα μας θὰ δύναται νὰ καυχᾶται διὰ τὰ τέκνα της. Διὰ τοῦτο εἶνε χρέος κάθε ἀνθρώπου νὰ φέρεται εὐγενῶς καὶ μὲ καλὸν τρόπον πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, μικροὺς καὶ μεγάλους, καλοὺς καὶ κακοὺς, νὰ εἶνε γλυκὺς καὶ καταδεκτικὸς, ὄχι μόνον πρὸς τοὺς ἀνωτέρους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς κατωτέρους του. Τὸν κύριον Βασιλάκην τὸν γνωρίζετε βέβαια. Διατί νομίζετε ἐπιτυγχάνει πάντοτε καὶ βγαίνει βουλευτῆς, ἐνῶ εἶνε πτωχὸς καὶ ἀπὸ μικρὰν οἰκογένειαν; Διότι εἶνε τίμιος καὶ εἰλικρινῆς καὶ σταθερὸς καὶ στερεὸς εἰς τοὺς λόγους του. Ὅταν δώσῃ εἰς κανένα τὸν λόγον του καὶ τοῦ ὑποσχεθῇ τίποτε, θὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του κατόπιν μὲ κάθε ζημίαν του. Εἶνε δὲ προτέρημα μεγάλο εἰς ἓνα ἄνδρα νὰ εἶνε εἰλικρινῆς. Νὰ μὴν ἐμπαίξῃ καὶ ἀπατᾷ δηλαδὴ τὸν κόσμον, ἀλλὰ ὅ,τι λέγει νὰ τὸ κἀνῃ καὶ ὅ,τι ὑπόσχεται νὰ τὸ ἐκτελῇ μὲ πᾶσαν θυσίαν του. Ὁ κύριος Βασιλάκης, ἐνῶ εἶνε ὁ πρῶτος τῆς ἐπαρχίας μας, ὄχι μόνον δὲν ὑπερηφανεύεται διὰ τοῦτο, ἀλλὰ ἀγαπᾷ καὶ σέβεται ὅλους τοὺς ἐπαρχιώτας του καὶ χωριστὰ τοὺς γέροντας. Τὸν εἶδα πολλὰς φορὰς νὰ παραχωρῇ τὸ κάθισμά του ἑπὶ γέροντας, πτωχοὺς καὶ ἀγνώστους εἰς αὐτόν, πού δὲν εἶχαν πού νὰ καθίσουν. Εἶνε πάντοτε πρόθυμος νὰ φανῇ εἰς πάντα ἄνθρωπον χρήσιμος καὶ νὰ κάμῃ κάθε εὐκολίαν εἰς ὅποιον δῆποτε. Ὅταν ἀσθενήτῃ κανεὶς πτωχὸς φροντίζει ἀμέσως νὰ τοῦ στείλῃ τὸν ἰατρὸν καὶ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ καὶ τὰ ἰατρικὰ, καὶ ὅταν κανένα πτωχὸ παιδί ἢ κανένα ὄρφανόν, δὲν ἔχει βιβλία, φροντίζει νὰ τοῦ ἀγοράσῃ ἢ αὐτὸς ἢ κανεὶς ἄλλος φίλος του. Καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κἀνῃ, ἐνῶ εἶνε πτωχός· καὶ δὲν τὰ κἀνῃ μόνον εἰς τοὺς φίλους του καὶ εἰς ἐκείνους πού τὸν ὑποστηρίζουν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐναντίους

του. Λοιπόν αυτός ο άνθρωπος δεν είναι ένας λαμπρός και άγιος άνθρωπος; 'Αλλά δι' όλες αυτές τῆς καλωσύνης του, εκτός τὴν πληρωμὴν τοῦ τοῦ κάνει ἢ συνειδησίς του, πληρῶνεται ἀμέσως καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι ὅλη ἡ κοινωνία καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὸν ἀγαποῦν καὶ τὸν ὑπολήπτονται καὶ πάντοτε τοῦ δίδουν τιμὰς καὶ ἀξιώματα. Ἴδου δὲ ὅτι βγαίνει βουλευτὴς τακτικά, ἐνῶ ὁ ἀντιθετός του, ὁ κύριος Γιάγκος, ποῦ εἶνε πολὺ πλούσιος καὶ ἀπὸ μεγάλη σειρά, πάντοτε ἀποτυγχάνει. Καὶ ἀποτυγχάνει δικαίως. Διότι πρῶτον τοῦ λείπει ἡ μεγαλειτέρα καὶ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός, ἡ εὐλιχρίνεια. Ὁ ἄνδρας δὲ ποῦ δὲν εἶνε εὐλιχρινῆς, ποῦ δὲν εἶνε δηλαδὴ ἴσιος καὶ ντόμπρος, ὅπως λέμε 'μεῖς, καὶ σταθερός εἰς τοὺς λόγους του, αὐτὸς δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἄνδρας. Ὁ δὲ κύρ Γιάγκος εἶνε ἀνευλιχρινέστατος καὶ ποτὲ δὲν στέκεται εἰς τὸν λόγον του. "Ἄλλο θὰ σοῦ ὑποσχεθῆ τὴν μίαν ἡμέρα καὶ ἄλλο θὰ κάμῃ τὴν ἄλλην. Τὸν ἄνθρωπον δὲ τὸν ψεύστην καὶ τὸν ἀνευλιχρινῆ πρέπει νὰ τὸν ἀποστρεφόμεθα καὶ νὰ μὴ τὸν ἐμπιστευόμεθα καὶ φίλος μας ἂν εἶνε, διότι ἡμπορεῖ, ἐνῶ σὺ τὸν νομίζεις τὸν καλλίτερόν σου φίλον, αὐτὸς νὰ σκάπητῃ τὸν λάκκον σου. Ὁ ἀνευλιχρινῆς χαρακτήρας, ὁμοιάζει μὲ τὸ κίβδηλον νόμισμα, μὲ τὸν κάλπικον παρὰ, π' ὅ ἐνῶ ἀπέξω φαίνεται καλός, ἀπὸ μέσα εἶνε ψεύτικος. 'Αλλὰ ἐκτός τούτου, ὁ κύριος Γιάγκος ἔχει καὶ ἄλλο ἐλάττωμα καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸν ἀγαποῦν καὶ δὲν τὸν τιμοῦν οἱ ἐπαρχιωῦται του μὲ ὅλα τὰ πλοῦτη του. Εἶναι ραδιοῦργος, ἀγαπᾷ δηλ. νὰ βάζῃ σκάνδαλα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀντὶ νὰ φροσιτίζη, καθὼς ἔχει χρέος κάθε τίμιος ἄνθρωπος, νὰ τοὺς συμφιλιώῃ καὶ νὰ τοὺς ἀδελφώῃ. Εἶναι δὲ καὶ συκοφάντης· ἀγαπᾷ δηλαδὴ νὰ κατηγορῆ ψέμματα τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι κλέπτης ἕνας ποῦ εἶναι ἀθῶος καὶ ὅτι εἶνε ἄτιμος ἕνας ποῦ εἶνε

τίμιος ἄνθρωπος. Οἱ ραδιοῦργοι δὲ καὶ οἱ συκοφάνται εἶνε οἱ πλειοὶ ἄνδρες καὶ ταπεινοὶ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου καὶ περισσότερο κακοῦργοι ἀπὸ ἄλλους τοὺς κακοῦργους. Διότι ὁ φονητὴς φονεύει ἓνα ἄνθρωπον μὲ τὴν κακοῦργον πράξιν του, ἐνῶ ὁ ραδιοῦργος καὶ ὁ συκοφάντης μὲ τὰς ραδιοουργίας καὶ συκοφαντίας τῶν ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψουν ὀλοκλήρους οἰκογενεῖας τιμίας. Δι' αὐτὸ ὁ ραδιοῦργος καὶ ὁ συκοφάντης εἶναι προστυχώτεροι καὶ συχαμερώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην. Ὁ κ. Βασιλάκης λοιπὸν εἶναι πτωχός, ἐνῶ ὁ κ. Γιάγκος εἶναι πλούσιος, ὁ κ. Βασιλάκης εἶναι ἀπὸ μικρὰν καὶ ἀφανῆ οἰκογένειαν, ἐνῶ ὁ κ. Γιάγκος εἶναι ἀπὸ μεγάλην καὶ ἀναδειγμένην. Καὶ ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν καὶ τιμοῦν περισσότερο τὸν κ. Βασιλάκην, διότι εἶναι τίμιος καὶ εἰλικρινής.

Ὁ κόσμος φίλοι μου, ἔχει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς ἀνθρώπους. Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πολλὰς φορὰς καὶ θὰ μᾶς κακολογήσουν καὶ θὰ μᾶς ὑβρίσουν καὶ θὰ μᾶς βλάψουν, ἀλλὰ ἐὰν ἡμεῖς εἴμεθα φρόνιμοι δὲν πρέπει νὰ τῶν ξεσυνερισθῶμεν. Καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι εἶναι κακοὶ νὰ γείνωμεν καὶ ἡμεῖς κακοί. Καὶ ἐὰν τῶν ξεσυνερισθῶμεν καὶ τοὺς βλάψωμεν καὶ ἡμεῖς ὅταν αὐτοὶ θὰ μᾶς βλάψουν, τότε εἴμεθα ἐκδικητικὴ καὶ ἐμπαθεῖς ἄνθρωποι, ἐνῶ ἐὰν πασαβλέψωμεν καὶ τοὺς συγχωρήσωμεν, θὰ εἴμεθα ἐπιεικεῖς καὶ καλοκάγαθοι, καθὼς μᾶς παρήγγειλεν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τὴν γενναϊοτέραν δὲ καὶ εὐγενεστέραν καρδίαν ἔχει ἐκεῖνος ποῦ συγχωρεῖ ἐκείνους ποῦ τὸν ἐβλαψάν. Ὅστις ὑβρίζει καὶ βλασφημεῖ, εἶνε κακοαναθρεμμένος ἄνθρωπος. Ὅταν λοιπὸν μᾶς ὑβρίζει κανεὶς, θὰ πῆ πῶς εἶναι κακοαναθρεμμένος· ἐὰν τὸν ὑβρίσωμεν ὅμως καὶ ἡμεῖς, βεβαίως θὰ εἴμεθα καὶ ἡμεῖς τότε κακοαναθρεμμένοι. Ἀλλὰ πρὸς χάριν ἐνός κακοαναθρεμμένου, πρέπει νὰ

γείνωμεν και ἡμεῖς κακοαναθρεμμένοι; Ἐὰν εἶναι ἓνας κακοῦργος πρέπει νὰ γείνωμεν και ἡμεῖς κακοῦργοι; Ὁχι βεβαίως. Διὰ νὰ διακριθῶμεθα λοιπὸν ὅτι εἴμεθα καλοί, πρέπει νὰ μὴν πράττωμεν ὅ,τι πράττουν οἱ κακοί. Ἀλλέως ὅταν και ἡμεῖς τοὺς ὑβρίζομεν ὅταν μᾶς ὑβρίζουν και ὅταν τοὺς βλάπτωμεν ὅταν μᾶς βλάπτουν, τότε πράττομεν και ἡμεῖς ὅ,τι πράττουν και αὐτοί, τότε εἴμεθα και ἡμεῖς κακοί ὅπως και αὐτοί. Αὐτὸ τὸ δακτυλίδι μου, ὅπως βλέπετε, εἶναι χρυσό· ὅ,τι ἀκαθαρσία και ἂν τοῦ βάλλωμεν ἐπάνω, πάλιν χρυσὸ θὰ μείνῃ. Τὸ ἴδιον εἶναι και ὁ καλὸς ἄνθρωπος· ὅ,τι ὑβρεῖς και κακοὺς λόγους και ἂν εἰποῦν ἐναντίον του, αὐτὸς πάλιν, ὅπως τὸ χρυσὸ δακτυλίδι, μένει και εἶνε καλὸς ἄνθρωπος, χωρὶς καθόλου νὰ τὸν προστυχάνουν αἱ ὑβρεῖς και οἱ κακοὶ λόγοι, οἱ ὁποῖοι βλάπτουν μόνον ἐκεῖνον ποῦ τοὺς εἶπε, διότι ἀποδεικνύουν τὴν κακὴν ἀνατροφὴν του και τὴν πρόστυχη ψυχὴ του. Ἀφοῦ λοιπὸν δὲν τὸν προστυχαίνουσιν και δὲν τὸν ζημιώνουσιν καθόλου τὸν καλὸν ἄνθρωπον αἱ ὑβρεῖς ἐνὸς κακοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι ἀνοησιανὰ κρατῆ οὗτος πάθος ἐκείνου ποῦ τὸν ὑβρισεν; Ἐκεῖνος λοιπὸν ποῦ ἀγαπᾷ τοὺς ἀνθρώπους και φέρεται πρὸς ὅλους μὲ εὐγένειαν, ποῦ εὐχαριστεῖται νὰ κἀνῃ καλὸ εἰς ὅποιονδῆποτε, ποῦ βοηθεῖ τοὺς πάσχοντας και δυστυχεῖς, ποῦ δὲν ἀγαπᾷ νὰ ραδιουργῆ και νὰ συκοφαντῆ τὸν κόσμον, ἀλλὰ εὐχαριστεῖται νὰ βλέπῃ τοὺς ἀνθρώπους ἀγαπημένους και ἀδελφωμένους, ποῦ φροντίζει πάντοτε μὲ ὅλην τὴν εἰλικρίνειαν και ὄχι χάριν ἐπιδείξεως, νὰ ὀλιγαστεύῃ ἢ δυστυχία ἀπὸ τὸν κόσμον, ποῦ εἶναι τίμιος και εἰλικρινὴς και σωστὸς ἄνθρωπος και ὄχι ψεύστης και ἀπατεων*, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος μίαν ἡμέραν, ὅσον πτωχὸς και ἂν εἶναι, ὅσον μικρὸς και ἂν εἶναι, θὰ ὑψωθῆ και θὰ τιμηθῆ, καθὼς ὁ κ. Βασιλάκης. Ἄς εὐχαριστήσωμεν λοιπὸν τὸν Θεόν, ἀγαπητοί μου.

χωριανοί, διότι μᾶς ἐφώτισε σήμερον νὰ κάμωμεν τὴν φιλάνθρωπον ταύτην πράξιν ποῦ ἐκάμαμεν καὶ ἄς τὸν παρακαλέσωμεν νὰ μᾶς καθοδηγῇ εἰς τὰς καλὰς πράξεις, εἰς τὴν ἀγαθοεργίαν καὶ εἰς τὴν φιλανθρωπίαν.

Ἦ πόσον ὠραῖον, πόσον εὐχάριστον, πόσον ἅγιον πρᾶγμα εἶναι ἀγαπητοί μου φίλοι, ἡ ἀγαθοεργία. Καὶ ποῖαν ἄλλην μεγαλειτέραν ἀπόλαυσιν καὶ ποῖαν ἄλλην μεγαλητέραν καὶ γλυκυτέραν εὐχαρίστησιν δύναται νὰ αἰσθανθῇ ὁ πραγματικός χριστιανός, ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποῖαν ἡμπορεῖ νὰ αἰσθανθῇ, ὅταν συλλογίζεται ὅτι ὠλιγόστευσε τὸν πόνον, τὴν θλίψιν καὶ τὰ βάσανα ἐνὸς δυστυχιμένου; Καὶ ποῖα ἄλλη νοστιμωτέρα καὶ θρεπτικωτέρα τροφή ὑπάρχει διὰ μίαν χριστιανικὴν καρδίαν ἀπὸ ἐκείνην ποῦ ἀπολαμβάνει ὅταν κάνει ἓνα δυστυχιμένον ἄνθρωπον νὰ ἀναστενάξῃ ὀλιγώτερον; Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δίδῃ δύναμιν νὰ συντρέχωμεν καὶ νὰ βοηθῶμεν πάντοτε τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους.

Κατόπιν ἐσηκώθησαν ὅλοι οἱ πρόκριτοι πολὺ εὐχαριστημένοι διὰ τὴν ἀγαθοεργίαν ποῦ ἔκαμαν, ἠευχαρίστησαν τὸν Δήμαρχον διὰ τὴν καλὴν παρακίνησιν ὅπου τοὺς κάνει πάντοτε πρὸς τὰς καλὰς πράξεις καὶ διὰ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποῖαν τοὺς ἐπεριποιήθη καὶ ἀνεχώρησαν.

Ὁ Χρῆστος, ὅστις ἐκάθητο ὅλην τὴν ὥραν πλησίον μὲ τὸν καλὸν του φίλον Κωστάκην, ἤκουσε μὲ μεγάλην προσοχὴν τοὺς λόγους τοῦ Δημάρχου καὶ ἐφαίνετο πολὺ εὐχαριστημένος, ἐπειδὴ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἔμαθε τόσα πολλὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα, ποῦ θὰ τοῦ ἐχρησίμευαν μίαν ἡμέραν διὰ νὰ γείνη καλὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος, ὅπως ὁ κύριος Βασιλάκης, ποῦ ἀνέφερεν ὁ Δήμαρχος. Οἱ δύο φίλοι, σὲ ὀλίγον ἐβγήκαν καὶ αὐτοὶ ἐξῶ διὰ νὰ παίξουν καὶ ἐπῆγαν εἰς μακρὸν περιπάτον. Ὁ Χρῆστος ὅμως ἐφαίνετο πολὺ σκεπτικὸς

καὶ ἐπροσπάθει νὰ καρφώσῃ καλὰ εἰς τὸν νοῦν τοῦ τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημάρχου, διὰ νὰ τὰς ἀκολουθῇ πάντοτε καὶ ἔτσι νὰ γείνη καὶ αὐτὸς μίαν ἡμέραν καλὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος. Ἄμα ἐπέστρεψε λοιπὸν τὸ βράδυ εἰς τὸ σπίτι του, ἐπῆρε ὀλίγο χαρτὶ καὶ ἔγραψεν ὅλας τὰς συμβουλὰς τοῦ Δημάρχου, ὅπως τοῦ ἤρχοντο εἰς τὸν νοῦν, μὲ τὸν ἐξῆς τρόπον :

— α' Ἴδοὺ ὁ δρόμος, ἔγραψεν ὁ Χρῆστος, τὸν ὁποῖον πρέπει ν' ἀκολουθήσω, ἐὰν θέλω νὰ γείνω καλὸς καὶ ἀγαπημένος ἄνθρωπος, σωστὸς καὶ πραγματικὸς χριστιανός :

α') Νὰ βοηθῶ καὶ νὰ ἐλεῶ τοὺς πάσχοντας.

β') Νὰ συνδράμω κάθε πρᾶξιν καλὴν καὶ κάθε σκοπὸν φιλανθρωπικὸν καὶ ἀγαθοεργόν.

γ') Ν' ἀγαπῶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μὴ ἔχω πάθος σὲ κανένα.

δ') Νὰ σέβωμαι τοὺς γεροντοτέρους καὶ τοὺς καλλιτέρους μου.

ε') Νὰ κάνω ὅσες ἠμπορῶ περισσότερες καλοσύνες καὶ εὐκολίες εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

στ') Νὰ εἶμαι γλυκὺς, καταδεκτικὸς καὶ πρὸς ὅλους μικροὺς καὶ μεγάλους ἀνεξαιρέτως νὰ φέρωμαι εὐγενῶς καὶ νὰ μὴ ξεσυνορίζωμαι ποτὲ τοὺς ἀνοήτους καὶ κακοὺς ἀνθρώπους.

ζ') Νὰ εἶμαι εἰλικρινὴς καὶ σταθερὸς, νὰ στέκωμαι εἰς τὸν λόγον μου καὶ νὰ ἐκτελῶ τὰς ὑποσχέσεις μου· (εἶπε μάλιστα ὁ Δήμαρχος ὅτι ὁ ἀνελικρινὴς εἶνε πρόστυχος καὶ τιποτένιος χαροκτήρας, καὶ ὅστις δὲν εἶνε εἰλικρινὴς δὲν πρέπει νὰ λέγεται ἄνδρας).

θ') Ν' ἀποφεύγω καὶ νὰ μισῶ τὸ ψεῦδος, τὴν δαριουργίαν καὶ τὴν συκοφαντίαν.

ι') Νά εἶμαι τίμιος καὶ σωστός, ὄχι μόνον εἰς τὰς εὐτυχίας μου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς δυστυχίας μου καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

ια') Νά εἶμαι δίκαιος καὶ πρὸς ὅλους δίκαιος καὶ πάντοτε δίκαιος καὶ ποτὲ, οὐδέποτε ἄδικος, διότι ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ πλειὸ μεγάλη διαμαντένια ἀρετή.

Τὰς συμβουλὰς ταύτας τὰς ἤκουσα σήμερον ἀπὸ τὸν πρῶτον καὶ τὸν καλλίτερον ἀνθρώπον τοῦ χωριοῦ μας. Παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ δυναμώη τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου νὰ τὰς διατηρῶ καὶ νὰ τὰς ἐκτελῶ πάντοτε καὶ νὰ μὴν τὰς παραβῶ ποτέ.»

Ἄφου ὁ Χρῆστος ἔγραψε τὰς συμβουλὰς ταύτας καθαρὰ καὶ εὐκολανάγνωστα εἰς μίαν κόλλαν χαρτί, τὴν ἐκόλλησε κατὸ πιν ἐπάνω ποῦ τὸ κρεββάτι του καὶ κάθε βράδου πρὶν νὰ κοιμηθῆ ἀνεγίνωσκε πάντοτε τὰς συμβουλὰς ταύτας καὶ ἔπειτα ἔκανε τακτικὰ μὲ καθαρὰν καρδίαν τὴν ἐξῆς προσευχὴν :

Ἡ προσευχὴ τοῦ καλοῦ παιδιοῦ Χριστοῦ

« Προσκυνῶ Σε καὶ δοξάζω Σε Θεέ μου, ὅπου καὶ σήμερον μὲ ἐφύλαξες, ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος ποῦ εἶσαι, ἀπὸ κάθε κακὸν καὶ ἀπὸ κάθε ἀσθένειαν. Πανάγαθε Θεέ μου καὶ φώτιζε τὸν νοῦν μου εἰς τὰς καλὰς σκέψεις καὶ δυνάμωνε καὶ ὀδήγει τὴν ψυχὴν μου εἰς τὰς καλὰς πράξεις καὶ εἰς τὰ καλὰ ἔργα· διότι καταλαβαίνω ὅτι χωρὶς τὴν δύναμίν σου, Θεέ μου, εἶμαι μηδὲν καὶ ὅτι ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε χωρὶς τὴν βοήθειάν σου, Παντοδύναμε καὶ Παντοκράτωρ.

» Παρακαλῶ Σε, Θεέ μου, σῶζε καὶ διαφύλαττε ἀπὸ κάθε κακὸν τοὺς καλοὺς γονεῖς μου, εἰς τοὺς

ὁποίους χρεωστῶ τὰ πάντα καὶ δίδε των χαρὰν καὶ εὐτυχίαν, καθὼς καὶ τοὺς διδασκάλους μου, ποῦ φροντίζουν διὰ νὰ γείνω καλὸς καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος. Διαφύλαττε τοὺς κυβερνήτας τῆς Πατριδος μου καὶ φώτιζέ τους καὶ ὁδήγει τους νὰ κυβερνοῦν μὲ ἀμεροληψίαν καὶ δικαιοσύνην· δίδε των, Θεέ μου, θέλησιν καὶ δύναμιν νὰ αὐξήσουν τὴν εὐτυχίαν καὶ νὰ μεγαλώσουν τὴν δόξαν τῆς ἐνδόξου Πατριδος μου. Παρακαλῶ Σε, θερμῶς Θεέ μου, πλῆσιναιε τὰς ἡμέρας τοῦ Ἡγεμόνος μας, Πρίγκηπος Γεωργίου, γέμισέ τας ἀπὸ χαρὰν καὶ εὐτυχίαν καὶ ἔλθε, Θεέ μου ἀγαθὲ, βοηθός του εἰς τὸ μέγαλον ἔργον Του, νὰ ἀξιωθῇ νὰ κάμῃ τὴν Πατριδα μου μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν, ὅπως ἦτον ἄλλοτε, εὐτυχησμένην καὶ δοξασμένην ὅπως τὴν ἐπιθυμεῖ καὶ τὴν ὀνειρεύεται.

Προφύλαττε, Θεέ μου, τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, προστάτευσέ το νὰ ξαναεὐρῆ τὴν ἀρχαίαν του δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖόν του καὶ βοήθησέ το νὰ γείνη ὅπως ἦτον ἄλλοτε, ὅταν μὲ τὰ φῶτά του ἐφώτιζε καὶ ὁδήγει ὅλον τὸν κόσμον, μὲ τὰς ἀρετάς του ἐνίκα τὴν μυρμηγκιά τῶν ἐχθρῶν του καὶ μὲ τὴν δόξαν του ἐπεσκίαζε καὶ ἐθάμβωνε τοὺς μεγάλους καὶ ἰσχυροὺς καὶ κραταιοὺς θρόνους τοῦ κόσμου.

» Ἴκετεύω Σε, Θεέ μου, εἰσάκουσον τὴν παράκλησιν ταύτην τῆς ἀθώας καρδίας μου καὶ ἀξίωσέ με νὰ ξημερωθῶ μὲ καλό.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Πῶς ὁ Χρῆστος ἔγεινε τίμιος πολίτης καὶ πῶς αὐτὸ
τὸ ἄσχημο παιδί ἔγεινε Δῆμαρχος

Ὁ Χρῆστος ἅμα ἐτελείωσε τὰ μαθήματα τοῦ Γυμνασίου δὲν ἠθέλησε νὰ ἀφήσῃ τὸ χωρίον του, νὰ φυγῇ καὶ νὰ ζήσῃ μακρὰν ἀπὸ τὸν τόπον ποῦ ἐγεννήθηκε, ὁ ὁποῖος περιέχει ἓνα ὀλόκληρον κόσμον εὐτυχίας δι' ἡμᾶς· διότι εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς μας ἔχουμεν τὰς ὠραιότερας ἀναμνήσεις τῆς παιδικῆς μας ἡλικίας· διότι εἰς τὸν τόπον ποῦ ἐγεννηθήκαμεν εὐρίσκονται οἱ συγγενεῖς μας καὶ οἱ παιδικοί μας φίλοι, εὐρίσκονται οἱ τάφοι τῶν προπατόρων μας καὶ τὰ κόκκαλα τῶν προγόνων μας. Δὲν ἠθέλησε λοιπὸν νὰ κάμῃ τὴν ἀνοησίαν, ὅπως κάνουν πολλοί, νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρικὴν οἰκίαν του, ἀλλ' ἔμεινε πλησίον τῶν γονέων του καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν γεωργίαν. Ἐπεδόθη δὲ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ διότι ἡ γεωργία ἦτο τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα μας πάντοτε εἶνε τὸ καταλληλότερον καὶ τὸ προτιμότερον διὰ ἡμᾶς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα· διότι εἰς αὐτὸ εὐρίσκουμεν καὶ εὐκολίας πολλὰς καὶ ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς ὠφελίμους ἀπὸ τὸν πατέρα μας καὶ ἔτσι μᾶς εἶνε εὐκολώτερον νὰ εὐδοκιμήσωμεν εἰς αὐτὸ, ἐνῶ ἐὰν ἀκολουθήσωμεν ἄλλο ἐπάγγελμα, ὁ πατέρας μας οὔτε νὰ μᾶς εὐκολύνῃ οὔτε νὰ μᾶς συμβουλευσῇ· θὰ δύναται· καὶ διότι λοιπὸν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα μας εἶνε πάντοτε τὸ προτιμότερον δι' ἡμᾶς· καὶ διότι ὁ γεωργὸς καὶ ἡ γεωργία εἶνε ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ εὐγενέστερα καὶ ὑγιέστερα καὶ εὐτυχέστερα ἐπαγγέλματα. Ὁ Χρῆστος, ὡς γνωστικὸ παιδί ποῦ ἦτον, εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ἡ ἐργα-

σία τοῦ γεωργοῦ εἶνε ἐργασία ἀγιασμένη· ὅτι ὁ γεωργὸς εἶνε ὁ εὐτυχέστερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, διότι ἔχει νὰ κάμη μὲ τὴν ἀγνὴν καὶ ἀθῶαν γῆν καὶ ὄχι μὲ τοὺς ἀθρώπους, ὅπως ὅλοι οἱ ἄλλοι ποῦ ἔχουν ἄλλα ἐπαγγέλματα, ὅπου πολλακίς ἀναγκάζονται καὶ νὰ ψεύδωνται καὶ νὰ φιλονεικοῦν καὶ νὰ ραδιουργοῦν καὶ νὰ ραδιουργοῦνται καὶ νὰ μὴ μένη ποτὲ ἡ ψυχὴ των ἥρεμος, οὔτε τὸ μυαλό των μὲ ἡσυχίαν, οὔτε ἡ καρδιά των μὲ γλύκα καὶ χαρὰ, ἀλλὰ πάντα μὲ σκοτοῦρες καὶ φροντίδες καὶ στενοχωρίες νὰ καταστρέφουν τὴν ζωὴν των μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Ἐπροτίμησεν ὁ Χρῆστος καὶ ἐπέδότη μὲ ὅλην τοῦ τὴν ἀγάπην καὶ μὲ ὅλην τοῦ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν γεωργίαν, διότι, ὡς φρόνιμο παιδί, εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ γεωργὸς εἶνε ὄχι μόνον ὁ εὐτυχέστερος, ὅπως εἶπομεν, ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ ὁ υγιέστερος καὶ ὁ εὐρωστότερος. Τί δὲ μεγαλειότερον καὶ πολυτιμότερον ἀγαθὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἀπὸ τὴν υγιείαν καὶ τὴν εὐτυχίαν; Ἀφοῦ δὲ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ γεωργοῦ μᾶς δίδει περισσοτέραν υγιείαν καὶ περισσοτέραν εὐτυχίαν, μᾶς κάνει περισσότερον υγιεῖς καὶ εὐτυχεῖς ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα ἐπαγγέλματα, εἶνε πολὺ ἀνόητος καὶ πολὺ μωρὸς ἐκεῖνος ποῦ ἀφίνει τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα του, ποῦ ἀφίνει τὸ πατρικὸ του σπίτι διὰ νὰ γείνη ἔμπορος ἢ ὑπάλληλος. Ὁ Χρῆστος λοιπὸν ἂν καὶ ἤθούνατο νὰ γείνη ἓνας ἀπὸ τοὺς καλοὺς ὑπάλληλους, ἐπροτίμησεν ὅμως, ὡς φρόνιμο παιδί, καὶ ἔγεινε γεωργός· κατεγείνετο ὅμως καὶ πάντοτε ὅταν δὲν εἶχεν ἐργασίαν νὰ ἀναγινώσκῃ ὠφέλιμα βιβλία καὶ ἔτσι σιγὰ σιγὰ μὲ τὴν μεγάλην του ἐπιμέλειαν, ἔμαθε τόσα πολλὰ πράγματα, ὥστε οἱ χωριανοὶ του νὰ τὸν συμβουλευόνται πλεῖα διὰ κάθε ὑπόθεσίν των. Ἐπερνοῦσεν ἔτσι ὁ χρόνος καὶ ὁ Χρῆστος ἐγείνετο κάθε ἡμέρα καλλίτερος καὶ ἀναγκαϊότερος καὶ χρησιμότερος καὶ ἀγαπητότερος εἰς τὸ χωριό του.

Ὁ Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκης, οἱ καλοὶ καὶ ἀχώριστοι φίλοι, μετὰ καιρόν τινα εἶχον γεῖνει πλεον ἐνήλικοι, διότι ἦτον ἕκαστος 21 χρόνων.

— Ξεύρεις, Κωστάκη, τοῦ λέγει μίαν ἡμέραν ὁ Χρῆστος, ὅτι τὴν Κυριακὴν θὰ ἔχωμεν βουλευτικὰς ἐκλογὰς καὶ θὰ ψηφίσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐφέτω διότι ἐγγείναμεν ἐνήλικοι;

— Ἐνήλικοι; ἀπαντᾷ ὁ Κωστάκης.

— Βέβαια ἐνήλικοι· διότι ἅμα γεῖνη κανεῖς 21 ἔτους, λέγεται ἐνήλικος καὶ τὸν γράφει ὁ Δήμαρχος τότε εἰς ἓνα βιβλίον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται δημοτολόγιον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐγγράφει ὅλους τοὺς ἄνδρας τοῦ δήμου του, ὅσοι εἶνε ἀπὸ 21 χρόνων καὶ ἐπάνω καὶ τότε μόνον ἅμα γραφῆ κανεῖς εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀποκτᾷ δικαίωμα νὰ ψηφίζῃ καὶ λέγεται πολίτης.

— Ὡστε οἱ χωρικοὶ, Χρῆστο, δὲν γράφονται εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον; αὐτοὶ λοιπὸν δὲν θὰ ψηφίζουν· παρὰ θὰ ψηφίζουν μόνον οἱ πολῖται;

— Ἀλλὰ πολίτης, Κωστάκη, δὲν θὰ 'πῆ ἐκεῖνος, ποῦ κατοικεῖ εἰς τὴν πόλιν, ὅπως νομίζομεν ἐδῶ εἰς τὸ χωριὸν, ἀλλὰ θὰ 'πῆ κάθε ἄνθρωπος ποῦ ἀνήκει εἰς μίαν πολιτείαν καὶ ἀποτελεῖ μέλος καὶ αὐτὸς τῆς πολιτείας.

— Καὶ πολιτεία, Χρῆστο, δὲν λέγεται, νομίζω, τὰ Χανιά, τὸ Ἡράκλειον, αἱ Ἀθῆναι;

— Ὅχι δὰ, Κωστάκη. Τὰ Χανιά ἢ τὸ Ἡράκλειον ἢ αἱ Ἀθῆναι λέγονται «Πόλις» καὶ ὄχι πολιτεία· καὶ μόνον οἱ ἀμαθεῖς νομίζουν ὅτι πολιτεία θὰ 'πῆ «Πόλις». Πολιτεία δὲ, Κωστάκη, θὰ 'πῆ τὸ ἐξῆς πρᾶγμα: Οἱ ἄνθρωποι ποῦ κατοικοῦν εἰς ὄρισμένον μέρος τῆς γῆς, λόγου χάριν εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ εἰς τὴν Ἀγγλίαν κλπ., καὶ ἔχουν ὄρισμένον τόπον εἰς τὴν κατοχὴν καὶ ἐξουσίαν των καὶ ποῦ ἐσυνηνοχήθησαν, ἔκαμαν νόμους καὶ ἐσυμφώνησαν νὰ ἔχη

κῦρος καὶ ἰσχὺν πᾶσα θέλησίς των καὶ κάθε διαταγή των ὑποχρεωτικῶς εἰς ὅλον τὸν τόπον τοῦ κατέχουν καὶ ἐξουσιάζουν καὶ εἰς καθένα ἀπ' αὐτοὺς χωριστὰ, οἱ ἄνθρωποι λοιπὸν τοῦ ἕκαμαν μεταξύ των αὐτὴν τὴν συμφωνίαν λέγονται «*Πολιτεία*». Λόγου χάριν, οἱ ἄνθρωποι τοῦ κατοικοῦν εἰς τὴν Κρήτην καὶ τοῦ ἐσυμφώνησαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ ἔχη κῦρος κάθε διαταγῆ των καὶ νὰ εἶνε ὑποχρεωτικὴ εἰς ὅλην τὴν Κρήτην καὶ δι' ὅλους τοὺς Κρητάς, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ οἱ συμφωνημένοι καὶ ὀργανωμένοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λέγονται «*Πολιτεία τῆς Κρήτης*» ἢ «*Κρητικὴ Πολιτεία*».

Ἐπίσης οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν εἰς προσδιορισμένον μέρος τῆς γῆς ἰδικόν των, εἰς τὴν ἐλευθέραν δηλαδὴ Ἑλλάδα, τῶν ὁποίων οἱ νόμοι καὶ αἱ διαταγαὶ ἐσυμφώνησαν νὰ ἔχουν κῦρος εἰς ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ δι' ὅλους τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας, οἱ Ἕλληνες αὐτοὶ λέγονται «*Ἑλληνικὴ Πολιτεία*». Ὅλο δὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ ἐξουσία τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ὀνομάζομεν, Κωστάκη, «*χώραν*». Ὡστε καὶ «*χώρα*», βλέπεις, ὅτι λέγεται, ὄχι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐννοοῦν οἱ ἀμαθεῖς, δηλαδὴ μία πόλις, ἀλλὰ ὀλόκληρος ὁ τόπος εἰς τὸν ὁποῖον ἔχουν κῦρος αἱ διαταγαὶ μιᾶς πολιτείας. Ὡς λόγου χάριν, ὅλη ἡ Κρήτη λέγεται «*χώρα*»· ὅλη ἡ Ἑλλὰς λέγεται «*χώρα*». Γνωρίζεις δὲ ὅτι πολλὰ χωρία κάνουν ἓνα Δῆμον, πολλοὶ δὲ Δῆμοι κάνουν μίαν Νομαρχίαν καὶ ὅλαι αἱ Νομαρχίαι ἐνὸς τόπου ἀποτελοῦν τὴν χώραν ἢ καὶ ὅπως μὲ ἄλλον τρόπον λέγεται τὸ Κράτος. Κράτος δὲ, Κωστάκη, λέγεται κάθε ἀνεξάρτητος χώρα, τοῦ κυβερνᾶται μόνη της, χωρὶς νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα καμμιά ἄλλη χώρα νὰ ἐπεμβαίνει εἰς τὰς ὑποθέσεις της, μὲ ἰδικούς της νόμους καὶ μὲ ἰδικούς της ἄρχοντας. Τὸ δὲ ἔθνος, Κωστάκη, δὲν εἶνε τὸ Κράτος,

ὅπως νομίζουν πολλοί, ἀλλὰ τὸ Ἔθνος τὸ ἀποτελοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ εἰς ὅποιοδήποτε μέρος τοῦ κόσμου καὶ ἂν εἶνε σκορπισμένοι, ποῦ ἔχουν τὴν αὐτὴν καταγωγὴν, τὸ αὐτὸ αἷμα, τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, ἔχουν τὴν αὐτὴν ἱστορίαν, τὰς αὐτὰς παραδόσεις καὶ ὑπέστησαν αὐτοὶ ἢ οἱ πρόγονοὶ των τοὺς αὐτοὺς κινδύνους καὶ ἀπήλαυσαν τὰ αὐτὰ καλὰ καὶ τὰ αὐτὰ κακὰ. Λόγου χάριν ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς ὅποιο μέρος τοῦ κόσμου καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ποῦ κατὰγονται ἀπὸ ἐλληνικὴν πατρίδα, ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς προγόνους, μὲ τὴν αὐτὴν ἱστορίαν, μὲ τὰς αὐτὰς παραδόσεις· ποῦ οἱ πατέρες των καὶ οἱ πάπποι των ὑπέστησαν ἀπὸ Τούρκους καὶ ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἰδίους κινδύνους καὶ τὰς ἰδίας καταδρομὰς, αὐτοὶ ὅλοι ποῦ τὸ ἐλληνικὸν κλίμα καὶ ὁ ἐλληνικὸς ὀρίζων τῶν ἔδωκε διαφορετικὰ κᾶπως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους προτερήματα καὶ ἑλαττώματα, διαφορετικὰς ἀρετὰς καὶ κακίας, αὐτοὶ ὅλοι λέγονται, ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται, αἰ Ἔθνος Ἑλληνικόν». Ἄλλο λοιπὸν, Κωστάκη, θὰ ᾖ πῆ Ἔθνος καὶ ἄλλο Κράτος. Διὰ τὸ Κράτος εἶνε ἀναγκαῖα ἢ ἀνεξαρτησία, ἐνῶ τὸ Ἔθνος εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ὑπόδουλον καὶ νὰ ὀνομάζεται Ἔθνος. Ἄλλο πόλις καὶ ἄλλο πολιτεία. Κάθε δὲ πολίτης πρέπει νὰ γνωρίζῃ αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἀκόμη ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ μὲ ποῖον τρόπον κυβερνᾶται ἡ πατρίδα του. Ἡ ἰδικὴ μας δὲ πατρίδα, Κωστάκη, κυβερνᾶται μὲ συνταγματικὸν πολιτεύμα. Πολίτευμα δὲ λέγεται ὁ θεμελιώδης νόμος, ὁ νόμος δηλαδὴ τὸν ὅποιον θέτομεν πρῶτα πρῶτα ὡς θεμέλιον καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸν κατόπιν θεμελιώνομεν καὶ στηρίζομεν ὅλους τοὺς ἄλλους νόμους. Τὸ πολίτευμα λοιπὸν εἶνε ἡ βᾶσις ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν στηρίζεται καὶ κυβερνᾶται κάθε τόπος. Σύνταγμα δὲ ἢ συνταγματικὴ πολιτεία λέγεται τὸ ἐξῆς: Συνέρχεται ὁ λαὸς ἐνός τόπου, ἀλλ' ὄχι ὅλος ὁ λαὸς, διότι

τοῦτο εἶνε δύσκολον, ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ αὐτὸς θὰ ἐκλέξῃ, δυὸ, τρεῖς, πέντε ἀπὸ κάθε ἐπαρχίαν ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς, ἔρχονται λοιπὸν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ μιᾶς χώρας καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ὁ Ἡγεμὼν ἢ ὁ Βασιλεὺς καὶ συμφωνοῦν καὶ θέτουν ὀηλαδῆ τοὺς ὅρους πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον θὰ κυβερνηθῇ ὁ τόπος των.

Αὐτὴ λοιπὸν ἡ συμφωνία καὶ οἱ ὅροι τοῦ θέτουν ὁ λαὸς μαζὺ μὲ τὸν Ἡγεμόνα ἢ τὸν Βασιλέα ἐνὸς τόπου καὶ οἱ ὁποῖοι ὅροι γείνονται γραπτοί, λέγεται Σύνταγμα ἢ συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἡμεῖς λοιπὸν ἔχμεν συνταγματικὸν πολίτευμα. Κατὰ τοὺς ὅρους δὲ τοῦ ἔθεσαν ὁ λαὸς μὲ τὸν Ἡγεμόνα εἰς τὸ Σύνταγμα, ὁ μὲν λαὸς ἔλαβε τὰ ἐξῆς δικαιώματα. Νὰ ἐξουσιάζῃ τὴν περιουσίαν του καὶ νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ τοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ παρὰ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει. Ἡ προσωπικὴ του ἐλευθερία νὰ εἶνε ἀπαραβίαστος καὶ νὰ μὴ δύναται κανεὶς ὅτε νὰ τὸν φυλακίσῃ, εὔτε κατ' ἄλλον τρόπον νὰ τὸν βλάψῃ, ἐκτὸς μόνον ὅταν παρανομῆσῃ καὶ τότε ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει. Νὰ ἐκλέγῃ ὁ ἴδιος τοὺς Βουλευτάς του διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας. Καθολικὴ δὲ ψηφοφορία θὰ ᾖ νὰ ψηφίζουσιν ὅλοι ὅσοι εἶνε ἀπὸ 21 ἔτους καὶ ἐπάνω, ἐκτὸς ἐκείνων τοῦ ἐξαιρεῖ ὁ νόμος, οἱ καταδικασμένοι ὀηλαδῆ ἀπὸ τὰ δικαστήρια, οἱ τρελλοί, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ κληρικοὶ καὶ μερικοὶ ἄλλοι. Ἀφοῦ δὲ ἐκλέξῃ ὁ λαὸς τοὺς βουλευτάς του, συνέρχονται αὐτοὶ εἰς ἓνα μέρος διὰ νὰ σκεφθοῦν καὶ ἀποφασίσουν περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς πατρίδος των καὶ σχηματίζουσι τὴν λεγομένην Βουλὴν τοῦ τόπου. Ἡ Βουλὴ λέγεται καὶ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἐπειδὴ αὐτὴ θέτει τοὺς Νόμους. Ἀμα δὲ συνέλθουν εἰς τὸ Βουλευτήριον οἱ Βουλευταὶ σκέπτονται καὶ κάνουν νέους νόμους ἢ τροποποιοῦν τοὺς παλαιούς, ἐὰν βλέπουν ὅτι εἶνε ἀναγκαῖον τοῦτο, ἐξελέγχουν τὰς πράξεις τῆς Κυβερνήσεως,

ἂν ὀηλαδὴ καλὰ ἢ κακὰ ἐκυβέρνησε τὸν τόπον των, διορίζουν τοὺς φόρους ποῦ θὰ πληρώσουν οἱ συμπατριῶται των καὶ ὅ,τι ἄλλο τέλος πάντων νομίζουν συμφέρον διὰ τὸν τόπον των νὰ γείνη. Ἀποφασίζουν πόσα ἔξοδα θὰ κάμη ὁ τόπος των κάθε χρόνον, πόσους καὶ ποίους φόρους θὰ πληρώνουν οἱ πολῖται καὶ ποῖα τέλος ἔσοδα θὰ ἔχη ὁ τόπος των. Αὐτὰ δὲ τὰ ἔσοδα καὶ τὰ ἔξοδα μαζὺ ἐνός τόπου, λέγονται «προϋπολογισμὸς τοῦ τόπου». Αὐτὰ λοιπὸν εἶνε κατὰ τὸ σύνταγμά μας τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν ἔλαθε κατὰ τὸ σύνταγμα τὰ ἐξῆς δικαιώματα. Νὰ εἶνε ὁ ἀνώτατος τῆς Πολιτείας ἄρχων, νὰ ἐπιτηρῇ καὶ νὰ ἐπιβλέπη νὰ ἐφαρμόζωνται οἱ νόμοι καλῶς καὶ ἀμερολήπτως καὶ ἐξ ἴσου εἰς ὅλους. Νὰ διορίζη καὶ νὰ παύῃ ὅταν θέλῃ τοὺς ὑπουργούς του, οἱ ὁποῖοι λέγονται «Κυβέρνησις» καὶ νὰ διορίζη καὶ νὰ παύῃ τοὺς ὑπαλλήλους ὅλους, οἱ ὁποῖοι λέγονται καὶ δημόσιοι λειτουργοί. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Κυβέρνησις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἑπτὰ ὑπουργούς καὶ ἓνα Πρωθυπουργόν, εἰς τὴν Κρήτην ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς ὑπουργούς, οἱ ὁποῖοι ἐπίσημως δὲν λέγονται ὑπουργοὶ ἀλλὰ σύμβουλοι. Ἐλαθεν ἀκόμη τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δύναται νὰ γείνη κανεὶς νόμος ἂν δὲν φέρῃ τὴν ὑπογραφήν του καὶ κάθε πράξις τῆς Βουλῆς νὰ θεωρῆται ἄκυρος ἂν ἐντὸς δύο μηνῶν δὲν τὴν υπογράψῃ. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τοῦ Βασιλέως νὰ θεωρῆται ἱερόν καὶ νὰ εἶνε ἀπαραθιάστον καὶ ἔλαθε τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ἔχη καμμίαν εὐθύνην διὰ τὰς πράξεις του, ἀλλὰ τὴν εὐθύνην νὰ τὴν ἔχουν οἱ σύμβουλοί του, οἱ ὁποῖοι θὰ υπογράψουν κάθε πράξιν τοῦ Ἡγεμόνος, ποῦ θὰ εἶνε παράνομος. Ἐλαθε τὸ δικαίωμα νὰ εἶνε ὁ ἀνώτερος ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ, νὰ δίδῃ βαθμούς εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, νὰ κόπῃ νομίσματα (χρήματα), καὶ νὰ δίδῃ παράσημα, νὰ προσκαλῇ τὴν Βουλὴν εἰς συνεδρίαν καὶ νὰ τὴν διαλύῃ, ἅμα τὸ ἐπιβάλλει τὸ

συμφέρον τοῦ τόπου. Νὰ ὀλιγοστεύῃ τὴν τιμωρίαν εἰς τοὺς καταδικασμένους ἀπὸ τὰ δικαστήρια καὶ νὰ ἀμνηστεύῃ τοὺς καταδικασμένους ὄχι διὰ τὰ κοινὰ ἐγκλήματα, ἀλλὰ διὰ τὰ πολιτικά, διὰ πολιτικούς δηλ. λόγους.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶνε κατὰ τὸ σύνταγμα τὰ δικαιώματα τοῦ Ἡγεμόνος καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἀνέφερα παραπάνω εἶνε τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ.

Ὡστε βλέπεις ὅτι τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ εἶνε πολὺ μεγάλη καὶ ἀπὸ τὸν λαὸν ἐξαρτᾶται, εἴαν ἐκλέξῃ καλοὺς βουλευτάς, νὰ ἔχῃ καλοὺς καὶ δικαίους νόμους, νὰ εἶνε εἰ φόροι δίκαιοι καὶ νὰ γίνωνται εἰς τὸν τόπον πολλὰ ἔργα ὠφέλιμα. Λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ δικαίωμα τῆς ψηφοφορίας ποῦ ἔχει ὁ λαός, ἀλλὰ ποῦ δὲν δίδει δυστυχῶς μεγάλην σημασίαν, κρέμεται ὅλη ἡ εὐτυχία καὶ ἡ πρόοδος τοῦ τόπου μας. Φαντάσου λοιπὸν, Κωστάκη, ἀφοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ψῆφόν μας ἡ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῆς πατρίδος, πόσον πρέπει νὰ προσέχῃ κανεὶς ὅταν θὰ ψηφαίνει νὰ ψηφίξῃ. Ἀφοῦ ὅταν θὰ βάλωμε κανένα νὰ μᾶς σκάψῃ ἢ νὰ μᾶς κλαδέψῃ τὸ ἀμπέλι μας, φροντίζομεν νὰ διαλέξωμεν τὸν καλλίτερον κλαδευτήν, ὅπου καὶ κακὸς ἂν εἶνε, ἢ ζημία ποῦ θὰ μᾶς κάμῃ θὰ εἶνε μικρά, ὅταν δὲ πρόκειται νὰ βάλωμεν ἐκεῖνον ποῦ θὰ μᾶς κάμῃ τοὺς νόμους, καὶ θὰ διευθύνῃ ἡμᾶς καὶ τὴν πατρίδα μας μαζῶ, δὲν πρέπει νὰ διαλέξωμεν τὸν καλλίτερον; Τὸ δικαίωμα λοιπὸν, ποῦ ἔχει ὁ λαός νὰ ψηφίξῃ, νὰ ἐκλέγῃ ὀηλαδῆ αὐτὸς μὲ τὴν ψῆφόν του τὴν μεγαλειτέραν ἐξουσίαν τοῦ τόπου του, τὴν Βουλὴν ὀηλαδῆ, αὐτὸ τὸ δικαίωμα εἶνε τὸ μεγαλειτέρον καὶ ἱερώτερον δικαίωμά του. Εἶνε δὲ ἀφιλοπράτριδες καὶ πράττουσιν μεγάλο κακὸ κατὰ τῆς πατρίδος τῶν ἐκεῖνοι, ποῦ ὅταν ψηφίζουσιν ἐκεῖνους ποῦ μέλλουσιν νὰ διευθύνουσιν τὴν πατρίδα τῶν, δὲν ψηφίζουσιν καὶ δὲν ἐκλέγουσιν τοὺς καλλιτέρους, τοὺς γνωστικωτέ-

ρους και τους τιμιωτέρους, παρά ψηφίζουν τους φίλους των. Πολλοί όμως άνθρωποι, Κωστάκη, δὲν καταλαβαίνουν τὴν μεγάλην σημασίαν, πού ἔχει ἡ ψήφος των, ἀλλὰ νομίζουν ὅτι ἢ ἓνα καλὸν συμπατριώτην των ψηφίσουν ἢ ἓνα κακόν, εἶνε ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, ἐνῶ εἶνε ἀσυγχώρητο ἔγκλημα.

— Ξεύρεις, Κωστάκη, πῶς λέγεται προδότης τῆς πατρίδος του;

— Καθήμενε, Χρῆστο, αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲν 'ξεύρω; Προδότης λέγεται ἐκεῖνος πού προδίδει τὴν πατρίδα του εἰς τοὺς Τούρκους.

— Ἔχεις μεγάλο λάθος, Κωστάκη. Αὐτὸ πού λέγεις, τὸ νομίζουν οἱ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι, ἀλλὰ δὲν εἶνε σωστό. Δὲν θὰ 'πῆ προδότης αὐτὸς πού προδίδει μόνον τὴν πατρίδα του εἰς τοὺς Τούρκους ἢ εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλὰ προδότης θὰ 'πῆ ἐκεῖνος πού βλάπτει τὴν πατρίδα του μὲ ὅποιον δῆποτε τρόπον. Θέλει δὲ μεγαλειότερο βλάψιμο παρά νὰ ψηφίσῃ κανεὶς ἓνα ἀσυνείδητον ἢ ἓνα ἀνίκανον ἄνθρωπον διὰ νὰ διορθώσῃ τὰ πρᾶγματα τῆς πατρίδος του καὶ νὰ τὸν ψηφίσῃ μόνον καὶ μόνον διότι εἶνε φίλος του ἢ συγγενῆς του καὶ νὰ μὴ ψηφίσῃ ἄλλους πού εἶνε καὶ καλλίτεροι καὶ τιμιώτεροι καὶ ἰκανώτεροι; Καὶ αὐτὸς λοιπὸν ὅπου ψηφίζει ἢ χάριν συμφέροντος ἢ χάριν φιλίας τὸν ἀνίκανον καὶ ὄχι τὸν πλεῖστὸ καλλίτερον καὶ αὐτὸς βλάπτει τὴν πατρίδα του καὶ δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ λέγεται προδότης. Ὅπως ἄνθρωπος, Κωστάκη, οὔτε φιλία βλέπει, οὔτε συμφέρον, παρά ψηφίζει τὸν καλλίτερον, αὐτὸς εἶνε ὁ καλλίτερος πατριώτης.

— Ὡστε βλέπω, Χρῆστο, ὅτι ἡ ψήφος μας ἔχει πολὺ μεγάλην σημασίαν καὶ ἡμπορεῖ μὲ αὐτὴν καὶ νὰ ὠφελήσωμεν τὴν πατρίδα μας καὶ νὰ τὴν βλάψωμεν, ἐνῶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν τὴν θεωροῦν τίποτε καὶ ἡμπορεῖ κανεὶς μὲ ἓνα

κρασί νά τούς αγοράση καί νά ψηφίσουν ὅποιον θέλει αὐτός.

— Τό ἔξερω, Κωστάκη, ὅτι ὑπάρχουν τέτοιοι ἄνθρωποι δυστυχῶς, πού καταδέχονται καί πωλῶν τήν ψήφον των ἢ μέ χρήματα ἢ μέ διαφόρων εἰδῶν χάρες. Ἀλλά αὐτοί δέν εἶνε ἄνθρωποι, ἀλλά εἶνε ζῶα, κτήνη, ἀφιλοπάτριδες, προδῶται. Διότι αὐτός πού πωλεῖ τήν συνείδησίν του, αὐτός δέν εἶνε πλέον ἄνθρωπος. Εἶνε δέ τό ἴδιο ἔαν νά σοῦ λέγῃ αὐτός πού πωλῇ τήν ψήφον του. «Κύριε, ὤσω μευ χρήματα ἢ κάμε μου αὐτήν τήν χάριν καί σοῦ ἐπιτρέπω τότε νά κάμῃς ὅ,τι θέλεις τήν πατρίδα μου· πούλησέ την, βούλιαξέ την, κατάστρεψέ την, μὰ ἐγὼ εἶμαι ἀγορασμένος καί δέν ἔχω δικαίωμα πλέον νά σοῦ κάμω τήν παρατήρησιν». Αἶ, αὐτός Χρῆστο δέν εἶνε τό ἴδιο ἔαν κι' ἐκεῖνον πού τήν προδίδει εἰς τοὺς Τούρκους; Δέν ὑπάρχει πιστοχυρότερον πρᾶγμα παρά νά καταδέχεται κανεὶς νά πωλῇ τήν ψήφον του, διότι ὅποιος πωλεῖ τήν ψήφον του, εἶνε τό ἴδιο ἔαν νά πωλῇ καί τήν τιμὴν του καί τήν γυναῖκα καί ὅ,τι ἄλλο ἱερὸν πρᾶγμα ἔχει. Αὐτὸν δέ τὸν ἄνθρωπον πρέπει ὅλοι νά τὸν περιφρονοῦν, διότι εἶνε καί πρό-
 στυχῶς ἄνθρωπος, ἀφοῦ καταδέχεται νά πουλιέται, εἶνε καί κακὸς πατριώτης, διότι δέν ἀγαπᾷ τήν πατρίδα του καί δέν φροντίζει νά ἐκλεχθοῦν οἱ καλλίτεροι καί ἱκανώτεροι διὰ νά τήν ὀξιάσουν καί νά τήν μεγαλώσουν. Ἀλλά καί αὐτός πού κατοδεύεται νά ἀγοράζῃ τὰς ψήφους τῶν ἐπαρχιωτῶν του διὰ νά γείνη Βουλευτὴς ἢ Δήμαρχος ἢ ὅ,τι ἕηποτε ἄλλο, δέν εἶνε εὐγενὴς καί καλὸς πατριώτης· διότι ὁ εὐγενὴς καί τῆς ἀξίας πατριώτης δέν καταδέχεται ποτὲ νά ἐξαγοράζῃ τήν συνείδησιν τοῦ ἄλλου, τὸ καταδέχεται δὲ μόνον ἓνας κενόδοξος, ἓνας δηλ. π' ἀγαπᾷ καί ἐπιδιώκει τήν ψεύτικην δόξαν, διότι δέν εἶνε ἄξιος νά λάβῃ τήν ἀληθινὴν καί τήν πραγματικὴν καί ὡς κενόδοξος ἐπιδιώκει τήν δόξαν τοῦ ἐαυτοῦ του καί ὄχι τοῦ τό-

που του και ὄχι τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος του. Ὡστε κάθε καλὸς πατριώτης, ποῦ ἀγαπᾷ μὲ εἰλικρίνειαν καὶ πονεῖ τὴν πατρίδα του, χρεωστῆι νὰ μὴ ψηφίζῃ ποτὲ τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μὲ χρήματα ἢ μὲ ἄλλας ὑποσχέσεις προσπαθοῦν νὰ ἐξαγοράσουν τοὺς ἐπαρχιώτας των, καθὼς νὰ ἦσαν ζῶα. Ἄλλοι πάλιν, Κωστακῆ, ὅταν πηγαίνουν νὰ ψηφίσουν, πηγαίνουν μεθυσμένοι, διότι καὶ οὗτοι βέβαια δὲν ἔχουν ἐννοήσει τί θὰ ᾤῃ ψῆφος καὶ τί συμφέροντα τῆς πατρίδος των κρέμονται ἀπ' αὐτήν. Μὲ πιάνει φρίκη, σὲ βεβαιῶνω, Κωστακῆ, μὲ τὴν ἀφιλοτιμία καὶ ἀπονιὰ πρὸς τὴν πατρίδα των αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Μὰ οἱ εὐλογημένοι, ὅταν πηγαίνουν νὰ καλλιεργήσουν καὶ νὰ φροντίσουν γιὰ τὸ παληχωράφι των νὰ πηγαίνουν ξεμέθυστοι καὶ ὅταν πηγαίνουν νὰ φροντίσουν γιὰ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος των νὰ πηγαίνουν μεθυσμένοι ! Εἶπέ μου, Κωστάκῆ, αὐτὸ δὲν εἶνε ἀφιλοτιμία καὶ ἀκόμη καὶ ἀναισθησία ; Ἐχω παρατηρήσει, Κωστάκῆ, εἰς τὴν ἱστορίαν ποῦ ἕως τώρα ἔχω διαβάσει, ὅτι εἰς ὅσα μέρη οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν νὰ μεταχειρίζονται τίμια τὴν ψῆφόν των καὶ ψηφίζουν ὄχι τοὺς φίλους των καὶ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔχουν συμφέρον, ἀλλὰ τοὺς τιμιωτέρους καὶ ἰκανωτέρους, αὐτὰ τὰ μέρη ἐπροόδευσαν, εὐτύχησαν, ἐμεγάλωσαν καὶ ἐδοξάσθησαν· ἐνῶ εἰς ὅσα μέρη οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐκτιμοῦν τὴν ψῆφόν των, ἀλλὰ ψηφίζουν τοὺς ψευτοπατριώτες καὶ δημοκόπους, ὅπου φωνάζουν καὶ κάνουν τοὺς πατριώτας καὶ τοὺς καλοὺς μὲ τὰ λόγια, ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα καὶ εἰς τὰς πράξεις των, εἶνε οἱ πλεῖο ἀφιλοπάτριδες καὶ οἱ πλεῖο ἀσυνείδητοι καὶ αἰσχροί, παραβλέπουν δὲ καὶ περιφρονοῦν τοὺς τιμίους, τοὺς φρονίμους, τοὺς πράγματι καλοὺς πατριώτας, ἐκεῖνα τὰ μέρη, Κωστάκῆ, δὲν ἐπροόδευσαν, οὔτε ἐδοξάσθησαν καὶ οὔτε ἐμεγάλωσαν, ἀλλὰ ἐπτώχευσαν, ἐδυτύχησαν, ἐμίκραναν ἀντί

νά μεγαλώσουν, ἐνικήθησαν, κατεντροπιάσθησαν καὶ ἐπὶ τέλους κατεστράφησαν. Ἡμεῖς λοιπόν, Κωστάκη, ὅπου πρῶτην φορὰν ἐφέτος θὰ ψηφίσωμεν, ἄς σκεφθῶμεν καλὰ καὶ ἄς προσέξωμεν πολὺ καὶ ἄς ἐρωτήσωμεν τὴν συνειδήσιν μας καὶ ὅποιον μᾶς δεῖξῃ ὅτι εἶνε ὁ ἰκανώτερος διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα μας, αὐτὸν καὶ νὰ ἐκλέξωμεν ὡς τίμιος καὶ εὐσυνειδήτος πολῖται. Ἐμένα ἕως τῶρα μὲ ἔχουν παρακαλέσει πολλοὶ φίλοι μου διὰ νὰ δώσω τὴν ψήφον μου εἰς τοὺς ὑποψηφίους, ποὺ εἶνε φίλοι των, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν ἀκούω κανένα, ὅσον σίλος μου καὶ ἂν εἶνε, διότι ὅταν ἀκούσω τῶν φίλων μου, ἔν θὰ ἀκούσω τῆς πατρίδος μου, ὅπου μου λέγει νὰ ψηφίσω ἐκείνους ποὺ νομίζω καλλιτέρευς. Ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ περισσότερον τὴν πατρίδα μου παρά ὅλους τοὺς φίλους μου καὶ συγγενεῖς. Ἡ καλὴ ἀρχή, λέγουν, κάνει καὶ καλὸν τέλος. Ἡμεῖς δὲ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἄς κάνωμεν καλὴν ἀρχὴν τῶν πολιτικῶν μας καθκόντων τὴν Κυριακὴν, ὅπου εἶνε ἡ ἡμέρα τῆς ψηφοφορίας.

Τὴν Κυριακὴν οἱ δύο φίλοι ἐσυναντήθησαν καὶ ἐπήγαν καὶ αὐτοὶ μαζὺ μὲ ὅλους τοὺς χωριανούς εἰς τὴν ἐδραν τοῦ Δήμου ὅπου θὰ ἐγίνετο ἡ ψηφοφορία. Ἀπὸ ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος ποὺ ἐγείνετο ἡ ψηφοφορία ὁ Χρῆστος λέγει εἰς τὸν Κωστάκην.

— Ἐμπὰ τῶρα, Κωστάκη, πρῶτος νὰ ψηφοφορήσῃς, ἀλλὰ πρὶν νὰ γράψῃς εἰς τὸ ψηφοδέλιον τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ θέλεις νὰ ἐπιτύχη βουλευτῆς, σκέψου μὲ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τὸ συμφέρον τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος σου καὶ ὡς τίμιος καὶ εὐσυνειδήτος πολῖτης, λησμόνησε κατὰ τὴν ἱεράν ἐκείνην στιγμήν καὶ φιλίας καὶ πάθη καὶ ὑποσχέσεις καὶ γράψε τὸ ὄνομα ἐκείνου ποὺ γνωρίζεις ὅτι εἶνε τιμιώτερος καὶ ἰκανώτερος. Διότι ἂν δὲν ψηφίσῃς μὲ συνειδήσιν καὶ μὲ πεποιθήσιν, ἀλλὰ ψηφίσῃς μεροληπτικῶς δὲν εἶσαι, ὅσον καὶ ἂν φαίνεσαι, καλὸς καὶ τίμιος πατριώτης. Εἰσήλθε κατόπιν ὁ Κωστάκης, ἐψή-

φισε και ἐξήλθεν. Εἰσήλθε κατόπιν και ὁ Χρῆστος, ἐψήφισε και ἐξήλθε και αὐτός με εὐχαρίστησιν μεγάλην, διότι ἐξετέλεσε με εὐσυνειδησίαν και τιμιότητα τὸ μεγάλο τοῦτο πρὸς τὴν πατρίδα καθήκον. Οἱ δύο φίλοι ἐκάθισαν κατόπιν ἐκεῖ πλησίον εἰς ἓνα καφενεῖον και ἔθλεπον τὸν κόσμον ὅπου ἤρχετο ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω χωρία διὰ τὴν ψηφοφορήσιν. Ὁ Χρῆστος δὲν ἔπαυε ὅπου και ἐὰν ἐκάθιζε τὴν συμβουλεύει τοὺς πολίτας νὰ ψηφίζουσι ὄχι μεροληπτικῶς, ἀλλὰ σύμφωνα με τὴν συνειδησίαν και πεποιθήσιν των. Δὲν ἔπαυε νὰ συμβουλεύει, διότι ἐγνώριζε τὴν μεγάλην σημασίαν και τὰ μεγάλα καλὰ ἀποτελέσματα, ποῦ ἔχει ἡ ψήφος τοῦ πολίτου, ὅταν δίδεται εὐσυνειδήτως και τιμιῶς και τὰ μεγάλα δυστυχήματα ποῦ φέρει ὅταν δίδεται χατηρικῶς.

Ἐνας γέροντας ἀγαθός, ἀφοῦ ἤκουσε τὸν Χρῆστο και ὠμίλει ἔτσι γνωστικῶς και φρόνιμα, ἐπληρίσισε και ἐκάθισε πλησίον εἰς τοὺς δύο φίλους.

— Καλὰ τὰ λέγεις, παιδί μου, ἀπαντᾷ ὁ ἀγαθός γέροντας, ὅλα αὐτὰ ποῦ λέγεις. Χαρὰ ἔς τὸν τόπον ἐκεῖνον, παιδί μου, ποῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ψηφίζουσι χατηρικῶς. Χαρὰ και δόξα ἔς τὸν τόπον ἐκεῖνον, ποῦ δὲν πετυχαίνουσι ἐκεῖνοι ποῦ ἔχουσι πολλοὺς φίλους και πολλοὺς κευμπάρους, παρὰ πετυχαίνουσι ἐκεῖνοι, ποῦ ἔχουσι πολλὴν ἀξίαν και πολλὴν τιμὴν ἐπάνω των. Σεῖς ποῦ εἰσθε νέοι, παιδιά μου, και ἔχετε τὴν εὐγενῆ φιλοτιμίαν τῆς νεανικῆς ἡλικίας, και ἔχετε τὴν ἀγνήν και καθαρὰν ψυχὴν τοῦ παρθένου, τὴν καρδίαν σας γεμάτην ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν και εὐγενῆ ὄνειρα διὰ τὴν δοξάσετε και νὰ τιμῆσετε και σεῖς τὴν πατρίδα σας, προσέξατε καλὰ νὰ μὴ παραστρατήσετε ἀπὸ τὸν τιμημένον ὁρόμον τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν πατρίδα σας. Ἐκληρονομήσατε, παιδιά μου, ἀπὸ τοὺς πατέρας σας τιμημένην και δοξασιμένην πατρίδα, προσέ-

Ξατε, ναι, προσέξατε πολὺ, ἐὰν εἴσθε τίμια καὶ γνήσια
 παιδιὰ τῶν γενναίων πατέρων σας, νὰ μὴ τὴν καταντροπιά-
 σετε καὶ νὰ μὴ τὴν ἀτιμάσετε. Ὅσῳ εὐτυχησμένο εἶνε τὸ
 παιδί ἐκεῖνο ποῦ κληρονομεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα του ἓνα καλὸ
 ὄνομα, ἄλλο τόσῳ καὶ πολὺ ἀκόμη περισσότερον, εἶνε εὐτυ-
 χισμένο τὸ παιδί ἐκεῖνο, ποῦ κληρονομεῖ πατρίδα γενναίαν
 καὶ δοξασμένην. Νὰ ἤξεύρετε δὲ, παιδιὰ μου, αὐτὴ ἡ δόξα
 τῆς πατρίδος σας τί ἐκόστισεν εἰς τοὺς προγόνους σας, μὲ τί
 θυσίας, μὲ πόσα αἱμάτα καὶ μὲ τί καταστροφὰς εἶνε ἀγορα-
 σμένη, θὰ ἀνατριχιάζετε καὶ νὰ σκεφθῆτε ἀκόμη μόνον, ὅτι
 ἐσεῖς, τὰ παιδιὰ τῶν ἀνδρειωμένων ἐκείνων πατέρων, αὐτὴν
 τὴν τόσον ἀκριβοαγορασμένην δόξαν τῆς πατρίδος σας, θὰ
 τὴν καταμαυρίσετε καὶ θὰ τὴν καταστρέψετε. Θὰ τὴν κατα-
 μαυρίσετε δὲ ὅταν κάνετε, ὅχι ἐκεῖνο ποῦ σὰς λέγουν οἱ νόμοι
 τῆς καὶ τὰ συμφέροντά της, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποῦ σὰς λέγει τὸ
 χατήρι τῶν φίλων σας καὶ τὸ συμφέρον τὸ ἰδικόν σας. Αὐτὴν
 τὴν τόσον ἀκριβοπληρωμένην δόξαν θὰ τὴν καταμαυρίσετε
 καὶ θὰ τὴν καταστρέψετε καὶ θὰ τὴν ἀτιμάσετε τὴν πατρίδα
 σας καὶ τὸ ὄνομα τῶν ἐνόδων προγόνων σας, ὅταν παρα-
 κούετε καὶ δὲν πράττετε προθύμως ὅ,τι σὰς λέγουν οἱ νόμοι
 τῆς πατρίδος σας, ὅταν δὲν πείθεσθε εἰς αὐτοὺς καὶ ὅταν δὲν
 ὑπακούετε καὶ δὲν σέβεσθε μὲ εἰλικρίνειαν καὶ τὰς ἀρχὰς
 καὶ τοὺς ἀρχοντας, ὅποιοι ὀήποτε καὶ ἂν εἶνε οὗτοι. Ἡ
 ἀρχαία Ἑλλὰς ἐγέννησε πολλοὺς μεγάλους ἀνδρας καὶ σο-
 φούς. Ἀλλὰ ἀπ' ὅλους σοφώτερος ἦτον ὁ Σωκράτης. Αὐτὸν
 ἡ πατρίδα του τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Καὶ τὸν κατε-
 δίκασε πολὺ ἄδικα, διότι ἐδίδασκε τὴν ὑπαρξιν ἑνὸς καὶ μό-
 νου Θεοῦ καὶ διότι κατέκρινε τὴν διαφθορὰν τῶν τότε ἀνθρώ-
 πων. Οἱ φίλοι του τοῦ ἔλεγον νὰ φύγη κρυφὰ ἀπὸ τὴν
 πατρίδα του διὰ νὰ μὴ θανατωθῆ. Αὐτὸς δὲ ἂν καὶ ἐγνώριζεν

ὅτι ὁ θάνατός του ἦτον ἄδικος, δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ φύγη, ἀλλὰ ἔμεινε καὶ ἔπιε τὸ κώνειον (φαρμάκι) καὶ ἀπέθανε· διότι ἔλεγεν ὁ μέγας ἐκεῖνος σοφός, ὅτι ὁ τίμιος ἄνθρωπος πρέπει νὰ πείθεται εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του, ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε οὗτοι· καὶ ἀφοῦ οἱ νόμοι τῆς πατρίδος του τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, ἔστω καὶ ἄδικως, πρέπει νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ἰδοῦ, παιδιὰ μου, διὰ ποῖον λόγον ἡ Ἑλλάς τότε, ἐμεγαλύνθη καὶ ἐδοξάσθη, ὅσον οὐδεμία ἄλλη χώρα τοῦ κόσμου· καὶ ἡ δόξα της, ποῦ ἀνῆλθε μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, στεφανωμένη μὲ ἄνθη ἀμάραντα καὶ μυρισμένα, θὰ μένη ἄσβεστος ἕως ὅτου ὑπάρχει ὁ κόσμος.

Ἐμεγαλύνθη καὶ ἐδοξάσθη, διότι τὰ τέκνα της ἐγνώριζον νὰ πείθωνται καὶ νὰ ὑπακούουν εἰς τοὺς νόμους της καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπρόκειτο νὰ ἀποθάνουν ἄδικον θάνατον. Ὅταν εἰς ἓνα σπίτι εἶνε πέντε παιδιὰ καὶ δὲν κάνει κάθε παιδί ὅ,τι τὸ διατάσσει ὁ πατέρας του, ἀλλὰ κάνει καθένα τοῦ κεφαλιῦ του καὶ δὲν ὑπακούει εἰς ὅ,τι διατάσσει ὁ νόμος τοῦ σπιτιῶ των, (ἔδῳ νόμος εἶνε ἡ γνώμη καὶ διαταγὴ τοῦ πατέρα), ἀλλὰ πράττει καθένα ὅπως θέλῃ, σὰς ἐρωτῶ, παιδιὰ μου, ἢμπορεῖ εἰς αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ ὑπάρχῃ τάξις καὶ ἀγάπη, ἢμπορεῖ αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ ὑπάγῃ ἴμπροστά; Ὅχι βέβαια· ἀλλὰ κάθε ἡμέρα θὰ μαλώνουν, ὡς ποῦ νὰ μὴ ἢμποροῦν πλεῖα νὰ ζοῦν μαζὺ καὶ φύγει τὸ ἓνα δεξιὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀριστερὰ καὶ ἀφήσουν τὸ σπίτι νὰ ἐρημωθῇ. Ὅπως τὸ σπίτι λοιπόν, ἔτσι εἶνε τώρα καὶ ἓνας τόπος. Μέχρις ὅτου ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ τόπου ἐκεῖνου ὑπακούουν εἰς ἓνα νόμον, πηγαίνουν μὲ τάξιν ἴμπροστά καὶ προσδεύουν, ἅμα ὅμως δὲν ὑπακούουν πλεῖα εἰς τὸν νόμον, ἀλλὰ κάνει καθένα ὅ,τι θέλει καὶ τοῦ κεφαλιῦ του καὶ ἄλλα λέγει ὁ νόμος καὶ ἄλλα κάνουν αὐτὰ καὶ καθένα νομίζει ὅτι, ὅ,τι κάνει αὐτὸ εἶνε τὸ σωστὸ, καὶ ὅ,τι κάνει

τὸ ἄλλο δὲν εἶνε σωστό, καὶ μετρᾷ δηλ. καθένα μὲ τὸν πῆχύ του, τότε ὁμόνοια καὶ τάξις δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ ρεμπελιό καὶ ἀσυμφωνία εἰς αὐτὸν τὸν τόπον, ἕως ὅτου ἐρημωθῆ καὶ καταστραφῆ. Σεῖς δὲ, παιδιὰ μου, ποῦ εἴσθε νέοι, μάθετε νὰ ὑποτάσσεσθε εἰς τοὺς νόμους καὶ νὰ μὴ παρακούετε ποτὲ εἰς αὐτούς, ὡς ὁ Σωκράτης, εἰς ὅ,τι καὶ ἂν σᾶς διατάσσουν. Μάθετε νὰ ὑπακούετε καὶ νὰ σέβεσθε τοὺς ἄρχοντας σας, διότι αὐτοὺς τοὺς ἐδιόρισεν ἡ πατρίδα σας καὶ κάθε πρᾶξις τῆς πατρίδος σας εἶνε σεβαστή. Ἐκεῖνος δὲ ποῦ ὑβρίζει τοὺς ἄρχοντας τῆς πατρίδος του, ὑβρίζει αὐτὴν τὴν πατρίδα του ποῦ τοὺς διώρισε καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε καλὸς πατριώτης. Μάθετε νὰ ἐκτελεῖτε τὰ καθήκοντά σας πρὸς τὴν πολιτείαν μὲ ἀμεροληψίαν καὶ εὐσυνειδησίαν καὶ νὰ δίδετε τὴν ψῆφόν σας σὲ κάθε ἐκλογὴν ἀμερολήπτως, χωρὶς χατήρι, εἰς τοὺς καλλιτεροὺς· καὶ τότε μόνον θὰ δικαιωνέσθε νὰ ὀνομάζεσθε καλοὶ πατριῶται καὶ τίμιοι πολῖται, ἀλλῶως θὰ ὀνομασθῆτε ἀνάξια τέκνα τιμημένης καὶ δοξασμένης πατρίδος.

— Σᾶς εὐχαριστοῦμεν πολὺ, σεβαστὲ γέροντα, εἶπεν ὁ Χρῆστος συγκινημένως, διὰ τὰς καλὰς συμβουλὰς σας καὶ εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ νὰ μεγαλώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν δόξαν τῆς πατρίδος μας καὶ νὰ θέσωμεν κοντὰς τὸ δοξασιμένο πολεμικὸ στεφάνι τῶν πατέρων μας, ἓνα ἄλλο στεφάνι εἰρηνικὸ, τὸ ἴδιον δοξασιμένο καὶ λαμπρό· εἶθε ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ νὰ φανοῦμεν ἄξια παιδιὰ τῶν γενναίων πατέρων μας καὶ ἔτσι ἡ πατρίδα μας, κρατοῦσα μὲ τὸ ἓνα χεῖρι τὸ δοξασιμένο πολεμικὸ στεφάνι τῶν γονέων καὶ μὲ τὸ ἄλλο χεῖρι τὸ τιμημένο εἰρηνικὸ στεφάνι τῶν τέκνων, νὰ χαίρῃ καὶ νὰ εὐτυχή.

— Εὐγε, παιδί μου, λέγει εἰς τὸν Χρῆστον ὁ καλὸς γέροντας. Ἐχω ἐλπίδας πολλὰς διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος

μας, διότι βλέπω ὅτι σεῖς οἱ νέοι ἔχετε φιλοτιμίαν καὶ ὁ νέος ποῦ ἔχει φιλοτιμίαν γίνεται καλὸς ὅταν εὖρη καλοῦς διδασκάλους καὶ ὁδηγούς. Σεῖς οἱ νέοι πλάσσεσθε καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ φιλοτιμηθῆτε νὰ πλασθῆτε καὶ νὰ γείνετε ὅπως πρέπει, νὰ γείνετε οἱ ἀριστοὶ· ἡμεῖς μόνον οἱ γέροντες δὲν πλασσόμεθα καὶ δὲν λησιμονοῦμεν εὐκλα τὰς κακὰς συνθηθείας, ποῦ μᾶς ἄφησαν κληρονομιά οἱ μαῦροι χρόνοι τῆς δουλείας μας. Σᾶς φέρω δὲ ἀμέσως ἓνα παράδειγμα: Μία ὑποχρέωσις τὴν ὅποιαν ἔχει κάθε πολίτης εἶνε, ὅταν ὁ νόμος τὸν προσκαλεῖ νὰ ὑπάγη νὰ ψηφίσῃ εἰς ὅποιανδήποτε ἐκλογὴν, πρῶτον ὀφείλει νὰ πηγαίνῃ χωρὶς ἄλλο νὰ ψηφίσῃ καὶ δευτερον νὰ ψηφίσῃ εὐσυνειδήτως καὶ σύμφωνα μὲ τὴν πεποιθησὶν του. Κανεὶς δὲ εἰς τὸ χωριὸ τὸ ἰδικόν μου δὲν ἔκαμεν ὅπως πρέπει τὰ δύο ταῦτα χρεῖα του. Διότι οἱ ἴμιοι ἔμειναν εἰς τὰ σπίτια των καὶ δὲν ἤλθαν καθόλου νὰ ψηφίσουν καὶ οἱ ἄλλοι ἴμιοι ἤλθαν καὶ ἐψήφισαν, ὄχι κατὰ τὴν πεποιθησὶν των τὸν καλλίτερον καὶ καταλληλότερον, ἀλλὰ εἰς τὰ τυφλὰ ἓνα φίλον των, μόνον διότι ἦτο φίλος των. "Ὡστε βλέπετε ὅτι, οὔτε ἐκεῖνοι ποῦ ἔμειναν, οὔτε ἐκεῖνοι ποῦ ἤλθαν, ἔκαμαν τὸ καθήκον των. "Ὅταν ὁ νόμος λέγει ὅτι, πᾶς πολίτης ἐνήλικος ὀφείλει νὰ ψηφίσῃ εἰς ἐκάστην ἐκλογὴν, θὰ ἴπῃ ὅτι εἶνε ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὸν νόμον νὰ ψηφίσῃ· καὶ ὅταν ἀμελῇ καὶ δὲν πηγαίνει νὰ ψηφίσῃ, πικρανομεῖ τότε καὶ δὲν ἐκτελεῖ τὸ καθήκον του· διότι ὅπως δὲν ἐπήγεν αὐτὸς νὰ ψηφίσῃ, ἐὰν δὲν ἐπήγαине καὶ ὁ ἄλλος καὶ ὁ ἄλλος καὶ ἄλλοι πολλοί, τότε αὐτὸς ποῦ θὰ ἐκλεχθῇ, δὲν θὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸ φρόνημα ὅλου τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ὅλος ὁ λαὸς δὲν ἐπήγε νὰ ψηφίσῃ, ἀλλὰ ὀλίγων μόνον ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ νόμος ἐννοεῖ ἐκεῖνος ποῦ θὰ ἐκλεχθῇ νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸ γνήσιον, τὸ καθ' ἐαυτοῦ φρόνημα ὅλου τοῦ λαοῦ.

Ἡ ἡμέρα πλέον ἐβράδυναζε καὶ ἡ ψηφοφορία εἰς ὀλίγον θὰ ἐτελείωνε, διότι κατὰ τὸν νόμον, μετὰ τὴν δύοσιν τοῦ ἡλίου παύει καὶ ἡ ψηφοφορία. Ὁ Κωστάκης καὶ ὁ Χρήστος, ἀποχαιρετίσαντες τὸν ἀγαθὸν γέροντα, ἐξεκίνησαν καὶ αὐτοὶ διὰ τὰ χωρίων των. Ἀφ' οὗ ἐπροχώρησαν ὀλίγον, δύο χωροφύλακες ἐφίλονεῖκον μὲ τρεῖς πολίτας. Οἱ πολῖται ἦσαν μεθυσμένοι καὶ ἀνησύχουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ διετάρασσον τὴν τάξιν. Μία διαταγὴ τῆς ἀστυνομίας ἔλεγεν ὅτι, οἱ μεθυσμένοι εἰς διατάρασσοντες τὴν δημοσίαν τάξιν νὰ συλλαμβάνωνται καὶ νὰ κρατοῦνται εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ μὴ συμβῆ κανένα κακόν. Οἱ χωροφύλακες λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν αὐτήν, ἠθέλησαν νὰ ὀδηγήσουν τοὺς τρεῖς μεθυσμένους πολίτας εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἕως ὅτου ξεμεθύσουν. Οἱ πολῖται ὅμως εὐτοὶ ἔκαμαν ἀντίστασιν εἰς τοὺς χωροφύλακας καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ὑπάγουν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Οἱ χωροφύλακες ἦσαν δύο καὶ οἱ πολῖται τρεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἡδύναντο νὰ τοὺς ὀδηγήσουν ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας. Ὁ Χρήστος ἅμα εἶδε τὴν σκηρὴν αὐτήν, ἔτρεξεν ἀμέσως καὶ ἐβιβήθησε τοὺς χωροφύλακας καί, ὅπως ἦτον μάλιστα πολὺ δυνατός, συνέλαβε τὸν πλεῖόν ἀγριεμένον πολίτην καὶ ἔτσι ἐκατόρθωσαν εἰς χωροφύλακας μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ Χρήστου νὰ ὀδηγήσουν τοὺς τρεῖς μεθυσμένους εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

— Μὰ βρ' ἀδελφε Χρήστο, λέγει ὁ Κωστάκης τοῦ φίλου του, ὅταν ἔμειναν εἰς δύο, τί σε μέλλει ἴσένα καὶ ἀνακατεύεσαι σὲ ξένας ὑποθέσεις καὶ μάλιστα ἐδῶ, πού ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἦτον χωριανός μας; Δὲν τὸν ἐγνώρισες; Ἦτο ὁ γυιὸς τοῦ κύρ Ἀθανάση, ὁ ὁποῖος μάλιστα γνωρίζω ὅτι εἶνε πολὺ φίλος σου. Ὡστε ἔκαμες πολὺ κακά, διότι διὰ τὸ χατήρι τοῦ φίλου σου Ἀθανάση ἔπρεπε νὰ μὴ φερθῆς ἔτσι εἰς τὸν γυιὸν του σήμερον. Ἐπειτα ἐσὺ δὲν εἶσαι χωροφύλακας, οὔτε ὑπάλλη-

λος· αὐτοὶ ποῦ πληρώνονται γιὰ τὰ τὰ πράγματα ἄς κάνουν καλὰ.

— Ξέρεις, Κωστάκη, ὅτι ἔχεις τὰς ιδέας τῶν ἀγραμμάτων καὶ ἀμαθῶν ἀνθρώπων; Καὶ μὲ αὐτὰς τὰς ιδέας τὰς στραβάς δὲν ἤμπορεῖ νὰ γείνη κανεὶς καλὸς πολίτης; Διότι διὰ νὰ εἶνε κανεὶς καλὸς πολίτης, πρέπει νὰ γνωρίζῃ τί πρέπει νὰ κάνῃ καὶ αὐτὸ τὸ ὅποιον πρέπει νὰ κάνῃ, τὸ ὅποιον λέγεται καθήκον, νὰ τὸ κάνῃ καὶ νὰ τὸ ἐκτελῇ πάντοτε. Εἶνε δὲ, Κωστάκη, πολλοὶ ἄνθρωποι, ποῦ ἔχουν αὐτὰς τὰς ιδέας, ἀλλ' αὐτοὶ συγχωροῦνται, διότι κανεὶς δὲν τοὺς εἰδοῦσαξεν ὅτι μιὰ φορὰ ὅπου ἤμεθα ὑπόδουλοι εἰς τοὺς Τούρκους ἦτο σωστὴ αὐτὴ ἡ ιδέα, μὰ τώρα ποῦ ἐλευθερωθήκαμε δὲν εἶνε οὔτε σωστὴ, οὔτε πατριωτικὴ. Διότι ἄλλοτε ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦτον ὑποδουλωμένη εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ πατέρες μας ἐζήτησαν ἀφορμὴν νὰ προσβάλουν τὴν τουρκικὴν ἐξουσίαν, νὰ βάλουν χίλιες δυσκολίες εἰς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν, ὥστε νὰ μὴ δύναται πλεῖα νὰ τοὺς κρατῇ ὑποδούλους τῆς καὶ νὰ κατορθώσουν μιὰ ἡμέρα νὰ ἐλευθερωθῶν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν τότε κάθε ἀντίστασις κατὰ τῆς ἐξουσίας, κάθε προσβολὴ κατὰ τῆς τυραννικῆς κυβερνήσεως, ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο πρᾶγμα σωστὸ καὶ πατριωτικόν. Ἀπὸ τότε ἔμεινεν αὐτὴ ἡ συνήθεια εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλοὶ καὶ σήμερον νομίζουν ὅτι ἐκεῖνο ποῦ τότε ἦτο σωστὸ καὶ πατριωτικόν εἶνε καὶ σήμερον τὸ ἴδιον. Ἄλλ' αὐτοὶ δὲν ἐσκέφθησαν, καθὼς καὶ σὺ Κωστάκη, ποῦ εἶσαι ἐγγράμματος, τὸ ἐξῆς: Τότε τὰ ἔκαναν αὐτὰ οἱ πατέρες μας μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ διώξουν τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐλευθερωθῶν. Ἄλλὰ τώρα ποῖος ὁ λόγος νὰ τὸ κάνουν; διὰ νὰ διώξουν τὴν Κυβέρνησιν; Ἄλλ' ἡ Κυβέρνησις τώρα δὲν εἶνε ἐχθρική, δὲν εἶνε Τουρκικὴ, ἀλλ' εἶνε ἰδικὴ μας, εἶνε τῆς πατρίδος

μας· ἡμεῖς τὴν ἐβάλαμε διὰ νὰ ὑπηρετῇ πάλιν ἡμᾶς. Ὡστε ἀφοῦ ἡμεῖς ὅλοι καὶ ὅλοι μας τὴν ἐβάλαμε διὰ νὰ ὑπηρετῇ τὰ συμφέροντά τοῦ τόπου μας, δὲν πρέπει καὶ νὰ τὴν βοηθοῦμεν καὶ νὰ συντρέχωμεν ὅλας τὰς ἀρχὰς διὰ νὰ κατορθώσουν νὰ ὑπηρετοῦν καλλίτερα τὴν πατρίδα μας καὶ τὰ συμφέροντά μας ; Ὁ λαὸς ἐνὸς τόπου ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ δικαστήρια διὰ νὰ δικάζῃ τὰς ὑποθέσεις του, ἀπὸ ἀστυνομίαν διὰ νὰ συλλαμβάνῃ τοὺς κακούργους, ποῦ τὸν ἀδικοῦν καὶ τὸν βλάπτουν καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ἀρχὰς. Ἡ Κυβέρνησις λοιπὸν διορίζει ὅλας αὐτὰς τὰς ἀρχὰς, ποῦ δὲν ἔχουν κανένα ἄλλον σκοπὸν, καμμιάν ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ φροντίζουσιν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ λαοῦ, νὰ τὸν διευκολύνουσιν καὶ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν εἰς ὅλας τὰς ἐργασίας του καὶ ἐν γένει νὰ ἐξασφαλίσουσιν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν κάθε πολίτου. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸς ὁ λαὸς, διὰ τῶν πληρεξουσίων του, διορίζει ὅλας αὐτὰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἀφοῦ ὅλοι αὐταὶ αἱ ἀρχαὶ ἐγείναν ἀποκλειστικῶς διὰ νὰ ὑπηρετοῦν τὸ συμφέροντά του, εἶνε σωστὸ ὁ λαὸς νὰ μὴ βοηθῇ κατόπιν καὶ νὰ μὴ συντρέχῃ πάντοτε τὰς ἀρχὰς του ταύτας, τοὺς ὑπηρετάς του τούτους, ποῦ φροντίζουσιν καὶ ζητοῦν τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ καλὸν του καὶ τὸ συμφέρον του ; Εἶνε τὸ ἴδιον, Κωστάκη, σὰν νὰ βάλῃς ἕνα φύλακα νὰ σοῦ φυλάττῃ τὸ ἀμπέλι σου διὰ νὰ μὴ σοῦ κλέπτουν τὰ σταφύλιά του. Κατόπιν πηγαίνουν δύο κλέπται καὶ εὐρίσκουν τὸν φύλακα μόνον, τὸν πιάνει ὁ ἕνας καὶ τὸν κρατεῖ καὶ ὁ ἄλλος ἔρχεται εἰς τὸ ἀμπέλι καὶ κλέπτει τὰ σταφύλια. Δὲν μοῦ λέγεις τώρα, ἐὰν ἐσὺ τύχῃ νὰ ἴδῃς τοὺς κλέπτας αὐτοὺς, ποῦ ὁ ἕνας κρατεῖ τὸν φύλακα τοῦ ἀμπελιοῦ σου καὶ ὁ ἄλλος κλέπτει τὰ σταφύλια του, θὰ σταθῇ ἡσυχος καὶ ἀπαθῆς νὰ τοὺς κυττάξῃς ἢ θὰ τρέξῃς νὰ βοηθήσῃς τὸν ὑπηρετὴν σου καὶ νὰ σώσῃς τὰ σταφύλιά σου ;

— Μὰ αὐτό εἶνε ἄλλο πρᾶγμα, Χρῆστο. Θὰ τρέξω, βέβαια, νὰ βοηθήσω τὸν φύλακα τοῦ ἀμπελιοῦ μου, διότι ἐδῶ τὸ ἀμπέλι εἶνε ἰδικό μου καὶ ὅταν μοῦ τὸ καταστρέψουν ἢ ζημία εἶνε ἰδική μου. Λοιπὸν δὲν εἶνε τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ τὴν μιὰν φορὰν καὶ τὴν ἄλλην.

— Καὶ ὅμως, Κωστάκη, εἶνε τὸ ἴδιο καὶ τὸ ὁλοῖδιο· δὲν φαίνεται ὁ δὲ τὸ ἴδιο εἰς ἐκείνους ποῦ δὲν τὸ ἐσκέφθησαν ποτὲ καλὰ. Ὁ τόπος μας, Κωστάκη, δὲν εἶνε ἰδικός μας;

— Ναί, εἶνε ἰδικός μας, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ἰδικός μου ἐμένα καὶ μόνου.

— Καὶ μήπως, Κωστάκη, εἶνε κανενὸς ἄλλου καὶ μόνου; Αὐτὸς ἀνήκει εἰς ὅλους μας καὶ ἐπομένως ἔχεις καὶ σὺ τὸ μεριδίον σου. Εἶνε τὸ ἴδιο ἔαν νὰ μὴν ἦτον τὸ ἀμπέλι μόνου ἐσένα, παρὰ ἀνήκεν εἰς ὅλα τὰ δέλφια σου. Αὐτὸς ὁ τόπος λοιπὸν, ποῦ ἀνήκει εἰς ὅλα τὰ ἀδελφία τῆς πατρίδος, ἔχει ἀνάγκη, καθὼς καὶ τὸ ἀμπέλι, ἀπὸ φύλακας διὰ νὰ τὸν φυλάττουν νὰ μὴ τὸν κλέπτουν καὶ τὸν ἐρημιάζουν. Ὅλα δὲ τὰ κλά ὅπου βγάζει ἀνήκουν εἰς ὅλα τὰ δέλφια, καθὼς καὶ τὰ σταφύλια τοῦ ἀμπελιοῦ ἀνήκουν εἰς ἐσὲ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἀδελφία σου. Ξέρεις δὲ, Κωστάκη, ποῖα εἶνε τὰ καλὰ ἐνὸς τόπου; Εἶνε ἡ ἀσφάλεια, ἡ τάξις, ἡ ἡσυχία, ἡ δικαιοσύνη, ἡ εὐτυχία, ἡ πρόοδος εἰς τὰ διάφορα προϊόντα του. Λοιπὸν, βλέπω ἕνα κακὸν ἄνθρωπον, ποῦ προσπαθεῖ νὰ χαλάσῃ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου μου, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσω; Βλέπω ἕνα, ποῦ καταστρέφει τὴν δικαιοσύνην τοῦ τόπου μου, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσω; Βλέπω ἕνα ποῦ καταστρέφει τὴν ἀσφάλειαν τοῦ τόπου μου, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἐμποδίσω;

— Μὰ ἀφοῦ, Χρῆστο, δὲν σὲ βλάπτουν ἐσένα;

— Ἐμένα δὲν βλάπτουν; ἐδῶ ἀκριβῶς εἶνε τὸ μεγάλο

λαθός σου. Διότι και ἐμένα βλέπτουν, μόνον τὸ πρᾶγμα δὲν φαίνεται καθαρά. Διότι, Κωστάκη, ὅταν ἐγὼ δὲν ἐμποδίσω ἐκεῖνον ποῦ καταστρέφει τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου μου, καὶ τὸν ἄλλον ποῦ καταστρέφει τὴν δικαιοσύνην του καὶ τὸν ἄλλον ποῦ καταστρέφει τὴν ἀσφάλειάν του καὶ τὴν πρόσδόν του, τότε ὅπως ἐγὼ σκέπτομαι καὶ λέγω, «τί με μέλλει ἐμένα» ; καὶ ἀδιαφορῶ, ἔτσι θὰ σκεφθῇ καὶ ὁ ἄλλος καὶ θὰ ἀδιαφορήσῃ καὶ ἔτσι ἕνας ἕνας, ὅπως ἐγὼ, θὰ σκέπτονται καὶ ἐπερμένως ὅλοι θὰ ἀδιαφορήσωμεν καὶ θὰ ἀφήσωμεν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους νὰ καταστρέψουν τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου, τὴν δικαιοσύνην του καὶ ὅλα τὰ ἀγαθὰ του. Ὅταν δὲ δὲν ἔχει ἀσφάλειαν ὁ τόπος, δὲν θὰ ἔχω οὔτε ἐγὼ καὶ ὅταν θὰ ἔγωγ ἔσθον ὄρμον καὶ με ληστεύσουν καὶ θὰ με κακοποιήσουν οἱ κακοὶ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν δὲν ἔχη δικαιοσύνην ὁ τόπος, δὲν θὰ ἡμπορῶ καὶ ἐγὼ νὰ εὕρω τὸ δίκη μου, ἐὰν με ἀδικήσῃ κανεὶς. Ὡστε βλέπεις ὅτι τὸ πρᾶγμα ἔστιν ἀρχὴν δὲν φαίνεται, ἀλλ' ἅμα τὸ καλοεξετάσης, βλέπεις ὅτι ὅ,τι κακὸ γίνεται εἰς τὸν τόπον σου, τὸ κακὸ αὐτὸ βλέπτει καὶ ἐσένα χωρὶς ἀμέσως νὰ τὸ ἐννοῆς.

— Καλὰ, Χρῆστο, εἰς αὐτὸ βλέπω ὅτι ἔχεις δίκη. Ἀλλὰ αὐτοὶ ποῦ ἦσαν μεθυσμένοι ἦσαν φίλοι μας καὶ δὲν ἐνόχλησαν ἡμᾶς ἐπὶ τέλους.

— Ναί· δὲν ἐνόχλησαν ἡμᾶς, ἀλλὰ θὰ ἐνόχλουν ἄλλους. Ἄν δὲ σήμερον ἡμεῖς ἐπαραβλέπαμεν ἐπειδὴ ἦτον φίλοι μας καὶ τοὺς ἀφίναμε νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς ἄλλους, αὔριον πάλιν θὰ ἐπαράβλεπαν ἄλλοι, νὰ ἀφήσουν τοὺς μεθυσμένους φίλους των νὰ ἐνοχλοῦν ἡμᾶς· ὥστε βλέπεις ὅτι τὸ κακὸ πάλιν θὰ ἐξέσπα καὶ εἰς ἡμᾶς, διότι τοῦ ἐνὸς εἶνε τὴν μίαν ἡμέραν καὶ τοῦ ἄλλου τὴν ἄλλην.

— Μὰ δὲν εἶπα δὰ, Χρῆστο, νὰ ἐνοχλοῦν ὅλον

τὸν κόσμον οἱ μεθυσμένοι καὶ νὰ μὴ τοὺς ὀμιλοῦν.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς, Κωστάκη, εἶπες. Εἶσαι δὲ, βλέπω, πολὺ μεροληπτικός καὶ ἀδίκος κριτής. Τοὺς ἄλλους δὲν βλάπτει πῶς θὰ τοὺς ἐνοχλοῦν, ἐστένα ὅμως νὰ μὴν ἐνοχλήσουν διότι δὲν κάνει. Καὶ δὲν ἔξέρεις, ὅτι ὅπως ἐσὺ σήμερον δὲν ἐμπόδιζες τὸν φίλον σου νὰ ἐνοχλήσῃ καὶ ἀδικήσῃ ἓνα ἄλλον, διότι δὲν τὸ εὐρίσκεις, ὅπως μοῦ εἶπες εἰς τὴν ἀρχὴν, σωστό, ἔτσι καὶ αὐτὸς μεθαύριον, ἀφοῦ δὲν εἶνε σωστό, δὲν θὰ ἐμποδίσῃ τὸν φίλον του νὰ ἀδικήσῃ ἐστένα. Διατί δηλαδὴ δὲν εἶνε σωστό νὰ ἐνοχλοῦν ἡμᾶς καὶ εἶνε σωστό νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς ἄλλους; Τί διαφέρομεν ἡμεῖς ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Πολίται καὶ ἡμεῖς πολῖται καὶ οἱ ἄλλοι. Ἄνθρωποι καὶ πλάσματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡμεῖς ὅπως καὶ ἐκεῖνοι.

— Μὰ, Χρῆστο, δὲν εἶπα ἐγὼ ὅτι εἶνε σωστό νὰ ἐνοχλοῦν οἱ φίλοι μας τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ εἶπα ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς συλλάθωμεν ἀφοῦ ἦσαν φίλοι μας.

— Ἄλλὰ τὸ ἴδιο πράγμα, Κωστάκη, δὲν εἶνε; Διότι ἅμα ἡμεῖς δὲν συνδράμωμεν τὴν ἀρχὴν νὰ συλλάθῃ ἓνα ἄνθρωπον, ποῦ κάνει ἓνα πράγμα ποῦ δὲν εἶνε σωστό, μόνον καὶ μόνον διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶνε φίλος μας, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι θὰ πράξουν τὸ ἴδιο διὰ τοὺς φίλους των καὶ ἔτσι πάλιν γέινεται ἐκεῖνο ποῦ καὶ σὺ ὁ ἴδιος λέγεις ὅτι δὲν εἶνε σωστό. Πρέπει λοιπὸν, Κωστάκη, νὰ ἔχῃς πάντοτε ὑπ' ὄψιν σου τὸ ἐξῆς, τὸ ὅποιον παραδέχονται ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου ὡς ὀρθόν, δίκαιον καὶ ἀληθέστατον· ὅτι ἐκεῖνος ποῦ δὲν βοηθεῖ καὶ δὲν συντρέχει μὲ εὐλικρίνειαν καὶ μὲ ὅλην του τὴν δύναμιν ὅλας ἀνεξικρέτως τὰς ἀρχὰς τοῦ τόπου του διὰ νὰ κάνουν τὴν δουλειά των καὶ νὰ ἐκτελοῦν τὸ καθήκον των, αὐτὸς δὲν εἶνε καλὸς πατριώτης. Διότι καλὸς πατριώτης θὰ ᾤη ἐκεῖνος ποῦ ἀγαπᾷ καὶ ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα του. Ἐπο-

μένως ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν ὑποστηρίζει τοὺς ὑπηρέτας τῆς πατρίδος του, δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν ὑποστηρίζει καὶ τὴν πατρίδα του. Τίποτε δὲ ἄλλο παρά ὑπηρεταί τῆς πατρίδος εἶνε ὅλοι αἱ ἀρχαὶ ἐνός τόπου. Ἐπὶ ἄνω, Κωστάκη, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους μας καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς μας καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, πρέπει νὰ θέτωμεν τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μας. Διατάσσει ἓνα πράγμα ὁ νόμος; πρέπει νὰ τὸ κάνωμεν καὶ ἐὰν πρόκηται νὰ βλάβῃ ὅλους τοὺς φίλους μας.

— Καὶ ἂν αὐτὸ ποῦ διατάσσει ὁ νόμος, Χρῆστο, δὲν εἶνε σωστὸ καὶ δίκαιον;

— Ἐὰν, Κωστάκη, ὁ νόμος καμμιὰ φορὰ τύχη νὰ μὴν εἶνε σωστὸς καὶ δίκαιος, ὅλος ὁ λαὸς ποῦ τὸν ἔκαμεν, ὅλος ὁ λαὸς πάλιν καὶ μόνον αὐτὸς εἶνε ἀρμόδιος νὰ τὸν διορθώσῃ καὶ ὄχι ἐγὼ, τὸ ἓνα ἄτομον. Ἐγὼ χρεωστῶ νὰ ὑπακούω εἰς τὸν νόμον καὶ τίποτε περισσότερον. Ἐὰν ὁ νόμος δὲν εἶνε δίκαιος θὰ ἔλθουν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλου τοῦ λαοῦ, θὰ ἔλθῃ ἡ Βουλὴ καὶ ἐὰν κρίνῃ ὅτι δὲν εἶνε δίκαιος, θὰ τὸν διορθώσῃ καὶ ὄχι ἐγὼ ὁ ἓνας ἄνθρωπος, ὅστις ἠμπορεῖ νὰ ἔχω καὶ λάθος, νὰ μὴ παραδέχωμαι τὸν νόμον δίκαιον, ἀφοῦ τὸν παραδέχονται οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλου τοῦ λαοῦ. Ὅπως λοιπὸν ἓνας ὑπόδουλος λαὸς ἔχει καθήκον νὰ ἐργάζεται πάντοτε διὰ νὰ ἐλευθερωθῇ, ἔτσι πάλιν ἄμα ἐλευθερωθῇ, ἔχει καθήκον νὰ ἐργάζεται διὰ νὰ προσδεύσῃ; ἀλλὰ πρόσδος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ χωρὶς νὰ ὑπακούωμεν τυφλῶς εἰς ὅ,τι μᾶς διατάσσουν οἱ νόμοι καὶ χωρὶς νὰ ἀγαποῦμεν τὴν ἐργασίαν, τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Τυφλὴ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους, ὀλόψυχος ἀγάπη καὶ λατρεία πρὸς τὴν ἐργασίαν, πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Ἴδου, Κωστάκη, ἡ τιμὴ καὶ τὸ καθήκον τοῦ ἐλευθέρου πολίτου. Ἴδου ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐτυχία. Ἴδου ἡ πρόσδος καὶ ἡ εὐημερία καὶ ἡ δόξα.

κάθε ἐλευθέρας χώρας, κάθε τόπου πού ἐλπίζει νὰ μεγαλώσῃ, καὶ νὰ δοξασθῇ. Ἴδου τὸ πᾶν.

— Πολὺ λαμπρὰ καὶ ὀρθὰ, Χρῆστο, ὅσα λέγεις. Ὁ νόμος ὅμως μοῦ λέγει νὰ μὴν κλέψω καὶ ἡ φύσις ἀπαιτεῖ καὶ μοῦ ἐπιβάλλει ὅταν πεινῶ νὰ φάγω. Ὅταν πεινῶ ὅμως καὶ δὲν ἔχω τί νὰ φάγω, τί νὰ κάμω τότε; Εἰς ποῖον νὰ ὑπακούσω, εἰς τὸν νόμον ἢ εἰς τὴν φύσιν; διότι ἂν ὑπακούσω εἰς τὸν νόμον καὶ δὲν κλέψω, δὲν θὰ ἔχω νὰ φάγω τίποτε καὶ ἔτσι βέβαια θάποθάνω· ἂν δὲ πάλιν ὑπακούσω εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ σινομάχου μου καὶ θελήσω νὰ φάγω, διὰ νὰ τὸ κατορθώσω, πρέπει νὰ κλέψω, ἀφοῦ ἐγὼ δὲν ἔχω, ἢ νὰ ἀρπάξω τὸ ξένο πρᾶγμα καὶ τότε παραβιάω τὸν νόμον. Ὡστε βλέπεις, Χρῆστο, ὅτι καὶ τὸ ἓνα κακὸ καὶ τὸ ἄλλο χειρότερο. Ἄν κάνω τὸ ἓνα θὰ παρακούσω τὸν νόμον τῆς φύσεως, ἂν κάμω τὸ ἄλλο θὰ παρακούσω τὸν νόμον τῶν ἀνθρώπων· καὶ ἔτσι ὁ ἄνθρωπος ἠμπορεῖ νὰ εὔρεθῇ εἰς τὴν δύσκειλον θέσιν ποῖο ἀπὸ τὰ δύο κακὰ νὰ προτιμήσῃ.

— Ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, Κωστάκη, καὶ τὰ δύο δύναται νὰ τὰ ἀποφύγῃ, ἐὰν τύχῃ καμμιά φορὰ εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν καὶ τὴν ἀνάγκην· ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, Κωστάκη, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶνε φίλεργος, οὐδέποτε θὰ εὔρεθῇ ἴσως εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πεινάσῃ· διότι ὁ ἐργαζόμενος ποτὲ δὲν πεινᾷ.

— Σώπα δὲ καὶ σὺ, Χρῆστο, μὴ μοῦ λέγεις αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, διότι γνωρίζω καλά ὅτι πολλὰς φορὰς πολλοὶ ἄνθρωποι ζητοῦν μὲ προθυμίαν ἐργασίαν καὶ δὲν εὐρίσκουν. Θὰ ἐνθυμεῖσαι ἄλλοτε εἰς τὴν περιοδείαν πού ἔκαμαν οἱ πρόκριτοι τοῦ χωριοῦ μας τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ διὰ νὰ μαζεύσουν ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ βοηθήσουν τοὺς πτωχοὺς, ὅτι ἀπὸ τοὺς δεκαπέντε πτωχοὺς, πού εἶχεν ὁ πατέρας μου·

γραμμένους εἰς τὸν κατάλογον, οἱ πέντε ἦσαν πολὺ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι καὶ ἐζήτουν ἐργασίαν, ἀλλὰ δὲν εὗρισκον καὶ δι' αὐτὸ ἐδυστύχουν.

— Πολὺ καλὰ, Κωστάκη. Ἐχεις δίκαιον. Ἄλλὰ καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἓνας φίλεργος ἄνθρωπος ἤμπορεῖ νὰ πεινάσῃ διότι δὲν εὗρισκει ἐργασίαν, ἂν εἶνε φρόνιμος καὶ δίκαιος ἤμπορεῖ νὰ μὴν ὑπάγῃ, οὔτε ἐναντίον τῆς φύσεως, ποῦ τὸν ἀναγκάζει νὰ φάγῃ, οὔτε ἐναντίον τοῦ νόμου, ποῦ τοῦ λέγει ὅτι ὀφείλει νὰ σέβεται τὴν ξένην περιουσίαν καὶ τὸ ξένο πρᾶγμα νὰ μὴ τὸ βλάπτῃ, οὔτε νὰ τὸ κλέπτῃ, διότι ἡ κλοπὴ εἶνε ἄδικο καὶ πρόστυχο πρᾶγμα. Εἶνε ἄδικο, διότι θέλεις νὰ φάγῃς τὸν ἰδρῶτα τοῦ ἄλλου, εἶνε δὲ καὶ πρόστυχο, διότι ἐσὺ ὡς ἀνάξιος καὶ ἀνίκανος νὰ φάγῃς ἀπὸ τὸν κόπον σου, περιμένεις νὰ σὲ θρέψῃ ἄλλος. Ἄλλ' ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι συμβαίνει αὐτὸ ποῦ εἶπες καὶ ὁ ἄνθρωπος εἴμπορεῖ νὰ εὕρεθῇ εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ νὰ κλέψῃ ἢ νὰ πεινᾷ. Πρῶτον καθῆκον ποῦ ἔχει νὰ φροντίσῃ ὡς τίμιος ἄνθρωπος, εἶνε νὰ φροντίσῃ νὰ εὕρῃ ἐργασίαν ὅποιαδήποτε· διότι καμμιά ἐργασία ὅσω μικρὴ καὶ ἂν εἶνε, δὲν ἔχει ἐντροπήν, ἀλλὰ ἔπαινον. Ἄν ὅμως τύχῃ νὰ μὴ τὸ κατορθώσῃ, ἀντὶ νὰ γείνη κλέπτης καὶ ἄδικος ἄνθρωπος καὶ παραβάτης τῶν νόμων τῆς πατρίδος του, νὰ καταφύγῃ εἰς ἓνα πατριώτην του, εἰς ἓνα καλὸν συνεπαρχιώτην του καὶ νὰ τοῦ ἐκμυστηρευθῇ καὶ νὰ τοῦ παραστήσῃ τὴν θέσιν του καὶ τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὅποιαν εὗρισκεται νὰ ἐγκληματήσῃ καὶ νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν προστασίαν του.

— Καὶ νομίζεις, Χρῆστο, ὅτι αὐτὸς ὁ συνεπαρχιώτης του θὰ τὸν προστατεύσῃ καὶ δὲν θὰ τὸν διώξῃ;

— Δυστυχῶς τὸ γνωρίζω ὅτι ἐνδεχόμενον νὰ τὸν διώξῃ· πρῶτον διότι ἤμπορεῖ νὰ μὴ τὸν πιστεύσῃ καὶ δεύτερον διότι

ἡμπορεῖ νὰ εἶνε κανεὶς ἄσπλαγχνος μὲ καρδιά ἄπονη καὶ ἀναίσθητη. Ἄλλὰ τότε νὰ ὑπάγη εἰς ἄλλον καὶ πάλιν ἂν ἀποτύχη εἰς ἄλλον. Καὶ ἐπὶ τέλους ἂν ὅλοι ἀρνηθοῦν νὰ τὸν προστατεύσουν καὶ νὰ τοῦ δώσουν ἐργασίαν, νὰ μὴν ἀπελπισθῇ καὶ νὰ χάσῃ τὴν ὑπερμονὴν του, διότι εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις τῆς μεγάλης δυστυχίας καὶ τῶν σκληρῶν συμφορῶν φαίνεται ἡ γενναία καὶ ἀνδρική ψυχὴ· νὰ μὴν ἀπελπισθῇ λοιπὸν καὶ νὰ θελήσῃ νὰ καταστρέψῃ τὴν τιμὴν του καὶ νὰ προστυχάνῃ τὴν συνείδησίν του, ἀλλὰ νὰ καταφυγῇ τότε εἰς τὸν ἀστυνόμενον ἢ εἰς τὸν εἰσαγγελέα ἢ εἰς καμμίαν ἄλλην ἀρχὴν τῆς πατρίδος του καὶ νὰ τῶν εἴπῃ: «Κύριοι, κινδυνεύει ἡ τιμὴ μου καὶ ἤλθα νὰ ζητήσω ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ ὑπηρέτας τῆς πατρίδος μου, διότι καὶ ἐγὼ εἶμαι παιδί της, νὰ μοῦ τὴν προστατεύσουν καὶ νὰ μὲ εὐκολύνουν νὰ τὴν διασώσω καὶ νὰ μὴ μὲ ἀφήσουν, ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἐν ὀνόματι τῶν δικαιοματίων ποῦ ἔχω καὶ ἐγὼ ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, νὰ μὴ μὲ ἀφήσουν, ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου Θεοῦ, ἀπὸ τίμιος ποῦ ἤμουν ἕως τώρα νὰ γείνω ἄτιμος, ἀπὸ ἀθῶος νὰ γείνω κατ' ἀνάγκην ἔνοχος.» Καὶ κατόπιν νὰ τῶν ἐκθέσῃ τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται.

— Φρονεῖς τότε, Χρῆστο, ὅτι θὰ τὸν προστατεύσουν;

— Ἐξ ἄπαντος, Κωστάκη. Διότι ἔχουν καθῆκον καὶ ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς ἀρχὴ τοῦ τόπου. Θὰ ἐξετάσουν καὶ ἂν λέγῃ ἀλήθειαν νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι θὰ τὸν προστατεύσουν, διότι πᾶσα δικαία πολιτεία ἔχει καθῆκον νὰ προστατεύῃ καὶ νὰ βοηθῇ κάθε πολίτην, ποῦ κινδυνεύει ἡ τιμὴ του καὶ ἡ ζωὴ του, χωρὶς βέβαια νὰ πταίῃ αὐτός· καὶ ἔχει καθῆκον ἡ πολιτεία νὰ προσλαμβάνῃ καὶ νὰ φροντίξῃ νὰ μὴν εὐρεθῇ εἰς τὴν σκληρὰν ἀνάγκην ἑνας τίμιος ἄνθρωπος νὰ γείνη ἄτιμος. Ἐνας

λοιπόν, Κωστάκη, πού εἶνε τίμιος καὶ φρόνιμος δύναται εἰς ὅποιαν δὴποτε ἀνάγκην καὶ ἂν εὐρεθῇ, ν' ἀποφύγη κάθε κακὴν καὶ αἰσχρὰν πράξιν, μὲ τὴν ὅποιαν θὰ ἐπαράβαινε ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἀτίμαζε καὶ τὸν ἑαυτὸν του.

Οἱ δύο φίλοι ἔτσι φρόνιμα καὶ γνωστικᾶ συνομιλοῦντες καὶ συζητοῦντες ἔφθασαν ἐν τῷ μεταξὺ εἰς τὸ χωρίον των. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἔγεινε γνωστὸν εἰς ὅλο τὸ χωριὸ πῶτοι ἐπέτυχον βουλευταὶ καὶ ἤρχισαν οἱ φίλοι των νὰ διασκεδάζουσιν. Ἐκεῖνοι πῶ ἐπέτυχον ὁὖν ἦσαν φίλοι τοῦ Χρήστου. Ἄλλ' ὁ Χρῆστος, ἔαν φρόνιμος ἄνθρωπος, ἐπήγγεν εἰς ὅλα τὰ καφενεῖα καὶ ἐχαιρέτησε καὶ ὠμίλησε μὲ ὄλους καὶ μὲ τοὺς φίλους τῶν βουλευτῶν πῶ ἐπέτυχον καὶ μὲ τοὺς ἐναντίους των. Ὁ Κωστάκης τοῦ ἔκαμε τὴν παρατήρησιν νὰ μὴ πηγαίνουν εἰς τὰ καφενεῖα πῶ εἶνε οἱ ἀντιθετοὶ των.

— Μὰ φίλε μου, Κωστάκη, τοῦ λέγει ὁ Χρῆστος· πάντοτε ἴσχυριασμένας ἰδέας θὰ ἔχῃς; Δὲν μοῦ λέγεις, διατί, ὄχι μόνον νὰ μὴν ὀμιλήσω, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ ψυχρανθῶ μὲ ἐκείνους, πῶ ἐψήφισαν ἄλλον βουλευτὴν; Καθεὶς ἔχει τὴν ἰδέαν του καὶ τὴν πεποιθήσιν του. Ἐγὼ νομίζω ὅτι ὁ Δημήτριος λ.χ. εἶνε ὁ ἱκανώτερος καὶ καταλληλότερος γιὰ Δήμαρχος ἢ Βουλευτής. Ἐσὺ πάλιν νομίζεις ὅτι εἶνε ἱκανώτερος ὁ Γεώργιος. Πρέπει λοιπόν ἐπειδὴ ἔχομεν διαφορετικὴν γνώμην καὶ νὰ κακιωθῶμεν καὶ νὰ μὴν ὀμιλοῦμεθα; Μὰ τότε δὲν εἴμεθα ἄνθρωποι φρόνιμοι καὶ λογικοὶ, ἀλλὰ ὅπως ὁσίου μωροὶ καὶ δουλόφρονες καὶ θέλομεν τοὺς ἄλλους νὰ μὴ ἔχουσιν ἀνεξάρτητον φρόνημα καὶ γνώμην ἰδικὴν των παρὰ θέλομεν νὰ μᾶς ὑπακούουν ἔαν δούλοι. Αὐτὸ λέγεται φανατισμὸς καὶ ὁ φανατισμὸς εἶνε βαρβαρότης. Ἐγὼ περισσότερον, Κωστάκη, ἐκτιμῶ καὶ ὑπολήπτομαι ἐκεῖνον, πῶ μὲ τὴν πεποιθήσιν του καὶ

διότι τοῦ τὸ λέγει ἡ γνώμη του, ψηφίζει ἓνα Βουλευτὴν ἢ ἓνα Δήμαρχον, ἃς εἶνε καὶ ἀντιθετός μου καὶ ἐχθρός μου ἀκόμη, παρὰ ἐκεῖνον, ποῦ ἐρχεται χωρὶς νὰ τοῦ τὸ λέγει ἡ πεποιοησὶς του καὶ ψηφίζει μαζὺ μου ἐκεῖνον ποῦ ψηφίζω καὶ ἐγώ. Διότι ὁ πρῶτος εἶνε εἰλικρινής με ἀνδρικὸν χαρακτήρα καὶ πράττει ὅ,τι τοῦ λέγει ἡ συνειδήσὶς του, ὁ δεύτερος εἶνε ἀειλικρινής, με δουλικὸν χαρακτήρα καὶ πράττει ὅ,τι τοῦ λέγει τὸ συμφέρον του. Ὡστε, Κωστάκη, ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἔχει βαρβαρότητα ἐπάνω του καὶ δὲν εἶνε καὶ μωρός, ποῦ νὰ μὴν ἐννοῇ τὸ κάθε πράγμα ποῦ εἶνε σωτὸ, θεωρεῖ ὅλους ἴσῃα καὶ ἐκείνους ποῦ ἐψήφισαν σύμφωνα με τὴν γνώμην του καὶ ἐκείνους ποῦ ἐψήφισαν ἐναντίον τῆς γνώμης του.

— Ὡστε, Χρῆστο, οὔτε τοὺς ἀνθρώπους ποῦ εἶνε εἰς τὸ κόμμα μας νὰ μὴ τοὺς ἔχωμεν καλλίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους;

— Μὰ δὲν μοῦ λέγεις, Κωστάκη, τί θὰ ᾖ τὸ κόμμα; Ἄκουσε νὰ σοῦ τὸ πῶ ἐγώ. Κόμμα θὰ ᾖ τὸ δουλοφροσύνη. Κόμμα θὰ ᾖ τὸ νὰ μὴν ἔχῃς θέλησιν, νὰ μὴν ἔχῃς ἀνεξάρτητον χαρακτήρα, νὰ μὴν εἶσαι ἐλεύθερος ἄνδρας, παρὰ δουλοπρεπῆς καὶ ταπεινός. Νὰ κάνῃς ὅ,τι σοῦ λέγῃ τὸ κόμμα καὶ ὄχι ὅ,τι σοῦ λέγῃ τὸ καθήκον σου, τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος σου, ἡ τιμὴ σου. Κόμμα θὰ ᾖ, νὰ ἔχῃς τὸν πλεῖστον ταπεινὸν καὶ πρόστυχον χαρακτήρα καὶ νὰ καταδέχεσαι νὰ ψηφίζῃς ἓνα ἄνθρωπον αἰσχρὸν καὶ ἀνίκανον, ἐπειδὴ ἀνήκει εἰς τὸ κόμμα σου καὶ νὰ μὴν ψηφίζῃς ἓνα ἐντιμὸν, εὐγενῆ καὶ φιλοπάτριδα, διότι δὲν ἀνήκει εἰς τὸ κόμμα σου. Κόμμα θὰ ᾖ, νὰ γίνεσαι τυφλὸς καὶ ἀσυνειδήτος τόσο, ὥστε πολλάκις νὰ προτιμᾷς τὴν κοπρὰ ἀπὸ τὸ πολύτιμο διαμάντι. Τὸ κόμμα εἶνε διὰ τοὺς δουλόφρονας· ἀλλὰ διὰ τοὺς φιλελευθέρους καὶ ἀγαπῶντας τὴν πατρίδα των πολίτας τὸ κόμμα των εἶνε οἱ ἰκανώτε-

ροι καὶ τιμιώτεροι αὐτῶν πατριῶται, ἢ εἶνε φίλοι των ἢ δὲν εἶνε, ἢ εἶνε συγγενεῖς των ἢ δὲν εἶνε.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν οἱ δύο φίλοι μετέβησαν εἰς τὴν εἶδραν τοῦ Δήμου, ὅπου ὁ Χρῆστος εἶχεν ἐργασίαν. Ὁ Χρῆστος τότε ἅμα ἔφθασαν, ἐνθυμήθηκε τὴν σκηνὴν, 'ποῦ συνέβη μεταξὺ τῶν δύο χωροφυλάκων καὶ τῶν τριῶν πολιτῶν 'ποῦ ἦσαν μεθυσμένοι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς καὶ λέγει εἰς τὸν Κωστάκη :

— Ξέρεις, Κωστάκη, τί ἐλησμονήσαμεν νὰ κάμωμεν καὶ πρέπει νὰ τὸ κάμωμε τώρα ;

— Τί πράγμα, Χρῆστο ;

— Ἐλησμονήσαμεν νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν νὰ εἴπωμεν τὰ ὀνόματά μας διὰ νὰ μᾶς καλέσουν μάρτυρας, ἂν τύχη νὰ καταγγείλουν ἐκείνους τοὺς προχθεσινούς τρεῖς μεθυσμένους.

— Τί κάθεται καὶ μοῦ λέγεις Χρῆστο ; μὲ τὰ σωστά σου ἀρά γε μοῦ ὀμιλεῖς ; Νὰ 'πᾶμε ἡμεῖς νὰ 'πούμε νὰ μᾶς καλέσουν μάρτυρας καὶ νὰ πηγαίνομε νὰ ὀρκιζόμεθα καὶ νὰ κάμωμε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἐχθρούς, χωρὶς κανένα λόγον. Ἄλλοι προσπαθοῦν καὶ ὅταν ἀκόμη τοὺς καλέσουν μάρτυρας, νὰ εὔρουν καμμιάν αἰτίαν νὰ μὴ 'πᾶνε· καὶ 'μεῖς χωρὶς νὰ μᾶς καλέσουν, χωρὶς νὰ ξέρη κανεὶς ἄλλος ὅτι ἐτύχημε εἰς τὴν φιλονεικίαν των, παρὰ μόνον οἱ δύο χωροφύλακες, 'ποῦ δὲν ξέρουν ὅμως τὰ ὀνόματά μας, νὰ 'πᾶμε μόνοι μας νὰ ζητοῦμεν φασαρίες καὶ μπελάδες ; Ἀληθινά, Χρῆστο, εἶσαι πολὺ παράξενος ἄνθρωπος.

— Μὰ εἶνε καθήκον μας, Κωστάκη· ἡμεῖς οἱ νέοι πρέπει νὰ μάθωμε νὰ γείνωμε σωστοὶ πολῖται καὶ διὰ νὰ γείνωμε σωστοὶ πολῖται πρέπει νὰ ἐκτελῶμεν ὅλα τὰ καθήκοντά μας. Ξεύρεις διατὶ οἱ πατέρες μας ἐδόξασαν τὴν πατρίδα μας ;

διότι ἐκτελοῦσαν πάντοτε τὰ πολεμικά των καθήκοντα· καὶ ἡμεῖς τὰ τέκνα των, ἐὰν θέλωμεν νὰ τῶν ὁμοιάσωμεν καὶ νὰ δοξάσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν πατρίδα μας, πρέπει πάντοτε νὰ ἐκτελῶμεν τὰ εἰρηνικά μας καθήκοντα καὶ νὰ ἀφήσωμεν τὰς κακὰς συνηθείας μας καὶ τὰς στρεβλὰς ἰδέας. Ἡξεύρεις, Κωστάκη, ὅτι τὸ μεγαλείτερον καὶ πολυτιμότερον καὶ ἱερώτερον πρᾶγμα ἐνὸς τόπου εἶνε ἡ δικαιοσύνη του. Ὅπου ὑπάρχει δικαιοσύνη, ἐκεῖ καὶ προσδεύει ὁ τόπος καὶ δοξάζεται καὶ εὐτυχεῖ. Τὴν δικαιοσύνην δὲ, καθὼς γνωρίζεις, ἐνὸς τόπου τὴν μοιράζουσι ἄνθρωποι, ποῦ δὲν εἶνε οὔτε μάντις οὔτε καρδιογνώσται, ὥστε νὰ γνωρίζουν ποῖος λέγει ψέμματα καὶ ποῖος ἀλήθεια, ποῖος ἔχει δίκαιον καὶ ποῖος ἄδικον. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς ἀνθρώπους ποῦ μοιράζουσι τὴν δικαιοσύνην καὶ τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν δικαστὰς, ἔχει ὕψιστον καθῆκον κάθε τίμιος ἄνθρωπος νὰ βοηθῆ καὶ νὰ διαφωτίσῃ διὰ νὰ εὔρουν καὶ νὰ ἐξακριβώσουν τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον. Διὰ νὰ ὑπάρξῃ, Κωστάκη, δικαιοσύνη, χρειάζονται δύο πράγματα· τίμιος δικασταὶ καὶ τίμιος πολῖται. Πῶς ἓνας δικαστὴς θὰ δικάσῃ δίκαια, ὅταν ἓνας πολίτης ποῦ γνωρίζει τὴν ἀλήθειαν, δὲν πηγαίνει νὰ τὸν διαφωτίσῃ; ἢ καὶ ἂν ὑπάγῃ δὲν λέγει σωστὴ τὴν ἀλήθειαν; ὁ δικαστὴς τότε ὅσον τίμιος καὶ ἂν εἶνε, δὲν θὰ δυνῆθῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἢ ἀπόφασίς του ἐπομένως δὲν θὰ εἶνε δικαία καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ δικαιοσύνη σφαγιάζεται καὶ καταστρέφεται. Καὶ διατί; διότι αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐγνώριζε τὴν ἀλήθειαν ἠρνήθη νὰ φανῆ τίμιος καὶ νὰ προσέλθῃ ἔστω καὶ μόνος του εἰς τὸν δικαστὴν καὶ νὰ τὴν εἶπῃ. Πράττει λοιπὸν κακούργημα ἀσυγχώρητον, διότι ἐξ αἰτίας του καταστρέφεται καὶ φεύγει ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ κόσμου πρὸς τὴν δικαιοσύνην τῆς πατρίδος του. Εἶνε μερικὰ πράγματα, Κωστάκη, ποῦ οἱ ἄνθρωποι νομίζουν τιποτένια, διότι

ἔτσι ἐσυνείθισαν, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶνε κακουργήματα. Ὅποιον καὶ ἂν ἐρωτήσης, Κωστάκη, θὰ σοῦ 'πῆ ὅτι δὲν τὸ θεωρῆ ἔγκλημα κατὰ τῆς πατρίδος του, ἐὰν δὲν ὑπάγη εἰς τὸν δικαστὴν νὰ ὁμολογήσῃ μίαν ἀλήθειαν, πῶ αὐτὸς καὶ μόνος γνωρίζει· καὶ ὅμως νὰ ἤξευρε πόσῳ μεγάλο ἔγκλημα κάνει, διότι χωρὶς τὴν μαρτυρίαν του ἡ ἀλήθεια δὲν θὰ ἀνκαλυφθῆ καὶ τὸ ἄδικον θὰ θριαμβεύσῃ. Καὶ τὴν ἀδικίαν τότε τὴν κάνει αὐτὸς, αὐτὸς εὐθύνεται, αὐτὸς ἐπομένως ἐγκληματεῖ καὶ ἀμυρτάνει.

Τίμιος ἄνθρωπος, Κωστάκη, βέβαια λέγεται ἐκεῖνος, πῶ δὲν κάνει κακὸ, ἀλλὰ πολὺ τιμιότερος καὶ περισσότερον ἀξιέπικνος εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ τὸ καταπατούμενον δίκαιον καὶ φροντίζει νὰ μὴ γείνεται τὸ κακόν. Εἶνε ὑποχρέωσις, εἶνε καθήκον καθενὸς καλοῦ πολίτου, ὄχι μόνον νὰ μὴ παραβαίῃ αὐτὸς τοὺς νόμους, ἀλλὰ νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ ἐργάζεται νὰ μὴ τοὺς παραβαίνουν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ νὰ ἐργάζεται διὰ νὰ θριαμβεύῃ πάντοτε τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια. Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, Κωστάκη, οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν τὸ ἐννοοῦν ὅτι εἶνε καθήκον των, ἡμεῖς ὅμως οἱ νέοι, πῶ ὀφείλομεν νὰ ἐργαζώμεθα διὰ τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος μας, χρεωστοῦμεν καὶ νὰ τὸ γνωρίζομεν καὶ νὰ τὸ ἐκτελοῦμεν.

Ἐνῶ δὲ συνεζήτουν οἱ δύο φίλοι, τοὺς πλησιάζει ἓνς ἄνθρωπος ἕως 40 ἐτῶν, ὑψηλὸς ὡς γίγας καὶ ἰσχνός, πολὺ ἀδύνατος καὶ χλωμός, μὲ ἀποστεγνωμένον πρόσωπον καὶ μὲ θλωμένα μάτια ὡς νὰ ἦτο βγαρμένος ἐκείνη τὴν ὥραν ἀπὸ τὸν Ἄδην, ἀξιολύπητος καὶ ἀξιολάχρutos. Τὸ δεξιό του χέρι ἦτο πρισμένο καὶ τὰ ἄκρα τῶν τεσσάρων δακτύλων του ἦτο σαπημένα καὶ ἔτρεχαν ὄμπου. Ἐπλησίασε καὶ τοὺς ἐζήτησεν ἐλεημοσύνην.

Ὁ Χρῆστος πῶ ὄλα τὰ πράγματα τοῦ ἔκταν ἐντύπωσιν καὶ ἤθελε νὰ τὰ ἐξετάζῃ, ἐφρίκισε καὶ ἐσυγκινήθηκε μὲ τὴν

ἐλεεινὴν κατάστασιν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ ἔδωσεν ὅσα χρήματα τοῦ ἐπερίσσευαν καὶ τοῦ ἐπρότεινε, ἐπειδὴ τὸν ἐλυπήθη πολὺ, νὰ καθίσῃ διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ ἓνα καφέ. Ὁ δυστυχὴς καὶ ἀξιολύπητος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἐκάθισεν. Ὁ Χρῆστος ἤρχισε νὰ τὸν συμβουλεύῃ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον καὶ νὰ προντίσῃ νὰ θεραπεύσῃ αὐτὴν τὴν ἐλεεινὴν κατάστασίν του.

— "Ἄχ! παιδιὰ μου, ἀπαντᾷ ὁ κακομοῖρης ἐκεῖνος ἄνθρωπος, ἐπῆγα εἰς ὄλους τοὺς ἰατροὺς καὶ ἐξώδευσα ὅλην τὴν περιουσίαν μου διὰ νὰ γείνω καλά. Ἄλλὰ εἰς τὰς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ, οἱ ἰατροὶ δὲν ἠμποροῦν νὰ κάμουν τίποτε.

Ἀναστέναξε τότε ἀπὸ τὰ βάθῃ τῆς καρδιάς του καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ δυστυχισμένου ἀνθρώπου ἐγέμισαν πικρὰ δάκρυα.

— "Ὅποιος, παιδιὰ μου, φταιξῇ θὰ τιμωρηθῇ. Ἐγὼ ἔφταιξα καὶ ἀμάρτησα καὶ μὲ τιμωρεῖ τώρα ὁ Θεός, χωρὶς νὰ ἠμποροῦν νὰ μὲ βοηθήσουν οὔτε οἱ γιατροὶ οὔτε οἱ σοφοὶ τοῦ κόσμου.

— Τί σοῦ συνέβη λοιπόν, δυστυχῆ ἄνθρωπε, ἐρωτᾷ ὁ Χρῆστος;

— Παιδιὰ μου, νομίζω ὅτι ἐλαφρώνω τὸ βάρος τῆς καρδιάς μου, ὅταν ἐξομολογοῦμαι τὴν ἀμαρτίαν μου καὶ τὸ ἔγκλημά μου. Δι' αὐτὸ ἀκούσατε ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Εἶχε γείνει εἰς τὸ χωριό μου ἓνας φόνος. Μὲ ὑπόψιαν ἡ ἀρχὴ συνέλαβεν ἓνα μας χωριανόν. Εἰς τὰ φορέματά του εὐρέθησαν μερικὲς στάλες αἵμα κατὰ σύμπτωσιν, διότι εἶχε τοῦ δυστυχῆ ἀνοιξῆ ἡ μύτη του ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Κατὰ κακίαν του τύχην δὲν ἐκοιμήθη καὶ εἰς τὸ σπῆτι του ἐκείνην τὴν νύκτα ποῦ ἐγεινεν ὁ φόνος. Ἐμαθα ὅτι συνέλαβον ὡς ὑποπτον αὐτὸν τὸν χωριανόν μου μὲ τὸν ὅποιον εἶχα μεγάλον πάθος. Ἐγὼ εἶδα πῶς τὸν εἶχε φονεύσει τὸν σκοτωμένον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδικηθῶ τὸν ἐχθρόν μου, ἀφοῦ μάλιστα τὸν

συνέλαβον ὡς ὑποπτον, εἶπα, ὅταν μὲ ἐκάλεσαν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι αὐτὸς ἐφόνευσε τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅτι «τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου καὶ τὸν ἀναγνωρίζω τώρα ὅτι εἶνε ὁ ἴδιος». Ἀπὸ τὴν στιγμήν δὲ πού ἔθεσα τὸ χέρι μου εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὠρκίσθηκα καὶ εἶπα φέμματα, ὅτι ὁ κατηγορούμενος αὐτὸς ἦτον ὁ ἕνας τοῦ φόνου, ἀπὸ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἤκουσα εἰς τὸ χέρι μου ἓνα μέγαλον πόνον καὶ αἰμούδιασεν ἀμέσως. Τὸν ἄνθρωπον κατὰ τοῦ ὁποίου ἐψευδομαρτύρησα τὸν κατεδίκασαν ὡς φονέα, ἐνῶ ἐγὼ ἐγνωρίζω ὅτι ἦτον ἀθῶος. Ἔως ὅτου νὰ ὑπάγω δὲ εἰς τὸ σπῖτι μου τὸ χέρι μου ἦτο πρισιμένο ὄλο. Ἔτρεξα εἰς τοὺς ἰατροὺς, ἀλλὰ τίποτε. Ὁ καιρὸς ἐπέρνα καὶ ἐγὼ ἐχειροτέρευα. Ἐσκέφθηκα νὰ ὑπάγω νὰ ἐξομολογηθῶ εἰς τὸ δικαστήριον, διότι ἐκατάλαβα ὅτι ἦτον τιμωρία τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἄτιμον πράξιν πού ἐκοιμὰ νὰ ψευδομαρτυρήσω. Ἀλλὰ ὡς τόσῳ ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος ἀπέθανεν εἰς τὰς φυλακὰς ἀπὸ μαρασμόν. Τὴν ἡμέραν δὲ πού ἀπέθανεν ἀκριθῶς, ἡ τιμωρία μου ἐμεγάλωσε, διότι ἀκριθῶς τότε ἐτρύπησαν ὅλα τὰ ὀκτυλά μου, τὰ ὁποῖα εἶχον θέσει ἐπάνω εἰς τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐσάπησαν καὶ ἀπὸ τότε σευρώνουν ἀκατάπαυστα, ὡς βλέπετε. Λοιπὸν δὲν παραπονῶμαι διότι τιμωροῦμαι δικαίως· διότι ἐφάνηκα τιποτένιος καὶ δὲν ἐσκέφθηκα ὅταν ἔθετα τὸ χέρι μου εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ ἔλεγα «ὀρκίζομαι εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον νὰ εἶπω τὴν ἀλήθειαν», δὲν ἐσκέφθηκα τότε, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθετα τὴν χεῖρά μου καὶ ὠρκιζόμην, ἦτον οἱ λόγοι τοῦ Θεοῦ, ἦτο τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ δὲ ὁ ἀσυνειδήτος, πού ἐπίστευα ὅτι θὰ ἐξαπατοῦσα τοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἐσκέφθηκα ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐξαπατήσω καὶ τὸν Θεόν, ὅστις εὕρισκετο τότε εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ ἔγγιζα μὲ τὸ βρωμερό μου χέρι. Ἐπαθα ἀπὸ

τότε, παιδιά μου, πολλά εἰς τὴν ζωὴν μου· καὶ ἔμαθα καὶ ἐδιδάχθηκα πολλά εἰς τὴν ζωὴν μου. Ἐκτὸς δὲ ποῦ αἰσθάνομαι τώρα τὸ μεγάλο ἔγκλημα τὸ ὅποιον ἔκαμα καὶ κατέστρεψα ἓνα ἄνθρωπον καὶ ἀδίκησα τόσους ἄλλους, τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὰ παιδιά του, αἰσθάνομαι καὶ τὴν φαυλότητα καὶ τὴν αἰσχροτότητα τῆς ψυχῆς μου, νὰ θέλω νὰ ἐπιπορήσω καὶ νὰ περιφρονήσω καὶ αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθετα τὸ χέρι μου ὅταν ὠρκίζομην. Πρὶν νὰ κάμω ἔγκλημα δὲν ἐσκεπτόμην ἄλλην τιμωρίαν, παρὰ τὴν τιμωρίαν τῶν ἀνθρώπων. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅμως δὲν ἐτιμωρήθηκα, διότι δὲν ἀνεκάλυψαν τὸ ἔγκλημά του. Ἡ τιμωρία των ὅμως θὰ ἦτο τιποτένια ἀπέναντι τῆς τιμωρίας τὴν ὅποιαν ἔχω τώρα καθεκάστην ἡμέραν. Ἀφίνω τὸ χέρι μου καὶ τοὺς πόνους καὶ τὰ βάσανα ὅπου ὑποφέρω δι' αὐτό. Τοῦτο δὲν μοῦ κοστίζει πλὴν, διότι ἐσυνειθισα. Ἄλλὰ ἄλλη τιμωρία εἶνε πλεῖο μεγάλῃ καὶ δὲν μὲ ἀφίνει οὔτε μίαν στιγμὴν ἡσυχῆν. Κάθε στιγμὴν ἡ σκέψις μου καὶ ὁ συλλογισμὸς μου μὲ καταθασανίζουν καὶ μετὰ φέρουν ἔμπροστά μου τὴν στιγμὴν ποῦ πῆρα τὸν ψεύτικον ὄρκον καὶ ἀκούω τότε ἀμέσως μίαν φωνὴν νὰ μοῦ λέγῃ : « Ἐπίορκε ! δὲν ἐσεβάσθης οὐδὲ αὐτὸν τὸν Θεὸν ποῦ σὲ ἐπλασε καὶ σὲ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον ; ἀλλὰ ἠθέλησες νὰ περιφρονήσῃς καὶ νὰ ὑβρίσῃς τόσον καὶ τὸ ἱερὸν ἀκόμη Εὐαγγέλιόν του » ; Ἄλλὰ οὔτε τὴν νύκτα, παιδιὰ μου, δὲν ἔχω ἡσυχῆν ὕπνον. Ὅνειρα κακὰ καὶ τρομακτικὰ ὄλην τὴν ὥρα μὲ καταθασανίζουν καὶ μ' ἐξυπνοῦν κάθε στιγμὴν τρομασμένον καὶ φοβισμένον. Ἡμῖν προτῆτερα ὁ εὐτυχέστερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου, τώρα εἶμαι ὁ δυστυχέστερος καὶ ἀθλιώτερος. Καὶ ὄλην αὐτὴν τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν μεγάλην ἐλεεινότητα καὶ ἀθλιότητα εἰς τὴν ὅποιαν μὲ βλέπετε, μετὰ τὴν ἔφερον ἓνας ψεύτικος ὄρκος, ποῦ οἱ ἄνθρω-

ποι πολλές φορές δὲν τιμωροῦν, ἀλλὰ ὁ Θεὸς ποτὲ δὲν ἀφίνει ἀτιμώρητον. Προσεξάτε, παιδιά μου, μὴ καμμιά φορά ἐξαπατηθῆτε ἀπὸ τὸν πειρασμὸν, ὅπως ἐγὼ, καὶ ψευδομαρτυρήσετε. Ὅταν ἐγγίξῃ κανεὶς τὸ χέρι του ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ ἐννοῇ ὅτι ὁμιλῇ πρὸς αὐτὸν τὸν Θεὸν, ὁ ὁποῖος καὶ ἂν μᾶς συγχωρῇ ἄλλα πράγματα, δὲν θὰ μᾶς συγχωρήσῃ ποτὲ νὰ ἐμπαίζωμεν καὶ νὰ περιφρονοῦμεν τὸ ἱερὸν αὐτοῦ Εὐαγγέλιον. Ἐγὼ ἔπαθα, καὶ μακάρι ἄλλος νὰ μὴν πάθῃ τὰς συμφορὰς μου καὶ τὴν τιμωρίαν μου, διότι αἱ συμφοραὶ τῆς ψευδορκίας, ποῦ δὲν ἤμπορεῖ παρὰ μίαν ἡμέραν νὰ λάβῃ ὁ ἐπίορκος, εἶνε μεγάλαι καὶ φοβεραὶ, φοβερώτεροι καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κόλασιν.

Ὁ Χρῆστος ἀνετρίχισε ἀπὸ τὸ λυπηρὸν καὶ φρικῶδες θέαμα, ποῦ παρίστα ὁ δυστυχῆς ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἕνεκα μιᾶς ψευδορκίας καὶ ἀπὸ τὴν ἐλεεινὴν κατάστασιν τοῦ χεριοῦ του καὶ ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τῆς συνειδήσεώς του· τὸν παρηγόρησεν ὅσον ἠδύνατο, τὸν ἀπεχαιρέτησε καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Κωστάκη.

— Εἶδες, Κωστάκη, λέγει ὁ Χρῆστος, ἀφοῦ ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν δυστυχεῆ ἐπίορκον, τὰ ἀποτελέσματα τῆς ψευδορκίας; Ὅποταν καὶ ἂν θὰ ἐνθυμηθῶ τὴν ἀθλίαν κατάστασιν αὐτοῦ τοῦ δυστυχισμένου ἀνθρώπου θὰ ἀνατριχιάζω καὶ θὰ φρίττω. Ὅταν ἤμεθα μικροὶ μαθηταὶ μᾶς τὸ ἔλεγε πολλές φορές ὁ διδάσκαλός μας, ὅτι εἶνε ἀδύνατον ὁ ἐπίορκος ἄνθρωπος μίαν ἡμέραν νὰ μὴν ἔλθῃ εἰς μίαν θέσιν, ὅπου νὰ τὸν λυποῦνται καὶ αὐτοὶ οἱ ἐχθροὶ του. Τότε δὲν τὸ ἐπίστευον, ἀλλὰ τώρα ποῦ τὸ εἶδα μὲ τὰ μάτια μου τὸ παραπιστεύω. Ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον ποῦ ἔρχεται εἰς αὐτὴν τὴν δυστυχίαν. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι δίκαιος, διότι τριαύτη τιμωρία πρέπει εἰς τὸν ἐπίορκον ἄνθρωπον. Διότι, Κωστάκη,

δὲν ὑπάρχει συχαμερώτερος καὶ προστυχώτερος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐπίορκον, ὁ ὅποιος εἶνε ἄδικος, διότι μὲ τὸν ψευδοῦ ὄρκον τοῦ καταστρέφει τὸ δίκαιον, εἶνε ἄτιμος διότι μὲ τὸν ψευδοῦ ὄρκον τοῦ καταστρέφει ἓνα ἄθῶον ἢ ἀθῶώνει ἓνα κακοῦργον καὶ εἶνε καὶ ἀσεβῆς καὶ ὑβριστῆς τοῦ Θεοῦ, διότι θέτει τὸ χέρι τοῦ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου τοῦ καὶ ψευδόμενος φανερώνει ὅτι ἐμπαίζει τὴν ἱερότητα καὶ θεϊότητά τοῦ καὶ τὴν περιφρονεῖ. Ὁ Θεός, Κωστάκη, ἄς μὴ μὲ ἀφήσῃ ποτὲ νὰ βάλῃω κἂν εἰς τὸν νοῦν μου νὰ πράξω τὸ ἄτιμον αὐτὸ κακοῦργημα νὰ ψευδορκήσω.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν, ὁ Χρῆστος καὶ ὁ Κωστάκης, ἐπῆγαν εἰς τὸ πταισματοδικεῖον, ὅπου θὰ ἐδικάζοντο οἱ τρεῖς μεθυσμένοι, ποῦ ἐνόχλουν τὸν κόσμον κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν ἐκλογῶν. Οἱ δύο φίλοι ἔβγαλαν τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς των, εἰσῆλθον, ἐξετάσθησαν καταθέσαντες ὡς τίμιαι πολῖται ὅλην τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐξῆλθον κατόπιν,

Ἄφου ἐβγήκαν ἐξω, ὁ Χρῆστος λέγει εἰς τὸν Κωστάκην. Ὁ προορισμός, Κωστάκη, τῶν δικαστηρίων εἶνε πολὺ μεγάλος· εἶνε νὰ δικάζουν τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ δίδουν εἰς καθένα τὸ δίκηο του. Δι' αὐτὸ ἔχομεν καθήκον νὰ τὰ συντρέχωμεν ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον διὰ νὰ ἡμποροῦν καὶ αὐτὰ νὰ δικάζουν δίκαια. Ἡ ἐργασία τοῦ δικαστοῦ, Κωστάκη, τὸ ἔργον τῆς δικαιοσύνης, εἶνε ἱερόν πρᾶγμα. Ἐνώπιον αὐτῆς ὅλοι εἴμεθα ἴσοι. Ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου ὁ ὑπουργός εἶνε ἴσος μὲ ἓνα ἀπλοῦν πολίτην. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ σεβώμεθα πολὺ καὶ νὰ προσερχώμεθα εἰς αὐτὰ μὲ μεγάλο σέβας. Καὶ ὅμως βλέπεις πολλοὺς καὶ λησμενοῦν ὅταν εἰσέλθουν εἰς τὸ Δικαστήριον νὰ βγάλουν τὸ καπέλλο των ἢ ὅ,τι ἄλλο φοροῦν εἰς τὸ κεφάλι των. Ἐνῶ ὄχι μόνον εἰς τὸ Δικαστήριον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ γραφεῖα καὶ τὰ δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικά,

χρεωστούμεν νά βγάζωμεν τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μας εἰς ἐνδειξιν σεβασμοῦ. Ἄφου ὀφείλομεν νά βγάζωμε τὸ κάλυμμά μας εἰς ἓνα ξένο σπίτι, πολὺ περισσότερον ὀφείλομεν, χάριν σεβασμοῦ, νά τὸ βγάνωμεν ὅταν εἰσερχόμεθα εἰς ὅποιονδήποτε γραφεῖον.

— Ἄλλὰ εἶνε, καυμένη Χρηστο, μερικοὶ ὑπάλληλοι ποῦ δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νά βγάνη κανεὶς τὸ κάλυμμά του χάριν αὐτῶν.

— Ὅταν εἰσέλθης, Κωστάκη, εἰς ἓνα γραφεῖον δὲν ἀποκαλύπτεσαι χάριν τοῦ ἀτόμου ποῦ εὑρίσκεται εἰς αὐτό, ἀλλὰ χάριν τοῦ τόπου καὶ χάριν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς πολιτείας· ὁ ὑπάλληλος ἐκεῖνος ἤμπορεῖ ὡς ἄτομον νά μὴν εἶνε ἄξιος οὐδεμιάς ὑπολήψεως, ὡς ὑπάλληλος ὅμως, ποῦ ἀντιπροσωπεύει τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν πολιτείαν, πρέπει νά τυχαίη τοῦ μεγαλειτέρου σεβασμοῦ μας. Ὅπως εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅταν εἰσερχόμεθα ἔχωμεν σεβασμὸν χάριν τοῦ τόπου, ποῦ εἶνε τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ εἰς τὰ δημόσια γραφεῖα, ὅταν εἰσερχόμεθα πρέπει νά ἔχωμεν σεβασμὸν χάριν τοῦ τόπου, ὁ ὅποιος εἶνε τῆς πολιτείας, εἶνε τῆς πατρίδος μας. Ἐξ ἄλλου, Κωστάκη, ὅταν κανεὶς ὑπάλληλος σὲ μεταχειρισθῆ μὲ βάρβαρον τρόπον εἰς τὸ γραφεῖόν του, ἐσύ δὲν πρέπει νά λησμονήσης τὸ μέρος ὅπου εὑρίσκεσαι καὶ νά χάσης τὸν σεβασμὸν σου πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, ἀλλὰ ἐσύ μὲν νά μὴ φερθῆς ἀσεβῶς ἐκείνην τὴν στιγμήν, νά τὸν καταγγείλῃς δὲ κατόπιν εἰς τὸν ἀνώτερόν του, ὅπως ἀκριβῶς ὀφείλεις νά καταγγείλῃς καὶ ὄχι νά τὸν ὑβρίσης καὶ ἓνα πολίτην, ὁ ὅποιος σὲ ὑβρίσεν ἢ σὲ ἐβλάψεν.

— Ἐὰν τὸν καταγγείλω ὅμως Χρηστο, ἤμπορεῖ αὐτὸς ἄλλην φορὰν νά μὲ βλάψῃ, διότι ἔχει ἐξουσίαν εἰς τὰς χεῖράς του.

— Αὐτὴ ἡ σκέψις, Κωστάκη, εἶνε δουλοπρεπὴς καὶ πρέ-

πει νὰ τὴν ἔχουν οἱ δοῦλοι καὶ ὄχι ἐλεύθεροι πολῖται, ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας των. Ὁ πολίτης ὅπως ἔχει καθήκοντα πρὸς τὴν πολιτείαν, ἔχει καὶ δικαιώματα. Λοιπὸν ὅπως ἐγὼ ὀφείλω νὰ σέβωμι τὸ δικαίωμα τῆς πολιτείας καὶ νὰ ἐκτελῶ τὰ καθήκοντα καὶ τὰ χρέη τὰ ὁποῖα ἔχω πρὸς αὐτήν, εἶσι καὶ ἡ πολιτεία καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι δηλαδή, ὀφείλουν νὰ σέβωνται τὰ δικαιώματά μου. Ὅταν δὲ τὰ δικαιώματά μου αὐτὰ, ποῦ μεῦ ἐξώσεν ἡ πολιτεία, μεῦ τὰ καταπατεῖ καὶ δὲν μεῦ τὰ σέβεται αὐτὴ ἡ πολιτεία, ἦτοι οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῆς, καὶ ἐγὼ ἀπὸ φόβον δὲν ὀμιλῶ, ὀλίγον κατ' ὀλίγον θὰ μεῦ ἀφαιρεθοῦν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ἐγὼ θὰ μείνω πολίτης χωρὶς δικαιώματα, ἦτοι δοῦλος καὶ ἡ πολιτεία θὰ γείνη δεσπότης μου. Ἀπέναντι τοῦ νόμου ὅλοι εἶνε ἴσοι. Καὶ ὁ ὑπάλληλος, ὅσον ἐξουσίαν καὶ εἰς ἔχῃ εἰς τὰς χεῖράς του, ὡς ἄτομον εἶνε ἴσος μὲ ἐμένα. Ὅταν με ὑβρίζει λοιπὸν ἢ με κακομεταχειρίζεται, ἐνῶ ἡ πολιτεία μεῦ ἐδῶκε τὸ δικαίωμα νὰ μὴν ὑβρίζωμαι ἀπὸ κανένα, καὶ ἐγὼ σιωπῶ ἀπὸ δειλίαν καὶ δὲν ὑπερασπίζομαι τὸ δικαίωμά μου, θὰ πῆ ὅτι δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ τὸ ἔχω, δὲν μεῦ ἀνήκει καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος ἐλευθερίας τότε, ἀλλὰ δουλείας. Τὸν ὑπάλληλον, ὅστις μεῦ ἐρέθη μὲ ἄσχημον καὶ προσβλητικὸν τρόπον, ὅσον μεγάλος καὶ ἂν εἶνε, ἐγὼ πρέπει νὰ τὸν καταγεῖλω χωρὶς νὰ τὸν φοβηθῶ, ἀφοῦ εἶμεθα ἴσοι ἀπέναντι τοῦ νόμου. Διότι ἀλλέως εἶνε τὸ ἴδιον ἂν νὰ μὴν ὑπερασπισθῶ τὴν πατρίδα μου καὶ τὴν ἐλευθερίαν μου ἀπὸ φόβον ὅτι, ἂν μὲ νικήσῃ ὁ ἐχθρὸς, θὰ με βλάβῃ κατόπιν περισσότερον, ἐπειδὴ ὑπερασπίσθηκα τὰ δικαιώματά μου. Ὅσον εἶνε κανεὶς, Κωστάκη, ὑπόχρεως νὰ ἐκτελῇ τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν πολιτείαν, ἄλλο τόσον εἶνε ὑπόχρεως νὰ ὑπερασπίζεται καὶ τὰ δικαιώματά του. Διότι τοιοῦτοτρόπως μόνον θὰ διατηρήσῃ τὴν

ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἡ πολιτεία καὶ θὰ διατηρήσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του καὶ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ αὐτός. Ὄταν δὲν ἐκτελεῖς τὰ καθήκοντά σου πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ ἡ πολιτεία παραβλέπει καὶ δὲν ὀμιλεῖ, ἡ πολιτεία μίαν ἡμέραν θὰ ὑποδουλωθῇ εἰς ἐσέ· ὅταν δὲ πάλιν δὲν ὑπερασπίζεσαι τὰ δικαιώματά σου, ὅταν καταπατοῦνται ἀπὸ τὴν πολιτείαν, ἐσὺ μίαν ἡμέραν θὰ ὑποδουλωθῆς εἰς τὴν πολιτείαν· ὅστις δὲν ὑπερασπίζεται καὶ δὲν προσφυλάττει ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔχει, μίαν ἡμέραν ἐξ ἅπαντος θὰ τὸ χάσῃ. Αὐτὴν τὴν ἰδέαν σου, Κωστάκη, τὴν ἔχουν πολλοὶ δυστυχῶς. Δι' αὐτὸ βλέπομεν καὶ τόσας παρανομίας τῶν ὑπαλλήλων. Αὐταὶ ὅμως αἱ παρανομίαι θὰ λείψουν, ὅταν ὁ πολίτης συνειθίσῃ νὰ ὑπερασπίζεται τὰ δικαιώματά του πάντοτε, ὅπως θὰ λείψουν καὶ αἱ παρανομίαι τῶν πολιτῶν, ὅταν ἡ πολιτεία συνειθίσῃ ἀμερολήπτως νὰ ὑπερασπίζεται τὰ ἰδικά τῆς δικαιώματα διὰ τῶν ὑπαλλήλων τῆς. Ὑποπετεύεσαι ἓνα ὑπάλληλον ὅτι κλέπτει; ὀφείλεις νὰ τὸν καταγγείλῃς, διὰ νὰ ὑπερασπισθῆς τὸ δικαίωμά σου· διότι αὐτὸ τὸ ὅποῖον κλέπτει ἀνήκει εἰς τὴν πολιτείαν, ἐπομένως καὶ σὺ ἔχεις τὸ μερίδιόν σου. Ὄταν δὲ σοῦ κλέπτουν τὸ μερίδιόν σου, σοῦ κλέπτουν τὸ δικαίωμά σου. Διὰ τοῦτο ὀφείλεις νὰ τὸ ὑπερασπισθῆς καὶ νὰ καταγγείλῃς ἐκεῖνον ποῦ τὸ κλέπτει, ἀλλέως δὲν εἶσαι ἄξιός τῆς ἐλευθερίας σου.

Τὰ παιδάκια τὰ μικρά, ξέρεις Κωστάκη, γιατί τὰ προστατεύομεν; Διότι δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ ὑπερασπισθῶν τὰ δικαιώματά των καὶ νὰ προστατεύσουν τὰ ἐκυτά των· ὅταν ὅμως μεγαλώσουν καὶ γείνουν ἄνδρες, καὶ γίνουν ἄξια νὰ προστατεύουν τὰ δικαιώματά των, τὰ ἀφίνομεν τότε ἐλεύθερα, ἐκτὸς ἐὰν καὶ πάλιν δὲν εἶναι ἱκανὰ, ὅποτε τῶν διορίζομεν κηδεμόνας. Ἔτσι εἶνε καὶ οἱ λαοί, Κωστάκη. Ἐὰν εἶναι ἱκανοὶ νὰ ὑπερασπίζωνται τὰ δικαιώματά των γείνου-

ται ἐλεύθεροι, ἐὰν δὲν εἶναι ἱκανοί, διορίζονται ἄλλοι κηδεμόνες των καὶ αὐτοὶ γείνονται ὑπόδουλοι. Ὡστε, Κωστάκη, μάθε νὰ ἐκτελέῃς τὰ καθήκοντά σου, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερασπίζῃς τὰ νόμιμα δικαιώματά σου, ὅποιος δῆποτε καὶ ἂν σοῦ τὰ προσβάλλῃ ἢ μικρὸς ἢ μεγάλος, ἢ ἀδύνατος ἢ ἰσχυρὸς. Καὶ τὴν ἰδέαν αὐτὴν ποῦ μοῦ εἶπες νὰ τὴν ἀφήσης, διότι τὴν ἔχουν μόνον οἱ δουλόφρονες καὶ ἀνάξιτοι ἐλευθερίας ἄνθρωποι.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ δύο φίλοι ἔφθασαν εἰς τὸ μέρος, ποῦ ἦσαν αἱ φυλακαί, διὰ νὰ ἴδουν ἓνα φυλακισμένον, γείτονα τοῦ Χρήστου. Ἦτο δὲ εἰς τὰς φυλακάς, διότι ἠθέλησε νὰ δολιευθῇ καὶ νὰ κλέψῃ τὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ μὴ πληρώσῃ σωστὸν τὸν φόρον, ποῦ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ. Ἦτο ἑπανδρευμένος καὶ ἡ γυναῖκά του ποῦ ἦτον πολὺ ἄρρωστη, εἶχε γείνει τώρα καλὰ καὶ ὁ Χρῆστος ὡς καλὸς ἄνθρωπος, ποῦ ἠθέλε πάντοτε νὰ παρηγορῇ τοὺς πάσχοντας, ἠθέλησε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὰς φυλακάς διὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν καλὴν εἰδήσιν ποῦ καλυτέρευσε ἡ γυναῖκά του. Ἀμα ἔφθασαν εἰς τὰς φυλακάς καὶ ἐζήτησαν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν σκοπὸν ποῦ ἐφύλαττε, καὶ τῶν ἐδόθη καὶ ἐμπήκαν μέσα, πολλοὶ φυλακισμένοι ἔτρεξαν καὶ τοὺς περιεκύκλωσαν· μερικοὶ δὲ τοὺς ἐζήτησαν καὶ χρήματα διὰ νὰ πάρουν τσιγάρα. Ὁ Χρῆστος τῶν ἔδωσε προθύμως ὅ,τι εὐκόλυνετο καὶ κατόπιν περιήλθεν ὄλα τὰ δωμάτια μὲ τὸν Κωστάκην καὶ εἶδαν ὅλους τοὺς δυστυχεῖς αὐτοὺς ἄνθρώπους, ποῦ τώρα, κοντὰ εἰς τὴν ἄλλην ἀθλιότητα των, ἐστεροῦντο καὶ τὸ πολυτιμότερον πρᾶγμα, τὸ ὅποιον ὁ ἄνθρωπος ἔχει, τὴν προσωπικὴν δηλαδὴ ἐλευθερίαν των. Κλεισμένα ἐκεῖ μέσα τὰ δυστυχεῖς ἐκεῖνα πλάσματα ἐπὶ πολλὰ ἔτη, μὲ πρόσωπα χλωμὰ καὶ ἀποστεγνωμένα, μὲ ὀφθαλμοὺς χωνεμμένους μέσα εἰς τοὺς λάκκους των, ἐκίνησαν τὸν οἶκτον καὶ τὴν συμπάθειαν τοῦ Χρήστου καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς σκέψεις λυπηρὰς καὶ

εις μίαν μεγάλην μελαγχολίαν. Ἡ εὐγενής καὶ φιλόανθρωπος τοῦ Χρήστου ψυχὴ, ἐξύπνησεν ἀμέσως ἀπὸ τὸ ἔλεεινὸν θέαμα, ἀπὸ τὴν ἀξιολύπητον κατάστασιν τῶν δυστυχῶν ἐκείνων πλάσματων, τῶν ἀθλίων καὶ κακορρίζικων ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ ἐταράχθη καὶ ἐσυγκινήθη· διότι ὁ Χρήστος μὲ μεγάλα ψυχικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα, ἠδύνατο νὰ ψυχολογήσῃ καὶ νὰ ἐννοήσῃ τοὺς λόγους, ποὺ παρεσκευάσαν τὴν τοιαύτην ἀθλίαν τύχην εἰς πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐκεῖ μέσα. Ἐξήλθον κατόπιν, ἀλλ' ἡ μελαγχολία τοῦ Χρήστου δὲν διελύετο καὶ δὲν ἐφουγεν εὐκόλα καὶ ἦτον ἡ τρυφερὰ καρδιά του βαρεῖα πληγωμένη καὶ καταλυπημένη.

— Μὰ τί ἔπαθες, Χρήστο, τὸν ἐρωτᾷ ὁ Κωστάκης, καὶ ἔγινες ἔτσι μελαγχολικός; Δι' αὐτοὺς τοὺς κλοῦργους, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὰς φυλακὰς; Ἄλλ' αὐτοί, Χρήστο, εἶνε ἄξιοι τῆς τύχης των. Διότι ἂν δὲν ἦσαν αἰσχροὶ καὶ κακοί, δὲν θὰ ἔκαναν τὰ ἐγκλήματα διὰ τὰ ὅποια κατεδικάσθησαν καὶ εὐρίσκονται τώρα ἐκεῖ μέσα.

— Ἐὰν ἦσαι φίλος μου, Κωστάκη, μὴν ὀμιλῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, διότι μοῦ πληγώνεις περισσότερο τὴν καρδιά μου. Τὸ γνωρίζω ὅτι ὀμιλεῖς ἔτσι ἀπὸ ἀθωότητά σου, διότι δὲν γνωρίζεις καλὰ ἀκόμη τὸν κόσμον. Ἐγὼ ὅμως ἐδιόδασα πολλὰ πράγματα περὶ τῆς τύχης τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ εἶδα ὅτι πολλοὶ δὲν εἶναι ἄξιοι τῆς τύχης των. Καὶ περὶς Κωστάκη, δύναται νὰ μᾶς βεβαιώσῃ ὅτι μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ποὺ σήμερον εἶνε ἑστερημένοι τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὸν κόσμον ὅλον, ποὺ ἐγκατέλειψαν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τοὺς πέντε δρόμους τὰς οἰκογενεῖας των καὶ τὰ τέκνα των καὶ εἰ ὅποιοι σήμερον ἀπὸ τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θλίψεις των εἶναι σκελετοί, εἶναι πτώματα καὶ ὄχι ἄνθρωποι πλέον, ποῖός ἡμπορεῖ νὰ μᾶς βε-

βαιώση ὅτι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοῦ δὲν εὐρίσκονται ἀδίκως ἐκεῖ μέσα ; ὅτι μία ψευδὴς μαρτυρία ἑνὸς αἰσχροῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἐκείνον τὸν ὅποιον εἶδομεν χθές, δὲν παρουσίασεν ἕνα ἀθῶον ἄνθρωπον ὡς κακοῦργον, ἢ μία ραδιουργία καὶ μία ἄτιμος μηχανορραφία ἑνὸς ἰσχυροῦ, δὲν ἔδωκε τὴν τύχην τοῦ κακοῦργου εἰς ἕνα τίμιον ἄνθρωπον ; Ἐπειτα, Κωστάκη, λησμονεῖς ὅτι ἐκεῖ μέσα, μεταξύ ἐκείνων ποῦ πραγματικῶς ἐγκλημάτησαν, εἶναι δυνατόν νὰ εὕρης εὐγενεῖς φύσεις, νὰ εὕρης ἀγνάς ψυχὰς καὶ ἐναρέτους καρδίας, ποῦ περιέπεσαν εἰς τὸ ἐγκλημα, διότι τίς οἶδεν εἰς ποίαν θέσιν εὐρέθησαν, καὶ ὑπὸ ποίων περιστάσεων ἐξαναγκάσθησαν ; Καὶ νὰ ἐγείναι κακοῦργοι, χωρὶς ἢ ψυχῆ των νὰ εἶναι καὶ κατ' ἐλάχιστον κακοῦργος καὶ αἰσχρά ; Καὶ ἐγείναι κακοῦργοι ἄλλοι, διότι ἢ κοινωνία εἰς τὴν ὅποιαν ἔζων ἢ ἡ οἰκογένειά των, ποῦ τόσο κακὰ τοὺς ἀνέθρεψε, τοὺς ἠνάγκασε νὰ γείνουν ; Ἐπειτα, Κωστάκη, καὶ κακοῦργοι, ἄξιοι τῆς τύχης των καὶ εἰναι, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν κανένα δικαίωμα νὰ τοὺς τιμωρήσωμεν· διότι τιμωρία εἶναι καὶ αὐτὴ ὅταν τοὺς ὑβρίζομεν ἢ διὰ λόγων ἢ διὰ τῆς συμπεριφορᾶς μας· καὶ ἡ περιφρόνησις δι' ἕνα ἄνθρωπον ποῦ δὲν εἶναι ἀναίσθητος εἶναι τιμωρία καὶ αὐτὴ καὶ τιμωρία μάλιστα μεγάλη. Ἐνας δὲ καὶ μόνος εἶναι ἀρμόδιος νὰ τοὺς τιμωρήσῃ καὶ τοὺς ἐτιμώρησεν. Ὁ ἀρμόδιος οὗτος εἶνε ἡ Πολιτεία. Κανεὶς ἄλλος δὲν ἔχει κανένα δικαίωμα. Καὶ ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν πράξῃ κανεὶς κατ' αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων, εἶναι τὸ ἴδιον ἀξιοκατάκριτος ἢ ἂν νὰ τὸ πράξῃ πρὸς τὸν καλλίτερον πολίτην. Ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν πράξῃ κανεὶς κατ' αὐτῶν ἐπομένως, εἶναι παράνομον καὶ ἀδικον καὶ δι' αὐτὸ εἰς μίαν πολιτισμένην πόλιν τῆς Εὐρώπης, τὰ δικαστήρια κατεδίκασαν εἰς δύο μηνῶν φυλάκισιν ἕνα χωροφύλακκα, διότι ἐπαίξε ἕνα χαστοῦκι εἰς τὸν περιβόητον κακοῦρ-

γον καὶ ἀναρχικὸν Ραβασὼλ, ὅταν τὸν συνέλαβε. Διότι, ἄς ἦτον περιβόητος καὶ φοβερός κακούργος· ὁ χωροφύλακας δὲν εἶχε κανένα ἄλλο ὀκαίωμα παρὰ μόνον νὰ τὸν συλλάβῃ. Τὸ δικαίωμα τῆς τιμωρίας τὸ εἶχε μόνον ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι καὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι, ἀλλ' ἄνθρωποι ποῦ ἡμάρτησαν. Καὶ τίς ὁ ἀναμάρτητος; Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου διὰ τὸ ἁμάρτημά των ἐτιμωρήθησαν ὅσον ἔπρεπε ἀπὸ τὴν Πολιτείαν. Πᾶσα ἄλλη ἐπὶ πλεόν τιμωρία εἶναι ἄδικος. Ἄδίκημα ἐπομένως πράττει, ὅστις μὲ ἄλλον τρόπον τοὺς τιμωρεῖ. Ἡμεῖς λοιπὸν οὐδὲν δικαίωμα τιμωρίας κατ' αὐτῶν ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ἂν εἶχομεν ἀκόμη, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἐσυγχώρει τοὺς μετανοοῦντας, ἡμεῖς, ἐὰν εἴμεθα Χριστιανοί, δὲν πρέπει νὰ συγχωροῦμεν αὐτούς; Ἐπειτα Κωστάκη, δὲν εἰξεύρω ἂν γνωρίζεις ὁ σκοπὸς τῆς τιμωρίας καὶ τῆς φυλακίσεως αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ποῖος εἶναι. Αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους δὲν τοὺς βάζει ἡ πολιτεία εἰς τὰς φυλακὰς διὰ νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ διὰ τὸ ἐγκλημα ποῦ ἔπραξαν, διότι τότε θὰ ἦτον ἐμπαθὴς καὶ ἀφιλόνητος καὶ ἐκδικητικὴ. Εἶνε πολὺ φιλανθρωπικώτερος ὁ σκοπὸς διὰ τὸν ὁποῖον τοὺς φυλακίζει. Εἶναι πρῶτον διὰ νὰ παραδειγματίζονται οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἐκ τῆς τιμωρίας των καὶ νὰ γίνωνται προσεκτικώτεροι καὶ ὁ φόβος τῆς τιμωρίας νὰ περιορίξῃ τὰς διαθέσεις ἐκείνων, ποῦ κλίνουν πρὸς τὰς κακὰς πράξεις καὶ δεύτερον διὰ τῆς τιμωρίας αὐτῶν νὰ μετανοοῦν καὶ νὰ σωφρονίζονται καὶ αὐτοὶ, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ μεταβάλλωνται εἰς τὸ καλλίτερον, διὰ νὰ εἶναι πλεόν καλοὶ καὶ χρηστοὶ πολῖται ὅταν θὰ ἐξέλθουν κατόπιν ἀπὸ τὰς φυλακὰς. Ἡ τιμωρία λοιπὸν τῆς πολιτείας σκοπὸν ἔχει νὰ διορθώσῃ καὶ νὰ σώσῃ ἓνα ἄνθρωπον καὶ ὄχι νὰ τὸν ἀποθηριώσῃ καὶ νὰ τὸν καταστρέψῃ. Ἄλλὰ σὲ ἐρωτῶ, Κωστάκη, πότε αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ γίνουσι καλλίτεροι καὶ ἡμερώτεροι καὶ

θὰ μετανοήσουν περισσότερο καὶ θὰ ἐγαπήσουν τὸν κόσμον
 τρυφερώτερον ; ὅταν ὅλος ὁ κόσμος φέρεται πρὸς αὐτοὺς περι-
 φρονητικῶς καὶ ὕβριστικῶς καὶ βαναύσως καὶ τοὺς θεωρεῖ
 ὄχι πλεόν ὡς ἀνθρώπους καὶ ὡς πλάσματα τοῦ Θεοῦ ἁμαρ-
 τωλά, ἢ ὅταν δείχνει πρὸς αὐτοὺς εἶκτον καὶ ἀγάπην καὶ
 συμπάθειαν διὰ τὴν σκληρὰν τύχην των ; Εἰς ὅλας τὰς φυ-
 λακάς, ποῦ εἶδα ἕως τώρα, Κωστάκη, παρετήρησα μετὰ λύ-
 πης μου, ὅτι διορίζουν ἐπιστάτας καὶ φύλακας τῶν φυλακι-
 σμένων τοὺς βαρβαρωτέρους καὶ ἀγριωτέρους ἀνθρώπους, ποῦ
 μὲ τὸν σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον τρόπον των πρὸς τοὺς ἀπελ-
 πισμένους ἐκείνους, καταστρέφουν τὸν εὐγενῆ σκοπὸν τῆς τιμω-
 ρίας καὶ δὲν κατορθώνουν τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ ἐξαγριώσουν
 καὶ νὰ ἀποθηριώσουν τὰς καρδίας των περισσότερο καὶ νὰ χύ-
 σουν εἰς τὴν ψυχὴν των τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκησιν κατὰ
 τῆς ἀνθρωπότητος· καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κακουργοῦντες
 τοὺς παρασκευάζουν νὰ ἐξέλθουν ἀπο τὰς φυλακάς μίαν ἡμέραν
 πολὺ χειρότεροι παρ' ὅ,τι ἦσαν ὅτε εἰσήλθον. Εἶναι, Κωστάκη,
 φυσικὸν πρᾶγμα, ὅταν ἀγαπήσης ἓνα ἄνθρωπον νὰ σὲ ἀγαπήσῃ
 καὶ αὐτὸς καὶ ὅταν τὸν μισήσης νὰ σὲ μισήσῃ. Εἶδες, Κω-
 στάκη, ὅταν ἐπλησιάσαμεν τὸν γείτονά μου καὶ τοῦ ὠμίλησα
 μὲ γλυκὺ καὶ εὐγενῆ τρόπον καὶ τὸν ἐσυμβούλευσα καὶ τὸν
 ἐπαρηγόρησα ὅτι δὲν ἔκαμε μὲν καλὰ νὰ δολιευθῇ τὰ συμφέ-
 ροντα τῆς πατρίδος του, ἀλλὰ οὐδεὶς ἀναμάρτητος· καὶ αὐτὸς
 ὡς ἄνθρωπος ἔσφαλεν καὶ θὰ τὸν συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς καὶ
 οἱ ἄνθρωποι ἐὰν μετανόησῃ καὶ δὲν σφάλῃ ἄλλοτε, εἶδες
 λέγω, Κωστάκη, ὅτι ἐδάκρυσεν, ἂν καὶ εἶναι πολὺ σκληρό-
 καρδός ἄνθρωπος καὶ μοῦ εἶπε· « Ἐσφαλα, κύριε Χρῆστο,
 συμπάθησέτέ μου ». Ἐὰν ὅμως τὸν ἐπεριφρόνουν καὶ τὸν ὕβριζα,
 ἢ σκληρὰ του καρδιά θὰ ἐγείνητο σκληροτέρα καὶ μισανθρω-
 ποτέρα καὶ αὐτὸς χειρότερος ἀντὶ καλλίτερος.

— Μὰ διατί, Χρῆστο, εἶνε αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς φυλακάς; Διότι πραγματικῶς ὁ τρόπος του ἐφάνη καί εἰς ἐμὲ πολὺ συμπαθητικός.

— Αὐτός, φίλε μου Κωστάκη, ἠθέλησε νὰ κάμῃ ἓνα μεγάλο κακὸ κατὰ τῆς πατρίδος του. Ἦθέλησε νὰ ἀποκρύψῃ τὰ εἰσοδήματά του καὶ νὰ μὴ πληρώσῃ σωστῶς τοὺς φόρους του πρὸς τὸ δημόσιον. Αὐτὸ δὲ, Κωστάκη, εἶνε μεγάλο ἔγκλημα κατὰ τῆς πατρίδος του καὶ ὅστις τὸ κάνει φανερώνει ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του. Ἄφου, Κωστάκη, εἶνε πρόστυχο καὶ κακὸ πρᾶγμα νὰ ἀδικήσῃ ἓνας ἄνθρωπος καὶ νὰ κλέψῃ τὸ δίκιο ἐνὸς ἄλλου, φαντάσου πόσω περισσότερον πρόστυχο εἶνε νὰ ἀδικήσῃ καὶ νὰ κλέψῃ κανεὶς τὸ δίκιο τῆς πατρίδος του. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἄνθρωποι, ὅπως εἰς πολλὰ πράγματα δὲν σκέπτονται ὀρθά, ἔτσι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα. Καὶ τὸ θεωροῦν μὲν κακὸ, ἀλλὰ ὄχι καὶ τόσον ὅσον πρέπει, τὸ νὰ κλέψουν δηλαδὴ τὸ δημόσιον καὶ τὴν πατρίδα των καὶ νὰ δολευθοῦν τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας.

— Ἄλλὰ αὐτός ὁ ἄνθρωπος, Χρῆστο, δὲν ἐκλεψε.

— Τὸ ἴδιον πρᾶγμα, Κωστάκη, εἶνε. Ἡ πατρίδα μας ἔχει ἀνάγκας πολλὰς. Ἐχει ἀνάγκην ἀπὸ Δικαστήρια, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ Χωροφυλακὴν, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ Στρατὸν διὰ νὰ τὴν φυλάττῃ, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ Κυβέρνησιν καὶ ἀπὸ τόσους ἄλλους ὑπηρέτας. Καὶ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ὑπηρέτας, ποῦ τὴν ὑπηρετοῦν, ἡ πατρίδα μας ὀφείλει νὰ τοὺς τρέφῃ ἢ νὰ τοὺς πληρῶνῃ διὰ νὰ τρέφονται. Διὰ τοῦτο ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ χρήματα. Καὶ διὰ νὰ εὐρεθοῦν αὐτὰ τὰ χρήματα, ποῦ ἔχει ἀνάγκην ἡ πατρίδα μας διὰ νὰ συντηρηθῇ, ἀπεφασίσθη ἕκαστος πολίτης νὰ πληρῶνῃ εἰς τὸ δημόσιον, δηλαδὴ εἰς τὸ ταμεῖον τῆς πατρίδος, ὀλίγα χρήματα, ἀναλόγως τῆς περιουσίας του καὶ τῶν εἰσοδημάτων του. Αὐτὴ δὲ ἡ συνεισφορά, αὐτὴ ἡ πληρωμὴ

τὴν ὁποῖαν κάνει κάθε πολίτης εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, λέγεται «φόρος». Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ φόροι, Κωστάκη, αὐτὸ τὸ δημόσιον χρῆμα, εἶνε ἱερόν, διότι εἶνε ἱερός ὁ σκοπὸς του. Διότι μὲ αὐτὸ θὰ συντηρηθῆ καὶ θὰ προσφυλαχθῆ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς ἢ πατρίδα μας καὶ διότι μὲ αὐτὸ θὰ συντηρηθοῦν τὰ σχολεῖά μας καὶ θὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἀσφάλειά μας, ἡ τιμὴ μας καὶ ἡ περιουσία μας. Ὅταν δὲ ἐγὼ ἀναλόγως τῶν εἰσοδημάτων μου ὀφείλω νὰ πληρώσω εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον δέκα δραχμάς λόγου χάριν, αἱ δέκα αὐταὶ δρ. ἀνήκουν πλέον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον καὶ ἐγὼ δὲν ἔχω κανένα δικαίωμα ἐπ' αὐτῶν. Ἐὰν λοιπὸν ἀποκρύψω τὰ εἰσοδήματά μου καὶ δὲν πληρώσω τὰς δέκα δραχ. πρὸς τὸ δημόσιον ταμεῖον, σὲ ἐρωτῶ, τὸ ταμεῖον δὲν ζημιώνεται τὰς δέκα δραχ., ἐγὼ δὲ πάλιν δὲν τὰς ὠφελοῦμαι παρανόμως; Ἐὰν τώρα αὐταὶ αἱ δέκα δραχ. δὲν ἦτο φόρος, ἀλλ' ἐπήγαινα καὶ τὰς ἐκλεπτα ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον, δὲν θὰ ἦτο τὸ ἴδιον πρᾶγμα; Ἄφου τὸ δημόσιον ταμεῖον θὰ ἐζημιώνετο πάλιν τὰς 10 δραχμάς, ἐγὼ δὲ θὰ τὰς ὠφελοῦμην παρανόμως. Ὡστε, Κωστάκη, καὶ τὸ νὰ ἀποκρύπτῃ κανεὶς τὰ εἰσοδήματά του καὶ νὰ μὴν πληρῶνῃ τοὺς φόρους του σωστῶς, εἶνε καὶ αὐτὸ κλοπὴ καὶ κλοπὴ μάλιστα χειροτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, διότι κλέπτει τὴν πατρίδα του. Ἀλλὰ ὁ λαὸς, Κωστάκη, ἔχει πολλὰς προλήψεις καὶ πολλὰς στραβάς ἰδέας. Ὁ λαθρέμπορος εἶνε ὁ χειρότερος καὶ ὁ μεγαλύτερος κλέπτης τῆς πατρίδος του καὶ ὅμως εἶνε πολλοὶ ἄνθρωποι, ποῦ τὸν λαθρέμπορον δὲν τὸν θεωροῦν οὔτε κλέπτην, οὔτε κακὸν ἄνθρωπον καὶ ὄχι μόνον δὲν τὸν καταγγέλλουν, ἀλλὰ καὶ τὸν βοηθοῦν νὰ κρύψῃ τὰ λαθρεμπορεύματά του. Ὅλα τὰ ἐμπορεύματα, Κωστάκη, ποῦ φέρομεν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ἀπὸ ξένα ὀηλαθῆ μέρη, πληρώνουν καὶ αὐτὰ φόρον εἰς τὸ τελωνεῖον, ὅπως πληρώνει καὶ κάθε πολίτης, ποῦ βγάλει

εισόδημα. Πηγαίνει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ φόρος εἰς τὸ ταμεῖον τῆς πατρίδος διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν. Μερικοὶ δὲ ἄνθρωποι φέρουν τὰ ἐμπορεύματα αὐτὰ κρυφὰ διὰ νὰ μὴ πληρώσουν τὸν νόμιμον φόρον καὶ ἐπομένως νὰ ἀδικήσουν καὶ νὰ κλέψουν τὸ δημόσιον ταμεῖον. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι λέγονται λαθρέμποροι. Ὁ λαθρέμπορος δὲ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνας κλέπτης τοῦ χρήματος τῆς πατρίδος του, ποῦ εἶνε τόσον ἱερόν· ἓνας αἰσχροκεροῆς καὶ ἀσυνειδήτος ἔμπορος. Δι' αὐτὸ πρέπει καὶ ὀφείλει κάθε τίμιος ἄνθρωπος νὰ τὸν κατατρέχη τὸν λαθρέμπορον καὶ νὰ τὸν καταγγέλλῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς πατρίδος του, ὅταν τὸν ἐννοήσῃ ὅτι φέρει λαθρεμπόριον, διότι ἀλλέως, ὅταν ἐννοήσῃ τὸ λαθρεμπόριον καὶ ὁμῶς κάμῃ τὸν ἀδιάφορον καὶ δὲν τὸ καταγγέλλῃ, θεωρεῖται καὶ αὐτὸς συνένοχος καὶ συνεργὸς τῆς αἰσχρᾶς κλοπῆς τοῦ δημοσίου χρήματος. Οἱ περισσότεροὶ ἄνθρωποι, Κωστάκη, δὲν ἐννοοῦν ὅτι ἔχουν ὑποχρέωσιν καὶ καθήκον κάθε πρᾶξιν κακὴν, ποῦ βλάπτει τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας, ὅτι ἔχουν καθήκον, λέγω, νὰ τὴν καταγγέλλουν καὶ νὰ τὴν κατατρέχουν. Δὲν γνωρίζουν ὅτι ἂν δὲν τὴν καταγγείλουν θεωροῦνται καὶ αὐτοὶ συνένοχοι. Ἀλλὰ ἀκούεις τοὺς περισσοτέρους καὶ σοῦ λέγουν· «τί μὲ μέλει ἐμένα; νὰ γείνωμαι κακὸς μὲ τὸν κόσμον;». Καὶ ἔτσι ἀδιαφοροῦν ὅταν ὁ ἄλλος βλάπτει τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας καὶ δὲν ἐκτελεῖ τὰς ὑποχρεώσεις του καὶ ἐνδιαφέρονται μόνον ὅταν βλάπτουν τὰ ἰδικὰ των συμφέροντα. Εἶνε καὶ αὕτη μίᾳ ἀπὸ τὰς πολλὰς στραβάς ιδέας τοῦ λαοῦ, πολὺ κακὴ καὶ πολὺ καταστρεπτικὴ. Διότι ἔτσι ἐκείνοι ποῦ παρανομοῦν καὶ βλάπτουν τὴν πολιτείαν, δὲν ἀνακαλύπτονται, καὶ αὐξάνουν ἐπομένως ἀντὶ νὰ ὀλιγοστεύουν. Ἐκεῖνος δὲ ὁ πολίτης ποῦ λέγει «τί μὲ μέλει ἐμένα» εἶνε ἀφιλόπατρις, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ ὅτι δὲν τὸν μέλει ὅταν βλάπτουν τὴν πατρίδα του.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν χωροφύλακες ἐπῆγαν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Χρήστου καὶ ἐζήτησαν νὰ συλλάβουν ἕνα φυγόδικον, ποῦ εἶχεν ἐγκληματῆσει καὶ ἐκρύπτετο εἰς τὸ χωρίον των. Ὁ φυγόδικος ἐκεῖνος ἔτυχε νὰ εἶνε πρωτεξάδελρος τοῦ Χρήστου. Οἱ χωροφύλακες ἐπροσπάθουν ν' ἀνακαλύψουν ποῦ ἐκρύπτετο, ἀλλὰ κανεὶς χωριανὸς δὲν ἤθελε νὰ τὸν μαρτυρήσῃ. Ὁ Χρήστος ἄμως, ποῦ ἐγνώριζε πῶς πρέπει νὰ ὑπηρετῇ κανεὶς τὴν πατρίδα του, διὰ νὰ εἶνε, ὄχι ψευτοπατριώτης, ἀλλὰ σωστός καὶ πραγματικός, ἐφρόντισε καὶ ἀνεκάλυψε ποῦ εὑρίσκετο ὁ φυγόδικος καὶ ὠδήγησε τοὺς χωροφύλακας καὶ τὸν συνέλαβον. Ὁ Κωστάκης ἅμα τὸ ἔμαθε ἔτρεξε καὶ τὸν ἤρρε πολὺ ὠργισμένος.

— Μὰ φίλε μου, Χρήστο, ἔχασες τὰ μυαλά σου νὰ κάνης αὐτὰ τὰ πράγματα; καὶ ἐπῆγες νὰ προδώσης τὸν πρωτεξάδελφόν σου νὰ τὸν συλλάβουν; καὶ ἀκούεις τώρα ὅλους τοὺς χωριανούς νὰ σὲ καταδικάζουν καὶ νὰ λέγουν ὅτι δὲν ἔπρεπεν ὁ Χρήστος νὰ γείνη προδότης τοῦ ἐξαδέλφου του.

— Εἰς τοὺς ἀνόητους καὶ μωροὺς, Κωστάκη, καὶ εἰς τοὺς δημοκόπους καὶ ψευτοπατριώτας φαίνομαι προδότης· εἰς τοὺς ἐντίμους ἄμως πατριώτας, ποῦ ἔχουν νοῦν καὶ φρόνησιν, φαίνομαι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἕνας πιστὸς πολίτης, ποῦ ἀγαπῶ πραγματικῶς καὶ ὄχι μὲ λόγια μόνον, τὴν πατρίδα μου καὶ ἐκτελῶ τὸ καθήκόν μου. Ἐγὼ ἔκαμα προδοσίαν, ἐπειδὴ ἐσύνδραμα τὰς ἀρχὰς τῆς πολιτείας, τὴν ἐξουσίαν τῆς πατρίδος μου, διὰ νὰ συλλάβουν ἕνα, ποῦ παρέβη τοὺς νόμους της καὶ ἐγκληματῆσεν, ἣ αὐτοὶ ποῦ ἀποκρύπτουν αὐτὸν τὸν ἐγκληματίαν, ποῦ ἔβλαψε τὴν πατρίδα των, διότι ἠθέλησε νὰ χαλάσῃ τὴν ἡσυχίαν της, νὰ διαταράξῃ τὴν ἀσφάλειάν της, νὰ περιφρονήσῃ τοὺς νόμους της, νὰ προσβάλῃ τὴν ὑπόληψίν της ἐνώπιον τοῦ πολιτισμένου κόσμου, ὅστις θὰ τὴν θεωρήσῃ

βάρβαρον καὶ ταραχοποιόν, καὶ νὰ βάλῃ ἐμπόδια εἰς τὴν πρόσδον καὶ δόξαν τῆς; Ἐγὼ ἕκαμα προδοσίαν, ποῦ δὲν ἕκαμα τίποτε ἄλλο, παρ' ὅ,τι μοῦ λέγει ἡ πατριδοῦ μου καὶ οἱ νόμοι τῆς, ἢ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐναντιώνονται νὰ ἐκτελεσθῶν καὶ ἐφαρμοσθῶν οἱ νόμοι τῆς; Σὲ ἐρωτῶ, Κωστάκη, οἱ ἐχθροὶ τῆς πατρίδος μας εἶνε καὶ ἐχθροὶ ἰδιοὶ μας;

— Φυσικώτατα Χρῆστο, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἠρνήθη αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

— Μάλιστα, Κωστάκη, τὸ ἠρνήθη καὶ σὺ καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ μας. Αὐτὸν τὸν φυγόδικον, τὸν ἐκαταδίωκαν νὰ τὸν συλλάβουν αἱ ἀρχαὶ τῆς πατρίδος μας; Ναι ἢ ὄχι, Κωστάκη;

— Ναι βεβαίως.

— Λοιπὸν διὰ νὰ τὸν καταδιώκουν θὰ 'πῆ ὅτι τὰς ἐβλάψε καὶ διὰ νὰ τὰς βλάβῃ εἶνε ἐχθρὸς τῶν, διότι ὁ φίλος ποτὲ δὲν μᾶς βλάπτει. Αὐτὸν λοιπὸν ποῦ μὲ τὴν παράνομον πρᾶξιν ποῦ ἕκαμεν, ἐκηρύχθη ἐχθρὸς τῆς πατρίδος μας, αὐτὸν ἐγὼ σήμερον ἐπρόδωσα. Ὅταν δὲ κανεὶς προδίδει τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος του ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα του καθὼς καὶ τὸ ἐναντίον πάλιν, ὅταν ὑπηρετεῖ τοὺς ἐχθροὺς τῆς μὲ τρόπον ποῦ βλάπτει τὴν πατρίδα του, προδίδει τὴν πατρίδα του. Αὐτοὶ δὲ ποῦ σήμερον ἀποκρύπτουν αὐτὸν τὸν φυγόδικον καὶ τὸν διευκολύνουν νὰ διαρῦγῃ τοὺς νόμους τῆς καὶ ἔτσι νὰ περιφρονηθῇ τὸ κῆρὸς τῶν, αὐτοὶ, ποῦ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου γίνονται ὑπεστηρικταὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας, αὐτοὶ εἶνε οἱ ἀληθινοὶ προδῶται καὶ ὄχι ἐγὼ.

— Κιὰ, Χρῆστο, βλέπω πραγματικῶς ὅτι ἔχεις δίκαιον. Ἄλλὰ, νομίζω, ὅτι δὲν συμφέρει νὰ κἀνῃ κανεὶς ἓνα πρᾶγμα, ποῦ ὅλος ὁ κόσμος δὲν τὸ νομίζει κολοὶ καὶ σωστό.

— Ἄλλῃ στραβῇ ἰδέᾳ καὶ αὐτῇ, Κωστάκη, καὶ ἀκόμη ἄνθρωπος καὶ ποταπή. Αὐτὸ, Κωστάκη, τὸ κάνουν οἱ ψευτε-

πατριῶται, οἱ ὅποιοι δὲν ἐπιδιώκουν νὰ εἶνε πράγματι καλοὶ πατριῶται, ἀλλὰ μόνον νὰ φαίνωνται καλοὶ. Αὐτοὶ λέγονται αἰσχροκερδεῖς λαοπλάνοι καὶ δημοκόποι, ποῦ μὲ αἰσχρὰ μέσᾶ ἀπατοῦντες καὶ ἀποπλανῶντες τὸν ἀμαθῆ λαόν, θέλουν νὰ κερδίσουν τὴν ὑπόληψίν του. Αὐτοὶ λέγονται αἰσχροκερδεῖς δημαγωγοί, ποῦ δὲν λέγουν ποτὲ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸν λαόν, διότι ἡ ἀλήθεια τὰς περισσοτέρας φεράς δυσαρεστεῖ, ἀλλὰ τὴν ἀποκρύπτουν καὶ λέγουν καὶ πράττουν μόνον ὅσα βλέπουν ὅτι ἀρέσουν καὶ εὐχριστοῦν τὸν ἀμαθῆ λαόν. Καὶ ἔτσι διὰ τῆς διαγωγῆς των πράττουν τὸ αἰσχρότερον ἐγκλημα νὰ κρατοῦν τὸν λαόν εἰς τὸ σκότος, εἰς τὴν ἀμάθειαν καὶ εἰς τὴν βαρβαρότητα. Ὁ ἐντιμὸς ὅμως ἄνθρωπος, Κωστάκη, ὁ πράγματι ἀκραιφνῆς καὶ εἰλικρινῆς πατριώτης, πράττει πάντοτε ἐκεῖνο ποῦ νομίζει τίμιον καὶ καλόν καὶ ἀδιαφορεῖ ἂν ὅλος ὁ κόσμος τὸν καταδικάσῃ καὶ τὸν κατατρέξῃ· διότι καὶ ἂν τὸν καταδικάσῃ σήμερον θὰ ἔλθῃ μιὰ ἡμέρα, ὅπου θ' ἀναγνωρίσουν ὅτι τοὺς ἔλεγε τὴν ἀλήθειαν καὶ θὰ τὸν ἀγαπήσουν τότε καὶ θὰ τὸν δοξάσουν. Ὁ ἐντιμὸς ἄνθρωπος, Κωστάκη, οὔτε ἐπιδιώκει, οὔτε θέλει ποτὲ δι' αἰσchrῶν μέσων νὰ ὑψωθῇ καὶ νὰ δοξασθῇ. Τί ἄλλο δὲ αἰσχρότερον μέσον ὑπάρχει πορὰ νὰ ἀπατᾶς ἓνα ἀμαθῆ λαόν καὶ διὰ νὰ τὸν κλακεύσῃ, νὰ τοῦ λέγῃς ὅτι μία ἄτιμος πράξις ποῦ κάνει, εἶνε ἐντιμὸς καὶ καλῆ; Καὶ διὰ νὰ μὴ χάσῃς τὴν ἀγάπην του, νὰ μὴ τοῦ λέγῃς ὅτι εἶνε ἄτιμον πρᾶγμα ν' ἀποκρύπτῃ ἓνα κακοῦργον, ποῦ ἐπεριφρόνησε καὶ ἐπρόσβαλε τοὺς νόμους τῆς πατρίδος του; Ὁχι, Κωστάκη· ὁ φιλελεύθερος ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος νὰ λέγῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον νομίζει ὀρθόν, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται παράξενο εἰς τοὺς πολλοὺς, ὅσον καὶ ἂν ἠξεύρῃ ὅτι θὰ τὸν ἐμπαίξουν καὶ θὰ τὸν ἀποδοκιμάσουν καὶ θὰ τὸν κατατρέξουν. Ἔτσι μόνον

ἐπέρχεται ἡ πρόοδος. Διότι ἂν πράγματι δὲν εἶνε σωστὸ καὶ ὀρθὸν ἐκεῖνο ποῦ λέγει, ὁ κόσμος θὰ τὸ ἀπορρίψῃ πρῶτα ἢ ὕστερα καὶ κανεὶς δὲν ἔχει νὰ ζημιωθῇ τίποτε· ἐὰν ὅμως πράγματι εἶνε ὀρθὸν καὶ ἂν προσωρινῶς δὲν ἀναγνωρισθῇ ἢ ὀρθότης του, μετὰ καιρὸν τινα ὅμως δὲν εἶνε δυνατόν παρὰ οἱ λογικώτεροι καὶ φρονιμώτεροι νὰ παραδεχθοῦν τὴν ὀρθότητά του καὶ νὰ τὴν ἐμλογήσουν. Καὶ ἔτσι ὁ κόσμος θὰ ἔγῃ ἀπὸ μίαν ἀκόμη πλάνην καὶ θὰ ἀφήσῃ μίαν ἀκόμη στραβὴν ἰδέαν. Ὁ Χριστὸς εἶπε τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία δὲν ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὸν ἀμαθῆ λαὸν τότε, καὶ δι' αὐτὸ Οὗτος ἐσταυρώθη. Ἡ ἀλήθεια ὅμως κατόπιν διέλαμψεν καὶ ὁ κόσμος ἐπροσκύνησεν Ἐκεῖνον. Ὁ Σωκράτης εἶδεν ὅτι οἱ συμπατριῶταί του κάνουν ἓνα πρᾶγμα ὄχι ὀρθὸν καὶ αὐτὸς ὑπεστήριξε ποῖον εἶνε τὸ ὀρθόν, ποῖα εἶνε ἡ ἀλήθεια. Ὁ ἀμαθὴς λαὸς τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Ἡ ἀλήθεια ὅμως τὴν ὁποίαν αὐτὸς εἶχε τὴν τόλμην νὰ διαλαλήσῃ, διέλαμψε κατόπιν καὶ ὁ κόσμος τὸν ἐδόξασεν. Ἐὰν αὐτοὶ, Κωστάκη, καὶ τόσοὶ ἄλλοι, δὲν εἶχαν τὸ θάρρος νὰ εἴπουν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνόμιζαν ὡς ὀρθόν, φοβούμενοι μὴ ἐπισύρουν τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ, ἡμεῖς θὰ εὕρισκώμεθα ἀκόμη εἰς τὴν βαρβαρότητα καὶ ἀκόμη ἀντὶ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ θὰ ἐπιστεύομεν ὡς οἱ ἀρχαῖοι τὰ εἰδῶλα. Ἐνας ἄνθρωπος λοιπόν, Κωστάκη, ποῦ φοβεῖται νὰ ἐλέγξῃ καὶ νὰ κτυπήσῃ ἓνα πρᾶγμα στραβὸν καὶ τὸ ὅποιον ὁ λαὸς νομίζει ὀρθόν, αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι εἰλικρινής, οὔτε φιλελεύθερος, δὲν εἶναι τίμιος χαρακτήρας, ἀλλὰ ἄνανδρος καὶ ταπεινός· ἄνθρωπος, ποῦ ἐπιδιώκει τὰ συμφέροντά του ἐναντίον τοῦ συμφέροντος, καὶ τῆς προόδου τῆς ἀνθρωπότητος.

— Καλά, Χρῆστο, βλέπω ὅτι ἔχεις δίκαιον εἰς αὐτό. Ἀλλὰ ἔξυρεις διατί σὲ καταδικάζουν πολὺ; Διότι λέ-

γουν ὅτι ἐκεῖνος ποῦ ἐπρόδωκες ἦτον πρωτεζᾶδελφός σου.

— Καί τί μέ τοῦτο Κωστάκη; Μὲ τὸ νὰ εἶναι πρωτεζᾶδελφός μου ἔπαυσε νὰ εἶναι ἐγκληματίας κατὰ τῶν νόμων τῆς πατρίδος μου; Ἰππεῖδῃ εἶναι πρωτεζᾶδελφός μου, παύει τὸ καθήκον ποῦ ἔχω πρὸς τὴν πατρίδα μου; Τὸ καθήκον μου εἶνε ἐγὼ νὰ βοηθῶ καὶ νὰ συντρέχω πάντοτε τὴν πατρίδα μου, χωρὶς νὰ ἐξετάσω ποῦ εἶναι οἱ πολέμιοι τῆς καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς, φθάνει μόνον ποῦ εἶναι ἐχθροὶ τῆς. Πολὺ ἀνώτερον δὲ καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν γονεῶν μου εὐρίσκεται ἡ πατρίς μου. Ὅταν τὴν βλάπτουν ἢ ὁ ἀδελφός μου τὴν βλάπτει ἢ ἓνας ξένος, πρέπει νὰ εἶναι δι' ἐμὲ τὸ ἴδιον πᾶγμα, διότι ἐκεῖνη βλάπτεται, ἐγὼ δὲ χρεωστώ νὰ τὴν ὑπερασπισθῶ καὶ νὰ τὴν βοηθήσω. Τώρα ὁ πρωτεζᾶδελφός μου εὐρίσκεται εἰς ἐχθρητὰ μετὰ τὴν πατρίδα μου, διότι αὐτὸς τὴν παρήκουσε, παρέβη τὴν διαταγὴν τῶν νόμων τῆς καὶ ἐγκλημάτησεν. Ἐὰν ἐγὼ τώρα ὑπερασπισθῶ τὸν πρωτεζᾶδελφόν μου, σημαίνει ὅτι ἀγαπῶ περισσότερο τὸν πρωτεζᾶδελφόν μου ἀπὸ τὴν πατρίδα μου καὶ τότε θὰ εἶμαι ταπεινός καὶ ποταπὸς ἄνθρωπος. Ἐπειτα, Κωστάκη, οἱ ἓνα ἄνθρωπον, ποῦ σκέπτεται ὀρθὰ, χωρὶς προλήψεις καὶ χωρὶς ἴσχυριασμένας ιδέας, πρωτεζᾶδελφος καὶ συγγενὴς του πρέπει νὰ εἶναι πᾶς τίμιος καὶ καλὸς ἄνθρωπος, ἐχθρὸς του δὲ πᾶς ἄτιμος καὶ κακοῦργος, ἐὰν εἶναι καὶ ἀδελφός του. Ὅλοι εἴμεθα πλάσματα τοῦ Θεοῦ καὶ τέκνα τοῦ αὐτοῦ πατρὸς. Ἐὰν δὲ ὁ ἀδελφος μου εἶναι κακὸς καὶ αἰσχρὸς καὶ βλάπτει ἓνα τίμιον ἄνθρωπον, πρέπει καὶ ἐγὼ, ἐπειδὴ εἶναι ἀδελφός μου, νὰ τὸν συνδράμω καὶ νὰ γείνω καὶ ἐγὼ κακοῦργος καὶ συνένοχος εἰς τὸ βλάψιμο πρὸς τὸν τίμιον ἐκεῖνον ἄνθρωπον, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶνε ἀδελφός μου; Καὶ νὰ ὑπερασπίζωμαι καὶ νὰ ἀποκρύπτω ἓνα φυγόδικον, ποῦ ὅλη του ἡ ζωὴ εἶνε ἐγκλήματα καὶ

ἀτιμίαις, διότι εἶναι ἐξάδελφός μου; Μόνον οἱ μῶροι καὶ ποταποὶ ἄνθρωποι, Κωστάκη, λογαριάζουν συγγένειαν καὶ φιλιαν, ὅταν πρόκειται περὶ τοῦ καθήκοντος, περὶ τῆς ἀληθείας καὶ περὶ τοῦ δικαίου. Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει τὸ δίκαιον, αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ συγγενής μας καὶ ὁ φίλος μας. Ξέρεις, Κωστάκη, ἀπὸ ποῦ κρίνεται ἓνας λαός, ἐὰν εἶναι ἄξιος τῆς ἐλευθερίας του; καὶ ἐὰν ἡ ἐλευθερία του θὰ τοῦ βεηθήσῃ νὰ προσδεύσῃ καὶ νὰ εὐτυχῆσῃ ἢ θὰ γείνη ἀφορμὴ νὰ ὀπισθοχωρήσῃ καὶ νὰ δυστυχῆσῃ;

— Ὅχι· καὶ τόσο καλὰ Χρῆστο ὅπως βέβαια ἐσύ.

— Λιπὸν, Κωστάκη, κρίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς. Ὅταν δύναται νὰ ἐκτελῇ τὸ καθήκον του, ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὀηλ. τοῦ ὑπαγορεύουν οἱ νόμοι τῆς πατρίδος του καὶ εἰς ὅ,τι δὲν προβλέπουν οἱ νόμοι, τοῦ ὑπαγορεύει τὸ δίκαιον τῆς συνειδήσεώς του, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται οὔτε ἀπὸ συγγενεῖς, οὔτε ἀπὸ φίλους, οὔτε ἀπὸ συμφέρον, οὔτε ἀπὸ ἀπολύτως τίποτε. Τότε μόνον ἓνας ἄνθρωπος θεωρεῖται ἱκανὸς νὰ ἀπολαύσῃ ἐλεύθερος τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, ὅταν ἐξανθρωπισθῇ, ἐξευγενισθῇ καὶ πλησιάσῃ πρὸς τὸν Θεὸν τόσο, ὥστε νὰ ὀδηγῆται καὶ νὰ ἐμπνέεται εἰς ὅλας τὰς πράξεις του ἀπὸ μόνην τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν δικαιοσύνην Του. Ἡμεῖς δὲ, Κωστάκη, εἰ ὅποιοι πρέπει νὰ δεῖξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι εἴμεθα ἄξιοι καὶ ἱκανοὶ νὰ ζῶμεν ἐλεύθεροι πλέον, ἄς φροντίσωμεν, ἡμεῖς τοῦλάχιστον οἱ νέοι, νὰ ἀποδιώξωμεν τὰς βαρβάρους καὶ κακὰς συνηθείας μας, τὰς ὁποίας μᾶς ἄφησαν οἱ βάρβαροι δεσπότες τῆς πατρίδος μας καὶ ἄς διδάξωμεν καὶ ἄς φωτίσωμεν τοὺς ἀμαθεῖς συμπατριῶτάς μας, ποῖον εἶνε τὸ καθήκον των καὶ ποῖα εἶνε ἡ τιμὴ των καὶ πότε ἀληθῶς ὑπηρετοῦν καὶ πότε ἀληθῶς προσδίδουν τὴν πατρίδα των. Διότι δὲν ἠξεύρουσιν οἱ δυστυχεῖς καὶ νομίζουσιν προσοσίαν τὴν πρᾶξίν μου, ἐνῶ ἦτον ἀπαραίτητον

πατριωτικὸν καθήκον μου. Σὺ δέ, Κωστάκη, ἀγαπητὲ καὶ καλὲ μου φίλε, φρόντισε νὰ ἀποβάλῃς τὰς στραβάς ιδέας ποῦ ἔχεις ἀκόμη, διὰ νὰ ἀποτελέσωμεν ὅλοι οἱ νέοι τὴν νέαν γενεάν, ἣ ὁποία θὰ ὀδηγήσῃ τὴν πατρίδα μας εἰς τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν εἶχεν ὀδηγήσῃ ἡ γενεὰ τοῦ Μίνως καὶ οἱ λαμπροὶ καὶ οἱ πανένδοξοι χρόνοι τοῦ Περικλέους.

Μετὰ ὀλίγας ἡμέρας ἔστειλαν εἰς τὸ χωρίον τοῦ Χρήστου μίαν ἐφημερίδα, ἣ ὁποία ἔγραφε περὶ τῆς συλλήψεως τοῦ φυγοδίκου, τοῦ ἐξαδέλφου τοῦ Χρήστου καὶ ἐπρόσθετεν ἡ ἐφημερίς ὅτι, ἐὰν ἔλειπεν ὁ πρωτοζάδελφος τοῦ φυγοδίκου, Χρήστος ὀνομαζόμενος, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπέδειξεν εἰς τοὺς χωροφύλακας, δὲν θὰ ἐσυλαμβάνετο. Ἐπρότεινε δὲ ἡ ἐφημερίς εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ παρασημοφορήσῃ τὸν σπάνιον ἐκεῖνον πολίτην, τὸν Χρήστον, ὅστις διὰ τῆς πατριωτικῆς πράξεώς του ἐτίμησε καὶ τὸ χωρίον του καὶ τὴν πατρίδα του καὶ ἐξυπηρέτησε τὴν πολιτείαν.

Ὅλοι οἱ χωριανοὶ τοῦ Χρήστου εὐχαριστήθησαν τότε, διότι ἐξ αἰτίας του ἡ ἐφημερίς ἐπαίνεσε τὸ χωριὸ των, ἂν καὶ ἀκόμη πολλοὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἐννοήσουν πῶς ἓνας ἄνθρωπος, ὅπου προδίδει τοὺς συγγενεῖς του, ἠμπορεῖ νὰ εἶνε καλὸς πατριώτης.

Ἐπλησίαζεν πλέον ἡ ἀνοιξίς, ἡ λαμπρὰ καὶ ὠραία ἐποχὴ τοῦ ἔτους, ποῦ ἡ ὠραία φύσις σκορπᾷ ἄφθονες παντοῦ τῆς μυρωδιῆς της καὶ στολίζει μὲ λουλούδια καὶ μὲ ἄνθη, μὲ ὄρσερὰ κάλλη καὶ μὲ τρυφερὰς πρασινάδας τοὺς ἀγρούς καὶ τὰ ὄρη καὶ οἱ δύο καλοὶ φίλοι ἐπῆγαν εἰς μακρυνὴν ἐκδρομὴν. Ἐφθασαν πλησίον τῆς πόλεως ὅπου ἓνας ὠραῖος δημόσιος κήπος εὐρίσκατο. Εἰς τὴν θύραν τοῦ κήπου ἦτο γραμμένον « Ἀπαγορεύεται νὰ κόπητῃ καρεὶς ἄνθη ». Οἱ δύο φίλοι ἐμπῆκαν

εις τὸν κήπον διὰ νὰ περιπατήσουν. Ὁ Κωστάκης εἶδεν ἕνα ὠραῖο ἄνθος καὶ ἠθέλησε νὰ τὸ κόψῃ.

— Τί κάνης ἐκεῖ, Κωστάκη, τοῦ λέγει ὁ Χρῆστος; Δὲν εἶδες ὅτι ἔχουν γραμμένον ὅτι ἀπαγορεύεται νὰ κόπτωμεν ἄνθη;

— Ἐδῶ μέσα Χρῆστο εἶνε χιλιάδες ἄνθη. Τί σημαίνει λοιπὸν ἂν θὰ κόψω ἕνα; Ἀπὸ ἕνα ὀλιγότερον ἢ ἕνα περισσότερον ὁ κήπος δὲν βλάπτεται.

*Ὅχι μόνον Κωστάκη βλάπτεται, ἀλλὰ καὶ καταστρέφεται. Διότι ἂν σκέπτονται ἔτσι ὅλοι ὅσοι ἔμπαινουν εἰς τὸν κήπον, ὁ καθεὶς θὰ λέγῃ ἀπὸ ἕνα ὀλιγότερον δὲν βλάπτει καὶ θὰ κόπτῃ ἕνα ἄνθος· σημείωσε ὅμως ὅτι ἔμπαινουν χιλιάδες ἄνθρωποι· ἐὰν λοιπὸν ἕκαστος ἀπ' αὐτοὺς νομίζει, ὅπως καὶ σὺ, ὅτι δὲν βλάπτει καὶ κόπτει ἀπὸ ἕνα ἄνθος, σὲ μιὰ ἡμέρα θὰ ἐρημώσουν καὶ θὰ καταστρέψουν τὸν κήπον.

— Μὰ αὐτὸ Χρῆστο δὲν θὰ τὸ κάμουν ὅλοι.

— Περιεργὸν πρᾶγμα μὲ ἐσένα Κωστάκη. Μὰ διατί νὰ νομίζης ὅτι ἕνα πρᾶγμα θὰ τὸ κάμης ἐσὺ μόνον καὶ ὁ ἄλλος δὲν θὰ τὸ κάμῃ; Μήπως ἐσὺ ἔχεις κανένα προνόμιον, κανένα δικαίωμα περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους; Πρέπει νὰ σκέπτεσαι πάντοτε διὰ κάθε πρᾶξίν σου ὡς ἐξῆς· «Ὅπως θὰ τὸ κάμω ἐγὼ θὰ τὸ κάμῃ καὶ κάθε ἄλλος». Καὶ τότε θὰ καταλάβῃς εὐθὺς πλεῖα εὐκολα τὸ κακὸ ποῦ γίνεται. Ἐκτὸς τούτου, Κωστάκη, ἐκτὸς ποῦ ἂν θὰ κάμουν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅ,τι κάνεις καὶ σὺ, θὰ ἐρημωθῇ ὁ κήπος, αὐτὸς ποῦ τὸν ἐξουσιάζει τὸ ἀπαγορεύει νὰ κόπτωμεν ἄνθη. Πρέπει οὖν νὰ μάθῃς ὅτι κάθε ἀπαγορεύεισιν ὀφείλεις νὰ τὴν σέβῃσαι. Διότι ἐκεῖνος ποῦ ἀπαγορεύει ἕνα πρᾶγμα, ἐκτὸς ἐὰν εἶνε τρελλός, θὰ πῇ ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τὸ ἀπαγορεύῃ. Κάθε δὲ δικαίωμα παντὸς ἀνθρώπου πρέπει νὰ τὸ θεωρῶμεν ἱερὸν καὶ νὰ τὸ σεβώ-

μεθα. Ἐκεῖνος δὲ ὅστις δὲν σέβεται τὰ δικαιώματα τοῦ ἄλλου, εἶνε αὐθαίρετος καὶ ἄδικος ἄνθρωπος.

— Μὰ αὐτὸς ὁ κήπος, Χρῆστο, δὲν εἶνε κανενὸς ἀνθρώπου.

— Τόσον τὸ χειρότερον Κωστάκη. Διότι δὲν εἶνε ἐνός, ἀλλ' εἶνε ὄλων μας. Εἶνε τοῦ δημοσίου. Καὶ τὰ δημόσια πράγματα ὀφείλομεν νὰ τὰ σεβώμεθα περισσότερον καὶ ἀπὸ τὰ ἰδικά μας ἀκόμη.

— Καλὰ Χρῆστο. Ἄλλ' ἐδῶ μέσα ἐπὶ τέλους εἴμεθα οἱ δύο μας. Ποῖος μας βλέπει τί κάνωμεν;

Ἐσὺ Κωστάκη εἶπες αὐτὸν τὸν λόγον; Ἡξεύρεις ὅτι προστυχοτέρα σκέψις, ἀπ' αὐτὴν ποῦ εἶπες τώρα, δὲν γίνεται; Λοιπὸν, Κωστάκη, ὅταν δὲν κάνης τὸ κακὸ, δὲν τὸ κάνεις μόνον καὶ μόνον διότι φοβεῖσαι καὶ ὄχι διότι τὸ θεωρεῖς τιμὴν σου, καθήκον σου, εὐχαρίστησιν σου; Λοιπὸν, Κωστάκη, ὅταν δὲν κάνης ἕνα πρᾶγμα ποῦ ἀπαγορεύεται, δὲν τὸ κάνης, ὄχι διότι δὲν τὸ καταδέχεσαι νὰ τὸ κάμης, ἢ διότι δὲν σε ἀφρίνει ἢ συνειδησίς σου καὶ ἡ καρδία σου νὰ τὸ κάμης, ἀλλὰ διότι φοβεῖσαι νὰ μὴ σε ἴδουν καὶ σε ἀνακαλύψουν; Τότε δὲν γίνεσαι κακούργος, διότι φοβεῖσαι καὶ ὄχι διότι ἡ εὐγενὴς ψυχὴ σου δὲν σεῦ τὸ ἐπιτρέπει. Ἡξεύρεις δὲ τί διαφέρει ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲν κάνει τὸ κακὸ, διότι φοβῆται, ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον ποῦ δὲν τὸ κάνει, διότι τὸ ἀπιστρέφεται, διότι τὸ ἀηδιάζει καὶ τὸ μισεῖ; Ὅ,τι διαφέρει ἕνα κομμάτι γυαλί ἀπὸ ἕνα κομμάτι διαμάντι. Καὶ τὰ δύο βεβαίως φαίνονται ὅμοια, ἀλλὰ πόσον ἀπέχει ἡ ἀξία τοῦ ἐνός ἀπὸ τοῦ ἄλλου; Ὁ πρῶτος εἶνε ἕνα κτήνος λογικόν, ὁ δεῦτερος εἶνε ἕνας θεῖος ἄνθρωπος. Ἄλλὰ, Κωστάκη, εἰπέ μου ὅλην τὴν ἀλήθειαν. Ποῖον ἀπὸ ὄλων τοὺς ἀνθρώπους ἀγαπᾶς περισσότερον;

— Τὸν ἑαυτὸν μου Χρῆστο.

— Αἶ, λοιπὸν, ἀροῦ ἀγαπᾶς περισσότερον τὸν ἑαυτὸν σου,

πρέπει νά τόν σέβεται καί περισσότερον παρ' ὅ,τι σέβεται τοὺς ἄλλους.

— Ἀλλά δὲν εἶπα ἐγώ, Χρῆστο, ὅτι δὲν σέβεται τὸν ἑαυτὸν μου.

— Καί ὅμως τὸ εἶπες. Μοῦ εἶπες, πρὸ ὀλίγου, ὅτι ἐπειδὴ ἤμεθα οἱ δύο εἰς τὸν κήπον μέσα καὶ δὲν μᾶς βλέπει κανεὶς, δὲν πειράζει ἂν κάμωμεν καὶ κᾶτι τι παράνομον, ποῦ μᾶς ἀπαγορεύεται νά τὸ κάνωμεν. Ἐπομένως ὅταν σέ βλέπη κανεὶς τὸν ἐντρέπεται καὶ δὲν κάνεις τὴν παράνομον πράξιν· τὸν ἑαυτὸν σου· ἀπομακρυνθῆ δὲ, ὅστις σέ βλέπει πάντοτε, δὲν τὸν ἐντρέπεται καὶ δὲν τὸν σέβεται ὅταν κάνης τὴν αὐτὴν πράξιν διὰ τὴν ὁποίαν ἐντρέπεται ἓνα ξένον; Ἐὰν λοιπὸν ἀγαπῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας περισσότερον τῶν ἄλλων, πρέπει καὶ νά τὸν ἐντρέπώμεθα καὶ νά τὸν σεβώμεθα ὅσον τοῦλάχιστον ἐντρέπόμεθα καὶ τοὺς ἄλλους. Ἥμπορεῖς δὲ, Κωστάκη, νά μοῦ πῆς ποίους ἀνθρώπους δὲν σεβόμεθα;

— Ὅσοι εἶνε πολὺ πρόστυχοι καὶ κακοί, αὐτοὺς δὲν ἤμπορεῖ κανεὶς νά τοὺς σέβεται.

— Πολὺ ὀρθά Κωστάκη. Ὡστε ἐκεῖνος ποῦ δὲν σέβεται τὸν ἑαυτὸν του θά πῆ ὅτι τὸν θεωρεῖ πολὺ πρόστυχον καὶ δι' αὐτὸ δὲν τὸν σέβεται, διότι, ὡμολόγησες ὅτι μόνον τοὺς πρόστυχους δὲν σεβόμεθα. Νομίζεις δὲ ὅτι ἐκεῖνος ποῦ θεωρεῖ τὸν ἑαυτὸν του πρόστυχον καὶ δὲν τὸν σέβεται, δὲν θά τὸν ἐννέησουν μὲ τὸν καιρὸν καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ δὲν θά τὸν σέβωνται; Εἶνε δὲ καὶ δικαίον τοῦτο, Κωστάκη. Ἀφοῦ ἡμεῖς δὲν σεβόμεθα τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ὅποιοι μᾶς ἀγαποῦν ὀλιγώτερον, εἶνε πολὺ δίκαιον νά μὴ μᾶς σέβωνται. Εἶνε ἀνάγκη, λοιπὸν Κωστάκη, κάθε ἄνθρωπος νά σέβεται καὶ νά ἐντρέπεται πρῶτα πρῶτα τὸν ἑαυτὸν του διὰ νά μὴ κατα-

τήση πρόστυχος καὶ ἀξιοκαταφρόνητος· κάθε ἄνθρωπος δὲ ποῦ σέβεται τὸν ἑαυτὸν του, δὲν κάνει ποτὲ τίποτε κακὸ καὶ πρόστυχο καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν τὸν βλέπει κανεὶς, διότι αἰσθάνεται ὅτι τὸν βλέπει ὁ ἑαυτὸς του καὶ δὲν θέλει νὰ ἔξεπέση ἀπὸ τὴν ὑπόληψιν τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἡ εὐγενεστέρα δὲ καὶ ἡ προτιμοτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς ὑπολήψεις ποῦ ἔχουν πρὸς ἡμᾶς, εἶνε ἡ ὑπόληψις τοῦ ἑαυτοῦ μας. Διότι εἶνε δυνατὸν καὶ ὅλου τοῦ κόσμου τὴν ὑπόληψιν νὰ χάσωμεν καὶ νὰ ζῶμεν εὐχαριστημένοι, εἰὰν αἰσθανώμεθα ὅτι δὲν τὴν ἐχάσαμεν δικαίως· ὅταν ὅμως ἡμεῖς οἱ ἴδιοι χάσωμεν τὴν ὑπόληψιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας, ὅταν δηλ. ἡμεῖς συχαθῶμεν πλεῖα καὶ περιφρονῆσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας, τότε πλεόν θὰ εἴμεθα δυστυχεῖς καὶ ἡ ζωὴ μας θὰ μᾶς εἶνε ἀνυπόφορος καὶ βαρετὴ.

Ἄφου δὲ οἱ δύο καλοὶ φίλοι ἐπεριπάτησαν καὶ ἐσυνομίλησαν καὶ ἐσυζήτησαν πολλὰ ὠφέλημα πράγματα, ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσουν διότι ἐπλησίαζε πλεόν τὸ μεσημέρι.

Ὅταν ἐπερνοῦσαν ἀπὸ τὸ δικαστήριον εἶδαν πολλοὺς ἀνθρώπους συναθροισμένους ἀπ' ἔξω. Τοὺς ἠρώτησαν καὶ ἔμαθαν ὅτι δικάζεται ἕνας λιποτάκτης. Ἡ ὑπόθεσις ἦτο σπουδαία καὶ ὁ Χρῆστος ποῦ ἠγάπα πάντοτε νὰ ἐξετάζη καὶ νὰ μανθάνῃ περὶ ὅλων τῶν σπουδαίων πραγμάτων, ἐπρότεινεν εἰς τὸν Κωστάκην νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἦν ὥραν δὲ ποῦ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου, ὠμίλει ὁ Εἰσαγγελεὺς. Ἡ ἀγόρευσις του ἦτο πολὺ ζωηρὰ καὶ αὐστηρὰ κατὰ τοῦ κατηγορουμένου καὶ εἰς τὸ ἀκρατήριον δὲν ἠκούετο οὔτε ἀναπνοὴ ἀπὸ τὴν μεγάλην προσοχὴν ποῦ εἶχαν.

— α Ὁ κατηγορούμενος, κύριοι Δικασταί, εἶπεν εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου του ὁ Εἰσαγγελεὺς, ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του καὶ τὴν ἐγκατέλειπεν ἀνυπεράσπιστον, ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄστρογγον καὶ

σκληρόν ἐκεῖνο τέκνον, ποῦ ἀρνεῖται νὰ προστατεύσῃ τὴν μητέρα του, ποῦ τὸ ἐγέννησε, τὸ ἔθρεψε καὶ τὸ ἐμεγάλωσε, ἀλλὰ ἀσπλάγχως καὶ ἀπανθρώπως φεύγει καὶ τὴν ἀφίνει ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἐχθρῶν τῆς. Τὸ τέκνον αὐτὸ, κύριοι, εἶνε ἄξιον ὄχι μόνον καταδίκης ἀλλὰ καὶ κρεμάλας, διότι εἰς τὴν καρδίαν του δὲν εὐρίσκεται οὔτε στοργὴ οὔτε ἀγάπη, ἀλλὰ θηριωδία καὶ ἀναισθησία. Διὰ νὰ λάβῃ λοιπὸν ὁ κατηγορούμενος, πρὸς ἱκανοποίησιν τῆς πατρίδος, τὴν δικαίαν τιμωρίαν, ποῦ ἀρμύζει εἰς τὴν ἀνανδρον καὶ μισαρὰν πράξιν του, ζητῶ ἵνα τὸ δικαστήριόν σας τὸν κηρύξει ἔνοχον ὅτι τὴν 10 Μαρτίου 1900, ὅποτε ἦτο στρατιώτης, ἐλιποτάκτησε καὶ ἐγκατέλειψε τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀρνηθεὶς τοιουτοτρόπως τὸ πρῶτον καθήκον ποῦ ἔχει κάθε πολίτης πρὸς τὴν πολιτείαν, νὰ ὑπηρετήσῃ ὀηλαδὴ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ τὴν ὑπερασπίσῃ ἐν ἀνάγκῃ ἀντὶ πάσης θυσίας, μέχρι τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός του».

Μετὰ τὴν ἀγόρευσιν ταύτην τοῦ Εἰσαγγελέως, ἡ ὁποία ἔγινε μὲ πολὺ ὀρμυλὸν τρόπον καὶ ἦτον αὐστηρὰ μὲν, ἀλλὰ καὶ δικαία, ὥστε ὅλοι ἐσυγκινήθησαν καὶ ὠργίσθησαν κατὰ τοῦ κατηγορουμένου, τὸ δικαστήριον ἀπεσύρθη εἰς ἰδιαιτέρον ὀωμάτιον διὰ νὰ σκεφθῇ καὶ ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του. Ἀφῶ ἐσκέφθη ἐπὶ μίαν ὠραν, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ ὀωμάτιον τῆς διασκέψεως, ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς ἔδρας του καὶ ὁ πρόεδρος ἀπήγγειλε τὴν ἀπόφασίν του, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσεται ἔνοχος λιποταξίας καὶ κατεδικάζεται εἰς ὀένα ἐτῶν φυλάκισιν.

Ἐκ τῆς ἐνθέρμου δὲ καὶ πατριωτικῆς ἀγορεύσεως τοῦ Εἰσαγγελέως, ὁ Χρῆστος ἐφυγεν ἀπὸ τὸ δικαστήριον πολὺ συγκινημένος. Ὅτε δὲ ἔμειναν οἱ δύο, τοῦ λέγει ὁ Κωστάκης:

— Μὰ διατί, Χρῆστο, τὸν κατεδίκασαν τόσον πολὺ τον δυστυχῆ;

— Διότι, Κωστάκη, ἔπραξε τὸ πλεῖθ ἄνανδρον καὶ μισαρὸν ἔγκλημα. Διότι ἀπὸ ὅλα τὰ καθήκοντά μας, τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ ἱερώτερόν μας εἶνε νὰ ὑπηρετήσωμεν τὴν πατρίδα μας πιστῶς καὶ ἐντίμως καὶ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμεν ἐν ὥρᾳ ἀνάγκης μέχρι τῆς τελευταίας πνοῆς μας. Δὲν ἤκουσες, Κωστάκη, τί εἶπεν ὁ Εἰσαγγελεὺς; Ἡ πατρίς μας μᾶς ἐγέννησεν, εἰς τὴν πατρίδα μας εἶδομεν κατὰ πρῶτον τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴν· αὐτὴ μᾶς ἀνέθρεψεν, εἰς αὐτὴν εὐρίσκονται οἱ γονεῖς μας, οἱ συγγενεῖς μας, οἱ φίλοι μας, τὰ ὑπάρχοντά των, τὰ ἀγαθὰ των καὶ ἡ εὐτυχία των. Ἡμεῖς δὲ ἀντὶ ὅλων τούτων, τὰ ὅποια αὐτὴ μᾶς ἔδωκε, νὰ τὴν ἀφίνωμεν ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἐχθροῦ διὰ νὰ τὴν καταστρέψῃ, καὶ νὰ τὴν ὑποδουλώσῃ;

— Ἄλλὰ δὲν ἦτο πόλεμος, Χρῆστο, ὅταν αὐτὸς ἐλιποτάκτησε καὶ ἐπομένως δὲν διέτρεχε κίνδυνον ἡ πατρίδα του ἀπὸ τὸν ἐχθρόν.

— Καὶ δὲν εἰξεύρεις, Κωστάκη, ὅτι ὅταν λιποτακτῆσῃ κανεὶς καὶ δὲν τὴν ὑπηρετήσῃ ὅταν εἶνε εἰρήνη, δὲν δύναται νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ ὅσον πρέπει καὶ ὅταν εἶνε πόλεμος; Ὁ πόλεμος θέλει στρατιώτας καὶ στρατιώτας καλῶς γυμνασμένους. Ἐνα κράτος ποῦ δὲν ἔχει καλοὺς στρατιώτας, δὲν δύναται ποτὲ νὰ νικήσῃ τὸν ἐχθρόν του. Διὰ νὰ γείνη ὁμως κανεὶς καλὸς στρατιώτης, πρέπει νὰ γυμνασθῇ πρωτῆτερα καὶ νὰ μάθῃ ὅλα τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ καλοῦ στρατιώτου, τί πρέπει δηλαδὴ νὰ κἀνῃ οὗτος καὶ πῶς πρέπει νὰ φέρεται ἐν καιρῷ πολέμου. Διὰ τούτο ὅλοι οἱ πολῖται, ὅλα τὰ τέκνα τῆς πατρίδος μας, ἅμα γείνουν 21 ἔτους, ὀφείλουν νὰ ὑπάγουν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν διὰ νὰ γυμνασθοῦν καὶ νὰ μά-

θουν τὰ καθήκοντα τοῦ στρατιώτου. Ἐκεῖνος δὲ, ποῦ ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς διὰ νὰ καταταχθῇ στρατιώτης, ἀρνείται νὰ καταταχθῇ καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ, ἢ κατατάσσεται καὶ κατόπιν λιποτακτεῖ καὶ φεύγει ἀπὸ τὸν στρατὸν, χωρὶς νὰ τελειώσῃ ὁ χρόνος τῆς ὑπηρεσίας του, εἶνε τὸ ἴδιον ἢ ἂν νὰ λέγῃ «ἐγὼ ἀρνοῦμαι νὰ ὑπηρετήσω τὴν πατρίδα μου καὶ νὰ γείνω ἱκανὸς νὰ τὴν ὑπερασπισθῶ κατόπιν, ὅταν παρευσιασθῇ ἀνάγκη καὶ κινδυνεύῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς της».

— Δὲν εἶνε ὅμως τὸ ἴδιο, Κωστάκη, διότι ἢμπορεῖ νὰ μὴν ὑπηρετήσῃ κανεὶς ὡς στρατιώτης ἢ καὶ νὰ λιποτακτῆσῃ ἐν εἰρήνῃ καὶ ὅμως νὰ τὴν ὑπερασπισθῇ καὶ νὰ πολεμήσῃ καλῶς ἐν καιρῷ πολέμου.

— Ὅχι, Κωστάκη, ἔχεις λάθος. Ἐὰν δὲν ἐπήγαινες ἐσὺ εἰς τὸ σχολεῖον νὰ μορφωθῆς ὅπως εἶσαι τώρα, θὰ εἶχες τὴν ἰδίαν ἀξίαν καὶ ἱκανότητα τὴν ὁποίαν ἔχεις τώρα; Ἔτσι καὶ ὁ στρατιώτης ἂν δὲν ὑπάγῃ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ στρατοῦ νὰ γυμνασθῇ καὶ νὰ μορφωθῇ, δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν κατόπιν ὡς στρατιώτης, ὅσον καλὸς καὶ ἂν εἶνε. Ἐπειτα δὲν ἐννοεῖς ὅτι, ἀφοῦ ἓνας ἐν καιρῷ εἰρήνης δυστροπεῖ νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ λιποτακτεῖ, πολὺ περισσότερον θὰ δυστροπήσῃ καὶ θὰ ἀρνηθῇ νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν καιρῷ πολέμου, ὁπότε θὰ διατρέχῃ καὶ κινδύνον.

Ὅχι, Κωστάκη. Καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης πρέπει προθύμως νὰ τὴν ὑπηρετῶμεν καὶ μετὰ προθυμίας νὰ τρέχωμεν ἐκεῖ ποῦ μᾶς καλεῖ, καὶ τότε μόνον θὰ ἔχωμεν δικαίωμα νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἐν καιρῷ πολέμου δὲν θὰ τὴν ἀφήσωμεν ἀνυπεράσπιστον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ποῖαν ἄλλην μεγαλειτέραν εὐχαρίστησιν, καὶ ποῖαν ἄλλην γλυκυτέραν χαρὰν δύνεται νὰ αἰσθανθῇ καὶ ν' ἀπολαύσῃ ἓνας ἀληθινὸς πατριώτης, ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὅταν σκέπτεται ὅτι ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα του; Ἀφοῦ αἰσθανόμεθα εὐχαρίστησιν ὅταν

περιθάλλωμεν και ὑπηρετοῦμεν τὴν μητέρα μας, δὲν πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα εὐχαρίστησιν, ὅταν ὑπηρετοῦμεν τὴν μεγάλην μητέρα μας, τὴν μεγάλην μητέρα και αὐτῆς ἀκόμη τῆς φυσικῆς μητέρας μας και ὅλων τῶν προγόνων μας ; Τὴν προσφιλῆ και γλυκεῖα πατρίδα μας ; τὴν ὠραίαν και ἔνδοξον πατρίδα μας ; ὅπου εὐρίσκονται τὰ κόκκαλα τῶν γονέων μας και οἱ τάφοι τῶν προπατόρων μας· τὴν ὅποιαν ἐλευθέρωσαν οἱ πατέρες μας μὲ ὑπερανθρώπους ἀγῶνας και θυσίας και ἐμεγάλυναν και ἐδόξασαν οἱ πρόγονοί μας μὲ τὰ μεγάλα κατορθώματά των και τὰ σοφὰ και ἐξῆχα πνεύματά των.

Και ποία χώρα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν και ἄλλη, δύναται νὰ καυχήθῃ ὅτι ἐγέννησε τόσους μεγάλους ἄνδρας, τόσα ἐξῆχα πνεύματα, τόσους ὑπερέχους σοφοὺς, τόσους γενναίους και ἀφοσιωμένους στρατιώτας, τόσας μεγάλας ψυχὰς, παλληκάρια και ἥρωας και τόσους ὑψηλόφρονες εὐπατρίδας ; Ποία ἄλλη πατρίς, πλὴν τῆς πατρίδος μας, πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος μας, ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν κόσμον τόσους ἐνδόξους θοιάμβους, τόσα ἀπαράμιλλα εἰρηνικά και πολεμικά ἔργα και τρόπαια και τόσα γιγάντεια ἥρωικά κατορθώματα ; Και ποία ἄλλη χώρα τοῦ κόσμου ἔχει τὸν ὠραῖον και ἀστροφεγγῆ οὐρανὸν τῆς πατρίδος μας, και ποῖον ἄλλο ἔδαφος εἶνε πλεῖο πλούσιο, και ποία ἄλλη γῆ βλαστάνει ὠραιότερα και ἀφθονώτερα και γεννᾷ περισσότερα και καλλίτερα πράγματα ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς πατρίδος μας ; Και ποία ἄλλη πατρίς ἐδώρησε πλουσιώτερα και ἐκλεκτότερα δῶσα εἰς τὰ τέκνα τῆς και τῶν ἔδωσε μεγαλειτέραν κληρονομίαν διὰ νὰ τὰ κάμῃ, εὐτυχισμένα και εὐχαριστημένα ; Και ὅμως ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ ἀμέτρητα καλὰ και ἀγαθὰ τῆς, ποῦ τόσον πρόθυμα μᾶς δίδει, ἡμεῖς ν' ἀρνούμεθα νὰ τὴν ὑπηρετήσωμεν μὲ τιμὴν και ἀφοσίωσιν, μὲ ζῆλον και αὐταπάρησιν, ἀλλ' ὡς

ἄνδρῳ καὶ μικρόφρονες, ποταποὶ καὶ ἀχάριστοι πρὸς αὐτήν, νὰ λιποτακτοῦμεν ὅταν μᾶς προσκαλῆ καὶ ζητεῖ τὴν συνδρομήν μας καὶ νὰ τὴν ἀπαρνούμεθα, ὡς ὁ Ἰοῖδας ἀπαρνήθη τὸν Χριστόν. Διὰ τὸν εὐγενῆ νέον, Κωστάκη, μία πρέπει νὰ εἶνε ἡ πλειὸ μεγάλη χαρὰ, ἕνας νὰ εἶνε ὁ πλειὸ εὐγενῆς, ὁ πλειὸ σφοδρὸς καὶ ὁ πλειὸ ζωηρὸς πόθος, πότε δηλαδὴ νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ ἀξιωθῆ καὶ αὐτὸς νὰ λάβῃ τὴν τιμὴν, κοντὰ ε' τὸ πλευρὸ τῆς πατρίδος του μὲ τὸ ὄπλον εἰς τὸ χεῖρι, ὡς στρατιώτης πιστὸς καὶ ἀφοσιωμένος, νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ καὶ νὰ τὴν φρουρήσῃ, νὰ τὴν φυλάξῃ καὶ νὰ τὴν ὑπερασπισθῆ.

Ὁ Χρῆστος μὲ μεγάλα καὶ ἀνεκτίμητα χαρίσματα, μὲ μιὰ μεγάλην ἀγγελικὴν καρδίαν, γεμάτην ἀπὸ εὐγένειαν καὶ ἀγάπην καὶ ἐνθουσιασμόν, ἐνθουσιασθεῖς μὲ τὸν ἱερώτερον ἐνθουσιασμόν, ἀναφωνεῖ κυττάζων τὸν γαλανὸν καὶ γελαστὸν οὐρανόν, τὸν πεντάμορφον ὀρίζοντα τῆς γλυκεῖας πατρίδος του :

— ὦ πατρίς μου! ὠραία καὶ προσφιλὴς πατρίς μου! Πόσον εὐλικρινῶς σὲ ἀγαπῶ καὶ πόσον ἀγνῶς σὲ λατρεύω. Ὀρρίζομαι εἰς τὴν δόξαν ποῦ μοῦ ἔδωκες ὡς πολῦτιμον κληρονομίαν, ὅτι οὐδέποτε θὰ φανῶ ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος πρὸς ἐσὲ γλυκεῖά μου πατρίς! ἀλλὰ θὰ εἶμαι πάντοτε ὁ ἄγρυπνος φύλακας σου, ὁ πιστὸς στρατιώτης σου, ὁ ἀφοσιωμένος ὑπρέτης σου, καὶ οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψω εἰς τὸν ἐχθρόν σου νὰ σὲ καταπατήσῃ καὶ νὰ σὲ ταπεινώσῃ, χωρὶς πρῶτα νὰ χύσω καὶ τὴν τελευταίαν σταλίαν τοῦ αἵματός μου, χωρὶς νὰ μοῦ λείψῃ καὶ ἡ τελευταία πνοὴ τῆς ζωῆς μου, χωρὶς πρῶτα νὰ περάσῃ ἐπάνω ἀπὸ τὸ νεκρὸ σῶμά σου.

Σοῦ δίδω, ὦ πατρίς μου! ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀφοσιωμένης σου καρδιᾶς μου τὴν πλειὸ μεγάλην καὶ τὴν πλειὸ εὐλικρινῆ ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποῖαν εἶθε νὰ μὴ μὲ ἀφήσῃ ποτὲ ὁ Θεὸς νὰ πικραθῶ, ὅτι θὰ εἶμαι πάντοτε πρόθυμος εἰς κάθε σου θελημα

καὶ εἰς κάθε σου πρόσταγμα, ὅτι θὰ ὑπακούω καὶ θὰ ἐκτελεῶ τὰς ἀποφάσεις σου καὶ τὰς διαταγὰς σου προθύμως καὶ ἀνεξετάστως. Καὶ ἂν ποτε μὲ τιμωρήσῃς, ἀγογγύστως θὰ δεχθῶ τὴν τιμωρίαν σου· καὶ ἂν τύχῃ ἀνάγκη νὰ ὑποβληθῶ εἰς στερήσεις καὶ κακουχίας χάριν σου, μὲ ὄλην μου τὴν εὐχαρίστησιν θὰ τὸ πράξω· καὶ ἂν μὲ στείλῃς νὰ κινδυνεύσω πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, οὐδέποτε θὰ διστάσω, οὔτε θὰ δειλιάσω· καὶ ἂν μὲ διατάξῃς ἀκόμη καὶ νὰ ἀποθάνω, καὶ τοῦτο, σοῦ τὸ ὀρίζομαι, μὲ μεγάλην προθυμίαν θὰ τὸ πράξω· καὶ καμμίαν θυσίαν, ὅσῃ μεγάλη καὶ ἂν εἴνε, δὲν θὰ σοῦ ἀρνηθῶ ποτέ, ἀλλὰ θὰ συμπάσχω ὅταν πάσῃς, θὰ πονῶ ὅταν πονῆς, θ' ἀποθάνω ὅταν ἀποθαίνῃς, θὰ χαίρω ὅταν χαίρῃς καὶ θὰ εἶμαι τρισμακάριος καὶ εὐτυχῆς ὅταν τιμᾶσαι καὶ δοξάζῃσαι. Ὁ ἄσβεστος πάθος τῆς καρδίας μου θὰ εἴνε ἡ εὐημερία σου, καὶ τὸ γλυκὺ ὄνειρον τῆς ζωῆς μου ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον σου· διότι αἰσθάνομαι καὶ ἐννοῶ ὅτι καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα μου καὶ ἀπὸ τὴν μητέρα μου καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους προγόνους μου τιμιώτερον καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ προσφιλέστερον καὶ λατρευτότερον πρᾶγμα εἶσαι σύ, ὦ ὠραία πατρίς μου!

Ὁ Κωστάκης ὅστις ἤκουε τὰς εὐγενεῖς ιδέας καὶ τὰ ἀγνά αἰσθήματα τοῦ φίλου του ἐνθουσιασθεὶς τοῦ λέγει:

— Πολύτιμε φίλε μου, Χρῆστο. Τὸ θεωρῶ καύχημά μου καὶ μεγάλο μου εὐτύχημα ὅτι εἶσαι φίλος μου. Ὄταν εὐρίσκωμαι πλησίον σου καὶ ἀκούω τοὺς λόγους σου, ἀκούω τὴν καρδίαν μου νὰ μαλάσσεται καὶ νὰ γίνεταί εὐγενεστέρα καὶ ἀγνοτέρα. Αἰσθάνομαι ὅταν σὲ ἀκούω νὰ ὀμιλῆς, ὅτι μεταπλάσσομαι καὶ γίνομαι ἀγαθότερος καὶ καλλίτερος, εὐγενέστερος καὶ εὐτυχέστερος.

— Μοῦ τὸ ἔλεγεν ὁ πατέρας μου, Χρῆστο, ἀλλὰ τὴν ὥρᾴν βλέπω καὶ ὁ ἴδιος, ὅτι εὐτυχέστερος εἶνε ἐκεῖνος ποῦ εὐρίσκει

ένα καλὸν φίλον, παρὰ ἐκεῖνος ποῦ εὐρίσκει ἕνα μεγάλον θησαυρόν· διότι ὁ καλὸς φίλος πάντοτε θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ καὶ θὰ μᾶς ὠφελήσῃ, ἐνῶ ὁ θησαυρὸς ἤμπορεῖ καὶ νὰ μᾶς βλάψῃ.

Ἐπέρασαν ὀλίγα χρονία ἀκόμη καὶ ὁ Χρῆστος ἔτσι πάντοτε καλὸς καὶ ἐντιμὸς καὶ εἰς τὰς εὐτυχίας καὶ εἰς τὰς δυστυχίας του ἐκέρδιζε κάθε ἡμέρα τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἐπαρχιωτῶν του. Μετὰ ὀλίγα ἔτη ὁ Δήμαρχος, ὁ πατέρας τοῦ Κωστάκη, ἀπέθανεν. Ὅλων τότε ὁ νοῦς ἐστράφη πρὸς τὸν Χρῆστον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐξέλεξαν Δήμαρχον σχεδὸν παμφηρεῖ. Ἀφοῦ δὲ ἔγεινε Δήμαρχος, ἕνας χωρικός ὅστις δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τοῦ λέγει :

— Μὲ τὸ συμπάθειο, Κύρ-Χρῆστο· τουλόγου σου ἦσαν παιδιὲν ἑνὸς πτωχοῦ γεωργοῦ, ἀπὸ πολὺ μικρὰν οἰκογενεῖαν καὶ πτωχὸς καὶ ὅμως ἔγεινε μεγαλῆτερος ἀπὸ ἄλλους πλουσίους καὶ ἀπὸ μεγάλας οἰκογενεῖας. Δὲν μοῦ λέγεις, σὲ παρακαλῶ, πῶς τὸ κατώρθωσες αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ;

— Ἀπλούστατα, Κύρ Βασίλη, ἀπαντᾷ ὁ Χρῆστος. Εἶπε τόσῳ εὐκλὸν ἐκεῖνο ποῦ ἔκανα, ὥστε ὅποιος δῆποτε θέλει, ἀρκεῖ μόνον νὰ θέλῃ, ἤμπορεῖ νὰ τὸ κἀνῃ καὶ νὰ κατορθώσῃ ἐκεῖνο ποῦ κατώρθωσα καὶ ἐγώ. Ἄκουσε λοιπὸν, Κύρ Βασίλη, κλὰ καὶ διδάξέ το καὶ εἰς τὰ παιδιὰ σου.

— Ὅταν ἦμουν μαθητὴς τοῦ σχολείου, ἦμουν ἐπιμελὴς καὶ ἐμάνθανα πάντοτε τὰ μαθήματά μου καὶ οὐδέποτε ἤκουσα συμβουλήν καλὴν καὶ νὰ μὴ τὴν καρφώσω εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν μου ὅσῳ τὸ δυνατόν πλεῖσθ βαθεῖά· ὅταν δὲ ἔγεινα νέος καὶ ἄνδρας δὲν ἐπαράβαινα ποτὲ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου καὶ ἐβουήθουν καὶ ἐσύνδραμον πάντοτε ὅλας τὰς ἀρχάς της νὰ κἀνουν τὴν δουλειὰ των καὶ τὸ καθήκον των.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΕΚΛΕΓΕΤΑΙ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΔΙΟΤΙ Ο ΚΑΛΟΣ
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΑΝΤΟΤΕ ΜΙΑ ΜΕΡΑ Θ' ΑΝΤΑΜΕΙΦΘΗ

Πῶς ὁ Χρῆστος ἔλαβε τὸ πλεῖθ τιμητικὸν πυράδμημον.

Αρχὴ ἄνδρα δείκνυσιν ἔλεγαν οἱ πρόγονοι μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες. Δηλαδή, ὡσεὶ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἀρχὴν, ὡσεὶ τοῦ ἐξουσίαν καὶ θὰ δείξῃ ἀμέως τί πράγμα εἶνε Ἄλλὰ ὁ Χρῆστος, ὅστις ἤξευρε νὰ εἶνε καλὸς ἀρχόμενος, ἤξευρε νὰ εἶναι καὶ καλὸς ἀρχων. Ἡ πρώτη λοιπὸν ὀσουλεῖα τοῦ Χρῆστου, ἅμα ἐγείνε Δήμαρχος, ἦτο νὰ καλέσῃ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τοῦ διὰ νὰ τοῦ ἐκθέσῃ τὴν γνώμην του καὶ τὰς ἰδέας του. Ἄμα δὲ συνήλθον ὅλοι οἱ σύμβουλοι, ὁ Χρῆστος ἀφοῦ τοὺς ἐχαίρετισε τῶν λέγει·

«Κύριοι Σύμβουλοι. Ὁ ἄνθρωπος μας μᾶς ἔκαμε μίαν πολὺ μεγάλην τιμὴν καὶ μᾶς ἐξέλεξεν ἀντιπροσώπους τοῦ καὶ συμβούλους του. Μᾶς ἐδιόρισε νὰ τοῦ προστατεύωμεν τὰ συμφέροντά του καὶ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὰς ὑποθέσεις του καὶ διὰ τὸ γενικὸν καλὸν του. Πιστεύω πῶς ἐννοεῖτε τὴν σημασίαν, ποῦ ἔχει ἡ ἐμπιστοσύνη αὐτῆ, μετὰ τὴν ὁποίαν μᾶς ἐτίμησεν ὁ ἄνθρωπος μας καὶ πιστεύω ὅτι ἐννοεῖτε καὶ τὸ χρέος τὸ με-

γάλο τὸ ὁποῖον ἀνελάβομεν ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ ὁ Δῆμος μᾶς ἐξέλεξε ἀντιπροσώπους του καὶ μᾶς εἶπε· «Κύριοι, ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτας τοῦ Δήμου ἐδιᾶλεξα σᾶς καὶ σᾶς δίδω ὅλην τὴν ἐμπιστοσύνην μου καὶ θέτω εἰς τὰς χεῖράς σας τὴν τιμὴν μου, τὰ συμφέροντά μου. Ἐὰν εἴσθε τίμιοι, μὴ δολιευθῆτε τὴν ἐμπιστοσύνην μου. Ἐὰν εἴσθε τίμιοι, σεβασθῆτε τὴν τιμὴν μου, μὴ τὴν μαυρίσετε. Ἐγὼ σᾶς ἐμπιστεύθηκα καὶ σᾶς ἐτίμησα, τιμῆσατε με καὶ σεῖς· διότι τοῦτο εἶνε ἡ τιμὴ σας. Διότι μόνον οἱ τίμιοι ἄνθρωποι σέβονται τὴν τιμὴν τῶν ἄλλων». Αὐτά, κύριοι, μᾶς εἶπεν ὁ Δῆμος μας, ὅταν μᾶς ἐξέλεξε. Πρέπει τώρα νὰ σκεφθῶμεν καλὰ καὶ νὰ μετρήσωμεν ὅλο τὸ βᾶρος καὶ τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν τὴν ὁποῖαν ἀναλαμβάνομεν ἀπὸ τὴν στιγμήν αὐτὴν ἀπέναντι τοῦ Δήμου μας. Καὶ ἐὰν δεχθῶμεν αὐτὴν τὴν τιμὴν ποῦ μᾶς κάνει ὁ Δῆμος μας καὶ αὐτὸ τὸ βᾶρος ποῦ μᾶς δίδει, πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ Δήμου, δὲν ἔχομεν καμμιά σχέσιν μὲ τοὺς ἑαυτοὺς μας ὡς ἄτομα. Νὰ ἀρνηθῶμεν δηλαδὴ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Ἐμποροῦμεν νὰ τὸ κατορθώσωμεν; Ἐμπρὸς τότε. Εἰ δ' ἄλλως μὴ θελήσωμεν ν' ἀτιμάσωμεν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ τὸν Δῆμον μας. Ἄς τὸ σκεφθῶμεν, κύριοι, διότι δὲν εἶνε μικρὸν πρᾶγμα, ἀλλὰ πολὺ φοβερὸν νὰ φανῆ κανεὶς δόλιος καὶ ἀπατεῶν τοῦ Δήμου του, τῆς Πατρίδος του. Ἐὰν δεχθῶμεν νὰ ἀντιπροσωπεύσωμεν τὸν Δῆμον μας, ζεύρετε πότε μόνον εἶνε δυνατὸν νὰ τὸν ὑπηρετήσωμεν πιστῶς καὶ ἐντίμως; Ἐγὼ θὰ σᾶς εἴπω. Τότε μόνον ὅταν, ὁσάκις καὶ ἂν πρόκειται νὰ σκεφθῶμεν καὶ νὰ κρίνωμεν καὶ διὰ τὴν παραμικρὰν ὑπόθεσιν τοῦ Δήμου μας, νὰ συλλογιζόμεθα ἀμέσως ὅτι πράττομεν τὴν συχαμερωτέραν αἰσχύρητα, ἐὰν, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θ' ἀποφασίσωμεν διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τοῦ Δήμου μας, εἶνε δια-

φορετικό καὶ δὲν εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἴδιο μὲ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θ' ἀποφασίζαμεν ἐὰν ἐπρόκειτο διὰ ἰδικὴν μας ὑπόθεσιν· διότι ὁ τίμιος ἄνθρωπος μετρᾷ πάντοτε μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον καὶ ὅταν πρόκειται διὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὅταν πρόκειται διὰ τὸ συμφέρον τῶν ἄλλων. Θὰ γνωρίζετε βέβαια, ὅτι ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ εἶναι μία, καθὼς μία εἶνε καὶ ἡ ἀλήθεια. Πηγὴ καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας εἶνε ὁ Θεός. Ἄλλ' ὁ Θεός μοιράζει τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον μέσῳ τῶν ἀνθρώπων. Δι' αὐτὸ ὅποιος προσκληθῆ καθε περιστάσιν νὰ μοιράσῃ τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀντιπροσωπεύει τότε τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ.

Φαντάζεσθε λοιπὸν τὸ ἄπειρον μέγεθος τῆς εὐθύνης, τὴν ὅποιαν ἀναλαμβάνει αὐτὸς ὁ ὅποιος ὀλίποτε, ὅταν πρόκειται νὰ δικάσῃ ἐξ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ; Ὅταν δικάσῃ ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καταχρᾶται τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πατρὶδος του, καταχρᾶται ἀκόμη καὶ δουλιεύεται καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ἴσως νὰ μῶυ 'πῆτε' καὶ πῶς νὰ εἰξεύρη κανεὶς πάντοτε ποῖον εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ; Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, κύριοι, εἶνε ἡ συνειδήσις ἐκάστου· ὅταν πράττῃς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σοῦ λέγει ἡ συνειδήσις σου, πράττεις τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Διὰ κάθε ὑπόθεσιν λοιπὸν τοῦ Δήμου μας, πρέπει καὶ ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς λέγει ἡ συνειδήσις μας, αἰὸτι τότε κάνομεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλει ὁ Θεός· εἰδᾷλλως, ἐὰν δὲν κάμωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς λέγει ἡ συνειδήσις μας, ἀλλὰ κάμωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς λέγει τὸ συμφέρον μας ἢ οἱ φίλοι μας καὶ συγγενεῖς μας, τότε γινόμεθα ἀπατεῶνες καὶ ἀνάξιοι καὶ τῆς τιμῆς μὲ τὴν ὅποιαν μᾶς ἐτίμησεν ὁ Δῆμος μας καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος μᾶς ἐμπιστεῖσθηκε νὰ ἀντιπροσωπεύωμεν τὴν δικαιοσύνην του καὶ νὰ ὀδώσωμεν τὸ

δίκαιον εἰς κάθε ἀδικούμενον. Ἡ συνειδήσις μας λοιπὸν καὶ μόνον ἃς εἶνε πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὁ μόνος σύμβουλός μας, ἀροῦ τὰ δύο ἀγιώτερα καὶ σεβαστότερα θελήματα εὐρίσκονται εἰς αὐτήν, τὸ θελημα δηλαδὴ τῆς πατρίδος μας καὶ τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Νόμος, Κύριοι σύμβουλοι, μᾶς ὀρίζει τὰ καθήκοντά μας. Ἀλλὰ χωρὶς τὰ καθήκοντα τὰ ὅποια μᾶς ἐπιβάλλει ὁ νόμος, ἔχομεν καὶ ἄλλα πολλὰ καθήκοντα, τὰ ὅποια μᾶς ἐπιβάλλει ἡ θέσις τὴν ὁποίαν ἔχομεν νὰ θεωροῦμεθα ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους συνδημότας μας καὶ ὁ πόθος τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἔχομεν διὰ τὴν πρόσδον καὶ ἀδελφικὴν συμβίωσιν τῶν συμπολιτῶν μας. Ἡ νομίζετε ὅτι καὶ μόνον διότι μᾶς θεωροῦν προκρίτους τῶν χωριῶν μας οἱ χωριανοὶ μας, ὅτι καὶ μόνον δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ὀφείλομεν νὰ τῶν πληρῶνωμεν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν τὴν ὁποίαν μᾶς ἔχουν καὶ μὲ προθυμίαν νὰ θυσιάζωμεν πολλὰς φαρὰς καὶ τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν μας διὰ νὰ φροντίζωμεν μὲ κάθε τρόπον καὶ νὰ τοὺς συμβιβάζωμεν εἰς τὰς μεταξὺ των διαφορὰς καὶ νὰ τοὺς ἀδελφῶνωμεν καὶ νὰ τοὺς συμβουλεύωμεν καὶ νὰ τοὺς ὀδηγοῦμεν καὶ νὰ τοὺς φωτίζωμεν διὰ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἰδικὸν των καὶ τοῦ τύπου των; Βεβαίως κανεὶς νόμος δὲν μᾶς τὸ ἐπιβάλλει τοῦτο, ἀλλ' ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶνε πλεῖο μεγάλο χρέος κάθε προκρίτου ἀπὸ κάθε ἄλλο χρέος του. Διότι εἰς κάθε χωριὸ ὅταν εὐρεθοῦν δύο τρεῖς προὔχοντες καὶ ἐνοήσουσιν αὐτὴν τὴν ἠθικὴν ὑπεχρέωσιν ποῦ ἔχουν ὡς πρόκριτοι καὶ προὔχοντες τοῦ χωρίου των καὶ θελήσουσιν νὰ ἐπεμβαίνουσι μὲ ἀμεροληψίαν καὶ ἀφιλοκέρδειαν εἰς κάθε διαφορὰν, ποῦ θὰ γεννηθῆ μεταξὺ τῶν χωριανῶν των καὶ θελήσουσιν νὰ προλαβαίνουσι ὅλα τὰ κακὰ, τὰ ὅποια αὐτοὶ ὡς χωριανοὶ εἶνε εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουσι καὶ νὰ ὑποψιάζονται ὅτι ἴμεροῦν νὰ γείνουσι, αὐτὸ τὸ χωριὸ εἰς ὀλίγον καιρὸν θὰ ζῆ

μέ τήν μεγαλειτέραν εὐταξίαν καί ἀγάπην, θά τὸ προστατεύῃ ὁ Θεός καί θά προσδεύῃ καί θά εὐδαιμονῇ.

Κάθε πρόκριτος λοιπόν ἔχει χρέος χριστιανικόν καί ἀνθρώπινον νά φροντίζῃ νά σβύνη τὰ πάθη τῶν χωριανῶν του, νά συμβιβάζῃ τὰς διαφοράς των, νά τοὺς συμφιλιώῃ καί νά τοὺς ἀδελφώνῃ, νά ὁδηγῇ καί νά συμβουλευῇ ἐκείνους ποῦ βλέπει ὅτι ἔχουν ὄρεξιν νά παραστρατήσουν καί τότε μόνον τοῦ ἀνήκει νά ὀνομάζεται προύχοντας. Ἐκαστος λοιπόν ἀπό Σᾶς, κύριοι Σύμβουλοι, ἐάν θέλῃ νά κάνῃ τὸ καθήκον του καί νά τόν εὐλογοῦν μιὰ μέρα οἱ χωριανοί του, ἄς ἀναλάβῃ τήν πρωτοβουλίαν εἰς τὸ χωριό του, ἀλλ' ὄχι πρωτοβουλίαν εἰς τὸν κομματισμόν καί τήν ψευτοεπίδειξιν, ἀλλὰ διὰ κάθε καλόν καί κάθε εὐγενῆ σκοπόν. Τὰς δύο συμβουλάς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποῦ ἔχουν ἄπειρον ἔννοιαν καί ὕψος καί μεγαλεῖον καί ὠραιότητα, ἄς ἔχῃ πάντοτε κάθε πρόκριτος ὑπ' ὄψει του καί ὡς πρόγραμμα του. Ἡ μία συμβουλή τοῦ Χριστοῦ λέγει « Ἀγαπᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον » ἡ δὲ ἄλλη λέγει « βόηθητε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ». Κάθε πρόκριτος λοιπόν, ἐκτός ποῦ ἔχει χρέος ὡς προύχοντας τοῦ χωριοῦ του, ἔχει ἀκόμη καί ὡς Χριστιανός νά φροντίζῃ νά ἐφαρμόζουν καί νά ἀκολουθοῦν ὅσοι θέλουσιν νά εἶνε ὄχι μόνον κατὰ τὸ ὄνομα, ἀλλὰ καί πραγματικοὶ Χριστιανοί τὰς δύο αὐτὰς τρισαγίας συμβουλάς τοῦ Χριστοῦ. Καί ὅταν ἀκολουθοῦμεν τὰς συμβουλάς ταύτας καί ἀγαπῶμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, τότε οὔτε ἐχθρητας θά ἔχωμεν, οὔτε θά ἀλληλοτραχώμεθα, οὔτε εἰς τὰ δικαστήρια θά καταφεύγωμεν. Ἀλλ' ὅταν γεννηθῇ καμμιὰ διαφορὰ μεταξὺ μας ἢ καμμιὰ ἄλλη ἀφορμὴ πρὸς δυσαρέσκειαν, ὡς ἄνθρωποι ποῦ εἴμεθα καί ὅν ἠμποροῦν βέβαια νά λείψουν καί αὐτὰ τὰ πράγματα, ἄς φροντίζουσιν οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι νά τὴν διαλύσιν καί νά ἐξαπλώνουσιν εἰς τὸ χωριό των τὸ ἀγαπᾶτε

ἀλλήλους», πού μᾶς ἐσυμβούλευσεν ὁ Χριστός. Καί κάθε πρόκριτος ἄς νομίζῃ καί καθήκόν του καί εὐχαρίστησίν του νὰ φροντίζῃ νὰ βοηθῇ καί νὰ εὐκολύνῃ ἐκεῖνος πού δύναται ἐκεῖνον πού δὲν ἔχει καί στερεῖται· ὁἷοι ὅταν αὐτοὶ πού δύ-
ναι σὲ κάθε χωριό, βοηθοῦν καί συντρέχουν καί ἐκεῖνους πού στεροῦνται καί πεινοῦν, τότε αὐτοὶ βέβαια δὲν θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ κλέψουν ἢ νὰ κάμουν καμμιάν ἄλλην κακὴν πρᾶξιν, πού εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ κάμουν ὅταν τοὺς ἀφίνουν εἰς τὴν τύχην των. Διότι θὰ ἔξυρτε τὴν παροιμίαν ὅτι «ὅπου πνίγεται καί ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάνεται». Τί ὠραιότερον καί τί εὐκολώτερον συγχρόνως πρᾶγμα ἀπ' αὐτὸ πού μᾶς ἐδίδαξεν ὁ Χριστός «Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» «Βεηθήτε ἀλλήλους». Αὐταὶ αἱ δύο λοιπὸν συμβουλαι τοῦ Χριστοῦ, ἀγαπητοὶ συνδημόται, ἄς εἶνε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας καί ἄς φροντίζῃ πάντοτε καθένας ἀπὸ ἡμᾶς νὰ ἐκτελοῦνται καί νὰ ἐφαρμύζωνται εἰς τὸ χωριό του. Καί ἄς ἐπικαλεσθῶμεν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ νὰ μᾶς βοηθήσῃ εἰς τὸ δύσκολον ἔργον μας».

Ὅλοι οἱ σύμβουλοι κατόπιν μὲ μεγάλην προθυμίαν ὑπεσχέθησαν εἰς τὸν Δήμαρχον, ὅτι ὄχι μόνον θὰ ἐργασθοῦν μὲ ἀμεροληψίαν καί ἀφιλοκέρδειαν διὰ τὸ καλὸν καί τὴν πρόοδον τοῦ Δήμου των, ἀλλὰ καί εἰς τὰ χωριὰ των θὰ ἀναλάβουν ἀπὸ τώρα καί εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γείνουν οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀγάπης, τῆς ἀδελφοποιήσεως καί τῆς ἀλληλοβοηθείας. Ἄνεχώρησαν δὲ πολὺ εὐχαρίστημένοι, διότι ἐπέτυχαν ἓνα τέτοιο δημοτικὸν ἄρχοντα, ἐπειδὴ ἐγνώριζον ὅτι ὅπου οἱ ἄρχοντες εἶνε καλοὶ καί χρηστοί, μὲ ἀγαθὰ καί γενναῖα αἰσθήματα, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ συμμορφώσουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καί νὰ πλάσσουν καί τὸν λαὸν καί τοὺς ἀρχομένους καλοὺς.

Ἐκάλεσε κατόπιν ὁ Δήμαρχος τὸν γραμματεῖα τοῦ Δή-

μου καὶ τοῦ ἐζήτησε διαφόρους πληροφορίας διὰ τὰ πράγματα τοῦ Δήμου καὶ ἐκανόνισαν καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἐργασθῶν διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Δήμου. Διότι κάθε ἐργασία ποῦ δὲν ἔχει τάξιν καὶ ἀκρίβειαν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνη ὅπως πρέπει. Ἡ τάξις καὶ ἡ ἀκρίβεια ἦτο πάντοτε διὰ τὸν Χρῆστον ἡ πρώτη του φροντίδα εἰς κάθε του ἐργασίαν. Ἀφοῦ ὤρισε τὴν ἐργασίαν ποῦ θὰ κάνουν κάθε ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, ἄφησεν ὅλας τὰς ἐορτάς καὶ ὅλας τὰς Κυριακάς ἔξω ἀπὸ κάθε ἐργασίαν, διότι ἠθέλησε νὰ τὰς χρησιμοποίησῃ δι' ἓνα πολὺ ὕψηλόν καὶ ἀγαθὸν καὶ χριστιανικὸν σκοπὸν.

— Πρέπει νὰ κανονίσωμεν, λέγει εἰς τὸν γραμματέα του, κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὸ πρᾶγμα, ὥστε νὰ κατορθώσωμεν κατὰ τὰς ἐορτάς καὶ Κυριακάς ἐκάστου μηνὸς νὰ ἐπισκεπτώμεθα ὅλα τὰ χωρία τοῦ Δήμου μας. Καὶ ἐπειδὴ εἶνε ὀλίγα ἐορταὶ καὶ Κυριακαὶ καὶ πολλὰ τὰ χωρία, πρέπει νὰ εὐρωμεν τὰ χωρία ποῦ εἶνε πλησιέστερον τὸ ἓνα πρὸς τὸ ἄλλο, διὰ νὰ ἐπισκεπτώμεθα οὐ ἀπὸ τὰ χωρία αὐτὰ εἰς μίαν Κυριακὴν. Διότι θὰ εἶνε πρόγραμμα μας ἀπαράβατον, ὅτι κάθε μῆνα πρέπει νὰ ἐπισκεπτώμεθα ὅλα τὰ χωρία τοῦ Δήμου εἰς ἡμέρας ἐορτασίμου, ποῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐργάζονται καὶ εἶνε εὐκόλον, χωρὶς νὰ ἀφίνουσιν τὴν ἐργασίαν των, νὰ τοὺς εὐρίσκωμεν εἰς τὸ χωρίό των.

— Μὰ αὐτὸ, Κύριε Δήμαρχε, ἀπαντᾷ ὁ Γραμματεὺς, δὲν τὸ ἔκανε κανεὶς ἄλλος Δήμαρχος προηγήτερα, παρὰ ὅσοι εἶχον ὑποθέσεις, ἤρχοντο ἐκεῖνοι εἰς τὸ Δημαρχεῖον.

— Ἐγὼ ὁμῶς, Κύριε Γραμματέα, νὰ γνωρίζης ὅτι δὲν ἐξετάζω τί ἔκαναν οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ τί πρέπει καὶ τί ὀφείλω νὰ κάνω ἐγὼ. Δήμαρχος ὅστις δὲν περιδεύει κάθε μῆνα τὸν Δήμον του καὶ νὰ βλέπῃ μὲ τὰ ἴδια του μάτια τὴν κατάστασιν τοῦ Δήμου του, τὰς ἐλλείψεις του καὶ τὰς ἀνάγκας του

καὶ νὰ συμβουλευέται ὅλους τοὺς γνωστικούς δημότας τῶν χωριῶν πῶς εἶνε εὐκολώτερον νὰ διορθωθεῖν ὅλαι αὐταὶ αἱ ἀνάγκαι, ποῦ δὲν περιοδεύει διὰ νὰ ἀκούη μὲ τὰ ἴδια του ἀφτιά τὰ παράπονα τῶν δημοτῶν του, αὐτὸς ὁ Δήμαρχος ὅσον καλὸς καὶ ἂν εἶνε, εἶνε ἀδύνατον νὰ κάμῃ ὅσα ἔπρεπε καὶ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ· διότι τὰ ξένα μάτια δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ βλέπουν πάντοτε ὅπως τὰ μάτια τὰ ἰδικά μας, οὔτε τὰ ξένα ἀφτιά νὰ κούσουν ὅπως θάκούσουν τὰ ἰδικά μας. Ἐκτός δὲ ποῦ θὰ βλέπω μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ὁρῶμων καὶ τὴν καθαρότητά των καὶ ὅ,τι ἄλλο χρειάζεται, θὰ κατορθώσω καὶ πολλὰ ὠφέλιμα πράγματα διὰ κάθε χωρίον, διότι κάθε ἄνθρωπος, ποῦ ἔχει ἓνα τίτλον καὶ ἓνα ἀξίωμα κάπως τιμητικόν, πιάνεται καὶ ὁ λόγος του περισσότερον καὶ ἡ γνώμη του εἶνε πλεῖο σεβαστὴ καὶ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἤμπορεῖ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὸν λαὸν διὰ κάθε καλὸν σκοπὸν καὶ νὰ ὠφελῆσῃ. Ἐπειτα εἰς τὸ Δημαρχεῖον θὰ ὑπάγουν ὅσοι μόνον ἔχουν ὑποθέσεις. Ἀλλὰ τὸ πλεῖο σπουδαῖον καὶ ὠφέλιμον πράγμα ποῦ ἔχει νὰ κάμῃ ἓνας Δήμαρχος, εἶνε ὄχι νὰ δικάζῃ ἐκείνους ποῦ ἔχουν μεταξὺ των διαφορὰς, ἀλλὰ νὰ προλαμβάνῃ καὶ νὰ μὴν ἀφίνη νὰ γεννηθεῖν αἱ διαφοραὶ αὐταί, ἀλλὰ νὰ προλαμβάνῃ τὸ κακό. Διότι τὸ κακὸ ἅμα γείνη δὲν ξεγίνεται. Αὐτὸ ὅμως τὸ μεγάλο καλὸ δὲν ἤμπορεῖ νὰ τὸ κάμῃ ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖον του μέσα, ἀλλ' ὅταν περιφέρεται καὶ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἴδιος τὰς διαθέσεις καὶ τὰς καλὰς καὶ τὰς κακὰς τῶν συνδημοτῶν του καὶ τότε θὰ ἴμορῃ νὰ κατορθώη νὰ προλαμβάνῃ κάθε κακό. Καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ μεγαλύτερον καθήκον κάθε Δημάρχου. Δήμαρχος ποῦ δὲν τὸ κάνει αὐτὸ εἶνε ἄχρηστος καὶ δὲν τοῦ ἀνήκει νὰ εἶνε Δήμαρχος. Δήμαρχος ὅπου κάθεται εἰς τὸ Δημαρχεῖον του καὶ δὲν περιφέρεται τακτικὰ εἰς ὅλα τὰ χωριά νὰ συμβουλευῇ, νὰ δι-

θάσκη, νὰ ἐξηγῆ καὶ τοὺς νόμους καὶ τὸ κακὸ ποῦ ἐπιφέρει κάθε πρᾶξις κακῆ, νὰ φροντίζη νὰ προλαμβάνη κάθε κακὸ, αὐτὸς ὁ Δήμαρχος εἶνε κολοκυθένιος καὶ ἀνάξιος Δήμαρχος καὶ θέλει πέταμα ἀπ' αὐτὸ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Δημάρχου.

Τὴν πρώτην λοιπὸν Κυριακὴν, ἀφοῦ εἰδοποίησε τοὺς κατόικους τοῦ χωρίου ἐκείνου προτῆτερα, ἐπῆρε τὸν γραμματέα του καὶ μετέβη εἰς τὸ μεγαλύτερον χωρίον τοῦ Δήμου. Ἀφοῦ δὲ ἐσυναθροίσθησαν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἰς τὸ κεντρικώτερον μέρος καὶ τὸν ἐχαιρέτισαν ὅλοι καὶ τὸν ἐσυγχάρηκαν διὰ τὸ νέον του ἀξίωμα, ὁ Δήμαρχος τῶν εἶπε ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ τὰ παράπονά των καὶ τὴν γνώμην των γιὰ τὰ πράγματα τοῦ Δήμου, διότι, τῶν εἶπεν, δὲν ὑπάρχει χριστιανικώτερον καὶ θεϊότερον πρᾶγμα, παρὰ νὰ ζοῦν ὅλοι οἱ χωριανοὶ μὲ εἰρήνην καὶ ἀγάπην καὶ ὅτι τὸ θεωρεῖ μεγάλο χρέος του, ὡς πρῶτος ἄρχοντας τοῦ Δήμου, νὰ βοηθῆ κάθε φορὰ τοὺς συνδημότας του νὰ ζοῦν εἰς αὐτὴν τὴν χριστιανικὴν ζωὴν. Ἐνας ἕνας τότε ἤρχετο καὶ ἔλεγεν ἂν εἶχε καμμιά διαφορὰ μὲ κανένα ἄλλον, ἢ ἂν τὸν ἐζημίωσε κανεὶς, ἢ ἂν εἶχε παράπονα διὰ καμμίαν ἀταξίαν. Ὁ Δήμαρχος ἤκουε μὲ προσοχὴν ὅλους καὶ μὲ τὸ ἴδιον ἐνδιαφέρον καὶ προσοχὴν, ποῦ ἤκουε τὰ παράπονα τοῦ πλειὸ καλοῦ χωριανοῦ, μὲ τὴν αὐτὴν προσοχὴν ἤκουε καὶ τὸν πλειὸ ἀσήμαντον κάτοικον τοῦ χωρίου. Ὁ τρόπος του ἦτον κατόπιν τόσον δίκαιος καὶ τόσον καλὸς, ποῦ ὅλοι ἐσέβοντο τὴν γνώμην του· καὶ ἔτσι ἕνεκα τοῦ μεγάλου σεβασμοῦ ποῦ εἶχον οἱ χωρικοὶ εἰς αὐτὸν καὶ ἕνεκα τῆς μεγάλης πεποιθήσεως ποῦ εἶχον εἰς τὴν ἀμεροληψίαν του, ἐδέχοντο τὴν λύσιν ποῦ εἶδιδε σὲ κάθε διαφορὰν καὶ σὲ κάθε αὐτῶν παράπονον. Ἐπεθεώρησε κατόπιν μαζὺ μὲ τοὺς προκρίτους τοῦ χωρίου ὅλους τοὺς δρόμους καὶ ἐφρόντιζε ἀμέσως γιὰ τὴν ἐπι-

διόρθωσιν αὐτῶν καὶ τὴν καθαριότητα, ποῦ εἶνε τόσον ἀναγκαῖον πρᾶγμα διὰ κάθε χωρίον.

Ἐπάνω ἔστην ἐπιθεώρησιν ποῦ ἔκανε ἀπήντησεν ἓνα καφφενεῖον καὶ εἶδε καμμιὰ δεκαριὰ νέους δέκα ὀκτῶ ὡς εἴκοσι ἐτῶν νὰ κάθωνται μέσα καὶ νὰ παίζουσαν χαρτιά. Ἐμπήκεν ἀμέσως εἰς τὸ καφφενεῖον καὶ τῶν λέγει :

— «Κριμὰ ἔστὰ νειάτα σας παλληκάρια μου, νὰ τὰ καταστρέφετε καὶ νὰ τὰ φθείρετε ἐδῶ μέσα ἔστων τὸν τόπον τῆς ντεμπελιάς. Τὰ καφφενεῖα δὲν ἔγειναν διὰ τοὺς νέους ποῦ ἔχουν ζωὴν καὶ δύναμιν ἐπάνω των, ἀλλὰ διὰ τοὺς γέροντας ποῦ δὲν ἤμποροῦν πλέον νὰ κινήθωσαν, νὰ τρέξουν, νὰ χαροῦν τὴν φύσιν, νὰ τῆς δώσουν ζωὴν καὶ νὰ πάρουν ἀπ' αὐτὴν δυνάμεις. Δὲν γνωρίζετε ὅτι κάθε ἡλικία ἔχει τὸν προσρισμὸν τῆς, ἔχει τὸν τόπον ποῦ πρέπει νὰ ζῆ; Ὁ νέος ἔχει ἀνάγκην ν' ἀναπτυχθῆ, νὰ δώσῃ ὑγείαν καὶ ζωὴν εἰς τὸ σῶμα του, δύναμιν εἰς τὰ νεῦρα του, θάρρος εἰς τὴν ψυχὴν του, ἐξυπνάδα εἰς τὸ μυαλό του, παλληκαρισμὸν, γενναιότητα καὶ ὠραιότητα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Αὐτὰ δὲ ὅλα δὲν γνωρίζετε ὅτι δὲν εὐρίσκονται μέσα ἔστὰ καφφενεῖα, μὲ τοὺς μολυσμένους καπνοὺς τῶν ναργιλῆδων καὶ τῶν τσιγάρων, ἀλλὰ εὐρίσκονται ἐξω εἰς τὰ βουνὰ, εἰς τὰ χωράφια, ἔστην θάλασσαν, ἐκεῖ ποῦ ὁ μυρισμένος καὶ καθαρὸς ἀέρας δὲν σᾶς φαρμακῶνει καὶ δὲν σᾶς ἀπογραιθώνει, ἀλλὰ σᾶς ἐνδυναμώνει, σᾶς ὠμορφαίνει καὶ σᾶς ἐξευγενίζει; Δὲν γνωρίζετε ὅτι τὸ σῶμα τοῦ νέου τρέφεται ἀπὸ τὴν κίνησιν καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ καθησῖο; Ἡ κίνησις κάνει τὸν ὄργανισμὸν μας πλεῖο ζωηρὸν καὶ πλεῖο ζωντανὸν, ἐνῶ τὸ καθησῖο τὸν νεκρώνει, νεροουλιάζει τὸ αἷμα μας καὶ τὸ κοπρίζει; Διατί νομίζετε ὅτι οἱ πατέρες σας ἦτον καὶ πλεῖο γενναῖοι καὶ πλεῖο ἡγεροὶ καὶ πλεῖο ὑγιεῖς ἀπὸ σᾶς; Διότι ἐκεῖνοι δὲν εἶχον τὰ καφφενεῖα νὰ ὀλοφρονῶν τὰ νειάτα των καὶ νὰ παραλύουν τὰ

νεῦρά των, ἀλλὰ τὰς ἐορτὰς καὶ Κυριακὰς ὅλοι μέχρι 40 ἑτῶν ἐπήγαιναν ἔξω εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ ἐκεῖ ἔπαιζαν διάφορα ἀνδρικὰ καὶ παλληκαρίσιν παιγνίδια, τὰ ὅποια ὠφελούσαν καὶ τὴν ψυχὴν των, διότι τὴν ἔκαναν πλεῖο γενναίαν καὶ πλεῖο εὐγενῆ καὶ ἀγαθὴν, καὶ τὸ σῶμα των, διότι τὸ ἔκαναν πλεῖο δυνατὸ καὶ ὑγιεινὸ καὶ ὄχι τὸ σκαμπίλι πού κάνει κανένα τεμπέλην, βλάστιμον, μικροπρεπῆ καὶ ἐπὶ τέλους σάπριον. Ἐπειτα ἐκτὸς πού βλάπτετε τὴν ὑγείαν σας καὶ ἐξασθενεῖτε τὸ σῶμα σας καὶ ἀθλητηριάζετε καὶ καταστρέφετε τὴν ὄρασιν σας καὶ τὴν ὠραιότητά σας μὲ τὰ καφενεῖα, παραμελεῖτε καὶ τὴν ἐργασίαν σας καὶ γείνεσθε πτωχότεροι καὶ δυστυχέστεροι. Ἡ δὲ ἐργασία εἶνε ὁ μεγαλειότερος εὐεργέτης τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ καφενεῖα μᾶς κάνουν νὰ συνειθίζωμεν εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ νὰ βαρυνώμεθα τὴν ἐργασίαν. Ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος πού ἀγαπᾷ τὴν ἐργασίαν, πρῶτον δὲν πεινᾷ ποτὲ, οὔτε βαρύνεται τὴν ζωὴν του ὅπως οἱ ἄεργοι, ἀλλ' ὅταν συνειθίσῃ εὐρίσκει εὐχαρίστησιν ἐργαζόμενος καὶ γίνεται ἐπομένως εὐτυχής· δεύτερον διὰ τῆς ἐργασίας ἀπασχολεῖται ὁ νοῦς του καὶ δὲν εὐρίσκει καιρὸν οὔτε νὰ σκεφθῆ, οὔτε νὰ κάμῃ καμμίαν κακὴν πράξιν καὶ ἔτσι γίνεται καὶ ἡ ψυχὴ του γενναϊότερα καὶ εὐγενεστέρα· διότι ἡ μεγαλητέρα τροφὴ τῆς ψυχῆς μας εἶνε ἡ ἐργασία. Ὅταν δὲν ἐργαζόμεθα ἡ ψυχὴ μας γίνεται δούθυμος, μελαγχολικὴ, ἰδιότροπος καὶ ταπεινή· καὶ δι' αὐτὸ βλέπομεν ὅλους τοὺς καλοαναθρεμμένους πλουσίους, τοὺς ἐκατομμυριούχους, νὰ ἀγαποῦν τὴν ἐργασίαν καὶ νὰ ἐργάζωνται πολλάκις περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς, ἐνῶ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ χρήματα οὔτε ἀπὸ πλούτη. Ὁ ἄνθρωπος πού ἀγαπᾷ τὴν ἐργασίαν ἢ πλούσιος ἢ πτωχὸς εἶνε, μίαν ἡμέραν θὰ γείνη εὐτυχής καὶ θὰ μείνῃ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του· διότι τὴν ἐργασίαν τὴν διώρισεν ὁ Θεὸς καὶ τὴν εὐ-

λόγησεν ὁ Θεός καὶ εἶπεν εἰς τὸν ἄνθρωπον : «Μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ προσώπου σου νὰ φάγῃς τὸ ψωμί σου»* δηλαδή τοῦ εἶπεν «Πρέπει νὰ ἐργασθῆς ἄνθρωπε διὰ νὰ φάγῃς» διότι ἂν δὲν ἐργασθῆς καὶ φάγεις ἢ πλούσιος εἶσαι ἢ πτωχός, τρώγεις χαράμι, καὶ τὸ χαράμι πρῶτον εἶνε καταραμένον καὶ οὔτε τρέφει οὔτε ὠφελεῖ, οὔτε τὸ σῶμα οὔτε τὴν ψυχὴν. Δι' αὐτὸ εἶνε δοσμένο ἀπὸ τὸν Θεόν, τὸ ξερὸ ψωμί τοῦ τρώομεν ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα μας νὰ εἶνε, ὅπως καὶ πράγματι εἶνε, πλεῖο νόστιμο καὶ πλεῖο θρεπτικὸ ἀπὸ τὸ πλεῖο χάσιχο ψωμί τοῦ θὰ φάγομε χαράμι ἀπὸ ξένον ἰδρῶτα. Σκεφθῆτε μὲ τὸν νοῦν σας ὅλους τοὺς χωριανούς σας καὶ θὰ ὄητε ὅτι ὅσοι ἀγαποῦν περισσότερο τὴν ἐργασίαν καὶ μικροτέραν περιουσίαν ἂν ἔχουν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ζοῦνε καὶ οἰκονομοῦνε καλλίτερα τὸ σπίτι των καὶ εἶνε καὶ ὑγιέστεροι καὶ εὐτυχέστεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἀγαπᾶτε λοιπὸν τὴν ἐργασίαν, τὴν ὅποιαν εὐλόγησεν ὁ Θεός, διὰ νὰ ἔχετε ὑγίαν πάντοτε καὶ διὰ νὰ ἀποκτήσετε εὐτυχίαν. Ἀλλὰ τὰ καφρνεῖα μᾶς ξεσυνειθίζου ἀπὸ τὴν ἐργασίαν καὶ μᾶς συνειθίζου εἰς τὴν ὀκνηρίαν, ἢ ὅποια εἶνε μῆτέρα τῆς δυστυχίας καὶ τῆς κακίας.

Διατί δὲν πηγαίνετε καὶ σεῖς, παλληκάρια ἕαν ἑσᾶς, νὰ παίξετε καὶ νὰ διασκεδάσετε μὲ τὸ βόλι, μὲ τὰ ἁμάδες, μὲ τὸ τρέξιμο, μὲ τὸ πῆδημα καὶ μὲ διάφορα παιγνίδια, τοῦ διεσκέδαζον καὶ οἱ πατέρες σας, μόνον κάθεστε ὁδῶ μέσα διὰ νὰ κληρονομήσετε τὴν ντεμπελιά καὶ τὴν ἀδυναμίαν; Ἡ μήπως τὸ νομίζετε ἔντροπή σας ἂν παίξετε αὐτὰ τὰ παιγνίδια; Ναι, τὸ γνωρίζω ὅτι δυστυχῶς ὑπάρχει ἡ ἰδέα αὐτὴ τῆς ἔντροπης εἰς τοὺς νέους καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας τοὺς σημερινούς, νὰ παίξουν τὰ παιγνίδια τῆς ὑγείας καὶ τῆς παλληκαριᾶς, τὰ ὅποια ἐθεώρουν μεγάλην τιμὴν των ὅταν ἐπαιζαν καὶ ἐνίκουν εἰς αὐτὰ οἱ πρόγονοί των, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, τὰ ὅποια θεωροῦν

τιμήν των νὰ παίζουσι ὅλοι οἱ ἀριστοκράται καὶ γενναῖοι σημερινοὶ Ἕλληες καὶ πολιτισμένοι λαοὶ· καὶ δὲν θεωροῦν οἱ σημερινοὶ νέοι ἐντροπήν των νὰ κάθωνται ὅλην τὴν ἡμέραν ἔστα καφενεῖα νὰ παίζουσι τὰ πλεῖο πρόστυχα παιγνίδια, τὰ χαροτιὰ. Μάθετε λοιπὸν, παλληκάρια μου, ὅτι εἶνε ἕντροπή καὶ αἰσχρὸς εἰς τὸν νέον, ποῦ εἶνε κάτω τῶν τριάντα ἐτῶν, νὰ κάθεται νὰ ντεμπελιάζῃ καὶ νὰ δολοφονῇ τὸ σῶμα του μέσα ἔστα καφενεῖα. Παρατηρήσετε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ντεμπελίδες νέους τῶν καφενεῖων. Ὅλοι γερνοῦν πρὶν νὰ γείνουσι γέροντες. Ὅλοι χλωμιάζουσι καὶ νεφυλιάζουσι καὶ ζαρώνουσι τὰ μούτρα των πρὶν νὰ περάσουσι τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν. Καὶ ἐκτὸς ὅτι χάνουσι τὴν ὑγείαν των, τὴν φρεσκάδα των, τὴν ὀρσεράδα των καὶ τὸ κάλλος των καὶ τὴν ὠραιότητά των, γίνονται καὶ ἰδιότροποι, ταπεινοὶ καὶ κακομειρίδες ἄνθρωποι, φορτωμένοι ἀπὸ ἐλαττώματα, ἀσθένειαι καὶ σαπίλαν. Ἐνῶ τὸ ἐναντίον, ὅσοι ζοῦν, ὄχι μὲ τὸ σκαμπίλι καὶ μὲ τὸ τσιγάρο πάντα εἰς τὸ στόμα, ἀλλὰ μὲ τὰ παιγνίδια ποῦ ἀρμόζουσι ἔστους ἄνδρας καὶ εἰς τὰ παλληκάρια, ἔστων καθαρὸν ἀέρα, ἔστας ἐξοχὰς, ἔστα θουὰ, ἔστας λιμνοθαλασσιὰς καὶ ἔστα λαγκάδια, θὰ τοὺς ὄητε νὰ γερνοῦσι καὶ ὁμοῦ νὰ εἶνε ἀκόμη ζωηροὶ καὶ ἀθηροὶ, διότι κατὰ τὴν νεότητά των τὸ αἷμά των δὲν ἐμολύνθη ἀπὸ τοὺς καπνοὺς τῶν καφενεῖων καὶ δὲν ἐκόπρισε ἀπὸ τὴν ἀκίνησίαν καὶ τὸ σῶμα του δὲν ἐσάπισε ἀπὸ τὸ καθηρέο. Ἡ δὲ ψυχὴ των ἀντὶ νὰ γείνη ταπεινὴ καὶ πρόστυχη, ὅπως τῶν ντεμπελιδῶν τῶν καφενεῖων, θὰ ὄητε νὰ εἶνε γενναῖα, ὑπερήφανοι, ἀγαθὴ, εὐγενὴς, γεμάτη ἀπὸ χαρὰν καὶ ἀγάπην πάντοτε. Μάθετε παλληκάρια μου, ὅτι τὸ καφενεῖον εἶνε ὁ τάφος τοῦ νέου, ὁ τάφος τῆς ὑγείας του, τὸ μνήμα τῆς ἀνδρείας του καὶ τῆς ὠραιότητός του. Σὰς ἐξορκίζω λοιπὸν εἰς τὴν ἀγάπην καὶ εἰς τὴν δόξαν τῆς πατρίδος μας, σεῖς ὅλοι οἱ ὅποιοι θ' ἄποτε-

λέσητε τὴν μέλλουσαν γεννεάν, ἀποστραφῆτε τὰ καφρνεῖα, τὰ ὅποια εἶνε μόνον γιὰ τοὺς γέροντας καὶ περνᾶτε τὰς ὥρας σας ὅταν θέλετε νὰ διασκεδάσετε, παίζοντες εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα, χωρὶς ὄχι μόνον νὰ ἴντρέπεσθε διὰ τοῦτο, καθὼς τώρα συμβαίνει, ἀλλὰ μάλιστα νὰ τὸ θεωρῆτε τιμὴ σας καὶ καύχημά σας ὅτι ἀκολουθεῖτε τὸν δρόμον ποῦ ἀκολουθοῦν οἱ πατέρες σας καὶ οἱ πρόγονοί σας, ποῦ ὄλαι αἱ πράξεις των ἐμυρίζαν ἀπὸ ζῶν, ἀπὸ θάρρος, ἀπὸ πολληκαρισμὸν, ἀπὸ τιμιότητα, ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ ἀπὸ μεγαλοψυχίαν. Ἄν ξαναδῶ ἔς τὰ καφρνεῖα παλληχάρια ἔαν ἐσᾶς ἀμούστακα, θὰ τὰ σβύσω ἀπὸ τοὺς καταλόγους τῆς πατρίδος μας, διότι θὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν εἶνε γνήσια τέκνα τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ νόθα, ἀνάξια νὰ φέρωσι τὸ τιμημένον Ἑλληνικὸν ὄνομα.

Ἀμέσως ὄλοι αὐτοὶ οἱ νέοι, ποῦ ἦσαν εἰς τὸ καφρνεῖον, οἱ ὅποιοι ἦσαν πολὺ φιλότιμοι, ἀλλὰ τὸ ἔκαναν οἱ καυμένοι ἀπὸ ἀμάθειαν, διότι παρεσύρθησαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἀκολουθοῦν τὸν ψευδοπολιτισμὸν, ἐσηκώθησαν κατακόκκινοι ἀπὸ τὴν ἐντροπήν των καὶ μὲ τὰ μάτια κάτω, σημείον τῆς φιλοτιμίας των, ἄφησαν ἀμέσως τὸ καφρνεῖον καὶ οὔτε ξαναπάτησαν πλέον.

Ἐπροχώρησε κατόπιν ὁ Δήμαρχος μὲ τοὺς προύχοντας τοῦ χωρίου, ὅπου παρακάτω τοὺς συναντᾷ ἓνας βοσκὸς, φίλος τοῦ Δημάρχου, ὁ ὅποιος ἐφερροῦσε μιὰ χασεδένια βράκα.

— Καλῶς τονε τὸν φίλον μου τὸν Γιῶργο, τοῦ λέγει πρῶτος ὁ Δήμαρχος, ποῦ φαίνεται πῶς δὲν ἀγαπᾷ τὸν τόπον του. Δὲν ἤξεύρεις, φίλε Γιῶργο, ὅτι ἡ μεγαλειτέρα καταστροφή γιὰ ἓνα τόπον, εἶνε ἡ πολυτέλεια; καὶ ὅτι δεύτερον, ἓνας μεγάλος ἐχθρὸς ἐνὸς τόπου εἶνε ἐκεῖνος ποῦ δὲν ὑποστηρίζει τὰ πράγματα ποῦ βγάζει ἐκεῖνος ὁ τόπος; Ἄντὶ νὰ δώσης τόσα λεπτὰ νὰ ἀγοράσης τὸν χασὲ τῆς Εὐρώπης νὰ κάμης τὸ

βρακί πού φορεῖς τώρα καί τὸ 'ποκάμισο, διατί δὲν τὰ ἔδιδες νὰ σοῦ ὑφάνῃ 'ντόπις πανί ἢ γυναϊκά σου, ὅπως τὸ ἔκανεν ὁ πατέρας σου καί ὁ πάππος σου καί ὅπως τὸ φορῶ καί ἐγὼ ὅπως βλέπεις, πού θὰ σοῦ βάστα καί τριπλάσιον καιρὸν καί θὰ εὔρισκε καί ἐργασίαν ἢ γυναϊκά σου ἢ μιὰ φτωχή, πού θὰ τὴν ὕφαινε; 'Αλλ' αὐτὴ σ' ἀρέσει, διότι κάνει περισσότερο λουσο τὸ λουσο ὅμως εἶνε διὰ τὰ κούφια κεφάλια. 'Εγὼ σὲ βεβαιῶ, ὅτι θὰ σὲ ἐκτιμῶσα περισσότερο, ἐὰν σὲ ἔβλεπα μὲ ἓνα λιναρένιο βρακί πού ἔβαζε καί ὁ πάππος μας. Ὁ ψευδοπολιτισμὸς ἄρχισε βλέπω μετὰ λύπης μου νὰ πέρνῃ καί 'μᾶς μπροστὰ καί νὰ μᾶς διαστρέφῃ τὰ μυαλά μας, ὥστε νὰ ἀφίνωμεν τὴν ἀπλότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐνδύοντο οἱ πατέρες μας καί νὰ θεωροῦμε 'ντροπή μας ἐκεῖνο πού εἶνε ἢ πλεῖο μεγάλη τιμὴ μας, ἐὰν φορέσωμε δηλαδὴ τῶν χειρῶν μας ρούχα, πού θὰ εἶνε καί πλεῖο στερεὰ καί πλεῖο οἰκονομικά· καί ἀρχίζομεν καί ἡμεῖς ἐδῶ 'ςτὰ χωριά νὰ ζητοῦμεν τὸ ψεύτικο λουσο, πράγμα πού εἶνε καί 'ντροπή γιὰ 'μᾶς, ἀναλόγως 'ςτὴν θέσιν μας, καί πού μιὰ 'μέρα θὰ μᾶς καταστρέψῃ οἰκονομικῶς καί ζημιώνει καί τὸν τόπον μας, διότι φεύγει τὸ χρῆμά μας ἔξω καί ἔτσι φτωχαίνει καί ὁ τόπος καί ἡμεῖς. Τὸ λουσο καί ἡ πολυτέλεια εἶνε ἢ μεγαλειτέρα καταστροφή δι' ἓνα τόπον καί εἶνε καταστροφή ἀκόμη καί διὰ τοὺς πλουσίους· καί ἀφοῦ εἶνε διὰ τοὺς πλουσίους, τί θὰ εἶνε διὰ μᾶς τοὺς πτωχοὺς χωρικοὺς; Διὰ τὸν χωρικὸν εἶνε μεγάλη κατηγορία καί εἶνε καί περιφρόνησις πρὸς τὴν πατρίδα του, νὰ φίνῃ τὰ ἔθιμα τῶν πατέρων του καί τοῦ τόπου του, νὰ φίνῃ τὴν ἀπλότητα 'ςτὸ ντύσιμό του, πού εἶνε ὁ μεγαλειτέρος στολισμὸς γιὰ ἓνα ἄνδρα καί νὰ μιμῆται τὰ ξένα ἔθιμα, ὅπως εἶνε ἢ χασεδένια σου βράκα, πού τὸν κάνουν γελοῖον, διότι δὲν ταιριάζουν μὲ τὰς συνηθείας του, μὲ τὴν ἀνατροφήν του καί μὲ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους του. Κάθε

τόπος ἔχει τὰ συνήθειά του. Δὲν εἶνε δὲ πλεῖο ἀταίριαστο καὶ πλεῖο γελοῖον πρᾶγμα παρὰ νὰ πάρης τὰ ἔθιμα ἐνός λαοῦ καὶ νὰ τὰ ἐπιβάλῃς εἰς ἕνα ἄλλον. Εἶνε τὸ ἴδιο ἂν νὰ πάρης τὸ στιβάνι μου καὶ νὰ τὸ βάλῃς ἔς τὸ πόδι ἐνός παιδιοῦ. Πρῶτον θὰ φαίνεται γελοῖον καὶ δεύτερον θὰ τὸ πληγώσῃ φυσικᾶ, διότι δὲν εἶνε κομμένο ἔς τὸ πόδι του. Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὸ λουσο καὶ τὴν πολυτέλειαν καὶ ἄς εἴμεθα ἀπλοῦ ὅπως καὶ οἱ πατέρες μας, διὰ νὰ ἤμεθα καὶ εὐτυχεῖς. Καὶ ἄς ὑποστηρίζωμεν κάθε ἐργασίαν καὶ κάθε πρᾶγμα ποῦ βγάζει ὁ τόπος μας, ἂν εἶνε καὶ ὀλίγον χειρότερον ἀπὸ τὰ ἄλλα, ὡς ἔχει χρέος νὰ κάνῃ κάθε καλὸς πατριώτης. Ὅταν ὑποστηρίζωμεν κάθε ἐργασίαν τοῦ τόπου μας καὶ τὸ χρήμα μας δὲν φεύγει ἔξω καὶ νὰ φτωχαίνῃ ὁ τόπος, καὶ οἱ πατριῶταί μας θὰ εὐρίσκουν ἐργασίαν νὰ βγάζουν τὸ ψωμί των με τὴν ἰδικήν μας αὐτὴν προτίμησιν. Καὶ αὐτὸ θὰ ᾖ πῆ πραγματικὴ ἀγάπη τῆς πατρίδος, νὰ τὴν ὑποστηρίξῃ δηλαδὴ κανεὶς με ὄλους τοὺς τρόπους καὶ ὄχι νὰ τὴν ἀφίρῃ νὰ φτωχαίνῃ καὶ νὰ δυστυχή, ὅπου γίνεταί ὅταν δίδωμεν τὰ χρήματά μας εἰς τὴν ξένην ἐργασίαν καὶ εἰς τὰ ξένα προϊόντα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπερνοῦσαν οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου. Ἐνας μαθητῆς ἔμπροστὰ ἐκράτει τὴν σημαίαν καὶ ἐπήγαιναν εἰς τὴν γυμναστικὴν. Πολλοὶ τότε ἐσηκώθησαν καὶ ἔβγαζαν τὰ καλύμματα τῆς κεφαλῆς των καὶ ἐχαιρέτουν τὴν σημαίαν. Πολλοὶ ὅμως ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζον τί σημαίνει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, οὔτε ἐσηκώθησαν οὔτε ἐχαιρέτισαν. Ὁ Δήμαρχος παρετήρησε τοῦτο καὶ λέγει εἰς αὐτοὺς ποῦ δὲν ἐχαιρέτισαν.

— Τὸ γνωρίζω, Κύριοι, ὅτι δὲν ἐχαιρέτισατε τὴν σημαίαν μας τώρα ποῦ ἐπέρνα ἀπὸ ἀμάθειαν καὶ ὄχι ἀπὸ ἀσέθειαν· διότι νὰ εἴσθε βέβαιοι, ὅτι ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι τὸ ἐκά-

μετε ἀπὸ ἀσέβειαν, δὲν θὰ ἐκαταδεχόμεν οὔτε νὰ σᾶς ὀμιλήσω πλέον. Διότι ἡ σημαία εἶνε τὸ εἰκόνημα τῆς πατρίδος· διότι ἡ σημαία, αὐτὸ τὸ μικρὸ κομματάκι τὸ πανί, ἀντιπροσωπεύει τὴν πατρίδα μας. Ὄταν βλέπωμεν λοιπὸν τὴν σημαίαν μας εἶνε ὡς νὰ βλέπωμεν αὐτὴν τὴν πατρίδα μας καὶ ὀφείλομεν τότε τὴν αὐτὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, τὴν αὐτὴν λατρείαν καὶ τὸν αὐτὸν σεβασμὸν ποῦ ἔχομεν πρὸς τὴν πατρίδα μας, τὸν ἴδιον νὰ ἔχωμεν καὶ πρὸς τὴν σημαίαν μας, τὸ ἱερὸν τοῦτο σύμβολον, τὸ τίμιον καὶ ἅγιον τοῦτο εἰκόνημα τῆς πατρίδος μας. Καὶ διὰ τοῦτο, Κύριοι, ὅλοι οἱ λαοὶ καὶ ὅλοι οἱ στρατιῶται χύνουσι καὶ τὴν τελευταίαν σταλιά τοῦ αἵματός των διὰ νὰ ὑπερασπισθοῦν καὶ προφυλάξουσιν ἐν καιρῷ κινδύνου τὴν σημαίαν των· καὶ διὰ τοῦτο οἱ εὐγενεῖς καὶ φιλοπάτριδες πολῖται, ὄχι μόνον πρέπει νὰ τὴν σέβωνται, ἀλλὰ καὶ μὲ πᾶσαν θυσίαν καὶ μὲ πάντα αὐτῶν κίνδυνον πρέπει νὰ τὴν ὑπερασπίζωνται ὅταν τὴν προσβάλλῃ καὶ τὴν ὑβρίζῃ κανεὶς, διότι κάθε προσβολὴ καὶ ὕβρις ποῦ γείνεται πρὸς αὐτὴν, ἀντανανκλᾶ καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὴν πατρίδα μας, πρὸς τὴν δόξαν της, πρὸς τὸ μεγαλεῖόν της, πρὸς τὴν δύναμίν της καὶ πρὸς τὴν τιμὴν της. Ἡ σημαία μας λοιπὸν ἀντιπροσωπεύει τὸ λατρευτότερον καὶ ἁγιώτερον πρᾶγμα ποῦ ἔχομεν, δηλαδὴ τὴν πατρίδα μας· κάθε δὲ πρᾶγμα ποῦ ἀντιπροσωπεύει καὶ εἶνε χαμωμένο διὰ νὰ μᾶς ἐνθυμίζῃ πράγματα ἱερά καὶ ἀγαπητά, πρέπει νὰ τὸ σεβώμεθα καὶ νὰ τὸ προφυλάττωμεν καὶ νὰ τὸ ὑπερασπίζώμεθα περισσότερο καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν μας. Καὶ διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔχομεν χρέος καὶ μέγιστον ἐθνικὸν καθήκον καὶ ὅλα τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, εἴτε ἀγάλματα εἶνε εἴτε κωλῶνες εἴτε κτίρια ἢ καὶ πέτρες ἀκόμη, καὶ τὰ ὅποια μᾶς ἐνθυμίζουσιν τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν προπατόρων μας, νὰ τὰ σεβώμεθα καὶ νὰ φροντίζωμεν

νὰ τὰ περισώζωμεν καὶ νὰ τὰ προσφυλάττωμεν καὶ ὄχι μόνον
 νὰ μὴν τὰ καταστρέφωμεν καὶ νὰ τὰ φθειρώμεν, ὅπως κάνουν
 πολλοὶ ἀφιλότιμοι, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸ θεωροῦμεν μέγιστον καὶ
 αἰσχρὸν ἔγκλημα νὰ τὰ πωλοῦμεν καὶ νὰ τὰ βγάζωμεν ἔξω
 ἀπὸ τὴν πατρίδα μας. Αὐτὰ ὅλα ποῦ ἐνθυμίζουσι τὴν δόξαν
 καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν προγόνων μας, λέγονται « Ἐθνικὸς θη-
 σαυρὸς » καὶ προξενοῦσι εἰς ἡμᾶς μεγάλην τιμὴν καὶ μεγάλην
 δόξαν, οἷοι ἀποδεικνύουσι εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τί εὐγενεῖς καὶ
 πολιτισμένους προγόνους καταγόμεθα. Εἶνε λοιπὸν αὐτὰ ὅλα
 τὰ μνημεῖα τὸ πλεῖον τιμητικὸ καὶ πλεῖον ἀμάραντο καὶ μυ-
 ροδάτο στεφάνι δι' ἡμᾶς ἢ μεγαλητέρα καὶ ἢ πολυτιμοτέρα
 κληρονομία ποῦ μᾶς ἄφησαν οἱ προπάτορές μας. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς
 τῶρα, ταπεινοὶ καὶ πρόστυχοι φαινόμενοι, δὲν ἐννοοῦμεν καὶ
 δὲν ἐκτιμοῦμεν αὐτὴν τὴν πολυτίμητον κληρονομίαν, αὐτὴν τὴν
 μεγάλην τιμὴν ποῦ μᾶς προξενοῦν αὐτὰ τὰ μνημεῖα τῶν προ-
 γόνων μας, ἀλλὰ χάριν συμφέροντος τὰ πωλοῦμεν εἰς τοὺς ξέ-
 νους, ξεστολιζόντες καὶ περιφρονοῦντες ἔτσι τὴν πατρίδα μας,
 θὰ ἤμεθα ὄχι μόνον ἀφιλοπάτριδες, ταπεινοὶ καὶ πρόστυχοι,
 ἀλλὰ καὶ προδότες τῆς δόξης τῆς πατρίδος μας. Ἄφοῦ χάριν
 σεβασμοῦ καὶ δι' ἐνθύμησιν ἐνὸς ἀγαπητοῦ προσώπου δὲν κα-
 ταδεχόμεθα νὰ πωλήσωμεν ἓνα δακτυλίδι, ποῦ ἀνήκει εἰς τὸν
 πατέρα μας ἢ εἰς τὸν πάππον μας, ἀλλὰ φιλοτιμούμεθα νὰ
 τὸ φυλάττωμεν ὡς ἱερὰν ἐνθύμησιν, πόσον μᾶλλον δὲν πρέπει
 νὰ μὴ καταδεχόμεθα ποτέ νὰ πωλήσωμεν καὶ νὰ ἀποξενώ-
 σωμεν πράγματα ποῦ μᾶς ἐνθυμίζουσι τὴν ἐνδοξὸν ἱστορίαν,
 τοὺς τιμωμένους καὶ θαυροστυφωμένους χρόνους τοῦ ἔθνους
 μας, τὸν ἐξευγενισμόν του, τὸν πολιτισμόν του, τὰ μεγάλα
 κατορθώματά του, ἕνεκα τῶν ὁποίων τιμᾶται καὶ θαυμάζεται
 ἀπὸ τοὺς πολυτισμένους ἀνθρώπους καὶ σήμερον καὶ εἰς τὸ
 μέλλον ἀκόμη, τιμῶμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ὅποιοι ἐγεννήθημεν

ἀπὸ τοιούτους πραγόνους. Αὐτοὶ ποῦ καταδέχονται νὰ πωλοῦν τὰ ἀρχαῖα τοῦ Ἔθνους, ποῦ εἶνε δι' ἡμᾶς πολῦτιμος ἠθσαυρὸς καὶ πολῦτιμος καὶ τιμητικὴ κληρονομία, λέγονται ἀρχαιοκάπηλοι, ἄνθρωποι δηλ. ποῦ πωλοῦν τὴν τιμὴν των καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἔθνους των.

Μετὰ ταῦτα ὁ Δήμαρχος, ἀφ' οὗ ἔκαμεν ὅλην τὴν περιφέρειαν τοῦ χωριοῦ καὶ παρετήρησε μὲ προσοχὴν τὰ πάντα καὶ ἐσυμβίβασεν ὅλας τὰς διαφορὰς τῶν χωριανῶν καὶ ἐσυμφιλίωσεν ἐκείνους ποῦ εἶχαν μεταξὺ των φιλονεικίαις καὶ ἐχθρὰς καὶ ἐσκόρπισε τέλος παντοῦ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀγάπην καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ ἐνθουσιασμένοι, ἀπεχαιρέτησε τοὺς χωριανούς καὶ ἀνεχώρησε διότι ἦτο βραδὺ πλέον.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τὸ Δημαρχεῖον ἓνας πτωχὸς, ὁ πλεῖο πτωχὸς καὶ ὁ πλεῖο ἄχρηστος ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ του καὶ ἔκαμε παράποννα εἰς τὸν Δήμαρχον ὅτι ἡ αἴτια τοῦ Κωστάκη, τοῦ στενοῦ καὶ παιδικοῦ φίλου τοῦ Δημάρχου, τοῦ ἔκαμε μὴ μικρὰ ζημιὰ.

Ὁ Δήμαρχος ἀφ' οὗ ἐζήτησε καὶ ἐπέισθηκε πῶς ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος λέγει τὴν ἀλήθειαν, κατεδίκασε τὸν φίλον του Κωστάκην εἰς πρόστιμον καὶ ἀποζημίωσιν. Ὁ Κωστάκης τότε τὸ ἐθεώρησε μεγάλο καὶ ἀδιάσταχτο πρῶγμα, ὁ ἀδελφικὸς καὶ παιδικὸς του φίλος Χρῆστος, νὰ βγάλῃ ἀπόφασιν καὶ νὰ τὸν καταδικάσῃ. Τὸν ἤρε λοιπὸν καὶ τοῦ ἔκαμε μεγάλα παράποννα διὰ τὴν ἀπόφασιν του ἐκείνην.

— Μὰ ἔχεις μεγάλο λάθος, ἀγαπητὲ Κωστάκη, νὰ νομίζῃς ὅτι ἔβγαλα ἐγὼ ἐκείνην τὴν ἀπόφασιν. Ἐγὼ ὁ φίλος σου δὲν τὴν ἔβγαλα, ἀλλὰ τὴν ἔβγαλεν ὁ Δήμαρχος, ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἔθμου μας, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κημίαν σχέσιν μὲ ἐμένα τὸν φίλον σου Χρῆστον. Ἐὰν μοῦ ἔλεγες νὰ κάμω ὅποιαν δῆποτε

θυσίαν χάριν σου ἐγὼ ἀτομικῶς καὶ σοῦ τὴν ἀρνούμενην, ἐδικαιώ-
 ωνεσο νὰ εἰπῆς τότε ὅτι δὲν ἔπραξα ὡς φίλος ὅ,τι ἔπρεπεν.
 Ἄλλ' ὅταν ζητῆς ἀπὸ τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Δήμου, ἀπὸ
 τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, νὰ εἰπῆ ποιὸς
 ἀπὸ τοὺς δύο σας ἔχει δίκην, τί μὲ ἀνακατεύεις ὕστερα
 ἐμένα τὸν φίλον σου εἰς τὸ μέσον; ὁ φίλος σου Χρῆστος καὶ ὁ
 Δήμαρχος Χρῆστος εἶνε ὅπως διόλου χωριστὰ πρόσωπα. Ὁ
 φίλος σου Χρῆστος ἔχει καθήκον νὰ σέβεται τὴν φιλίαν σου·
 ὁ Δήμαρχος ὅμως Χρῆστος δὲν ἔχει κανένα φιλικὸν καθήκον
 οὔτε εἰς ἐσὲ οὔτε εἰς κανένα· διότι δὲν ἔχει κανένα φίλον
 οὔτε κανένα ἐχθρόν· ἕνα μόνον ἔχει καθήκον νὰ σέβεται τὴν
 δικαιοσύνην, ἡ ὁποία τὸν ἐδιόρισεν ἀντιπρόσωπόν τῆς. Ἄλλὰ
 δὲν μοῦ λέγεις, Κωστάκη, ἐὰν σοῦ δώσω δέκα δραχμὰς τώρα
 πού θὰ ὑπάγῃς εἰς τὴν πόλιν καὶ σὲ παρακαλέσω νὰ τὰς
 δώσῃς εἰς ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ὁποῖον τὰς χρεωστῶ, ἐσὺ δὲ
 δὲν ἐκτελεῖς τὴν ἐντολὴν πού σοῦ ἔδωσα, ἀλλὰ τὴν κατα-
 χράσαι καὶ δίδεις εἰς ἄλλον τὰς δέκα δραχμὰς, δὲν μοῦ λέγεις,
 πῶς πρέπει νὰ ὀνομασθῆς ἐὰν κάμῃς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα;

— Ἐγὼ βέβαια, Χρῆστο, δὲν θὰ καταδεχθῶ ποτὲ νὰ τὸ
 κάμω. Ἄλλὰ ἂν τὸ κάμω θὰ εἶμαι ὁ πλειὸ πρόστυχος καὶ
 ἄτιμος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου.

— Αἴλειπὸν, φίλε μου Κωστάκη· ἐσὺ δὲν θὰ τὸ καταδε-
 χθῆς ποτὲ νὰ τὸ κάμῃς διὰ νὰ μὴ γείνης ὁ πλειὸ ἄτιμος ἄν-
 θρωπος τοῦ κόσμου. Καὶ ἐνῶ σὺ δὲν τὸ κάμῃς, ἔχεις τὴν ἀξί-
 ωσιν νὰ τὸ κάμω ἐγὼ καὶ νὰ γείνω ὁ πλειὸ ἄτιμος καὶ πρόσ-
 τυχος τοῦ κόσμου;

— Ἄλλὰ ἐγὼ Χρῆστο, δὲν σοῦ εἶπα ποτὲ ὅτι ὀφείλεις
 νὰ κάμῃς τέτοιο πρᾶγμα.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς, Κωστάκη, μοῦ εἶπες. Ἐμένα μὲ διῶρι-
 σεν ὁ Δῆμός μου ἀντιπρόσωπόν του καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ

Θεοῦ ἀντιπρόσωπόν της. Καί ἀντί νά μοῦ δώσουν τὰς δέκα δραχμάς, μοῦ ἔδωσαν ἄλλο πρᾶγμα· μοῦ ἔδωσαν τὸ δίκαιον καί μοῦ ἔδωσαν ἐντολὴν νά τὸ δίδω κάθε φορὰν εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἀνήκει. Ἐὰν λοιπὸν ἐγὼ τώρα δὲν δώσω τὸ δίκαιον ἐκεῖ ποῦ ἔλαβα ἐντολὴν νά τὸ δώσω, εἰς αὐτὸν δηλαδὴ ποῦ ἀνήκει, δὲν κάνω τὸ ἴδιο ὅπως καὶ ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἔδωσε τὰς δέκα δραχμάς ἐκεῖ ποῦ παρηγγέλθη νά τὰς δώσῃ, ἀλλὰ τὰς ἔδωσεν εἰς ἄλλον καὶ ἀπάτησε τὸν ἐντολέα του; καὶ δὲν εἶνε ἐπομένως ἡ πρᾶξις μου αὐτὴ πρόστυχος καὶ ἄτιμος, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπες; Ἡ συνείδησίς μου μοῦ εἶπεν ὅτι αὐτὸς ὁ πτωχὸς Κωστάς εἶχε δίκαιον· ἡ ἐντολὴ τὴν ὁποίαν ἔλαβα ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ μὲ διέτασσε νά τοῦ δώσω τὸ δίκαιόν του. Ἦθελες λοιπὸν νά πράξω τὴν ἀτιμίαν νά μὴ δώσω ἐκεῖ ποῦ πρέπει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον παρηγγέλθηκα νά δώσω καὶ τὴν ἄλλην ἀκόμη ἀτιμίαν νά καταρρίψω μὲ τὴν πρᾶξίν μου αὐτὴν τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ κόσμου πρὸς τὴν δικαιοσύνην τῆς πατρίδος μου; Πολύ ὥραϊα μὲ συμβουλευεῖς φίλε, Κωστάκη, βλέπω καὶ πολὺ διαφέρεσαι περὶ τῆς τιμῆς μου.

Ὁ Κωστάκης μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Χρηστοῦ ἔγεινε κατακκόκινος, διότι ἐνόησε πόσον χαμηλὰ εὐρίσκειτο καὶ τὸ φρόνημα του καὶ ἡ ἰδέα του, ἀπέναντι τοῦ Χρηστοῦ, καὶ πόση διαφορὰ ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ φίλου του.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Δήμαρχος Χρηστος ἐκάλεσεν ὅλους τοὺς προκρίτους ὄλων τῶν χωρίων τοῦ Δήμου του καὶ τῶν ἀνέπτυξε τὴν μεγάλην καὶ σπουδαίαν ἀνάγκην τῆς καθαριότητος τοῦ ἀνθρώπου. « Ἄνθρωπος βρωμερὸς καὶ ἀκάθαρτος, τῶν εἶπεν εἰς τὸ τέλος, εἶνε ἓνα δίποδο γουρουῖν ». Τοὺς ἔπεισε δὲ ὅλους καὶ ὑπέγραψαν ἓνα συμφωνητικὸν νά δίδῃ κάθε χωρικός ἀπὸ ἑνὸς ὀκτάδες κάθε χρόνον ἀπὸ ὅλα τὰ γεννήματα ποῦ βγάζει ἡ περιουσία του καὶ δέκα ὀκτάδες ζύλα· καὶ ἔτσι σὲ κάθε

χωριό ἔκαμε ἀπὸ ἓνα μικρὸ λουτρό, τὸ ὁποῖον ἐσυντηρεῖτο ἀπὸ τὰ ὁσίσματα αὐτὰ τῶν κατοίκων καὶ ὑπεχρέωσεν ὅλους τοὺς κατοίκους κατόπιν νὰ πηγαίνῃ καθένας μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα εἰς τὸ λουτρό ὠρεάν· διότι ὁ Χρῆστος ὡς ἔξυπνος ἄνθρωπος εἶχεν ἐννοήσῃ, ὅτι διὰ νὰ κάμῃς ἓνα ἄνθρωπον νὰ ἀφήσῃ μιὰ κακὴ συνήθεια καὶ νὰ ἀκλουθήσῃ ἓνα νέον δρόμον, πού τὸν ὠφελεῖ ἔστω καὶ πολὺ, πρέπει νὰ τοῦ κάμῃς ὅλας τὰς εὐκολίας καὶ νὰ μὴ τὸν ζημιώῃ αὐτὸς ὁ νέος δρόμος πού θὰ ἀκλουθήσῃ, οὔτε ἓνα λεπτόν. Ἔτσι δὲ ἐπειδὴ καὶ ἂν ἐπήγαιναν καὶ ἂν δὲν ἐπήγαιναν οἱ χωρικοὶ ἔς τὸ λουτρό, τὰ ἴδια ὁσίσματα θὰ ἐπλήρωναν ἔς τὸν χρόνον ἐπάνω καὶ ἐπειδὴ τοὺς ὑπεχρέωνε καὶ ὁ Δήμαρχος μὲ πρόστιμον, ἐσυνείθισαν οἱ δημόται τοῦ Χρῆστου τόσον εἰς τὴν καθαριότητα, ὥστε εἰς ὀλίγα χρόνια ἔγειναν οἱ ὑγιέστεροι καὶ οἱ ὠραιότεροι ἄνδρες τῆς ἐπαρχίας τῶν.

Ἔτσι λοιπὸν ὁ καιρὸς ἐπέρνα σιγά-σιγά καὶ ὁ Χρῆστος ἔδειχνε σὲ κάθε περίστασι τὰ μεγάλα χαρίσματά του. Τόσος ἦτον ὁ πόθος του καὶ ἡ προσπάθειά του γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Δήμου, πού ὅλοι πλέον ἐγκωμιάζον καὶ ἐπαινοῦσαν τὸν ἄξιον Δήμαρχον, πού κατώρθωσε μὲ τὴν καλὴν του θέλησιν νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς συνδημότας του εἰς τὸν ἀληθινὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ. Ἡ φήμη του αὐτὴ ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ Ἡγεμόνου, ὅστις διωρισμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ἀνταμοιβῇ τοὺς καλοὺς καὶ ἐναρέτους ἀνθρώπους, ἔγραψεν εἰς τὸν Δήμαρχον Χρῆστον τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν :

α *Κύριε Δήμαρχε,*

«Εἶμαι πολὺ εὐτυχῆς, διότι μεταξὺ τῶν ὑπηκόων μου καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν ὑπαλλήλων μου εὐρίσκονται ἄνθρωποι ὅπως ἐσεῖς. Ἡμεῖς ὅλοι πού ἐδιορίσθημεν ἀπὸ τὴν Θεῖαν

Πρόνοιαν νὰ κυβερνήσωμεν τὸν λαὸν καὶ ἔχομεν ἐξουσίαν
 μικρὰν ἢ μεγάλην καθέννας, ἔχομεν εὐθύνην τόσῳ μεγάλην
 καὶ ἀπέναντι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, ποῦ
 πρέπει νὰ μᾶς πιάνη φρίκη ὅταν τὴν συλλογιζώμεθα. Δύο
 δρόμοι ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον. Ὁ δρόμος τῆς ἀρετῆς καὶ
 ὁ δρόμος τῆς κακίας. Ὁ δρόμος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ δρόμος τοῦ
 διαβόλου. Ὁ λαὸς ὅσον ἐξυπνος καὶ ἂν εἶνε, εἶνε πάντοτε
 ἓνα μικρὸ παιδί, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ διακρίνη εὐκόλα, ποῖον
 ἀπὸ τοὺς δύο δρόμους πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ, οὔτε θὰ ἠμπο-
 ρέσῃ νὰ διακρίνη ποτέ, ἂν ἡ ἐμμορφάδα ποῦ βλέπει τοῦ
 ἑνὸς δρόμου εἶνε πραγματικὴ ἢ εἶνε ἡ ἐμμορφάδα ποῦ μετα-
 χειρίζεται ὁ διάβολος ὡς πλάνος διὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἡμᾶς
 λοιπὸν τοὺς ἄρχοντας τοῦ λαοῦ ἐκλέγει ἡ Θεία Πρόνοια διὰ
 νὰ τοῦ δεῖξωμε μὲ εἰλικρίνειαν καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσωμεν μὲ
 τιμιότητα εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπου πολλές φορές
 φαίνεται πλεῖο ἄσχημος ἀπὸ τὸν δρόμον τῆς κακίας. Διὰ τοῦτο
 ἡμεῖς εἴμεθα οἱ ὑπεύθυνοι δι' ὅποιον δρόμον καὶ ἂν πόρῃ ὁ
 λαὸς διότι καὶ ὅταν ἀκόμη φαίνεται ὅτι αὐτὸς ὁ λαὸς ὀδηγεῖ
 τὸν ἑαυτὸν του, τὸν ὀδηγεῖ μόνον κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι
 πραγματικῶς καὶ τότε ἀκόμη ὀδηγεῖται ἀπὸ ἄλλους. Οἱ ἄρ-
 χοντες τοῦ ὁμοιάζουν μὲ τὸ τιμόνι τοῦ πλοίου, ποῦ διευθύ-
 νει καὶ ὀδηγεῖ τὸ πλοῖον, εἴτε εἰς τὸ ἐμπροσθον μέρος τοῦ
 πλοίου εὐρίσκεται τοῦτο εἴτε εἰς τὸ ὀπίσθον. Ὅταν λοιπὸν
 ἡμεῖς οἱ ἄρχοντες τοῦ λαοῦ θελήσωμεν μὲ κάθε θυσίαν μας
 νὰ τὸν φωτίσωμεν καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσωμεν εἰς τὸν καλὸν καὶ
 τίμιον δρόμον, δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ τὸ κατορθώσωμεν διότι ἡ
 ἰσχυρὰ θέλησις ὑπερνικᾷ τὰ πάντα καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον.
 Ἡ ἰσχυρὰ θέλησις εἶνε δύναμις παντοδύναμος καὶ ὅστις ἔχει
 θέλησιν ἀκλόνητον τὰ πάντα δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ τὸν
 ἑαυτὸν του ἀκόμη νὰ μεταβάλλῃ. Τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν ἡμ-

πορεῖ νὰ τὴν δυσκολέψουν πολλὰ πράγματα, ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἀργοπορήσουν, ἀλλ' οὐδέποτε θὰ τὴν ματαιώσουν, διότι εἶνε ἀνίκητος ἡ δύναμις τῆς. Καὶ θὰ εἰσέλθῃ τότε ὁ λαὸς ἐξ αἰτίας μας εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀληθινῆς εὐτυχίας, τῆς πραγματικῆς καὶ ὄχι ψεύτικης προόδου, εἰς τὸν δρόμον ὅπου τὰ ἔθνη μεγαλύνονται, εὐτυχοῦν καὶ δοξάζονται.

»Σὺ λοιπὸν, ἐντιμε Δήμαρχε, ὡς βλέπω, ἐνόησες τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν σου καὶ ἐθυσίασες ὅλα τὰ ἀτομικὰ σου ἀγαθὰ καὶ ἐμόχθησες ἀδιάκοπα καὶ ἐκοπίασες διὰ νὰ βάλῃς τὸν λαὸν εἰς τὸν τιμημένον δρόμον τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἠθέλησες καὶ τὸ κατώρθωσες. Τὸ κατώρθωσες ὁμῶς, μόνον διότι ὅ,τι ἐσκέπτεσο καὶ ὅ,τι ἐπραττες, τὸ ἐπραττες χωρὶς δόλῳ καὶ χωρὶς συμφεροντολογικοῦς λογαριασμοῦς. Καὶ ἰδοὺ ὅτι σήμερον ὁ Δημὸς σου ζῆ με ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν καὶ σὲ μακαρίζει. Τὸ καλὸν λοιπὸν πεῦ ἔκαμες εἰς τὴν πατρίδα σου εἶνε πολὺ μεγάλο, διότι τὴν ἐσπραξες ἕνα βῆμα ἐμπρὸς πρὸς τὸν καλὸν δρόμον. Ἐὰν καὶ οἱ ἄλλοι πράξουν ὅ,τι ἐπραξες καὶ σὺ, ὦ εὐτυχία τότε καὶ δόξα εἰς τὴν πατρίδα μας ! !

» Ἡ πατρίς σου θὰ τὸ ἔχῃ καύχημά της, ὅτι εἶσαι τέκνον της καὶ ἐγὼ θὰ τὸ ἔχω καύχημα μου νὰ σὲ ὀνομάζω φίλον μου· διότι οὔτε ἡ ὁμοιότης τῶν ἀξιωμάτων, οὔτε ἡ ὁμοιότης τῆς θέσεως καὶ τῶν τίτλων, γεννᾷ τὴν πραγματικὴν φιλίαν· τὴν κατ' ἀνάγκην φιλίαν, τὴν ψεύτικην, καί· τὴν ἀληθινὴν ὁμῶς, ποτέ. Τὴν ἀληθινὴν, τὴν πραγματικὴν, τὴν θεϊαν φιλίαν, τὴν γεννᾷ μόνον ἡ ὁμοιότης τῆς καρδίας, ἡ ὁμοιότης τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν φρονημάτων. Ἐνῶ διαφέρομεν πολὺ ἐξωτερικῶς εὐρίσκω ὅτι μέσα σου, ὅτι ἐντὸς τοῦ στήθους σου, εὐρίσκεται κάτι τι, ποῦ ἡμεῖς ὀνομάζομεν καρδίαν, ἡ ὁποία εἶνε καμωμένη ἀπὸ τὴν εὐγενεστέραν ζύμην, ἡ

ὅποια εἶνε καμωμένη ἀπὸ ἓνα κομμάτι τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ ἡ διαφορά μας ἡ ἐξωτερικὴ ἡμπερεῖ νὰ εἶνε πολὺ μεγάλη, εὐρίσκω τὸν πόθον σου τόσον εὐγενῆ καὶ ἀγνόν, ὥστε νὰ ὁμοιάζῃ μὲ τὸν ἰδικόν μου· εὐρίσκω τὰ αἰσθήματά σου τόσον ἀγνά καὶ τόσον θεῖα, τόσον φιλόανθρωπα καὶ τόσον χριστιανικά, ποῦ νὰ δυσκολεύωμαι νὰ ἐννοήσω ἂν καὶ τὰ ἰδικά σου καὶ τὰ ἰδικά μου δὲν ἐγεννήθησαν ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καρδίαν. Ἐνῶ πολλοὶ θὰ σὲ νομίζουν μικρὸν, ἐγὼ σὲ εὐρίσκω πολὺ, παρὰ πολὺ μεγάλον, διότι τὸ πνευμά σου, ἡ ψυχὴ σου, τὰ φρονήματά σου φωτίζονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὰς λαμπερὰς ἀκτῖνας τοῦ Θεοῦ. Ἐνῶ εἰς τοὺς πολλοὺς ἡμπερεῖ νὰ φαίνεσαι ἐλάχιστος, ἐγὼ σὲ εὐρίσκω τὸν μεγαλειότερον ἀπ' ὅλους, διότι ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς σου καὶ ἡ χαρὰ σου, εἶνε νὰ ζῆς διὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅπως ἀκριβῶς ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ χαρὰ τοῦ Χριστοῦ μας, ὅπου ἐξῆσεν ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄλλους. Ὡ τί ὑψηλὸς καὶ πανάγιος καὶ ὑπερουράνιος σκοπὸς!! Οἱ τοιοῦτοι δὲ ἄνθρωποι ἢ ἀπὸ βασιλικά-σπίτια κατὰγονται ἢ ἀπὸ χωρικὲς καλύβες εἶνε οἱ πραγματικοὶ συγγενεῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι, μὲ τοὺς ὁποίους εὐρίσκω ὅτι ἔχω τὴν ὁμοιότητα ἐσωτερικῶς, εἶνε οἱ πραγματικοὶ φίλοι μου, εἴτε μικροὶ εἶνε εἴτε μεγάλοι, εἴτε ἐπίσημοι εἴτε ἄσημοι, εἴτε πλοῦσιοι εἴτε πτωχοί.

»Νόμος ὑπέρτατος, ὁ ὅποιος ἀκολουθεῖ τοὺς φυσικοὺς νόμους, καμωμένος χάριν τῶν συμφερόντων τῆς ἀνθρωπότητος, λέγει νὰ ὑπάρχουν παλάτια καὶ καλύβες. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν πλεῖο ταπεινὴν καλύβην καὶ εἰς τὸ πλεῖο πτωχὸ καὶ πενιχρὸ σπιτάκι, δύναται νὰ γεννηθῇ τὸ μεγαλεῖον, δύναται νὰ εὐρεθῇ ἡ μεγάλῃ ψυχὴ, ἀπαράλλακτα ὅπως καὶ εἰς τὸ πλεῖο καλλιμάρμαρο παλάτι· διότι τὸ πραγματικὸν μεγαλεῖον εὐρίσκεται

έντός του έαυτου μας και όχι έκτός του έαυτου μας. Τό αληθινόν δέ μεγαλείον τής ψυχής αποκτάται όχι όταν κατορθώση κανείς νά κατοικήση εἰς τὰ καλλιμάριμα παλάτια, ἀλλ' ὅταν θελήσῃ νά ἀφιερώσῃ τήν ζωήν του εἰς ἕνα ἱερόν σκοπόν και ἀδιάφορον ἂν κάθετα ἴψηλὰ ἢ χαμηλὰ, ἂν εἶνε μικρός ἢ μεγάλος· διότι τό διαμάντι ὅπου και ἂν εὑρίσκεται ἔχει τήν ἀξίαν του εἰς ἐκείνους πού τό γνωρίζουν και ὅσον σέ σκοτεινότερον μέρος τό ρίψομεν, τόσον περισσότερον τότε ἠμπορεῖ νά φανῆ ἢ λάμπει του και ἡ ἀξία του· και ἡ ταπεινοτέρα δέ ἐργασία τοῦ πλειό μικροῦ χωρικοῦ ἔχει ἄπειρον ἀξίαν και ἀνεκτίμητον, ὅταν ἡ πρόθεσις μέ τήν ὁποίαν γείνεται εἶνε ἀγνή και εὐγενής· διότι ἡ ἀξία κάθε ἐργασίας δέν μετράται ἀπό τό πολὺ και ἀπό τόν ὄγκον τής, ἀλλά ἀπό τήν ἀφοσίωσιν και ἀπό τόν σκοπόν χάριν τοῦ ὁποίου γείνεται. Ἡ ἀξία τής ἐργασίας ἐνός γεωργοῦ πού εἶνε ἀφοσιωμένος μέ αὐταπάρησιν εἰς αὐτήν διὰ νά θρέψῃ τὰ μικρὰ τέκνα του· ἡ ἀξία τής ἐργασίας ἐνός βοσκου, ὁ ὁποῖος βρέχεται ἕμερα νύκτα διὰ νά ἐξοικονομήτῃ τό ψωμί τής γραίας μητέρας του· ἡ ἀξία τής ἐργασίας ἐκείνου πού γυρίζει και ζητιανεύει διὰ νά κτίσῃ κατόπιν ἕνα σχολεῖον ἢ διὰ νά πνυθρεύσῃ μίαν ὀρφανήν, εἶνε τόσω μεγάλη και ἀμέτρητη, πού δέν ἠμπορεῖ νά εἶνε μεγαλειτέρα ἢ ἀξία καμμιας ἄλλης ἐργασίας εἰς τόν κόσμον. Ὅπου δῆποτε λειπόν και ἂν κατοικῆ κανείς και ὅσον και μικρός και ἀφανής και και ἂν εἶνε, δύναται νά γείνη μεγάλος και ν' ἀποκτήσῃ όχι τό ψεύτικο ἐξωτερικό μεγαλείον, ἀλλά τό πραγματικόν μεγαλείον τής ψυχής.

» Ἐγὼ λειπὸν πρῶτος, κύριε Δῆμορχε, ἀπ' αὐτὴν τὴν στιγμήν θραύω και καταρρίπτω ὅλους τοὺς φραγμοὺς και ὅλα τὰ μεσότοιχα πού ὑπῆρχον εἰς τὰς διαφόρους τάξεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ἐχώριζον εἰς μικροὺς και μεγάλους και ἐγκλι-

νιάζω ένα νέον δρόμον καὶ ἀνοίγω ἕνα νέον βιβλίον, εἰς τὸ
 ὅποιον θὰ γράφω ὄλους ἐκείνους ποῦ θὰ ἀποδεικνύονται ὅτι εἰς
 κάθε ἐργασίαν των τοὺς ὠδήγησε μία ἄδολος καὶ χριστιανικὴ
 πρόθεσις, μία εἰλικρινὴς αὐταπάρνησις, ἕνας ἱερός σκοπός,
 χωρὶς καθόλου νὰ ἐξετάζω ἂν εἶνε πτωχοὶ καὶ ἄσημοι γεωρ-
 γοὶ ἢ ἂν εἶνε πλούσιοι εὐπατρίδαί· διότι ἐμένα δὲν ἐνδιαφέ-
 ρει καθόλου ποῖοι ἦσαν οἱ πατέρες των καὶ οἱ πάπποι των
 καὶ ποῖοι εἶνε οἱ τίτλοι των, οὔτε μὲ ἐνδιαφέρει ἂν εἶνε
 ἰσχυροὶ καὶ τρανοὶ κομματάρχαι. Ἐμένα μὲ ἐνδιαφέρουν αἱ
 πράξεις αὐτῶν καὶ αἱ προθέσεις αὐτῶν· μὲ ἐνδιαφέρει ὅτι
 ἠκολούθησαν μὲ ἔργα τὰ βήματα τοῦ Χριστοῦ, μὲ ἐνδιαφέ-
 ρει ὅτι προσεπάθησαν νὰ φανοῦν χρήσιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπό-
 τητα, ἀδιάφορον καὶ ἂν δὲν τὸ κατώρθωσαν. Ἐμένα δὲν
 ἐνδιαφέρει ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς των, οὔτε ἡ εὐγένεια
 τῶν πατέρων των καὶ τῶν συγγενῶν των, διότι αὐτὰ δὲν
 ἔχουν καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν ἰδικόν των λογαριασμόν, ἐμένα
 μὲ ἀρκεῖ ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς των. Προτιμῶ δὲ χιλιάκις
 τὸν χρήσιμον καὶ τίμιον υἱὸν ἑνὸς ἀτίμου πατρὸς, παρὰ τὸν
 ἄχρηστον υἱὸν τοῦ πλειὸ μεγαλοουργοῦ πατέρα. Διαλάλησε
 λοιπόν, Κύριε Δήμαρχε, εἰς ὅλο τὸ χωριὸ σου καὶ εἰς ὄλους
 τοὺς ὁμηότας σου ὅτι αὐτοὶ ὅλοι ποῦ θὰ ἀκολουθήσουν τὰ
 βήματά σου καὶ τὸ παράδειγμά σου καὶ θὰ φροντίζουσιν νὰ
 σπεύρουν τὴν ἀγάπην, τὴν γλύκα καὶ τὴν ἀνακούφισιν εἰς
 τοὺς χωριανούς των, χωρὶς νὰ αὐξήσουν κανενὸς τὸν πόνον
 καὶ τὴν θλίψιν, αὐτοὶ ποῦ θὰ δίδουσιν τὸ καλὸ παράδειγμα μὲ
 τὴν ἐντιμον ἐργασίαν των, ἀδιάφορον ἂν θὰ εἶνε ὄλους διόλου
 μικροὶ καὶ ἀφανεῖς, αὐτοὶ θὰ εἶνε οἱ πραγματικοὶ φίλοι μου
 καὶ οἱ πλειὸ ἀγαπημένοι μου ἀπὸ ὄλους τοὺς ὑπήκοους μου.
 Διαλάλησε μὲ ὅλην τὴν δύναμιν σου εἰς τοὺς χωριανούς σου
 διὰ νὰ τὸ ἐννοήσουν καλὰ ὅλοι, ὅτι οἱ ἐκείνους ποῦ εἶνε ἀφο-

σιωμένοι εἰς τὴν ἐργασίαν των καὶ ὀδηγοῦνται πάντοτε εἰς αὐτὴν ἀπὸ μίαν ἐντιμὴν καὶ εὐγενῆ πρόθεσιν, ὅσῳ μικρότεροι ἐξωτερικῶς φαίνονται, τόσῳ μεγαλειότεροι ἐσωτερικῶς εἶνε καὶ τόσῳ μεγαλειότεραν ἀξίαν ἔχουν· καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐὰν εἶνε καὶ οἱ πλειὸ τελευταῖοι τοῦ χωρισμοῦ σου ἄνθρωποι, εἶνε οἱ πλειὸ καλοὶ καὶ οἱ πλειὸ μεγάλοι καὶ οἱ πλειὸ ἀγαπητοὶ καὶ εἰς ἐμένα καὶ εἰς τὸν Θεόν.

»Εἰς τὸ νέον λοιπὸν τοῦτο βιβλίον μου, Κύριε Δήμαρχε, γράφω πρῶτα πρῶτα τὸ ὄνομά σου καὶ σὲ ὀνομάζω τὸν πρῶτον φίλον μου καὶ σοῦ δίδω τὸ παράσημον τῆς ἀρετῆς, ὅχι διότι σοῦ χρειάζεται ἢ διότι τὸ θέλεις δ' ἱκανοποιήσῃν, διότι ἐκεῖνος ποῦ ἐργάζεται δι' ἓνα καλὸν σκοπὸν καὶ ἐργάζεται διότι τοῦ τὸ ὑπαγορεύει, ὅχι ἢ ἐλπίδα τῆς ἱκανοποιήσεως του, ἀλλὰ τὸ ἀγνὸν αἶσθημα του καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ εἰλικρινῆς πόθος του διὰ κάθε καλόν, ἐκεῖνος, λέγω, ποῦ ἔτσι εἰλικρινῶς ἐργάζεται, οὔτε ἐπιθυμεῖ οὔτε ἐπιδιώκει ἱκανοποιήσῃν διὰ τὴν ἐργασίαν του, ἀλλὰ σοῦ τὸ δίδω τὸ παράσημον διότι ἐγὼ ἔχω χρέος καὶ καθήκον, ὡς ἀνώτερος ἄρχων τῆς πατρίδος μας, νὰ ἀνταμείβω τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ φανερώνω ὅτι γνωρίζω νὰ ἐξιχνιάζω καὶ νὰ εὐρίσκω ὅπου καὶ ἂν κρύπτονται καὶ νὰ ἐκτιμῶ τοὺς ἐναρέτους ὑπηκόους μου ὅποιοιδήποτε καὶ ἂν εἶνε.»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Τ Ε Λ Ο Σ

Λυποῦμαι διότι, ἔνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς μου, περιέκοψα μέρη τινα, ἅτινα θὰ καθίστων τὸ ἔργον τελειότερον. Θὰ προστεθῶσιν ὁμως εἰς τὴν δευτέραν ἐκδοσιν, ἧτις, ὡς ἐλπίζω, δὲν θὰ βραδύνῃ.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ

~~~~~
Ἡ πολυπλοκή Κοῆσα (μυθιστόρημα)

Ὁ Βασιλεὺς μας ἔνοχος τῆς ἥτις μας; (πολιτικὴ συγγραφή 1897)

Διὰ τοὺς συνδρομητὰς τοὺς λαμβάνοντας τὴν πολυτελῆ ἔκδοσιν

Δραχ. χρ. 1,50

